

ต้นฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา :
ปัญหาที่ประสบในปัจจุบัน และแนวทางแก้ไขในอนาคต

โดย

นางสาววัชรินทร์ ยงศิริ

กันยายน 2546

ต้นฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา :
ปัญหาที่ประสบในปัจจุบัน และแนวทางแก้ไขในอนาคต

ผู้วิจัย

นางสาววัชรินทร์ ยงศิริ

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค

คำนำ

การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาโดยใช้นโยบายเศรษฐกิจนำนโยบายการเมือง ได้เป็นแนวทางสำคัญหลังสิ้นสุดยุคสงครามอุดมการณ์ ดังนั้น การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาจึงเป็นผลที่เกิดจากการดำเนินนโยบายนี้ เวลาได้ผ่านล่วงเลยมาเกือบ 15 ปี ได้มีการขยายตัวทางการค้าชายแดนทั้งปริมาณสินค้าและมูลค่าการค้า แต่ทว่าปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ในการค้าระหว่างกันคงเป็นรูปแบบเดิม จึงเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลของทั้งสองประเทศต้องหันมาร่วมมือกันขบคิดและแก้ไข เพื่อที่จะสานความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจนี้ให้ยั่งยืน

การค้าชายแดนต้องเอื้อประโยชน์ให้กับประเทศคู่ค้าทั้งสองฝ่าย โดยนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนของทั้งสองประเทศที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น สร้างอาชีพสร้างรายได้ให้สามารถเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ในระดับหนึ่ง นำไปสู่การพัฒนาประเทศด้วยการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และนำไปสู่การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงกันในการติดต่อค้าขายระหว่างกัน

ปัจจุบันทั้งไทยและกัมพูชาต่างพึ่งพิงกันในการค้าชายแดนและต่อเนื่องไปถึงการลงทุนที่คิดจะพัฒนาและขยายตามพื้นที่แนวชายแดน จากแนวคิดเดิมที่ฝ่ายไทยคิดแต่จะเอาเปรียบได้ดุลการค้าเหนือกว่าฝ่ายกัมพูชา ควรละเลิกให้หมดไปและคิดใหม่ทำใหม่ให้กัมพูชาซึ่งเป็นคู่ค้าได้มีสินค้ามาขายแลกเปลี่ยนกับไทยบ้าง เพื่อเป็นรายได้เข้าประเทศ อันเป็นการค้าที่เลือนไหลไปมาสองทางไม่ใช่การเลือนไหลออกของสินค้าไทยไปกัมพูชาแต่ฝ่ายเดียว โครงการวิจัย “การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา : ปัญหาที่ประสบในปัจจุบัน และแนวทางแก้ไขในอนาคต” จึงเป็นงานวิจัยที่พยายามเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อเป็นทางออกให้กับรัฐบาลของทั้งสองประเทศ

อนึ่ง ในงานวิจัยโครงการนี้ ผู้วิจัยขอใช้คำทับศัพท์ภาษาเขมรในการเรียกชื่อจังหวัด ตำบล หมู่บ้าน ของกัมพูชา ดังที่แนะนำไว้ในหนังสือ เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, กัมพูชา สก. และสถาบันเอเชียศึกษา, 2543 ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอไม่ใช้ชื่อในภาษาไทยที่คุ้นเคย เช่น จังหวัดเสียมราฐ ขอใช้เป็นจังหวัดเสียมเรียบ จังหวัดอุดรมีชัย ขอใช้เป็นจังหวัดอุดรเมียนเจย และจังหวัดบันทายมีชัย ขอใช้เป็นบันเตียเมียนเจย เป็นต้น ส่วนตำบลโอร้สมัด ขอใช้คำสะกดแบบที่มาจากคำออกเสียงในภาษาเขมรเพื่อให้คงรูปภาษาเขมรเดิมเอาไว้ ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจให้ตรงกัน

นางสาววัชรินทร์ ขงศิริ

กรกฎาคม 2546

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา : ปัญหาที่ประสบในปัจจุบัน และแนวทางแก้ไขในอนาคต” ได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยไว้ 2-3 ประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษาวิจัยให้การค้าชายแดนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันได้พัฒนาให้ดีขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา ให้มีศักยภาพเกื้อหนุนให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศได้ใช้ประกอบอาชีพเพื่อจะได้มีสภาพอยู่ดีกินดีขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

ประการที่ 2 ที่ตั้งใจวิจัยคือ วิจัยความเป็นไปได้ในการลงทุนอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในบริเวณจังหวัดชายแดนของไทยที่ติดต่อกับกัมพูชา และในจังหวัดชายแดนของกัมพูชาที่ติดต่อกับไทย เพื่อมุ่งหวังให้นำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นชายแดนมาผลิตเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า

ประการที่ 3 วิจัยถึงการพัฒนาโครงข่ายเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างไทยกับกัมพูชา เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าทางชายแดน และขยายตัวไปสู่การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวทางชายแดนระหว่างไทย-กัมพูชาให้จัดการท่องเที่ยวรวมกันเป็นชุดเดียวได้ เพราะทั้งสองประเทศมีศิลปวัฒนธรรมเหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชายังเจริญเท่าไร ก็จะมีสิ่งผิดกฎหมายแอบแฝงตามมาเป็นเงาตามตัวมากขึ้นเท่านั้น ปัจจุบันปัญหาการค้าชายแดนที่รัฐบาลไทยประสบอยู่ด้านกัมพูชาคือ ปัญหาบ่อนการพนันซึ่งจะต้องหาทางร่วมมือกับรัฐบาลกัมพูชาหาทางแก้ไข ส่วนปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ความไม่สะดวกของถนนหนทางในการขนส่งสินค้าก็มีทางแก้ไขด้วยการร่วมมือพัฒนา และการให้งบประมาณช่วยเหลือพัฒนาของรัฐบาลไทย ส่วนปัญหาความไม่มีกฎระเบียบในการค้าชายแดนของกัมพูชา มีทางแก้ไขได้เช่นเดียวกันโดยไทยให้ความช่วยเหลือทางวิชาการอบรมเจ้าหน้าที่ของกัมพูชาให้รู้งานในระบบใหม่ซึ่งมีมาตรฐานสากล อันจะช่วยบรรเทาปัญหาและอุปสรรคได้ในระดับหนึ่งสำหรับระยะเวลาอันสั้น ส่วนการแก้ไขในระยะยาวสำหรับอนาคต คงจะต้องให้ฝ่ายกัมพูชาพัฒนาและปรับปรุงกฎระเบียบการค้าชายแดนให้เข้าสู่ระบบมาตรฐานสากลมากขึ้น

งานวิจัยโครงการนี้จึงขอเสนอเป็นแนวทางแก้ไข ผลจะสำเร็จหรือไม่อยู่ที่การลงมือปฏิบัติของทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชา เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศที่ยั่งยืน

Abstract

Research on “Border Trading between Thailand and Cambodia: Problems and Solutions”.

The objectives of the research are as follows:

1. To improve current border trading in order that the people along the borders of both countries would be able to generate more income which, in turn, would lead to sustainable economic development.
2. To study the possibility of investment for the Small and Medium-size Enterprises in the provinces along the borders of Thailand and Cambodia.
3. To study the possibility of developing transportation network between Thailand and Cambodia to encourage goods distribution. Moreover since both countries share a similar culture, the transportation network could encourage tourism along the borders of both countries.

However, it is well known that illegal goods smuggling could curtail border trading development. One of the current problems of the Thai Government is the casinos on Cambodian side of the border. The Thai government needs to seek cooperation from the Cambodian Government to find solutions for this problem. The other problems and suggestions are:

- the inconvenience of goods transportation-mutual development and financial assistance from Thai Government are suggested;
- and the lack of rules and regulations in Cambodian border trading-similar suggestions; such as, training assistance from the Thai for Cambodian officers in international trading standard which would be a short-term solution. The long-term solution would be for the Cambodian Government to improve and up-grade its border trading rules and regulations to international standards.

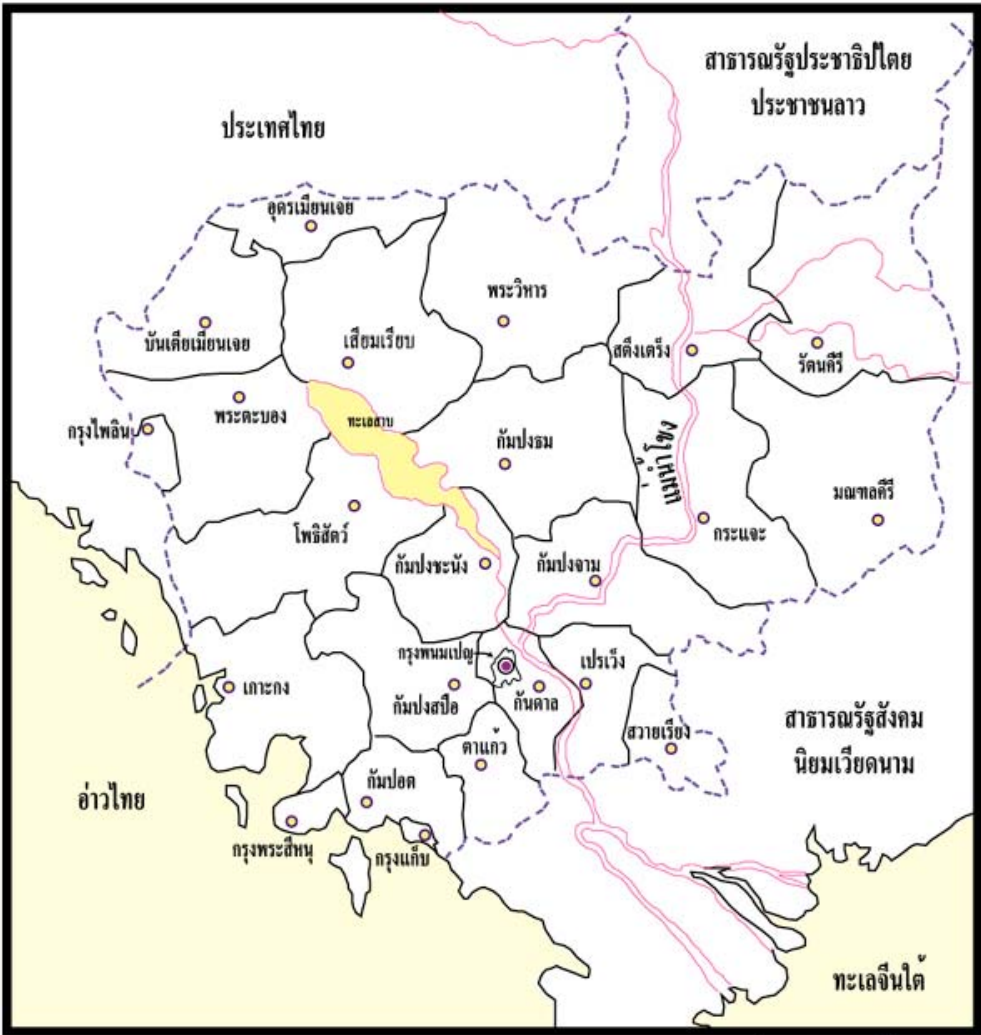
This research can only make suggestions. The success of development of border trading depends on the commitment of both Thai and Cambodian Governments to develop sustainable economic relations between the two countries.

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 นโยบายและกลไกของไทยและของกัมพูชาในการค้าชายแดน	13
บทที่ 3 การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา	48
บทที่ 4 ศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนที่จังหวัดชายแดนไทยและจังหวัดชายแดนของกัมพูชา ส่งเสริมการเกษตรและส่งเสริมการท่องเที่ยว	115
บทที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการค้าชายแดน	168
บทที่ 6 บทสรุป วิเคราะห์และข้อเสนอแนะ	191
ภาคผนวก	208
ภาคผนวกที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน	209
ภาคผนวกที่ 2 คำสั่งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน ที่ 3/2542 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน	211
ภาคผนวกที่ 3 องค์ประกอบคณะผู้แทนฝ่ายไทยในการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 1 ณ กรุงเทพมหานคร	213
ภาคผนวกที่ 4 ความตกลงว่าด้วยการค้า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และวิชาการ ระหว่างราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ลงนามวันที่ 20 มิถุนายน 1994	214
ภาคผนวกที่ 5 ความตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน ลงนามวันที่ 29 มีนาคม 1995	217
ภาคผนวกที่ 6 ความตกลงระหว่างไทยกับกัมพูชาในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน	224
ภาคผนวกที่ 7 ประกาศกระทรวงกลาโหมเรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 1, 2 และ 3)	226
ภาคผนวกที่ 8 ประกาศกระทรวงกลาโหมเรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2533	236

		หน้า
ภาคผนวกที่ 9	ประกาศจังหวัดสุรินทร์เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า บริเวณชายแดนที่ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และ โอรเสม็ด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรเมียนเจย	240
ภาคผนวกที่ 10	คำสั่งจังหวัดสุรินทร์ ที่ 3215/2542 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงานเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	243
ภาคผนวกที่ 11	รายงานการจับของลักลอบหนีศุลกากรของด่านศุลกากร คลองใหญ่	245
ภาคผนวกที่ 12	ระเบียบการนำเข้าสินค้าของกัมพูชา	248
ภาคผนวกที่ 13	ตารางที่ 1: รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าชายแดนที่สำคัญ ระหว่างไทย-กัมพูชา ปี 1999	249
ภาคผนวกที่ 14	ตารางที่ 2: รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าชายแดนที่สำคัญ ระหว่างไทย-กัมพูชา ปี 1998	256
ภาคผนวกที่ 15	ตารางที่ 3: รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าชายแดนที่สำคัญ ระหว่างไทย-กัมพูชา ปี 1999	257
ภาคผนวกที่ 16	รายการสินค้าส่งออก-นำเข้า	259
ภาคผนวกที่ 17	สินค้าส่งออก-นำเข้าที่สำคัญ 10 อันดับแรก	263
ภาคผนวกที่ 18	ตารางที่ 4: มูลค่าสินค้าส่งออกที่ผ่านด่านศุลกากรคลองใหญ่ ปี 1999	264
ภาคผนวกที่ 19	ตารางที่ 5: มูลค่าสินค้านำเข้าที่ผ่านด่านศุลกากรคลองใหญ่ ปี 1999	265
ภาคผนวกที่ 20	ตารางที่ 6: การค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา	266
ภาคผนวกที่ 21	ตารางที่ 7: แสดงมูลค่าการส่งออก-นำเข้า ของการค้า ชายแดนระหว่างประเทศไทย-ประเทศกัมพูชา	267
ภาคผนวกที่ 22	ตารางที่ 8: เปรียบเทียบมูลค่าการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ระหว่างปี 1998 และ 1999	268
ภาคผนวกที่ 23	Law on The Investment of The Kingdom of Cambodia	269

แผนที่แสดงเขตการปกครองในกัมพูชา

๑. **ชวงวนณิกษิตธิ์โดย วัชรินทร์ ชงศิริ** **เมือชงชวว**
 ๒. **จ้งทวัค**

ที่มา : แผนที่ปรับปรุงโดย วัชรินทร์ ขงศิริ, สุทธิย์ บุญตา สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545 จากแผนที่ประเทศกัมพูชา พิมพ์โดย
Ponleu Khmer Printing House

คำอธิบาย

คำว่า “โอร်เสม็ด” ผู้วิจัยไม่ขอแก้ไขเพราะก่อนที่ผู้วิจัยจะเขียนชื่อคำบลนี้ลงในงานวิจัย ได้ให้ผู้มีความรู้ภาษาเขมร เขียนและอ่านออกเสียงให้ฟังและอธิบายความหมายว่าแปลว่าอะไร

“โอร်” ที่เขียนเช่นนี้เพราะภาษาเขมรเวลาออกเสียงหรือพูด จะต้องออกเสียง โอ ม้วนลิ้น เหมือนมีตัว ร. แต่ไม่ออกเสียงตัว ร. เพราะฉะนั้นเวลาเขียนในภาษาไทยจึงต้องใส่เครื่องหมายแทนทมาตร (๔) ไว้ที่ตัว ร.

ความหมาย

“โอร်” แปลว่า ลำห้วย ส่วนคำว่า “เสม็ด” ผู้รู้ภาษาเขมรให้ใช้เป็นภาษาไทย เพราะโดยทั่วไปทราบกันดีว่า เสม็ด เป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ในภาษาเขมรจะออกเสียงเป็น “สะมัจ” ถ้าหากผู้วิจัยใช้เป็น “โอร်สะมัจ” ก็จะต้องเขียนอธิบายไว้อีก ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจและคงที่มาของคำจากภาษาเขมร ผู้วิจัยจึงขอใช้ว่า “โอร်เสม็ด” แปลว่า ลำห้วยที่มีต้นเสม็ด

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เรียนชี้แจงให้ ดร. เขียน ธีระวิทย์ ผู้เป็น Reader ทราบแล้วและอาจารย์ให้คงใช้คำเดิมต่อไป

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความนำ

เมื่อผู้วิจัยเลือกเสนอโครงการวิจัยเรื่อง “การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา : ปัญหาที่ประสบในปัจจุบันและแนวทางแก้ไขในอนาคต” นั้นด้วยเหตุผลที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของชายแดนทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม

ในอดีตชายแดนเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อความมั่นคงในความหมายการป้องกันประเทศ แต่ปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนไปมีความหมายความมั่นคงต่อการเมืองการปกครอง เนื่องจากชายแดนอยู่ห่างไกลศูนย์กลางการปกครองและมีผลประโยชน์อยู่มาก จึงเป็นที่มาของความขัดแย้งอย่างรุนแรง รวมทั้งการต่อต้านอำนาจรัฐ เกิดขบวนการก่อการร้าย เกิดการสู้รบในหลายพื้นที่ ประการสำคัญพื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่มีอิทธิพล อำนาจมืด ในการแสวงหาประโยชน์ในทางผิดกฎหมาย ไม่เพียงเท่านี้ ชายแดนมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจต่อการค้าชายแดนในอดีตที่ลักลอบค้าหรือเรียกว่าตลาดมืด ปัจจุบันมีบทบาทสำคัญในการนำเงินตราเข้าประเทศ การค้าชายแดนมีทั้งการค้าในระบบและการค้านอกระบบ สำหรับด้านสังคมและวัฒนธรรม ตามบริเวณชายแดนมีชุมชนอาศัยอยู่มาแต่ครั้งบรรพกาล เรียกผู้คนหรือประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนว่า “คนชายขอบ” ซึ่งมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแตกต่างไปจากสังคมใหญ่ของประเทศหรือศูนย์กลางการปกครอง โดยส่วนใหญ่คนที่อาศัยอยู่ตามชายแดนเป็นชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ (ethnic minorities) และชนเผ่า (tribes) คนชายแดนในประเทศไทยที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านด้านใดจะมีความสัมพันธ์ทางเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิต ในลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงควรเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคนไทยชายขอบและชุมชนชายขอบของเพื่อนบ้านให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติมิตร

การกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อจัดระเบียบชายแดนให้ความหมายของคำว่า “ชายแดน” คือ ชายขอบอำนาจรัฐ ชายขอบสังคม¹ สภาพพื้นที่ชายแดนโดยทั่วไปอยู่ไกลอำนาจรัฐที่จะเข้าถึงในการปกครอง บริเวณชายแดนมีชุมชนอาศัยอยู่ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตแยกเฉพาะแตกต่างไปจากสังคมใหญ่ โดยทั่วไปคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวชายแดนยังไม่ดีพอ

¹ สถาบันยุทธศาสตร์ สภาความมั่นคงแห่งชาติ, “เค้าโครงการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อจัดระเบียบชายแดน,” 18 พฤศจิกายน 2542. (เอกสารไม่ได้พิมพ์เผยแพร่)

จากการที่ชายแดนยังมีอิทธิพล อำนาจมืด อำนาจเงินแทรกแซงอยู่ จึงทำให้วิถีชีวิตคนชายแดนต้องเผชิญความยากลำบาก ดังนั้นการกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศจึงควรนำส่วนของยุทธศาสตร์ชายแดนมารวมเข้าไว้ ไม่ควรถูกละเลยหรือมองข้าม สำหรับการปกป้องวิถีชีวิตคนชายแดนจึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องทำให้คนชายแดนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ปลอดภัย มีความสงบสุข และสามารถปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมใหญ่ เพราะหากไม่ทำให้คนชายแดนสามารถปรับตัว มีอนาคต มีความมั่นใจ แล้วจะทำให้เกิดปัญหาต่อความมั่นคงที่ร้ายแรง

ในวงวิชาการสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้ศึกษาเรื่องคนชายขอบว่า ไม่อาจจำกัดเฉพาะเพียงมุมมองไปที่กลุ่มคนที่ตั้งอยู่ตรงชายแดนทางภูมิศาสตร์เท่านั้น หากต้องตีความไปถึงคนที่ถูกทำให้อยู่ขอบนอกของการรับรู้ของสังคมด้วย กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบมีมิติที่ซับซ้อนหลายประการ เพราะคำว่า “ชายขอบ” นั้นอาจพิจารณาได้ทั้งในมิติพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ทางความคิด มิติทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ฯลฯ²

เอกสารฉบับนี้ให้คำนิยาม “คนชายขอบ” (marginal people) คือ “...กลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่กึ่งกลางหรือห่างไกลจากศูนย์กลางทั้งในทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม” ซึ่งในที่นี้ขอยกคำนิยามในทางภูมิศาสตร์มาอธิบายว่า “คนชายขอบ” มักจะเป็นกลุ่มคนที่ต้องเคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนาเดิมด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานการประกอบอาชีพหรือวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การถูกกีดกัน และการเอารัดเอาเปรียบจากคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาศัยอยู่ในดินแดนหรือเขตภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน ดังนั้นคนชายขอบจึงขาดอำนาจการต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดเครื่องมือที่เข้าถึงอำนาจและถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจและการจัดสรรทรัพยากร อำนาจ และความมั่งคั่งในสังคม³

กระบวนการสร้างคนชายขอบ (Marginalization) คือ ภาวะหรือกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลถูกปฏิเสธหนทางที่จะเข้าถึงอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา และตำแหน่งสำคัญในสังคม⁴ ในที่นี้ขอหยิบยกแนวความคิดเรื่องกระบวนการสร้างคนชายขอบมาศึกษาในมิติทางเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการค้าชายแดน แนวคิด Marginalization ในเอกสารฉบับนี้ได้อธิบายให้เห็นถึงประเทศกำลังพัฒนาที่ประสบความสำเร็จนั้น ความก้าวหน้าทาง

² สุริชัย หวันแก้ว, “สถานภาพผลงานวิจัยเกี่ยวกับพลวัตการปรับตัวของสังคมไทย เรื่อง “การกลายเป็นชายขอบ (Marginalization),” เอกสารเสนอต่อ คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 28 พฤษภาคม 2544. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

เศรษฐกิจของชาติได้ดำเนินควบคู่ไปกับการกีดกันต่อประชากรกลุ่มใหญ่จากชีวิตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจของสังคมที่กำลังพัฒนาให้เป็นสังคมอุตสาหกรรม มักจะหมายถึงการพึ่งพาอาศัยการนำเข้าเทคนิค เครื่องจักรจากต่างประเทศ และทำให้การพัฒนาประเทศกินความหมายไปถึง การลดความสำคัญของการผลิตด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะการละเลยการผลิตพืชอาหารหลักไปโดยปริยาย บรรดาคนจนทั้งที่อยู่ในเมือง และชนบทของสังคมนี้ถูกกีดกันให้ออกไปอยู่ขอบนอกหรือชายขอบของระบบไม่ให้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในลักษณะที่ไม่มีโอกาสได้รับผลพวงที่เกิดจากการพัฒนา กลุ่มคนเหล่านี้ตกอยู่ในฐานะเสมือนถูกระบบกดหัวให้จมอยู่ในภาวะความยากจนอย่างที่สุด มีหน้าซ้ำพวกเขาจะถูกผลกระทบสืบเนื่องมาจากการขาดบริการด้านสังคมและสวัสดิการ ทั้งนี้เพราะถูกกีดกันให้อยู่นอกระบบสวัสดิการจึงทำให้ยากที่จะลืมตาอ้าปากและมีโอกาสรับจ้างงานที่ปกติสุข หรือมีชีวิตที่มีศักดิ์ศรีได้

อนึ่ง โครงการวิจัยเรื่อง การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา⁵ นี้ได้ตั้งวัตถุประสงค์ของงานวิจัยไว้ที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามพรมแดนของทั้งประเทศไทยและประเทศกัมพูชาว่าจะได้รับประโยชน์จากการค้าชายแดนอย่างไรเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น และจะพัฒนาการค้าให้เป็นการลงทุนอย่างไรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น อันจะส่งผลสะท้อนกลับมาสู่ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนซึ่งเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน

แม้จะไม่ได้ศึกษาลงลึกแบบนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแต่พอจะชี้ให้เห็นถึงคนชายขอบถูกกีดกันออกไปจากระบบและผลประโยชน์ ในความเป็นจริงการค้าชายแดนไม่อาจล่วงพ้นวัฏจักรของระบบทุนนิยม นายทุนหรือผู้ประกอบการค้ารายใหญ่ไปได้ ฉะนั้นผลประโยชน์ส่วนใหญ่จึงมักตกอยู่ในมือนายทุน ประชาชนยังคงเป็นผู้ด้อยโอกาสต่อไป งานวิจัยนี้จึงปรารถนาให้ประชาชนที่อาศัยตามแนวชายแดนทั้งของไทยและกัมพูชาได้มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นและการกำหนดนโยบาย ในขณะที่เดียวกันรัฐก็ไม่ควรละเลยต่อประชาชนชายขอบ หรือกีดกันออกไปจากระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม

การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นช่องทางหนึ่งที่สำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในฐานะเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน ดังจะเห็นได้จากรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาได้มุ่งที่จะขยายความสัมพันธ์ระหว่างกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การค้าและการลงทุน นับเนื่องมาตั้งแต่สงครามกลางเมืองในกัมพูชายุติลงภายหลังจากผู้นำกัมพูชาทั้งสองฝ่ายลงนามร่วมกันในสนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีส ค.ศ.1991 อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านั้นประเทศไทยได้มีการปรับนโยบายความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศอินโดจีนซึ่งหมายถึง

⁵ เรื่องเดียวกัน.

รวมถึงกัมพูชาด้วย โดยเปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้า ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีระหว่าง ค.ศ. 1988-1991) ด้วยวัตถุประสงค์ให้ไทยและกลุ่มประเทศอินโดจีนอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกันในยุคหลังสงครามอุคมการณ์

สภาพโดยทั่วไปของการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ในช่วง ค.ศ. 1989-1991 เป็นระยะแรกของการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของไทยต่อกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน ดังนั้น การเปิดพรมแดนประเทศไทยเพื่อติดต่อกับชายแดนกับกลุ่มประเทศอินโดจีนในช่วงแรกจึงเกิดการตื่นตัวกันมาก เป็นที่สนใจของนักธุรกิจและพ่อค้าคนไทย แต่ทว่าความไม่มั่นใจต่อเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศอินโดจีน โดยเฉพาะสถานการณ์ทางการเมืองของกัมพูชาที่ยังไม่ยุติสงคราม มีกัมพูชาสี่ฝ่ายที่คอยจับจ้องเอาชนะกัน จึงทำให้นักธุรกิจและพ่อค้าเหล่านี้ต่างมุ่งหวังเข้าไปตักตวงผลประโยชน์กันในระยะสั้นมากกว่าที่จะสร้างผลประโยชน์และรายได้ในระยะยาวให้เกิดกับประชาชนในกัมพูชาและประเทศอินโดจีนอื่น ๆ โดยทั่วไป

เวลาได้ผ่านล่วงเลยไป 10 ปี นับตั้งแต่ปี 1991 ถึง 2001 ซึ่งผู้วิจัยเคยทำวิจัยไว้ เรื่อง “การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา” ในช่วง ค.ศ. 1989-1991 ในโครงการวิจัย “การค้าระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศอินโดจีน” (ผลงานวิจัยแล้วเสร็จและจัดพิมพ์ขึ้นในปี 1992) งานวิจัยได้ทั้งค้ำการศึกษาค้าชายแดนไว้ถึงปี 1991 ก็ไม่ได้ทำการศึกษาวิจัยต่อแต่ประการใด จนกระทั่งในปี 2000 ผู้วิจัยจึงคิดทำวิจัยต่อ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่าการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาในระยะที่ 2 นับแต่ประเทศกัมพูชาเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสังคมนิยมเป็นประชาธิปไตย มีรัฐบาลบริหารประเทศซึ่งมาจากการเลือกตั้งเมื่อปี 1993 และ 1998 ว่าได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างไร จากเมื่อสิบปีที่แล้ว มีความเหมือนหรือแตกต่าง มีปัญหาทางการค้าระหว่างกันหรือไม่ อย่างไรบ้าง และจะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนจากทุนวิจัยโครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค

อีกเหตุผลหนึ่งที่ผู้วิจัยนำการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชามาทำวิจัยต่อดำเนินตามสถานการณ์การเมืองปัจจุบันของประเทศกัมพูชามีสันติภาพและความมั่นคงทางการเมืองภายในพอสมควร ภายหลังจากมีรัฐบาลบริหารประเทศที่มาจากการเลือกตั้ง ค.ศ. 1998 และเล็งเห็นความสำคัญของการค้าชายแดนระหว่างประเทศทั้งสอง ซึ่งทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาได้พยายามร่วมกันรื้อฟื้นและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันโดยเฉพาะด้านการค้าชายแดนอีกครั้ง เพื่อให้มีการติดต่อค้าขายระหว่างประชาชนคนไทยและประชาชนคนกัมพูชาให้เพิ่มพูนมากขึ้น โดยรัฐบาลทั้งสองประเทศได้มีการเจรจาระหว่างกันและตกลงเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนการค้าเพิ่มขึ้นหลายแห่งตลอดแนวชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา

สำหรับการเปิดแนวชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาเพื่อการค้าชายแดนและขยายผลไปสู่การท่องเที่ยวนั้น หากมองในภาพรวมนับเป็นนโยบายที่ดีในการสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่หากวิเคราะห์ให้ลึกลงไปจะพบว่าที่ผ่านมาการค้าชายแดนเป็นลักษณะที่กัมพูชาพึ่งพิงไทยเป็นสำคัญ เพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่ว่าประชาชนชาวกัมพูชาตลอดแนวชายแดนที่ติดกับไทยต้องพึ่งสินค้าอุปโภคบริโภคและวัสดุก่อสร้างจากไทยแทบทั้งสิ้น เมื่อย้อนศึกษาดูการค้าชายแดนในช่วงแรก กัมพูชาพึ่งผ่านพ้นสงคราม ประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาจึงเป็นไปในลักษณะที่ไทยขายสินค้าอุปโภคบริโภคให้คนกัมพูชาและคนกัมพูชานำสินค้าเกษตรและผลิตผลจากป่า (ได้แก่ ไม้ หวาย สัตว์ป่า) มาขายให้คนไทย ถึงบัดนี้เวลาได้ผ่านมา 10 ปี แต่กลับดูเหมือนว่าการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาไม่มีพัฒนาการใด ๆ ที่ก้าวหน้าขึ้น ด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

1.1.1 แม้กัมพูชาจะก้าวเข้าสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยและปฏิรูประบบเศรษฐกิจจากสังคมนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีแล้วก็ตาม แต่การค้าชายแดนไทย-กัมพูชายังคงรูปของสินค้าเหมือนเดิม โดยพ่อค้าไทยขายสินค้าอุปโภคบริโภค และวัสดุก่อสร้าง ส่วนพ่อค้ากัมพูชายังคงขายสินค้าเกษตร (ได้แก่ ข้าว พืชไร่) ผลิตผลจากป่า และทรัพยากรสัตว์น้ำ (ปลาน้ำจืด) ให้คนไทย ซึ่งสินค้าชนิดแรกจะมาสรางผลกระทบต่อผลผลิตของเกษตรกรไทย ส่วนสินค้าสองชนิดหลังเป็นการทำลายป่าไม้และทรัพยากรสัตว์น้ำโดยไม่มีการอนุรักษ์

1.1.2 สาเหตุทางการเมืองเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การขยายตัวการค้าชายแดนซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเป็นไปได้ด้วยดีกลับหยุดชะงักลงในบางขณะที่เกิดปัญหาการกระทบกระทั่งกันในความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ถึงขั้นปิดจุดผ่านแดนถาวร และปิดจุดผ่อนปรนการค้าชายแดน

1.1.3 อีกประการหนึ่ง ปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนจากการสู้รบของกองกำลังเขมรแดงกับทหารรัฐบาลกัมพูชา และการปะทะกันระหว่างทหารไทยกับกองกำลังกัมพูชาทั้ง 2 ฝ่ายในปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนเป็นปัญหาการก่ออาชญากรรมข้ามพรมแดน อันเป็นผลที่ติดตามมาจากการดำเนินนโยบายเปิดการค้าชายแดน ด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีและความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง จึงนำมาซึ่งปัญหาอาชญากรรมที่จะแฝงตัวใช้การเปิดแนวชายแดนไทยกับกัมพูชาเพื่อก่อการร้าย อาทิ การลักลอบขนสินค้าเถื่อน การลักลอบค้าและขนส่งยาเสพติด การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและปัญหาแรงงานที่ผิดกฎหมาย การโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์เพื่อนำไปขายในกัมพูชาและขณะเดียวกันโจรกรรมศิลปวัตถุโบราณของกัมพูชาเข้ามาขายในไทย และปัญหาบ่อนการพนันตามจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรนตลอดแนวชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นต้น ดังนั้น ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน

เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชากลับคืนสู่สภาพอันมิตรแล้ว การค้าชายแดนได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลของสองประเทศเปิดการเจรจาผลักดันให้เปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนเพิ่มขึ้น เพื่อการค้า การท่องเที่ยว และการสัญจรติดต่อไปมาหาสู่กันระหว่างประชาชนคนไทยและคนกัมพูชา ดังนั้น โครงการวิจัยนี้จึงปรารถนาที่จะเห็นการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาเป็นไปในลักษณะพึ่งพาอาศัยกันมากกว่าที่ฝ่ายหนึ่งจะเอารัดเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อมุ่งหวังให้การค้านำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาวิจัยว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้การค้าชายแดนมีศักยภาพที่เกื้อหนุนให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ สร้างรายได้อันนำไปสู่การกินดีอยู่ดีของประชาชน และนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

โดยวิจัยหามาตรการมาสร้างเสริมให้การเปิดการค้าชายแดนในช่วงปัจจุบันเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนกัมพูชาจากการค้าโดยไม่ส่งผลกระทบต่อการทำลายทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์น้ำเนื่องจากกัมพูชาเป็นสังคมเกษตรกรรม จึงควรมีมาตรการสร้างผลผลิตใหม่เข้าไปช่วยเหลือ ได้แก่ การปลูกพืชเศรษฐกิจที่ตลาดไทยต้องการ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการเลี้ยงสัตว์เป็นต้น เพื่อนำผลผลิตที่ได้มาค้าแลกเปลี่ยนกับสินค้าของไทย

โครงการวิจัยนี้จะศึกษาถึงประเด็นเส้นทางขนส่งสินค้าจากชายแดนไทยเข้าไปในกัมพูชาได้กระจายตัวไปยังจังหวัดใดบ้างของกัมพูชา และในกรุงเทพมหานครเองสินค้าไทยที่เข้าไปจำหน่ายเป็นสินค้าที่ขนส่งทางชายแดน หรือเป็นสินค้าที่นำเข้าในการค้าระดับระหว่างประเทศ (Export-Import Goods)

เนื่องจากว่าไทยมีคู่แข่งทางการค้าที่สำคัญ เช่น จีน ทั้งในตลาดชายแดนฝั่งกัมพูชาและตลาดในกรุงเทพมหานคร มีสินค้าอุปโภคบริโภคนำเข้าจากจีนวางจำหน่ายอยู่มาก หรืออาจกล่าวได้ว่าสินค้าของจีนเข้ามาครอบครองตลาดกัมพูชาเป็นส่วนใหญ่ นับว่าเป็นคู่แข่งทางการค้าที่น่าจับตามอง ดังนั้น จึงจะวิจัยและศึกษาหาเส้นทางทางการค้าชายแดนว่าไทยควรมีวิธีการค้าชายแดนอย่างไรเพื่อกระจายสินค้าเข้าสู่ตลาดกัมพูชา และมีใครบ้างที่ควบคุมหรือผูกขาดการค้าชายแดนในกัมพูชา อาทิ อยู่ใต้อิทธิพลของทหาร ข้าราชการ หรือพ่อค้าชาวกัมพูชาที่ร่ำรวย เพราะถ้าหากตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคนกัมพูชากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งดังกล่าวย่อมจะทำให้การค้าชายแดนของไทยและพ่อค้าไทยเสียผลประโยชน์ และเสียเปรียบต่อจีนในการแข่งขันทางการค้าชายแดน

1.2.2 ในปัจจุบันการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันเท่านั้น ควรจะขยายขอบเขตไปถึงด้านการลงทุน ซึ่งโครงการวิจัยนี้จะวิจัยถึงความเป็นไปได้ในการลงทุนอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprise - SME) ในแถบจังหวัดชายแดนของไทยที่ติดต่อกับกัมพูชา อันสืบเนื่องมาจากการค้าชายแดน โดยการนำเอาวัตถุดิบที่ผลิตได้ในท้องถิ่นชายแดนและนำเข้าจากกัมพูชามาผลิตเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า (value-added) อาทิ อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารผลผลิตการเกษตร ได้แก่ ผักและผลไม้กระป๋อง ผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์ (ในที่นี้หมายถึงจังหวัดชายแดนไทยติดกับกัมพูชาด้านทางบกที่มีพื้นที่การเกษตร ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว นุรีรัมย์ สุรินทร์ บางส่วนของจันทบุรี และบางส่วนของตราด) ศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนตั้งโรงสีข้าวในจังหวัดชายแดนของกัมพูชา ซึ่งปัจจุบันมีอยู่น้อยมาก อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารสัตว์น้ำจากทะเล ได้แก่ อุตสาหกรรมแช่แข็งอาหารทะเล อาหารทะเลกระป๋อง (ในที่นี้หมายถึงการลงทุนด้านจังหวัดตราด และพื้นที่ในจังหวัดเกาะกงของกัมพูชา) อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ (ไม้แผ่นนำเข้าจากกัมพูชามาเพิ่มมูลค่าเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่บ้านสวนส้ม อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี มีโรงงานและร้านขายเฟอร์นิเจอร์ไม้อยู่มาก) และอุตสาหกรรมอัญมณี (เดิมอำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด เป็นตลาดค้าอัญมณีดิบที่ยังไม่เจียรไนขนาดใหญ่ แต่ปัจจุบันได้ซบเซาลงเพราะวัตถุดิบหมดไปจากผืนดินจังหวัดตราด แต่ในเขตแดนกัมพูชายังคงมีอัญมณีอยู่ เช่น กรุงไพลิน และจังหวัดรัตนคีรี (จังหวัดนี้อยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศกัมพูชา) แต่ทว่าจังหวัดจันทบุรียังคงเป็นศูนย์กลางค้าอัญมณีที่สำเร็จรูปแล้ว จึงน่าจะมีความเป็นไปได้ในการติดต่อซื้ออัญมณีดิบจากกัมพูชานำเข้ามาในประเทศไทยเพื่อการส่งเสริมอุตสาหกรรมอัญมณีที่จังหวัดจันทบุรีนี้ เพราะคาดว่าต้นทุนของอัญมณีดิบคงจะไม่สูงกว่าการส่งนำเข้าจากประเทศในทวีปแอฟริกา เนื่องจากไทยและกัมพูชามีพรมแดนติดกันการเดินทางเข้าไปติดต่อซื้อขายจะสะดวก ต้นทุนไม่สูงมาก ประการสำคัญเป็นการสร้างรายได้ให้กับกัมพูชา)

อีกประเด็นหนึ่งโครงการวิจัยนี้จะศึกษาถึงสู่ทางความเป็นไปได้ในการเข้าไปลงทุนอุตสาหกรรมในจังหวัดชายแดนของกัมพูชา โดยการส่งเสริมนักลงทุนไทยเข้าไปตั้งโรงงานในดินแดนของกัมพูชา ได้แก่ อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปและสิ่งทอ สินค้าที่ผลิตได้ในดินแดนกัมพูชาสามารถใช้สิทธิพิเศษทางการค้า (GSP) ที่กัมพูชาได้รับจากประเทศพัฒนา ในการส่งออกไปจำหน่ายยังตลาดประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐฯ สหภาพยุโรป เป็นต้น

จังหวัดชายแดนกัมพูชาที่มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการเข้าไปลงทุน และมีการเตรียมพื้นที่สำหรับก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมไว้แล้ว คือ จังหวัดบันเตียเมียนเจย และจังหวัดเกาะกง สำหรับจังหวัดบันเตียเมียนเจย มีเส้นทางติดต่อกับอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และมีจุดผ่านแดนถาวร อุตสาหกรรมที่น่าศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุน ได้แก่ อุตสาหกรรมของเล่นเด็กที่ทำจากไม้ (ใช้วัตถุดิบไม้ของกัมพูชา) อุตสาหกรรมเครื่องหนัง (ในปีหนึ่ง ๆ ไทยนำเข้าหนังดิบจากกัมพูชา

เป็นจำนวนมาก) และอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปและสิ่งทอ เป็นต้น จังหวัดเกาะกง มีพื้นที่ติดต่อกับอ่าวเขคลองใหญ่ จังหวัดตราด มีถนนเชื่อมจากชายแดนไทยที่บ้านหาดเล็กเข้าไปยังเขตนิคมอุตสาหกรรม ฟังกัมพูชาซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง ส่วนอุตสาหกรรมที่น่าสนใจศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุน ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารสัตว์น้ำจากทะเล (จังหวัดเกาะกงมีเรือประมงไทยขออนุญาตเข้าไปทำการประมงมาก) อุตสาหกรรมเครื่องแก้วเจียรไน (crystal) (จังหวัดเกาะกงมีวัตถุดิบทรายขาวปริมาณมากเพียงพอต่ออุตสาหกรรม)

ทั้งนี้การศึกษาวิจัยความเป็นไปได้ในการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมในจังหวัดชายแดนไทยและในจังหวัดชายแดนของกัมพูชาจะก่อให้เกิดการจ้างงานสำหรับแรงงานไทยในท้องถิ่น และแรงงานกัมพูชาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นการศึกษาวิจัยเพื่อหาข้อมูลมาแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันการลงทุนที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ไม่ใช่เพียงแต่ธุรกิจบ่อนการพนันเท่านั้น ยังสามารถลงทุนประกอบการด้านอื่น ๆ ได้อีกมาก

1.2.3 เพื่อศึกษาวิจัยความเป็นไปได้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางด้านชายแดนไทย-กัมพูชา เพราะศิลปวัฒนธรรมในเขตภาคอีสานตอนล่างและในดินแดนกัมพูชาเหมือนกัน สามารถจัดท่องเที่ยวให้รวมกันเป็นชุดเดียวได้ (package tour) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการลงทุนด้านการท่องเที่ยว และจะส่งผลให้เกิดการลงทุนต่อเนื่องตามมาอีกหลายอย่าง อาทิ การลงทุนด้านโรงแรม ร้านอาหาร และบริการนำเที่ยว

การศึกษาคือความเป็นไปได้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประการสำคัญทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาควรส่งเสริมการลงทุนด้านสาธารณูปโภคเสียก่อน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น

1.2.4 เพื่อศึกษาวิจัยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามพรมแดนที่มีอยู่ร่วมกันและธุรกิจผิดกฎหมาย อันเป็นผลที่ติดตามมาจากการเปิดจุดการค้าชายแดน เมื่อจัดปัญหานี้ไปได้ก็จะนำไปสู่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

1.2.5 เพื่อศึกษาวิจัยหาแนวทางแก้ไขปัญหาดัง 3 ประการข้างต้น เพื่อเสนอแนะต่อไปโครงการวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาวิจัยเพื่อรู้และแก้ปัญหา (problem and solution)

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

การวิจัยโครงการนี้ตั้งสมมติฐานไว้เพื่อค้นคว้าทำวิจัย ดังนี้

1.3.1 มีความเป็นไปได้ที่ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาสามารถร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากการค้าชายแดน การเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน และปัญหาอาชญากรรมที่ทั้งสองประเทศประสบอยู่ร่วมกันในปัจจุบัน ได้แบบคนเอเชียด้วยกันที่จะมองปัญหาร่วมกันด้วยการทำความเข้าใจกันบนพื้นฐานภูมิหลังของแต่ละฝ่ายเสียก่อน และบนพื้นฐานว่าไทยและกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านกันควรมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน และบนข้อเท็จจริงว่าทั้งสองประเทศต้องอยู่ร่วมกันตลอดไป ซึ่งควรเป็นลักษณะยั่งยืน จึงไม่ใช่การที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเอาชนะอีกฝ่ายไม่ว่าจะในเชิงเศรษฐกิจก็ตาม หรือการเมือง หรือสังคมและวัฒนธรรมก็ตาม

1.3.2 การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อยู่กับการปรับความเข้าใจกันระหว่างประชาชนคนไทยกับประชาชนคนกัมพูชา โดยให้ลืมอคติที่เคยมีมาในอดีต และลืมเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ให้หันมามองปัญหาปัจจุบันที่ทั้งสองประเทศต่างฝ่ายต่างได้รับผลกระทบเหมือนกัน เพื่อมุ่งหวังให้งานวิจัยโครงการนี้เป็นงานศึกษาสำหรับคนไทยรุ่นใหม่ที่จะเข้าใจประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชาเสียใหม่ ว่ามีความเป็นมิตรและความไว้วางใจได้ในการติดต่อสัมพันธ์กัน และคนกัมพูชาเองก็มองคนไทยอย่างไว้นับแต่เชื่อใจกันมากขึ้น

1.3.3 มีความเป็นไปได้ที่ไทยและกัมพูชาจะร่วมมือกันในการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม และขยายไปสู่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจากการค้าชายแดนที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยทั้งหมดวางอยู่ในกรอบของความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ

1.4 ขอบเขตในการวิจัย

1.4.1 บริเวณพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย คือตลอดแนวชายแดนไทยที่ติดต่อกับกัมพูชา มีความยาวทั้งสิ้น 798 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ใน 7 จังหวัด และชายแดนฝั่งกัมพูชา คือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสานตอนล่าง)

- 1) จังหวัดบุรีรัมย์
- 2) จังหวัดสุรินทร์
- 3) จังหวัดศรีสะเกษ
- 4) จังหวัดอุบลราชธานี

ภาคตะวันออก

- 1) จังหวัดสระแก้ว
- 2) จังหวัดจันทบุรี
- 3) จังหวัดตราด

ชายแดนฝั่งกัมพูชา

ผู้วิจัยเดินทางข้ามพรมแดนเข้าไปยังเขตแดนประเทศกัมพูชาเพื่อเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง โดยเข้าพบและสัมภาษณ์รองผู้ว่าราชการจังหวัดบันเตียเมียนเจย รองอันดับที่ 2 รองผู้ว่าราชการจังหวัดเกาะกง รองอันดับที่ 3 และรองผู้ว่าราชการจังหวัดพระตะบอง รองอันดับที่ 2 (ตามลำดับวันเวลา) ตลอดจนพ่อค้าประชาชนชาวกัมพูชาในพื้นที่จังหวัดทั้ง 3 ดังกล่าว นอกจากนี้เดินทางเข้าไปสังเกตการณ์การค้าชายแดนในดินแดนฝั่งกัมพูชาเกือบครบทุกแห่งนับตั้งแต่จังหวัดอุบลราชธานีลงไปจนจรดจังหวัดตราด โดยผ่านจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรน รวมทั้งช่องทางผ่านแดนที่ยังไม่ได้เปิดการติดต่อเพื่อการค้า อาทิ ช่องทางผ่านแดนช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ และช่องทางผ่านแดนช่องสะงำ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งรายละเอียดทั้งหมดจะได้กล่าวถึงในเนื้อหาของงานวิจัยเป็นลำดับต่อไป

1.4.2 ระยะเวลาที่ศึกษาวิจัยเน้นวิจัยวิเคราะห์ตั้งแต่ปี 1993-2003

1.5 ข้อจำกัดในการวิจัย

1.5.1 ข้อจำกัดในเอกสารข้อมูลทางราชการของฝ่ายรัฐบาลกัมพูชา เป็นสิ่งสำคัญประการแรก ที่ผู้วิจัยไม่มีโอกาสได้เข้าถึงและนำมาใช้ต่องานวิจัย ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบายของรัฐบาลกัมพูชาต่อการค้าชายแดนก็ตาม หรือกลไกหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการค้าชายแดนก็ตาม ทั้งนี้ผู้วิจัยหมายถึงจากรัฐบาลกลางในกรุงพนมเปญ งานวิจัยโครงการนี้จึงขาดข้อมูลปฐมภูมิ (primary sources) จากทางฝ่ายกัมพูชาโดยตรง ผู้วิจัยต้องอาศัยข้อมูลทุติยภูมิ (secondary sources) จากเอกสารของไทยที่มีผู้ทำวิจัยรวบรวมไว้แล้ว นำมาศึกษาประกอบกับข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้ปกครองส่วนท้องถิ่นของกัมพูชา เพื่อให้งานวิจัยโครงการนี้ครบถ้วนสมบูรณ์

1.5.2 ข้อจำกัดในการเดินทางเข้าถึงท้องที่ในดินแดนกัมพูชาให้ครบถ้วน เนื่องจากในพื้นที่ชายแดนไทยบางจุดยังไม่พร้อมทั้งในด้านความปลอดภัย สภาพความเหมาะสมที่จะเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน ดังเช่น ช่องทางผ่านแดนช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่พร้อมที่จะเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนเพราะความปลอดภัยจากกับระเบิดและกองกำลังไม่ทราบฝ่ายด้านกัมพูชา เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงยังไม่สามารถรับประกันได้เต็มที่ อีกช่องทางหนึ่ง คือ ช่องทางผ่านแดนช่องสะงำ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ยังมีสภาพไม่เหมาะสมที่จะเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน เพราะอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า และเขตป่าสงวนต้นน้ำ ด้วยสภาพและข้อจำกัดดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางเข้าไปยังท้องที่ฝั่งกัมพูชาได้ลึกๆ แม้แต่จุดผ่อนปรนช่องจอม-โอรส์เมียด ที่จังหวัดสุรินทร์ และจุดผ่อนปรนช่องอานม้า-บ้านสะเตี

ขลกวาง ด้านจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากไม่มีถนนที่เชื่อมต่อจากชายแดนไทยเข้าไปยังจังหวัดชายแดนของกัมพูชา คือจังหวัดอุดรเมียนเจย และจังหวัดพระวิหาร อีกประการหนึ่ง เงื่อนไขของการสัญจรข้ามแดนที่จุดผ่อนปรนมีว่าอนุญาตให้ประชาชนในพื้นที่ใช้หนังสือผ่านแดน (border pass) เดินทางข้ามพรมแดนไปฝั่งกัมพูชาได้ แต่ไม่อนุญาตประชาชนนอกพื้นที่ใช้หนังสือผ่านแดน และที่จุดผ่อนปรนห้ามใช้หนังสือเดินทาง (passport) สำหรับคนนอกพื้นที่ที่จะสัญจรข้ามแดน จึงเป็นข้อจำกัดต่อผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางไปถึงท้องที่ของดินแดนกัมพูชาได้ จึงไม่มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดชายแดนกัมพูชาด้านนี้ และไม่มีโอกาสเข้าไปสังเกตการณ์ตลาดการค้าภายในท้องถิ่นของกัมพูชา การเขียนงานวิจัยด้านนี้จึงต้องใช้ข้อมูลจากฝั่งไทยจากการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม

1.6 ระเบียบวิธีการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ใช้ข้อมูลสำหรับศึกษาวิจัยจาก 2 แหล่งใหญ่ คือ

1.6.1 วิจัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ศึกษาได้รวบรวมมาจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมการค้าต่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 7 จังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ สระแก้ว จันทบุรี และตราด รวมทั้งสถิติการค้า และเอกสารของสำนักงานจังหวัดทั้ง 7 จังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา

1.6.2 รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Field Research) จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยในพื้นที่จังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา 7 จังหวัด ทั้งฝ่ายปกครอง กระทรวงมหาดไทย สำนักงานพาณิชย์จังหวัด กระทรวงพาณิชย์ ฝ่ายทหาร กระทรวงกลาโหม และเจ้าหน้าที่ศุลกากรประจำด่านต่าง ๆ สังกัดกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้แทนการค้าไทยจากประธานหอการค้าจังหวัดต่าง ๆ รอบชายแดนไทย-กัมพูชา พ่อค้าไทยและพ่อค้ากัมพูชาที่ติดต่อค้าขายกัน และประชาชนคนไทยและประชาชนคนกัมพูชาที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งฟังฟังการค้าชายแดนสำหรับการยังชีพและประกอบอาชีพหารายได้

สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงฝ่ายปกครองของกัมพูชา โดยเดินทางเข้าไปยังจังหวัดบันเตียเมียนเจย พระตะบอง และเกาะกง สัมภาษณ์รองผู้ว่าราชการจังหวัดทั้ง 3 จังหวัด

เมื่อรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์ได้หมดแล้วจึงนำมาศึกษาวิเคราะห์ตามเค้าโครงงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้และเขียนรายงานวิจัย

1.6.3 การสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เพื่อเตรียมสำหรับศึกษาวิจัย ซึ่งรวบรวมได้ดังนี้

กระทรวงพาณิชย์ไทยและกระทรวงพาณิชย์กัมพูชา, “คู่มือทางการค้าและการลงทุนในกัมพูชา,” เอกสารประกอบการประชุมระหว่างรัฐบาลไทยและกัมพูชา วันที่ 25 กรกฎาคม 2543 โรงแรมเซ็นทรัล แกรนด์ พลาซ่า.

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, “โครงการศึกษาอุปสงค์ของตลาดประเทศกัมพูชา,” จัดทำโดย บริษัท ซีเอ อินเตอร์เนชั่นแนล อินฟอร์เมชั่น จำกัด มกราคม 2541.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, “สถิติการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2542 (ม.ค. - มิ.ย.),” 2542.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, “สถิติการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2542,” 2542.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, “สถิติการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2543,” (ม.ค. - มิ.ย.), 2543.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, “โครงการเปิดคลินิกการค้าชายแดนสัญจร ปีงบประมาณ 2543,” โดยคณะอนุกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน, 2543.

เอกสารจุดผ่านแดนบริเวณชายแดนไทยกับกัมพูชา กองการค้าต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

เอกสารแนวทางปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา กองการค้าต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

ข้อมูลเบื้องต้นด้านการเมือง เศรษฐกิจ ประเทศกัมพูชา จาก Country Report ของ The Economist Intelligence Unit ปี 1999 และปี 2000.

วัชรินทร์ ขงศิริ, “คู่มือการค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา,” ใน โครงการวิจัยการค้าไทย-อินโดจีน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2535.

วัชรินทร์ ขงศิริ, “การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา : นโยบายและศักยภาพ,” ใน การค้าชายแดน วิทยาสุจริตธนาภิรักษ์ และชปา จิตต์ประทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์สวย), 2537.

วัชรินทร์ ยงศิริ, “กฎหมายในธุรกิจการค้าและการลงทุนในกัมพูชา,” ใน **กฎหมายสำคัญของพม่าและอินโดจีน ในธุรกิจการค้าและการลงทุน**, พัทธราวลัย วงศ์บุญสิน บรรณาธิการ, โครงการคลังข้อมูล สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลงานวิจัยโครงการนี้เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วคาดว่าจะสามารถนำผลวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้ 3 แนวทาง ดังนี้คือ

1.7.1 แนวทางแรกสำหรับการกำหนดนโยบาย อันเป็นจุดประสงค์สำคัญของโครงการวิจัยที่ปรารถนาจะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการค้าชายแดน ได้นำประโยชน์ไปใช้โดยตรงสำหรับการแก้ไขปัญหาที่ประเทศไทยและประเทศกัมพูชากำลังเผชิญอยู่ร่วมกันในปัจจุบัน และเพื่อเตรียมการสำหรับกำหนดนโยบายและแนวทางป้องกันปัญหาในอนาคต

1.7.2 แนวทางที่ 2 สำหรับผู้ปฏิบัติหรือผู้ลงมือกระทำต่อการค้าชายแดนโดยตรง โดยเฉพาะพ่อค้าไทยและพ่อค้ากัมพูชาที่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในการค้า เพื่อจะได้แก้ไขพฤติกรรมที่เคยทำมาแบบผิดกฎหมายให้นำมาสู่ขั้นตอนและระเบียบปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อจะได้แก้ไขและบรรเทาปัญหาความขัดแย้งในการค้าชายแดนที่มีอยู่ และต่อไปจะได้ลดความเสี่ยงต่อการสูญเสียรายได้และทรัพย์สินจากการค้าชายแดน ที่ต่างฝ่ายต่างเคยทำการค้าแบบคดโกงกันเปลี่ยนมาเป็นการค้าแบบซื่อสัตย์และจริงใจต่อกัน

1.7.3 แนวทางที่ 3 สำหรับการศึกษ งานวิจัยโครงการนี้เป็นความพยายามศึกษาปัญหาท้องถิ่น ศึกษาปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาซึ่งเป็นระดับภูมิภาค ทั้งนี้จึงเป็นความพยายามริเริ่มแนวทางการศึกษามองเอเชียของคนเอเชีย ด้วยวิถีเอเชีย โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยทฤษฎีของตะวันตกมาเป็นกรอบเป็นเกณฑ์ในการศึกษา หรืออย่างน้อยก็เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาต่อไปหากมีผู้สนใจจะนำไปศึกษาวิจัยต่อในอนาคต

บทที่ 2

นโยบายและกลไกของไทยและของกัมพูชาในการค้าชายแดน

ในยุคหลังสงครามเย็นที่การต่อสู้ทางอุดมการณ์สิ้นสุดลง ประเทศต่าง ๆ ในโลกต่างเปิดประเทศและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันให้มากที่สุด วิธีการที่ดีที่สุดในการเปิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คือ การค้า ประเทศไทยเองตระหนักดีถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนใกล้ชิดติดกัน ด้วยวิธีการเปิดความสัมพันธ์ทางการค้าเพื่อการพึ่งพาอาศัยกัน ประเทศเพื่อนบ้านของไทยทั้งด้านตะวันออกในกลุ่มอินโดจีนทั้งหมดและด้านตะวันตกคือพม่า ต่างขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค เพราะเพิ่งผ่านพ้นสงครามและการปิดประเทศ จึงต่างต้องการสินค้าเพื่อการยังชีพของประชาชนในประเทศ ดังนั้น การค้าชายแดนจึงเป็นวิธีการเบื้องต้นในการเปิดประเทศระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันทางเศรษฐกิจ

อนึ่ง เนื่องมาจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบันขึ้นอยู่กับด้านการค้าและการลงทุนเป็นหลัก ประเทศต่าง ๆ ในโลกต่างพยายามให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติและประชาชนของตน ประเทศไทยเช่นเดียวกัน ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สิ่งสำคัญจึงต้องสะท้อนผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก¹ สำหรับการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านของไทย ควรเร่งสร้างความสมานฉันท์บนจุดยืนที่ให้เกียรติกับประเทศเพื่อนบ้านทุกประเทศว่า มีความเท่าเทียมกันในทุกด้านกับประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อแสวงหาความร่วมมือด้านการค้า ตลอดจนด้านอื่น ๆ อาทิ การแลกเปลี่ยนภาษา วัฒนธรรม การศึกษา และการท่องเที่ยว รวมทั้งการแก้ไขปัญหาชายแดนที่เผชิญอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ปัญหาแรงงานเถื่อน ปัญหาการค้ายาเสพติด ปัญหาสิ่งแฉอดล้อม ปัญหาการค้าหญิงและเด็ก ปัญหาสาธารณสุข ฯลฯ²

2.1 นโยบายของไทยต่อการปรับปรุงและส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดนกับกัมพูชา

¹ “สัมภาษณ์ ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 47 (ธันวาคม 2543) : 11.

² เรื่องเดียวกัน.

ปัจจุบันทั้งประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบต่างอยู่ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ และต่างได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากวิกฤตเศรษฐกิจและจากนโยบายของประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงจำเป็นต้องแสวงหามาตรการมาพยุงรักษาสถานะทางเศรษฐกิจให้ดำเนินต่อไปได้ การค้าชายแดนเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่รัฐบาลไทยหยิบยกมาใช้ เพราะเป็นช่องทางที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศด้วยมูลค่าที่มากนับพันล้านบาทในแต่ละปี

นโยบายของไทยต่อการค้าชายแดนกับประเทศกัมพูชา เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้าน โดยกระทรวงพาณิชย์ได้นำนโยบายการเปิดประเทศค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบมาใช้ และพยายามแก้ไขปัญหามีอยู่ให้ดีขึ้น ทั้งนี้กระทรวงพาณิชย์มีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีโครงการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ กับประเทศเพื่อนบ้าน

ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาได้ติดต่อค้าขายกันมามากกว่า 10 ปีแล้ว นับจากรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ใช้นโยบายเศรษฐกิจนำการเมืองเปิดประเทศค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน นับว่าการค้าชายแดนประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายเปิดประตูการค้าเชื่อมโยงสู่กัมพูชาและประเทศอื่น ๆ ในอินโดจีน แต่การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาก็ไม่ได้ราบรื่นโดยตลอด ได้มีการหยุดชะงักลงเนื่องมาจากสถานการณ์การเมืองภายในของกัมพูชาเอง ดังกรณีการเกิดรัฐประหารในกัมพูชาเมื่อเดือนกรกฎาคม 1997 แต่ต่อมาเมื่อมีรัฐบาลแห่งชาติกัมพูชาที่มาจากการเลือกตั้งเข้ามาบริหารประเทศเมื่อเดือนพฤศจิกายน 1998 แล้ว การเมืองภายในของกัมพูชานับว่ามีเสถียรภาพมากที่สุดในรอบ 25 ปี (นับตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2000) ฝ่ายไทยจึงดำเนินการฟื้นฟูการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

รัฐบาลภายใต้การบริหารของอดีตนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย ได้เล็งเห็นความสำคัญของการค้าชายแดน จึงได้ฟื้นฟูการค้าชายแดนขึ้นโดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 6 มกราคม 1998 (พ.ศ. 2541) เห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน ทั้งนี้มีรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในขณะนั้น (ดร. สุภชัย พานิชภักดิ์) เป็นประธาน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ (นายกรพจน์ อัสวินวิจิตร) และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง (นายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุล) เป็นรองประธาน มีอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศเป็นเลขานุการ คณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐและเอกชนอีก 18 ท่าน³ คณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบและสนับสนุนเพื่อให้การค้าชายแดนเป็นระบบและมีเสถียรภาพ เพื่อ

³ ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 1.

ให้สอดคล้องกับนโยบายและผลประโยชน์ของชาติโดยรวม และทำหน้าที่พิจารณา เสนอแนะนโยบาย กำหนดแนวทางและทำที่ในการเจรจา รวมทั้งประสานและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการค้าชายแดนระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่เพียงเท่านั้น ยังได้มีมติให้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน จากการประชุมคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 1999 (พ.ศ. 2542) โดยมีอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศเป็นประธาน⁴ กระทรวงพาณิชย์จึงรับผิดชอบและทำหน้าที่ในการดำเนินนโยบายการค้าชายแดน

กระทรวงมหาดไทย ซึ่งทำหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัยของประชาชนและการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะใช้อำนาจตามมาตรา 11 และมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ประกาศเปิดจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่านแดนชั่วคราว ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ที่มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขาย และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจในการประกาศเปิดจุดผ่อนปรน

การเริ่มต้นในการเปิดจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา มาจากความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนระหว่างประเทศทั้งสอง ซึ่งมีการลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยและกัมพูชา เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 1997 (พ.ศ. 2540) เพื่ออำนวยความสะดวกในการข้ามแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา แก่ประชาชนของทั้งสองประเทศและประชาชนของประเทศที่สาม ณ จุดผ่านแดนที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย โดยในความตกลงฯ ระบุให้มีจุดผ่านแดนถาวร จำนวน 2 แห่ง และจุดผ่อนปรนจำนวน 16 แห่ง (ปัจจุบันได้เปิดดำเนินการร่วมกัน 11 แห่ง ส่วนอีก 5 แห่งยังไม่ได้เปิดดำเนินการ เนื่องจากสถานการณ์ความมั่นคงและความไม่พร้อมของกัมพูชา) ทั้งนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 1997⁵

ในการสัญจรข้ามแดน บังคับใช้เอกสารสำหรับการเดินทางข้ามแดนระหว่างประเทศทั้งสองมี 2 ประเภท คือ⁶

- 1) หนังสือเดินทาง (Passport) สำหรับประชาชนไทย ประชาชนกัมพูชา และประชาชนประเทศที่สาม

⁴ ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 2.

⁵ กองการต่างประเทศ สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย, เอกสาร “แนวทางปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดน ระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา,” พฤศจิกายน 2543 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

⁶ เรื่องเดียวกัน.

- 2) หนังสือผ่านแดน (Border Pass) สำหรับบุคคลสัญชาติไทยและสัญชาติกัมพูชา ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาที่ระบุในความตกลงฯ หมายถึงอำเภอชายแดนไทย-กัมพูชาที่เป็นที่ตั้งจุดผ่านแดน

ตามความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อสร้างเสริมความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศทั้งสอง และเพื่อให้ประชาชนของทั้งสองประเทศได้เดินทางไป-มาติดต่อกันด้วยวัตถุประสงค์เยี่ยมญาติ ท่องเที่ยว ราชการ ธุรกิจ การกีฬา การร่วมประชุมสัมมนา การพบปะหารือ และวัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายอาจตกลงกันในภายหลัง⁷

ต่อมาสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติได้นำนโยบายและแนวทางปฏิบัติการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนด้านลาว ซึ่งได้ประชุมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 1997 มาปรับใช้กับด้านกัมพูชา ดังนี้⁸

- 1) กำหนดให้มีการผ่อนปรนการค้าบริเวณชายแดนระหว่างประชาชนต่อประชาชน เพื่อช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านมนุษยธรรม และเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยสินค้าที่มีการซื้อขายจะเป็นสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน มีมูลค่าไม่เกิน 500,000 บาท ต่อคนต่อวัน ทั้งนี้ให้การซื้อขายดังกล่าว กระทำในพื้นที่และระยะเวลาที่ทางราชการกำหนด โดยพิจารณาความเหมาะสมในแง่การรักษาความปลอดภัย การตรวจสอบบุคคล ประเภทสินค้า ระยะเวลาการซื้อขาย และการเข้า-ออก ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่จะเป็นผู้มีอำนาจกำหนดมาตรการต่าง ๆ
- 2) สำหรับกรณีของบริษัทจดทะเบียนให้ดำเนินการค้าโดยเสรีไม่จำกัดจำนวน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าชายแดน โดยให้กระทำ ณ จุดที่กรมศุลกากรกำหนดและปฏิบัติตามระเบียบทางด้านศุลกากร กระทรวงพาณิชย์ และธนาคารแห่งประเทศไทย

เมื่อกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย และสภาพความมั่นคงแห่งชาติ มีนโยบายสนับสนุนการเปิดการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาแล้ว ทางจังหวัดชายแดนเจ้าของ

⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁸ ฝ่ายอำนวยการ สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, เอกสารประกอบการบรรยาย “มาตรการแก้ไขปัญหาคนไทยเดินทางออกไปเล่นการพนันตามแนวชายแดน,” (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

พื้นที่ที่ตั้งจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรน และจังหวัดที่มีพื้นที่ชายแดนติดกับกัมพูชาได้ดำเนินการสนองตอบนโยบายการค้าชายแดนทั้ง 7 จังหวัด⁹ ดังนี้

จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานีมีชายแดนติดกับกัมพูชาด้านทิศใต้ที่อำเภอ น้ำยืน ซึ่งมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับอำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร มีแนวชายแดนร่วมกันยาว ประมาณ 67 กิโลเมตร เมื่อสถานการณ์ชายแดนด้านนี้มีความสงบเรียบร้อยและมีความมั่นคง ต่อพื้นที่บริเวณช่องอานม้า ดังนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีในขณะนั้น คือ นายศิวัธ แสง มณี จึงได้ดำเนินนโยบายสนองตอบต่อนโยบายการค้าชายแดน โดยการผลักดันให้เปิดจุดผ่อนปรน เพื่อการค้าชายแดนที่ช่องอานม้า เพื่อเป็นการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนชาว กัมพูชาที่ต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทย แม้จะมีปริมาณการค้าไม่มากแต่ก็นับเป็นทางสร้าง รายได้ให้กับประชาชนคนไทยจากการค้าขายอีกทางหนึ่ง อีกจุดประสงค์หนึ่งของนโยบายเพื่อ กระชับความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น ระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับจังหวัดพระวิหาร ตาม นโยบายของรัฐบาลที่มุ่งส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชน ของสองประเทศ และมีความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนไทยกับกัมพูชา อันจะนำไปสู่ความ ร่วมมือในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีจึงให้ยกเลิก ประกาศจังหวัดอุบลราชธานี ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2540 (1997) ที่ปิดจุดผ่อนปรนและให้ ประกาศเปิดจุดผ่อนปรนช่องอานม้าตั้งแต่วันที่ 11 พฤษภาคม 2542 (1999) เป็นต้นไป¹⁰

⁹ ขอลำดับตามพื้นที่นับจากหลักเขตปักปันเขตแดนที่ 1 ช่องบก อยู่ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เรื่อยไป จนจรดหลักเขตที่ 73 ซึ่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดตราด.

¹⁰ เอกสารประกาศจังหวัดอุบลราชธานี เรื่อง “การเปิดจุดผ่อนปรนช่องอานม้า ตำบลโโขง อำเภอน้ำยืน,” ประกาศ ณ วันที่ 17 พฤษภาคม 2542.

แผนที่แสดงจุดผ่อนปรนและช่องทางผ่านพรมแดน จังหวัดอุบลราชธานี

สงวนลิขสิทธิ์โดย วรวิทย์ ยงศิริ

ที่มา : แผนที่นี้ปรับปรุงโดย วรวิทย์ ยงศิริ, สุธี บัญลา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545
จากแผนที่จังหวัดอุบลราชธานี

ดังนั้น จังหวัดอุบลราชธานี ได้ประกาศเปิดจุดผ่อนปรนที่บ้านน้ำเย็น หมู่ที่ 6 (บริเวณช่องอานม้า) ตำบลโขง อำเภอน้ำเย็น¹¹ ตั้งแต่วันที่ 11 พฤษภาคม 2542 (1999) เพื่อให้ประชาชนคนไทยและคนกัมพูชาสามารถเดินทางเข้าออกติดต่อซื้อขายสินค้าระหว่างกันโดยคนกัมพูชาเดินทางเข้ามาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตประจำวันในตลาดชายแดนฝั่งไทย และคนไทยเดินทางข้ามแดนไปซื้อหาสินค้าของป่า ของพื้นเมืองที่ตลาดชายแดนฝั่งกัมพูชาได้ นอกจากนี้ยังเพื่อจุดประสงค์การสัญจรติดต่อกันระหว่างประชาชนคนไทยและคนกัมพูชาในฐานะเครือญาติ และเพื่อร่วมพิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และกิจกรรมอันดีงามอื่น ๆ

จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษมีอาณาเขตชายแดนติดกับประเทศกัมพูชาทางด้านทิศใต้ในพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอบุณฑล และอำเภอภูสิงห์ มีพื้นที่ติดกับจังหวัดพระวิหาร และจังหวัดอุดรเมียนเจย ของประเทศกัมพูชา มีแนวชายแดนยาวประมาณ 127 กิโลเมตร จังหวัดศรีสะเกษมีช่องทางผ่านแดนติดต่อกับกัมพูชาที่สำคัญ 7 จุด¹²

สำหรับจังหวัดศรีสะเกษตอนโยบายส่งเสริมการค้าชายแดนไทย-กัมพูชานั้น เช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ที่ต้องการส่งเสริมการค้าชายแดน เพราะผลประโยชน์ในการค้าย่อมมีทั้งสองส่วนคือในส่วนของประชาชนและส่วนภาครัฐที่จะได้จากการเก็บภาษี แต่ที่จังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบันยังไม่มีเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนด้วยเหตุผลคือ¹³ ประการแรก เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดศรีสะเกษที่มีพื้นที่ชายแดนติดกับกัมพูชามีลักษณะเป็นพื้นที่สูงกับพื้นที่ต่ำซึ่งมีความแตกต่างกันมาก สภาพพื้นที่แนวชายแดนส่วนใหญ่เป็นป่าไม้สลับภูเขาและหน้าผาสูง ส่วนพื้นที่ฝั่งกัมพูชาอยู่ต่ำมาก (ที่เรียกว่าเขมรด้าอยู่ตรงบริเวณนี้) จึงทำให้การคมนาคมติดต่อกันลำบาก ไม่มีเส้นทางติดต่อกันสะดวกเช่นจังหวัดอื่น ๆ ที่มีพื้นที่ราบตามแนวชายแดน สะดวกต่อการติดต่อค้าขายเดินทางไปมาของประชาชนสองฝั่ง เพราะฉะนั้นจึงเป็นปัญหาที่จะเปิดจุดผ่อนปรนที่ชายแดนเพื่อการติดต่อค้าขายกัน

ประการที่ 2 ช่องทางผ่านแดนต่าง ๆ ได้แก่ ช่องสะง่า ช่องคำผกา ช่องพระพลัย ที่จะเสนอขอเปิดเป็นจุดผ่อนปรนหรือจุดผ่านแดนชั่วคราวนั้น ล้วนแต่อยู่ในพื้นที่ของกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นพื้นที่หวงห้าม เขตป่าสงวนและเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ดังนั้น การจะเปิดจุดผ่อนปรนให้ประชาชนคนไทยและคนกัมพูชาเดินทางผ่านเข้า-ออกเพื่อติดต่อค้าขายกันจึงจำเป็นต้องผ่านเขตป่าสงวน ทางจังหวัดศรีสะเกษพิจารณาร่วมกับกรมป่าไม้เห็นว่ายังไม่เหมาะสมที่

¹¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี, ข้อมูลการค้าชายแดนของจังหวัดอุบลราชธานี มิถุนายน 2542.

¹² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ, รายงานการศึกษาค้าชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ สิงหาคม 2543, หน้า 1-2.

¹³ สัมภาษณ์ โกสินทร์ เกษทอง, ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ, 12 กุมภาพันธ์ 2544.

จะเปิด ด้วยเกรงว่าการสัญจรเข้า-ออกของประชาชนจะเป็นการทำลายป่าไม้ ถ้าหากเปิดเป็นจุดผ่อนปรนแล้วนั้นหมายถึงว่าต้องหาพื้นที่ตั้งตลาดค้าชายแดนในพื้นที่เขตป่าสงวนของฝ่ายไทย ซึ่งตรงนี้ จังหวัดศรีสะเกษมองว่าจะเป็นการทำลายแหล่งต้นน้ำ

แผนที่แสดงช่องทางผ่านพรมแดน จังหวัดศรีสะเกษ

สงวนลิขสิทธิ์โดย วัชรินทร์ ยงศิริ

ที่มา : แผนที่นี้ปรับปรุงโดย วัชรินทร์ ยงศิริ, สุธี นุญลา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545
จากแผนที่จังหวัดศรีสะเกษ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น 2 ประการ จังหวัดศรีสะเกษจึงยังไม่พร้อมที่จะเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน แต่อย่างไรก็ตาม ทางจังหวัดศรีสะเกษไม่ได้ปิดกั้นการค้าชายแดนโดยสิ้นเชิง ยังมีการอนุญาตเป็นครั้งคราวให้ประชาชนคนไทยค้ากับคนกัมพูชาได้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการค้าระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน อาทิ การซื้อขายโค โดยคนไทยเดินทางข้ามแดนไปหาซื้อโคจากฝั่งกัมพูชาที่มีราคาถูกแล้วด้อนเข้ามาขายฝั่งไทย การค้าขายเช่นนี้จังหวัดศรีสะเกษพิจารณาเห็นว่าเป็นการไม่ถูกต้องเท่าใดนัก เพราะเป็นการค้ำอกระบบการซื้อขายไม่แน่ใจว่ามีการจ่ายเงินกันถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ จึงเกรงว่าจะเกิดการหักหลังกัน และไม่แน่ใจว่าโคที่ซื้อมาจากพ่อค้ากัมพูชาจะไม่ใช่วโคที่ไปปล้นชาวบ้านเขามา อีกประการ การนำโคจากกัมพูชาเข้ามาฝั่งไทยต้องผ่านเขตป่าสงวนและเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งเกรงว่าจะเป็นการนำโรคระบาดเข้ามาแพร่แก่สัตว์ป่า เพราะฉะนั้นโอกาสค้าชายชายแดนด้านจังหวัดศรีสะเกษจึงยังไม่มี¹⁴

แม้จังหวัดศรีสะเกษยังไม่มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนระหว่างไทยกับกัมพูชาอย่างเป็นทางการ แต่มีเพียงการเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับให้นักท่องเที่ยวจากฝั่งไทยขึ้นไปชมเขาพระวิหาร โดยผ่านช่องตาเต่าบริเวณพรมแดนอโศก ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษณ์ เท่านั้น¹⁵

จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์มีชายแดนติดกับกัมพูชาด้านทิศใต้ในพื้นที่อำเภอกาบเชิง อำเภอสังขะ อำเภอบัวเชด และกิ่งอำเภอมณฑรัก มีแนวชายแดนยาวประมาณ 117 กิโลเมตร มีพื้นที่ติดกับจังหวัดอุดรธานีและนครราชสีมาของกัมพูชา

นโยบายของจังหวัดสุรินทร์ต่อการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา มีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการค้าที่ถูกกฎหมายทุกประเภท นโยบายที่สำคัญที่สุดคือการผ่อนคลายความเคลื่อนไหวของประชาชนชาวกัมพูชาและชาวไทย จึงได้มีนโยบายในการเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าขึ้น สำหรับให้ประชาชนของสองประเทศข้ามแดนไปมา เพื่อการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นแก่การครองชีพในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันของประชาชนสองประเทศ¹⁶

หลักการส่งเสริมการค้าชายแดนของจังหวัดสุรินทร์เบื้องต้น คือ สินค้าที่จะทำการค้าขายกันต้องเป็นสินค้าที่ถูกต้องตามกฎหมายของรัฐบาลทั้งสองฝ่าย เมื่อถูกต้องแล้วการค้าขายระหว่าง

¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

¹⁵ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ, รายงานการศึกษาการค้าชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ สิงหาคม 2543, หน้า 5.

¹⁶ สัมภาษณ์ อดิสรณ์ ส่งเสริม, รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ ฝ่ายการเมืองการปกครอง, 9 กุมภาพันธ์ 2544.

ประชาชนสองฝั่งถือเป็นเรื่องปกติให้ค้าขายกันไป อีกประการหนึ่ง คือ ให้ดำเนินการตามระเบียบ
ปฏิบัติของกรมศุลกากร¹⁷

¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

แผนที่แสดงจุดผ่อนปรน จังหวัดสุรินทร์

สงวนลิขสิทธิ์โดย วรวิทย์ ชงศิริ

ที่มา : แผนที่นี้ปรับปรุงโดย วรวิทย์ ชงศิริ, สุธีร์ บุญลา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545
จากแผนที่จังหวัดสุรินทร์

เมื่อเหตุการณ์การเมืองภายในกัมพูชาได้กลับคืนสู่ภาวะปกติรวมทั้งสถานการณ์บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ได้สงบลงเช่นเดียวกันแล้ว คณะผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ นำโดย นายจำนง เณลิมจิตร ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้น กับคณะผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรเมียนเจย นำโดย นายจำเรญ เจียต ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรเมียนเจย ได้จัดประชุมร่วมกันเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 1999 ทั้งสองฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันที่จะเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าระหว่างกัน ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างจังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย กับจังหวัดอุดรเมียนเจย ราชอาณาจักรกัมพูชา และเพื่อเป็นการเสริมสร้างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศไทยและกัมพูชา มติที่ประชุมเห็นชอบให้เปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าขึ้นที่บริเวณช่องจอม อำเภอคาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ กับโอรเสม็ด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรเมียนเจย ดังนั้น เวลาต่อมาจึงมีประกาศจังหวัดสุรินทร์ เรื่องการเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบริเวณชายแดน ณ จุดที่กำหนดดังกล่าว โดยประกาศเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2542 (1999) ในประกาศเปิดจุดผ่อนปรนให้เริ่มเปิดตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 1999 เป็นต้นไปจนกว่าจะมีประกาศเปลี่ยนแปลง¹⁸

ในการเปิดจุดผ่อนปรนนี้ผู้บริหารท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันจัดหาพื้นที่สำหรับสร้างตลาดการค้าชายแดน การตั้งด่านตรวจคนเข้าเมืองสำหรับการสัญจรไป-มา ของประชาชนทั้งสองประเทศ มีด่านศุลกากรในการตรวจตราสินค้าเข้า-ออก ในข้อตกลงทั้งสองฝ่ายได้กำหนดให้ที่ตั้งตลาดมีระยะห่างจากแนวชายแดนไม่เกิน 1,500 เมตร สำหรับการผ่านเข้า-ออก เพื่อให้ประชาชนของสองประเทศเดินทางเข้า-ออกติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน และเดินทางเยี่ยมเยียนกัน กำหนดให้ใช้หนังสือผ่านแดน (Border Pass) เท่านั้น และกำหนดวงเงินซื้อขายสินค้า 500,000 บาทต่อคนต่อวัน จุดผ่อนปรนช่องจอม-โอรเสม็ด เปิดวันทำการสัปดาห์ละ 3 วัน คือ วันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันจันทร์¹⁹

จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์มีชายแดนติดกับกัมพูชาทางทิศใต้ในเขตพื้นที่อำเภอบ้านกรวด และอำเภอละหานทราย เป็นระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร มีพื้นที่ติดกับจังหวัดอุดรเมียนเจยของกัมพูชา

จังหวัดบุรีรัมย์มีนโยบายต่อการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา โดยการสนับสนุนให้เปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อพิจารณาเห็นว่าสถานการณ์ภายในกัมพูชาคลี่คลายกลับคืนสู่ความสงบ ในปัจจุบันจังหวัดบุรีรัมย์ยังไม่มีมีการเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนแต่อย่างใด

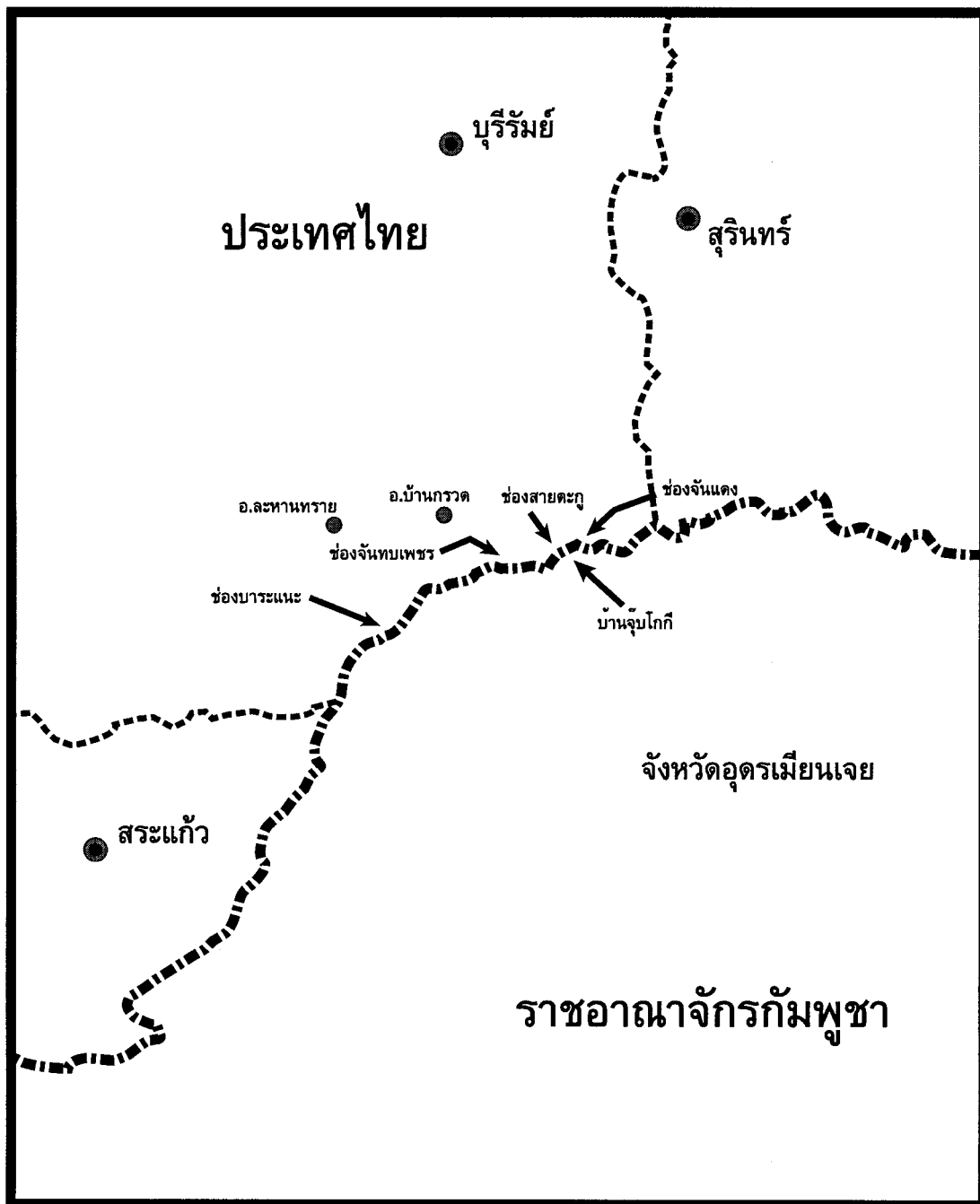
¹⁸ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์, การค้าชายแดนไทย-กัมพูชาด้านจังหวัดสุรินทร์ ปี 2543 1 สิงหาคม 2543, หน้า 25.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

ด้วยเหตุผลที่ว่าสถานการณ์ชายแดนด้านจังหวัดบุรีรัมย์ยังไม่พร้อมในด้านความปลอดภัย จึงยังไม่ได้รับการอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทยที่จะอนุญาตให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการเปิดจุดผ่อนปรน²⁰

²⁰ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดบุรีรัมย์, การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดบุรีรัมย์ กันยายน 2543.

แผนที่แสดงช่องทางผ่านพรมแดน จังหวัดบุรีรัมย์

สงวนลิขสิทธิ์โดย วชิรินทร์ ยงศิริ

ที่มา : แผนที่นี้ปรับปรุงโดย วชิรินทร์ ยงศิริ, สุธีร์ บุญลา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545
จากแผนที่จังหวัดบุรีรัมย์

จากที่เคยมีการผลักดันเมื่อปี 1999 สมัยอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ นายชาติสง่า โมฬีชาติ ให้เปิดจุดผ่อนปรนที่ช่องสายตะกู ตำบลจันทบเพชร อำเภอบ้านกรวด เพราะสามารถเดินทางติดต่อไปยังบ้านจู้บโกก อำเภอบันเตียอำปิล จังหวัดอุดรเมียนเจยได้โดยสะดวก

เหตุผลของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่เสนอเปิดจุดผ่อนปรนตรงจุดนี้ เพราะพิจารณาเห็นว่าพื้นที่รอยต่อระหว่างอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ กับอำเภอบันเตียอำปิล จังหวัดอุดรเมียนเจย มีระยะทางตามแนวพรมแดน 26 กิโลเมตร มีช่องทางขึ้น-ลงได้สะดวกถึง 10 ช่อง โดยมีเทือกเขาพนมดงรักเป็นแนวกั้นเขตพรมแดนระหว่างสองประเทศ ประชาชนของทั้งสองประเทศที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนมีความสัมพันธ์กันที่ญาติพี่น้อง ไปมาติดต่อกันมาแต่ครั้งอดีต และมีการซื้อขายสินค้ากัน แต่จากการที่ประชาชนทั้งสองประเทศติดต่อซื้อขายกันเองซึ่งเป็นการก้านอกระบบ หลีกเลี่ยงการเสียภาษีต่อรัฐจึงยากต่อการควบคุม เกิดการหักหลังกันซึ่งได้สร้างปัญหาขึ้นตามแนวชายแดนและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ทางจังหวัดบุรีรัมย์พิจารณาว่าเพื่อขจัดปัญหาดังกล่าวให้หมดไป หน่วยราชการของทั้งสองประเทศควรมาประชุมปรึกษาหารือเพื่อพิจารณาเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าชายแดนระหว่างกัน เพื่อประโยชน์และความสงบสุขของประชาชนของสองประเทศ²¹

สำหรับจังหวัดบันเตียเมียนเจย (ในขณะนั้นอำเภอบันเตียอำปิลขึ้นอยู่กับจังหวัดบันเตียเมียนเจย) โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดบันเตียเมียนเจย คนที่ 2 นายทัต คอน ได้มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 1999 ขอเปิดช่องทางค้าขายเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ทหารและประชาชนกัมพูชา ในหมู่บ้านจู้บโกก อำเภอบันเตียอำปิล ที่ได้รับความทุกข์ยากจากการขาดแคลนอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคในการดำรงชีวิตประจำวัน เมื่อสถานการณ์ในกัมพูชาได้กลับคืนสู่ความสงบแล้ว จึงขอความอนุเคราะห์ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์พิจารณาดำเนินการเปิดจุดผ่อนปรนให้ประชาชนของสองประเทศได้แลกเปลี่ยนค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคระหว่างกัน²²

การเตรียมความพร้อมในการเปิดจุดผ่อนปรนได้มีลำดับขั้นตอนดังนี้²³

วันที่ 4 มีนาคม 1999 ได้จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาเปิดจุดผ่อนปรน (เฉพาะฝ่ายไทย) ณ โรงพยาบาลอำเภอบ้านกรวด โดยมีนายชาติสง่า โมฬีชาติ ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์เป็นประธาน

²¹ เอกสารประกอบการประชุม การพิจารณาเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าตามแนวชายแดน ช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ วันที่ 29 กรกฎาคม 2542 ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดบุรีรัมย์ (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

²² เรื่องเดียวกัน.

²³ เรื่องเดียวกัน.

ต่อมามีประกาศคำสั่งจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ 638/2542 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการ และเจ้าหน้าที่ประจำจุดผ่อนปรนการค้า ลงวันที่ 22 มีนาคม 2542 (1999) โดยนายชาติสง่า โมฬีชาติ ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นผู้ลงนาม

วันที่ 30 มีนาคม 1999 ได้จัดประชุมร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยและกัมพูชา เพื่อเตรียมความพร้อมในการเปิดจุดผ่อนปรน ณ ห้องประชุมสุขาภิบาลบ้านกรวด หัวหน้าคณะฝ่ายไทย คือ พันเอกขวัญชัย ผ่องศรี รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (ท.) และหัวหน้าคณะฝ่ายกัมพูชา คือ

พันเอกโปว เฮง รองเสนาธิการทหารภูมิภาคที่ 4 ผลการประชุม เจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายได้ร่างข้อตกลงร่วมเพื่อเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทั้งสองฝ่ายพิจารณา

ในเดือนพฤษภาคม 1999 ฝ่ายกัมพูชา (กองทัพภูมิภาคที่ 4) ได้ส่งสำเนาแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประสานงานกัมพูชา-ไทย ให้กับจังหวัดบุรีรัมย์

อย่างไรก็ตาม ความพยายามร่วมมือกันของสองฝ่ายในการผลักดันเปิดจุดผ่อนปรนด้านจังหวัดบุรีรัมย์ยังไม่สามารถบรรลุผลเพราะเหตุผลที่ว่า²⁴ ด้านจังหวัดอุดรเมียนเจย ประเทศกัมพูชา ยังไม่พร้อมทั้งในด้านกำลังเจ้าหน้าที่ที่จะปฏิบัติงานและสถานที่ ขณะที่ทางฝ่ายจังหวัดบุรีรัมย์เองก็ยังไม่พร้อมเช่นเดียวกัน ที่ช่องสายตะกูนี้พิจารณาคุณสมบัติที่ประชาชนชาวกัมพูชาเข้ามาซื้อหาเป็นสินค้าเพื่อการยังชีพในชีวิตประจำวัน ได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภคเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ใช่การซื้อขายสินค้าในปริมาณมาก ด้วยประชาชนกัมพูชาที่อาศัยอยู่แถบนี้ยากจนไม่มีกำลังซื้อมูลค่ามาก ๆ อีกเหตุผลหนึ่ง สภาพภูมิประเทศชายแดนของอำเภอบ้านกรวดที่ช่องสายตะกูกับช่องจ๊อบโกก็ มีลักษณะฝั่งกัมพูชาเป็นเนินสูง และฝั่งไทยเป็นพื้นที่ลาดเทลงมา ดังนั้นการที่จะเอารถที่ไม่มีกำลังไปขนสินค้าจึงไม่สามารถทำได้ ต้องมีการปรับเตรียมพื้นที่และทำถนนอย่างดีสู่ชายแดน

ประการสำคัญบริเวณชายแดนอำเภอบ้านกรวดยังมีกับระเบิดฝังอยู่ทั้งฝั่งไทยและฝั่งกัมพูชาอยู่เป็นจำนวนมากนับเป็นแสนลูก ยังไม่ได้กู้ขึ้นมา ซึ่งทางกัมพูชาได้ขอร้องให้ฝ่ายไทยช่วยกู้ทางเขตแดนฝั่งไทยด้วย ฝ่ายทหารไทยคำนวณแล้วต้องใช้เวลาอยู่กับระเบิดอีกหลายปี ฉะนั้นบริเวณช่องสายตะกูที่เสนอขอเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าจึงยังไม่ปลอดภัยเพียงพอ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดบุรีรัมย์ได้ไปดูพื้นที่ช่องสายตะกูที่จะเปิดเป็นจุดค้าขาย เห็นทางอำเภอบ้านกรวดเอาเชือกไปกั้นบริเวณที่คิดว่ามีกับระเบิดฝังอยู่เพื่อไม่ให้คนและสัตว์เข้าไป จึงเห็นว่ายังไม่มีความปลอดภัยเพียงพอในการที่จะเปิดเป็นจุดผ่อนปรนให้ประชาชนสัญจรไปมาซื้อขายกัน จังหวัด

²⁴ สัมภาษณ์ ปาฏิหาริย์ บุญสนอง, พาณิชย์จังหวัดบุรีรัมย์, 6 กุมภาพันธ์ 2544.

บุรีรัมย์พิจารณาเห็นว่ายังไม่เหมาะสมและยังไม่พร้อมจึงยังไม่ได้ขออนุมัติเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนในเวลานี้

จังหวัดสระแก้ว²⁵ จังหวัดสระแก้วมีพรมแดนติดกับกัมพูชาด้านทิศตะวันออกเป็นระยะทาง 165 กิโลเมตร ในพื้นที่อำเภอตาพระยา กิ่งอำเภอโคกสูง อำเภออรัญประเทศ และอำเภอคลองหาด มีพื้นที่ติดกับจังหวัดบันเตียเมียนเจยของกัมพูชา²⁶

²⁵ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2536 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสระแก้วขึ้น ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษเล่มที่ 110 ตอนที่ 125 ลงวันที่ 2 กันยายน 2536 เป็นผลให้จังหวัดสระแก้วได้เปิดทำการในวันที่ 1 ธันวาคม 2536 โดยเป็นจังหวัดที่ 74 ของประเทศไทย.

²⁶ ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, “เอกสารบรรยายสรุปจังหวัดสระแก้ว,” กันยายน 2543.

แผนที่แสดงจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน จังหวัดสระแก้ว

สงวนลิขสิทธิ์โดย วชิรินทร์ ยงศิริ

ที่มา : แผนที่นี้ปรับปรุงโดย วชิรินทร์ ยงศิริ, สุธีย์ บุญลา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545

จากแผนที่จังหวัดสระแก้ว

นโยบายของจังหวัดสระแก้วต่อการส่งเสริมการค้าชายแดน ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา มีความสัมพันธ์ทางการค้ามาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จังหวัดปราจีนบุรีเคยเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับกัมพูชา จนปัจจุบันได้แบ่งเขตการปกครองใหม่เป็นจังหวัดสระแก้ว ยังคงใช้เส้นทางนี้เป็นหลักในการเดินทางเข้าออกกัมพูชา โดยเฉพาะพื้นที่ของอำเภออรัญประเทศ²⁷ จังหวัดสระแก้วได้เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการค้าชายแดนและความต้องการของประชาชนของทั้งสองประเทศที่เปิดจุดผ่านแดนถาวรและขยายจุดผ่อนปรนเพิ่มขึ้นเพื่อการค้าบริเวณชายแดนอย่างถูกต้อง เพราะตลอดแนวชายแดนประชาชนคนไทยและคนกัมพูชาได้มีการเดินทางไปมาหาสู่กันและค้าขายกัน เมื่อครั้งสงครามกลางเมืองกัมพูชาในช่วงทศวรรษ

1970

จนถึงต้นทศวรรษ 1990 ประชาชนชาวกัมพูชาต้องประสบภาวะสงครามและอพยพหนีภัย จึงเกิดการขาดแคลนอาหาร บ้างก็มีการลักลอบค้ากับคนไทยที่เรียกว่า ตลาดมืด บ้างก็เข้ามาปล้นคนไทยตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา แต่เมื่อเหตุการณ์การเมืองภายในของกัมพูชาสงบลงยุติการสู้รบ และอยู่ในช่วงการพัฒนาบูรณะประเทศและฟื้นฟูเศรษฐกิจ ไทยจึงควรส่งเสริมการค้าชายแดนกับกัมพูชาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องเพื่อชิงความได้เปรียบในเชิงภูมิศาสตร์ที่มีพรมแดนติดกัน ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีมานานในประวัติศาสตร์ และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน ขณะนี้ไทยยังเสียเปรียบต่อหลายประเทศที่อยู่ไกลแต่ได้เปรียบด้านการค้าและได้รับประโยชน์จากกัมพูชา เช่น จีน สิงคโปร์ และมาเลเซีย เป็นต้น ดังนั้นจังหวัดสระแก้วจึงตอบสนองนโยบายการค้าชายแดนของรัฐบาลโดยประสานงานกับกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง และกระทรวงกลาโหม เพื่อจัดระเบียบเมืองชายแดนบริหารจัดการจุดผ่านแดนให้สามารถติดต่อค้าขายได้สะดวก²⁸ แนวนโยบายส่งเสริมการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดสระแก้วสรุปประเด็นได้ดังนี้²⁹

- 1) ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ส่งออกและผู้ประกอบการ ในการส่งออกสินค้าให้มากที่สุดเพื่อนำรายได้สู่ประเทศไทย ซึ่งจะช่วยเหลือประชาชนและผู้ส่งออกให้มีรายได้ มีงานทำ และช่วยบรรเทาภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่ประสบ ในเวลาเดียวกันจะไม่ให้มีการเอารัดเอาเปรียบกับลูกค้าจากกัมพูชาคือให้มีการค้าอย่างเป็นธรรม และต้องการจัดการลักลอบการค้าสินค้าหนีภาษี

²⁷ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปราจีนบุรี, สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว-ปราจีนบุรี ปี 2542 มิถุนายน 2542, หน้า 2.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

²⁹ สัมภาษณ์ พ.อ.อ. ปัญญา สระทองอุ่น, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 1 มีนาคม 2544.

- 2) การนำเข้าสินค้าจากกัมพูชาจะส่งเสริมและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ เช่นกัน ทั้งนี้จะมีศุลกากรอรัญประเทศเป็นหน่วยงานดูแลรับผิดชอบ
- 3) ยึดถือข้อตกลงไทย-กัมพูชา ว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนที่รัฐบาลทั้งสองประเทศได้ทำร่วมกัน โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศเป็นผู้ลงนาม เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 1997 โดยพิจารณาแยกเรื่องการสัญจรข้ามแดนและการค้าชายแดนออกจากกัน
- 4) ส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการติดต่อด้านเศรษฐกิจ สังคม การกีฬา และการท่องเที่ยวของสองประเทศ

จังหวัดจันทบุรี จังหวัดจันทบุรีมีอาณาเขตด้านทิศตะวันออกติดต่อกับกัมพูชาเป็นระยะทางประมาณ 96 กิโลเมตร ในพื้นที่อำเภอสอยดาวและอำเภอโป่งน้ำร้อน มีพื้นที่ติดกับจังหวัดพระตะบองและกรุงไพลินของกัมพูชา แนวพรมแดนไทย-กัมพูชาด้านนี้ส่วนใหญ่เป็นคลองลำห้วยและสันปันน้ำของทิวเขาบรรทัด และหลักเขตจำนวน 17 หลัก³⁰

นโยบายของจังหวัดจันทบุรีเกี่ยวกับการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในการทำงานของจังหวัดในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลจึงต้องทำตามนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดไว้ เรื่องการค้าชายแดนนโยบายและแนวทางปฏิบัติของส่วนกลางมีจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์เพื่อให้ประชาชนบริเวณตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ ได้แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน สินค้าส่วนใหญ่เป็นพวกอุปโภคบริโภค สำหรับด้านจังหวัดจันทบุรีมีน้ำมันเชื้อเพลิงด้วย ทางจังหวัดจันทบุรีเนื่องจากเห็นว่าประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านกัมพูชามีการดำรงชีวิตที่ลำบากกว่าคนไทย จึงเปิดจุดผ่อนปรนการค้าให้มีการติดต่อค้าขายกันจึงเท่ากับเป็นการช่วยเหลือประชาชนชาวกัมพูชาให้มีวิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตที่สะดวกสบายขึ้น จะได้มีอาหาร มีเครื่องใช้ที่เพียงพอสิ่งที่ขาดแคลนก็สามารถซื้อหาจากฝั่งไทยได้ ซึ่งนับเป็นการช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านกัมพูชาในทางด้านมนุษยธรรม และอีกเรื่องหนึ่งเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับกัมพูชา³¹

การส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างไทย-กัมพูชาของจังหวัดจันทบุรี จากปัจจุบันที่จังหวัดได้เปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนกับกัมพูชามีทั้งหมด 5 จุด นั้น ทางจังหวัดเห็นควรให้มีการผลักดันจุดผ่อนปรนบ้านแหลม และบ้านผักกาด ให้ปรับฐานะเป็นจุดผ่านแดนถาวร เพื่อให้ประชาชน

³⁰ หอการค้าจังหวัดจันทบุรี, รายงานสรุป “การขอเปิดจุดผ่านแดนถาวรจันทบุรี-กัมพูชา,” นำเสนอคณะกรรมการการศึกษาปัญหาพื้นที่ชายแดนไทย วุฒิสภา, 22 เมษายน 2544 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

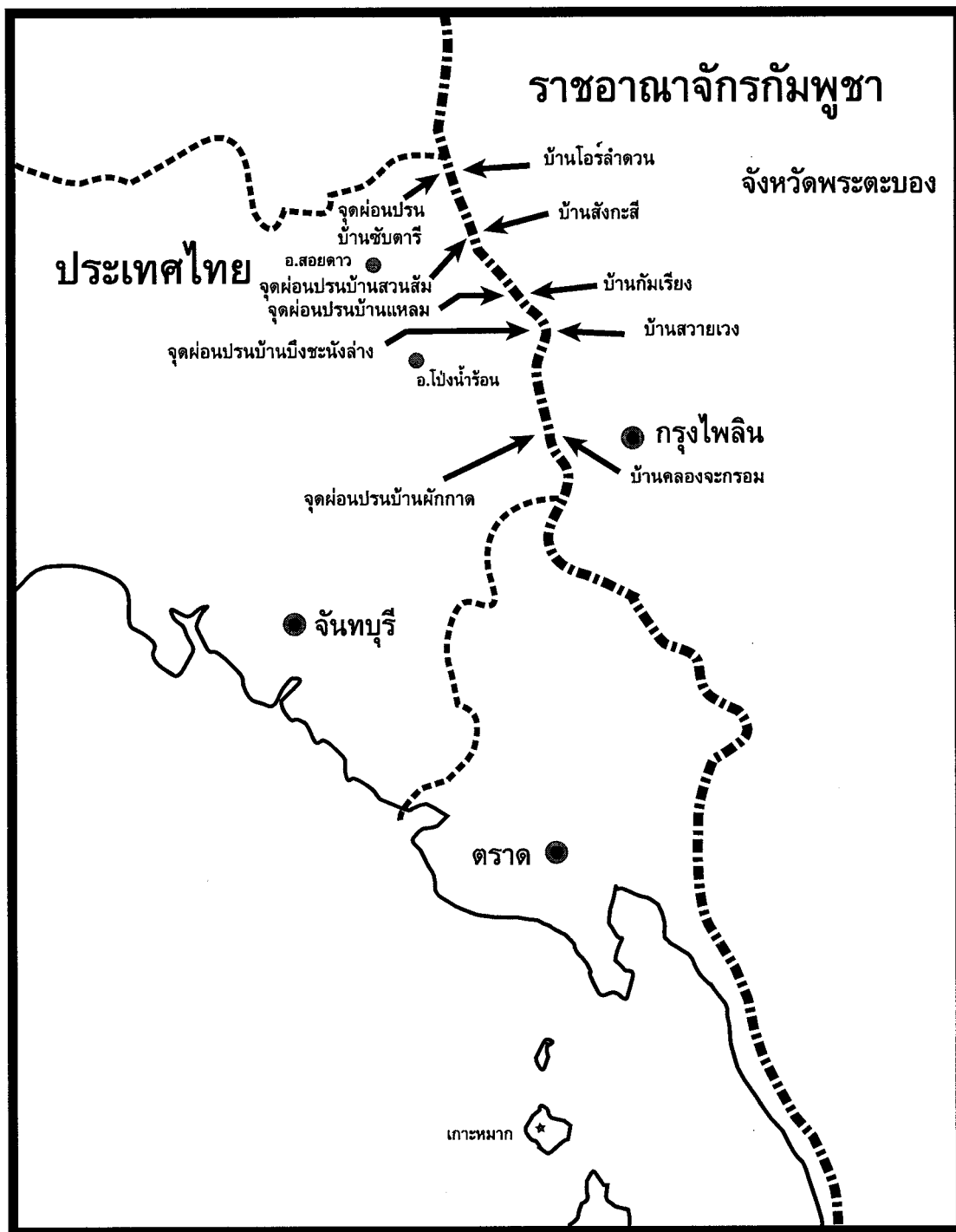
³¹ สัมภาษณ์ อัครพงศ์ พยัคฆันตร, ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี, 12 มีนาคม 2544.

ชนตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศสามารถติดต่อเข้า-ออกได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายและสามารถอยู่ได้หลายวัน รวมทั้งสามารถส่งออก-นำเข้าสินค้าได้อย่างถูกต้องตามระเบียบของกฎหมายและพิธีการทางศุลกากรในปริมาณมาก เพื่อเป็นแนวทางในการขยายการค้าให้ครอบคลุมและกว้างขวางยิ่งขึ้น³² ข้อเสนอแนะเนื่องจากเห็นว่าจังหวัดจันทบุรีมีศักยภาพสูงในการค้าชายแดน ดังตัวอย่างปี 1998 มีมูลค่าการส่งออกและนำเข้า ณ จุดผ่อนปรนรวมจำนวน 1,059.62 ล้านบาท ปี 1999 มีมูลค่าการค้ารวมจำนวน 1,002.34 ล้านบาท และปี 2000 มีมูลค่าการค้ารวมจำนวน 677.3 ล้านบาท โดยเฉพาะจุดผ่อนปรนบ้านฝักกาดมีมูลค่าการค้ารวมในปี 2000 ถึง 365.241 ล้านบาท และจุดผ่อนปรนบ้านแหลมมีมูลค่าการค้ารวมจำนวน 46.596 ล้านบาท³³

³² สัมภาษณ์ ชาติรี ฐุสรานนท์, พาณิชย์จังหวัดจันทบุรี, 12 มีนาคม 2544.

³³ หอการค้าจังหวัดจันทบุรี, รายงานสรุป “การขอเปิดจุดผ่านแดนถาวรจันทบุรี-กัมพูชา,” นำเสนอ คณะอนุกรรมการศึกษาปัญหาพื้นที่ชายแดนไทย วุฒิสภา, 22 เมษายน 2544 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

แผนที่แสดงจุดผ่อนปรน จังหวัดจันทบุรี

สงวนลิขสิทธิ์โดย วชิรินทร์ ยงศิริ

ที่มา : แผนที่นี้ปรับปรุงโดย วชิรินทร์ ยงศิริ, สุริย์ บุญลา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545
จากแผนที่จังหวัดจันทบุรี

จังหวัดตราด จังหวัดตราดมีชายแดนติดต่อกับกัมพูชาทางด้านทิศตะวันออกทั้งทางบกและทางทะเล เป็นระยะทาง 330.5 กิโลเมตร โดยแบ่งเป็นทางบก 165.5 กิโลเมตร และทางทะเล 165 กิโลเมตร มีทิวเขาบรรทัดเป็นแนวกั้นเขตแดน ในพื้นที่อำเภอบ่อไร่ อำเภอเมือง และอำเภอคลองใหญ่ มีพื้นที่ติดกับจังหวัดพระตะบอง จังหวัดโพธิ์สัณฑ์ และจังหวัดเกาะกง³⁴

นโยบายของจังหวัดตราดต่อการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา คือให้การค้าชายแดนเป็นไปโดยเสรี ภายใต้กฎระเบียบและพิธีการตามกฎหมายของไทยและกัมพูชา ส่งเสริมและร่วมมือการค้าระหว่างไทย-กัมพูชา ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด โดยเฉพาะดูแลการค้าชายแดนที่อยู่นอกระบบให้เข้าสู่การค้าในระบบ ให้ผ่านพิธีการศุลกากรที่ด่านศุลกากรคลองใหญ่ อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้นำเข้าและส่งออก รวมทั้งประชาชนของทั้งสองประเทศมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด และสอดคล้องกับระเบียบทางการค้าของประเทศทั้งสอง นโยบายของจังหวัดตราดยังให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องการค้าชายแดนติดตาม ตรวจสอบสถานการณ์การค้าตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุน และแก้ไขปัญหอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการค้าชายแดนของจังหวัด โดยผ่านระบบ Internet ไม่เพียงเท่านั้นยังส่งเสริมการค้าและการลงทุน การท่องเที่ยวให้เป็นไปโดยเสรี และขยายตัวต่อไปอย่างมั่นคง ต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ เช่น การสนับสนุนบ้านขนาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ ให้เป็นเมืองหน้าด่านการค้าชายแดน โดยสนับสนุนการจัดตั้งสำนักงานให้บริการเกี่ยวกับการค้าชายแดนแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ขึ้น ณ จุดผ่านแดนถาวรบ้านขนาดเล็ก และยังคงสนองนโยบายด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลที่เน้นการส่งออกของประเทศ³⁵

จากการที่จังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชาทั้ง 7 จังหวัด ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ต่างรับนโยบายจากส่วนกลางมาดำเนินการนั้น จะเห็นได้ว่าต่างให้การส่งเสริมและสนับสนุนการค้าชายแดน เพราะวันเวลาได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่มีอะไรอื่นที่ดีไปกว่าการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ แต่จะอย่างไรให้ความสัมพันธ์นี้ยั่งยืน และต่อเนื่องเติบโตต่อไปในการดำเนินการค้ากับกัมพูชานั้น ควรมีหลักการพิจารณาโดยภาพรวมกว้าง ๆ ว่า³⁶ ควรค้าด้วยความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย หากวิเคราะห์ให้ลึกลงไปแล้วจะพบว่าคนกัมพูชายังระแวงไทยเหมือนกับว่าเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่คอยคิดจะเอารัดเอาเปรียบคนกัมพูชาจากความยากจนของเขา ข้อนี้เป็นสิ่งที่ไทยควรระมัดระวังในการค้าต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น แม้ปัจจุบันไทยกับกัมพูชาจะมีความสัมพันธ์ที่ปกติและค่อนข้างดีก็ตาม

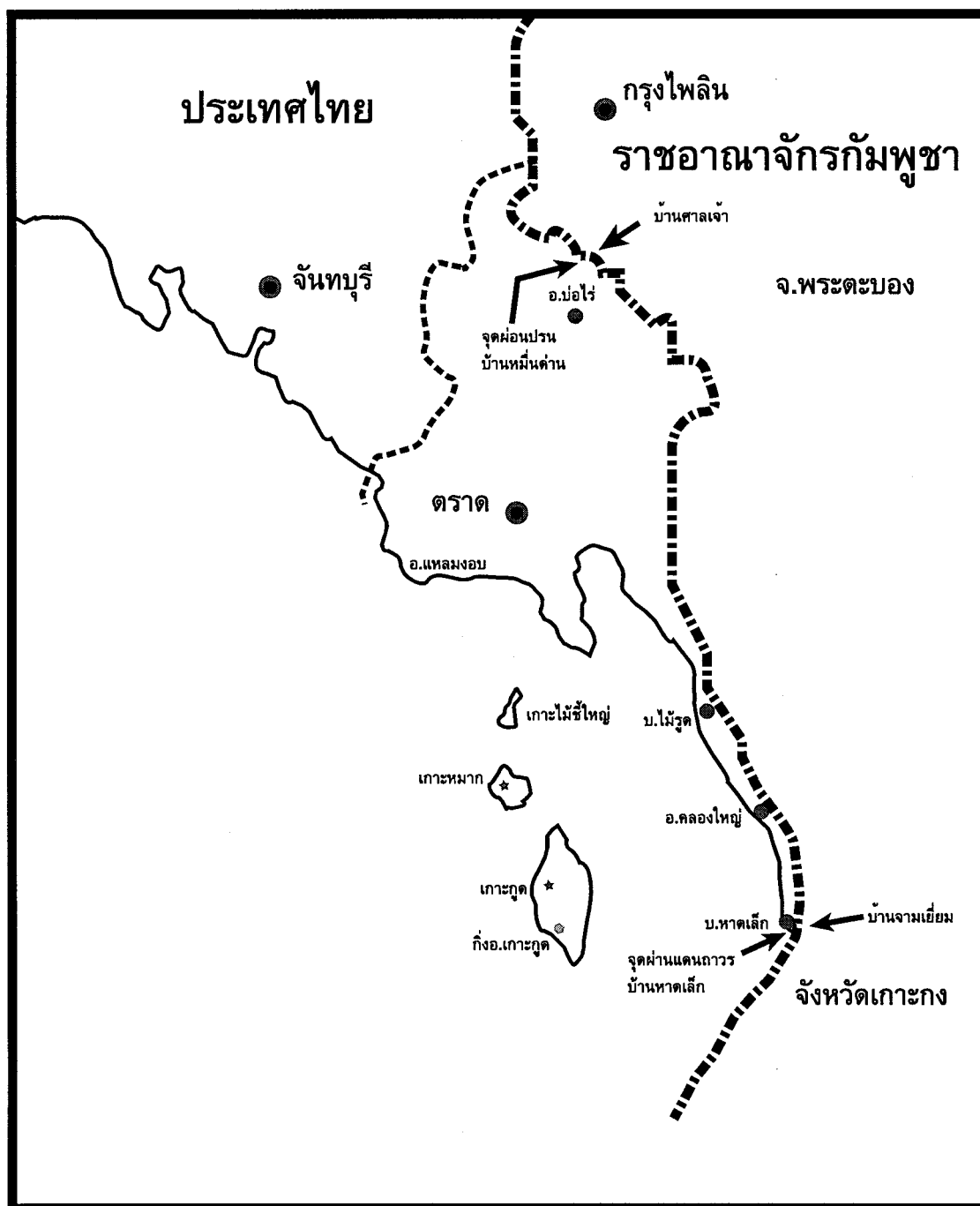
³⁴ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด, สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาด้านจังหวัดตราด ประจำปี 2542 30 มีนาคม 2543, หน้า 1.

³⁵ สัมภาษณ์ สมชาย คุรุวิชาญ, พาณิชย์จังหวัดตราด, 15 มีนาคม 2544.

³⁶ สัมภาษณ์ ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, ประธานคณะกรรมการการค้าต่างประเทศ วุฒิสภา, 2 สิงหาคม 2544.

เนื่องจากกัมพูชายังเป็นประเทศที่ยากจนซึ่งต้องพึ่งพาไทยในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้น รัฐบาลกัมพูชาซึ่งไม่มีทางเลือกมากนัก จึงปรารถนาจะมีความสัมพันธ์กับไทยในการติดต่อค้าขายและการลงทุน และการลงทุนของนักธุรกิจไทยในกัมพูชาก็เช่นเดียวกัน ควรเปลี่ยนความคิดได้แล้วจากที่เคยหวังผลตอบแทนในระยะสั้น ได้แก่ ธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจกาสิโน ควรปรับแก้ไขให้เป็นการลงทุนที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อประชาชนชาวกัมพูชาในระยะยาว

แผนที่แสดงจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน จังหวัดตราด

สงวนลิขสิทธิ์โดย วชิรินทร์ ยงศิริ

ที่มา : แผนที่ปรับปรุงโดย วชิรินทร์ ยงศิริ, สุรีย์ บุญลา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545

จากแผนที่จังหวัดตราด

สำหรับฝ่ายทหารผู้ดูแลรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดน มีแนวความคิดสนับสนุนนโยบายการค้าชายแดน และส่งเสริมให้มีการค้าระหว่างประชาชนคนไทยกับคนกัมพูชา แต่ยังคงให้พื้นที่ชายแดนนับจากจุดผ่อนปรนช่องอานม้าในจังหวัดอุบลราชธานี จรดจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กในจังหวัดตราด อยู่ภายใต้ประกาศกฎอัยการศึกเพื่อความมั่นคงและอธิปไตยของประเทศ โดยมีการแบ่งสรรเขตพื้นที่ดูแลความมั่นคงชายแดน ดังนี้ กองกำลังสุรนารี ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในเขตอีสานใต้ นับตั้งแต่จังหวัดอุบลราชธานีไปจนถึงจังหวัดบุรีรัมย์ กองกำลังบูรพา ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ชายแดนด้านจังหวัดสระแก้ว และกองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ชายแดนด้านจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด

ความคิดเห็นของฝ่ายทหารต่อนโยบายการค้าชายแดน ศึกษาได้จากกรณีของกรมทหารราบเฉพาะกิจที่ 16 กองกำลังสุรนารี³⁷ ซึ่งดูแลพื้นที่ชายแดนด้านจังหวัดศรีสะเกษ ไม่เพียงแต่สนับสนุนนโยบายการค้าชายแดนเท่านั้นยังมีข้อเสนอให้เปิดจุดผ่อนปรนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ เพราะตระหนักดีว่าทหารไม่สามารถดูแลพื้นที่ชายแดนได้ทั้งหมด จึงเกิดการลักลอบค้าชายแดนนอกระบบที่ผิดกฎหมายก่อให้เกิดเงื่อนไขชายแดน ที่ผ่านมามีพ่อค้าคนไทยข้ามแดนไปซื้อสินค้าจากกัมพูชามาแล้วเกิดการหักหลังโกงกันโดยไม่จ่ายเงินหรือจ่ายไม่ครบ จึงมีกองกำลังเข้าไปในประเทศไทยมาทวงถามเงิน เมื่อไม่ได้เงินจึงจับเอาคนไป บางครั้งก็จับตัวถูกบางครั้งก็จับตัวผิด ฝ่ายทหารต้องไปช่วยจึงเกิดการต่อสู้กัน ทหารจึงคิดว่าน่าจะเปิดจุดผ่อนปรนให้ค้าให้ถูกต้องเสียแล้วให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อจะทำให้มีมาตรการควบคุมการค้าชายแดนให้ถูกต้องตามกฎหมาย สิ่งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนของทั้งสองประเทศ อนึ่ง แม่ทัพกองทัพบกที่ 2 ได้ให้แนวนโยบายไว้ว่าทำอะไรให้ถูกต้องตามกฎหมายก็ให้ทำไปและให้การสนับสนุนการค้าชายแดน

อีกประการหนึ่ง ต้องมีความเข้าใจว่าจังหวัดศรีสะเกษมีเขตแดนติดต่อกับเขตอิทธิพลเก่าของเขมรแดง ที่เคยมีการสู้รบปราบปรามกัน เมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองสงบ ชาวกัมพูชาเริ่มตั้งบ้านตั้งเมืองจึงต้องพึ่งพิงไทยในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ จึงควรอำนวยความสะดวกให้มีการค้าชายแดน ซึ่งกำลังซื้อของประชาชนกัมพูชาในเขตนี้ส่วนใหญ่จะได้มาจากการขายทรัพยากร ได้แก่ ไม้เก่า (ที่เคยตัดไว้แล้วถูกห้ามส่งออก) หวาย ยางบง โคกระบือ เพื่อมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทย

³⁷ สัมภาษณ์ พันเอก กนก เนตรเควสนะ, ผู้บังคับการกรมทหารราบเฉพาะกิจที่ 16, 11 กุมภาพันธ์ 2544.

อย่างไรก็ตาม ทหารยังคงต้องดูแลตามแนวชายแดนเพื่อปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย และรักษาความสงบ แต่มีแนวโน้มว่าด้านจังหวัดศรีสะเกษจะเปลี่ยนภาระหน้าที่จากหน่วยทหารราบเฉพาะกิจไปเป็นหน้าที่ของหน่วยทหารพราน

ด้านกองกำลังบูรพา ซึ่งดูแลรับผิดชอบความมั่นคงชายแดนด้านจังหวัดสระแก้ว ได้ให้แนวนโยบายของทหารต่อการค้าชายแดนไว้ว่า³⁸ การค้าขายระหว่างชุมชนสองฝั่งแนวชายแดนไทยและกัมพูชาเป็นไปโดยธรรมชาติที่มีมาช้านาน ทางกรมไทยอนุโลมให้ประชาชนชาวกัมพูชาเข้ามาซื้อสินค้าและนำสินค้ากลับไปขายยังฝั่งกัมพูชาโดยไม่มีการเก็บภาษีซึ่งเป็นลักษณะการค้าขายย่อย ในขณะที่เดียวกันฝ่ายทหารสนับสนุนให้พ่อค้าไทยซึ่งค้าขายแดนในปริมาณมากทำการค้าโดยผ่านพิธีการศุลกากร หรือขนส่งสินค้าเข้า-ออก ผ่านจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน ที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาได้ตกลงร่วมกัน ทั้งนี้เป็นการเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับพ่อค้าไทยที่จะเรียกเงินภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) คืนจากรัฐบาลได้ กล่าวโดยรวมแล้วทหารสนับสนุนให้มีการค้าขายชายแดน จะขายอะไรก็ไม่ขัดขวาง แต่ขอให้ผ่านระบบพิธีการศุลกากรถูกต้อง ให้เป็นไปตามขั้นตอน เพราะประเทศไทยเจริญแล้ว ถ้าหากการค้าไม่ผ่านระบบให้ถูกต้องแล้วและมีเจ้าหน้าที่เรียกเก็บเงินจากพ่อค้า ที่เรียกว่า “เงินใต้โต๊ะ” จะทำให้กฎหมายไทยไม่ศักดิ์สิทธิ์ ใครนี่ก็อาจจะทำอะไรก็ได้ สิ่งผิดกฎหมายเหล่านี้จะทำให้บ้านเมืองไม่มีชื่อไม่มีแป

อีกประการหนึ่ง ทหารผู้ดูแลความมั่นคงชายแดนจะอนุญาตผ่อนผันให้ประชาชนชาวกัมพูชา นำสินค้าเกษตร เช่น ข้าวเปลือก ข้าวโพด ข้าวแมลงมาขายในฝั่งไทยได้แต่เป็นปริมาณไม่มาก ให้จำนวนพอที่จะมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกับสินค้าไทยเพื่อนำกลับไปดำรงชีพเท่านั้น เพราะสืบทราบมาว่า พื้นที่จังหวัดบันเตียเมียนเจยที่ติดต่อกับจังหวัดสระแก้ว ส่วนใหญ่ทำการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ได้ผลผลิตเป็นจำนวนมาก แต่โดยลำพังเกษตรกรกัมพูชาไม่สามารถขนสินค้ามาขายยังฝั่งไทยได้ เพราะไม่มีรถบรรทุกผลผลิต ถนนในกัมพูชาก็ไม่ดีจะขนส่งโดยเกวียนก็ลำบาก มีหน้าขายยังไม่มียุ้งฉางที่จะเก็บพืชผล เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วจะไว้ที่ไร่นาก็กลัวคนมาปล้นมาขโมย จึงเกิดมีขบวนการผู้ที่มีอำนาจฝ่ายกัมพูชาซึ่งส่วนใหญ่เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ มาเก็บเกณฑ์ซื้อผลผลิตจากเกษตรกรกัมพูชาในราคาถูก ซึ่งเกษตรกรจำเป็นต้องขาย ณ ที่นาของตน เมื่อผู้มีอำนาจของฝ่ายกัมพูชาไปซื้อมาก็ไม่ยอมขนส่งพืชผลเข้ามาขายฝั่งไทย ณ จุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนโดยผ่านระบบเสียภาษีถูกต้อง เพราะรู้ว่าไทยเก็บภาษีสินค้าเกษตรแพงเพื่อปกป้องผลิตผลภายในประเทศ จึงมาขออนุญาตกับทหารไทยเพื่อขนส่งสินค้าโดยไม่เสียภาษี เมื่อทหารผู้ดูแลชายแดนไม่อนุญาตให้ขนส่งสินค้าเกษตรเข้ามา จึงเกิดการจ้างแรงงานคนขนพืชผลเข้ามาขายฝั่งไทยเป็นกองทัพ

³⁸ สัมภาษณ์ พันเอก อนุพงษ์ เผ่าจินดา, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา ฝ่ายกิจการพลเรือน, 26 กุมภาพันธ์ 2544.

มด ซึ่งจะทำให้รัฐบาลไทยสูญเสียรายได้จากการเก็บภาษี ถ้าทหารควบคุมแนวชายแดนไม่ได้ก็จะเกิดความปั่นป่วนมีสินค้าจากภายนอกทะลักเข้ามาแข่งขันกับผลิตผลภายในประเทศ ฉะนั้นทหารจึงต้องปราบปรามการค้าอันกระบวนหรือการค้าที่ลักลอบ ทหารจึงยังคงต้องมีภาระหน้าที่ที่ชายแดนต่อไปแต่จะเปลี่ยนยุทธวิธีมาเป็นการพยายามสร้างแนวชายแดนและให้ประชาชนตามแนวชายแดนให้มีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม

ส่วนด้านกองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด ซึ่งรับผิดชอบความมั่นคงชายแดนด้านจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด นั้น มีนโยบายต่อการค้าชายแดนดังนี้³⁹ หน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธินจังหวัดตราด ให้การสนับสนุนทั้งด้านการค้าชายแดน ด้านการท่องเที่ยว และด้านการลงทุนระหว่างไทยกับกัมพูชา และพร้อมที่จะสนับสนุนการทำธุรกิจด้านต่าง ๆ ในเขตที่ประกาศกฎอัยการศึกเป็นอย่างดี เนื่องมาจากการที่ผู้ประกอบการในจังหวัดตราด เสนอขอให้ทหารพิจารณายกเลิกประกาศกฎอัยการศึกในเขตอำเภอคลองใหญ่ เพื่อภาพพจน์ที่ดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยว การค้า และการลงทุน ภายหลังจากสถานการณ์สู้รบตามแนวชายแดนได้คลี่คลายตัวลงและมีความสงบมากขึ้น สำหรับเรื่องนี้ทางหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธิน ได้ชี้แจงถึงสถานการณ์และความจำเป็นด้านความมั่นคงของประเทศ ทำให้ไม่อาจยกเลิกกฎอัยการศึกดังกล่าวในขณะนี้ได้ อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานของฝ่ายทหารจะพยายามไม่ให้เกิดปัญหาขึ้น

สำหรับหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธิน จังหวัดจันทบุรี เช่นเดียวกันได้ให้การสนับสนุนการค้าชายแดนตามจุดผ่อนปรนทั้ง 5 แห่งของจังหวัดจันทบุรี เมื่อหอการค้าจังหวัดจันทบุรีมีการเสนอขอฝ่ายทหารให้ยกเลิกประกาศกฎอัยการศึกในพื้นที่จุดผ่อนปรนชายแดนทั้ง 5 แห่ง เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าชายแดน และเพื่อขยายให้เพิ่มปริมาณมากขึ้น การที่เป็นเพียงจุดผ่อนปรนทำให้การติดต่อค้าขายระหว่างชายแดนมีขั้นตอนและระเบียบปฏิบัติมากมายไม่สะดวก อีกประการหนึ่งหอการค้าจังหวัดจันทบุรีกำลังเสนอขอปรับเปลี่ยนฐานะจุดผ่อนปรนเป็นจุดผ่านแดนถาวร เพราะจังหวัดจันทบุรีมีศักยภาพเพียงพอ ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องจึงเสนอขอยกเลิกประกาศกฎอัยการศึกด้วย เพราะเห็นว่าด้านความมั่นคงได้ผ่อนคลายลงมาก ซึ่งหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธิน จังหวัดจันทบุรีให้เหตุผลที่ยังต้องคงประกาศกฎอัยการศึกไว้ตลอดแนวชายแดนก็เพื่อตรวจตราชายแดนรักษาความมั่นคง ป้องกันปัญหาอาชญากรรม เช่น เรื่องรถยนต์ถูกขโมย ปัจจุบันทหารหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธิน จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีฐานปฏิบัติการอยู่ที่อำเภอโป่งน้ำร้อนมีหน้าที่ตรวจตรารถยนต์ที่จะออกนอกประเทศว่ามีการนำออกอย่างผิดกฎหมายหรือไม่ หรือทางตำรวจวิเทศทูตแจ้งว่ามีการโจรกรรมรถยนต์จากเขตกรุงเทพฯ พร้อมแจ้งเลขทะเบียนรถ ทางหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธินก็จะตั้ง

³⁹ เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “แนวทางแก้ไขปัญหาการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณจังหวัดตราด ประจำปี 2544,” วันที่ 11 กรกฎาคม 2544 ณ จังหวัดตราด (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

ด้านตรวจและช่วยสกัดจับ นอกจากนี้ยังปราบปรามปัญหาเสพยาเสพติด และทหารยังคงต้องร่วมกับเจ้าหน้าที่ศุลกากรในการตรวจตราการส่งออกน้ำมันไปนอกประเทศ เพราะถือน้ำมันเป็นสินค้ายุทธปัจจัยที่อาจจะมีผลกระทบต่อความมั่นคง และตรวจตราสินค้ายุทธโศปกรณ์ไม่ให้ออกนอกประเทศ⁴⁰

2.2 กลไกของฝ่ายไทยในการค้าชายแดน

จากนโยบายที่กำหนดจะนำมาสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ และภาคเอกชน เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานการค้าชายแดนให้เกิดผล ซึ่งจะได้ศึกษาเป็นลำดับไป

2.2.1 กลไกภาครัฐ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการค้าชายแดนโดยตรงคือ กระทรวงพาณิชย์ การจะดำเนินการใด ๆ ให้บรรลุผลจำต้องมีหน่วยงานเฉพาะกิจจัดตั้งขึ้นมาทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ 6 มกราคม 1998 วันที่ 10 พฤศจิกายน 1998 วันที่ 9 มีนาคม 1999 และวันที่ 3 สิงหาคม 1999 เห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน⁴¹ ตามข้อเสนอของกระทรวงพาณิชย์ โดยมีรองนายกรัฐมนตรี (ดร. สุภชัย พานิชภักดิ์ และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ด้วยในขณะนั้น) เป็นประธาน และอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศเป็นเลขานุการ เพื่อให้การค้าชายแดนเป็นระบบและมีเสถียรภาพ อันสอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจที่มุ่งจะส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเพื่อผลประโยชน์ของชาติโดยรวม

คณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาและส่งเสริมการค้าชายแดน พิจารณาแก้ไขปรับปรุงระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าชายแดนให้อำนวยความสะดวกมากขึ้น ตลอดจนสนับสนุนหน่วยงานภาคเอกชนให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทั้งการพัฒนาและขยายตลาดให้กว้างขวางขึ้นในการค้าชายแดน⁴²

จากคณะกรรมการฯ ชุดใหญ่ ได้แบ่งสรรภาระหน้าที่ลงไปเป็นคณะอนุกรรมการ เพื่อแก้ไขปัญหการค้าชายแดน ทั้งนี้เป็นการให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการค้า

⁴⁰ สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ทหารประจำหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธิน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี, 13 มีนาคม 2544.

⁴¹ คู่มือระเบียบในภาคผนวกที่ 1.

⁴² คู่มือระเบียบในภาคผนวกที่ 1.

ชายแดนเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเพื่อเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน⁴³ โดยมีอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ เป็นประธานคณะอนุกรรมการและผู้อำนวยการสำนักพัฒนานโยบาย มาตรการ และระบบสารสนเทศ กรมการค้าต่างประเทศ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ โดยมีอำนาจหน้าที่ทำการศึกษาสภาพปัญหาการค้าชายแดนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ รับพิจารณาเรื่องร้องเรียนต่าง ๆ ซึ่งมาจากปัญหาการค้าชายแดน เมื่อทราบปัญหาแล้วจะเชิญหน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน มาประชุมร่วมปรึกษาปัญหา และรับทราบข้อมูล ต่อจากนั้นคณะอนุกรรมการฯ นำข้อมูลที่ได้รับมาพิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อการค้าชายแดนให้บรรลุลผล และหน้าที่สำคัญของคณะอนุกรรมการฯ ที่ไม่ควรลืมหากล่าวถึงคือการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

การบริหารงานจากส่วนกลางระดับกระทรวงกระจายไปสู่ส่วนภูมิภาค กลไกที่ทำหน้าที่นำนโยบายจากกระทรวงพาณิชย์ไปดำเนินการให้เกิดผล คือ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชายแดนที่มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน ในกรณีการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา มีลำดับดังนี้ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี และสำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด

กลไกกระทรวงอื่น ๆ ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบต่อการค้าชายแดน ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นกลไกในการทำความตกลงกำหนดพื้นที่สำหรับเปิดเป็นจุดผ่อนปรน จุดผ่านแดนชั่วคราว เพื่อการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน กลไกระดับภูมิภาคที่ทำหน้าที่พิจารณาและกำหนดพื้นที่สำหรับเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด ต่อจากนั้นเสนอขออนุมัติต่อกระทรวงมหาดไทย เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยลงนามเห็นชอบแล้ว ผู้ลงนามในความตกลงเปิดจุดผ่อนปรนคือผู้ว่าราชการจังหวัด ในกรณีการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีลงนามร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดพระวิหาร ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ลงนามร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรเมียนเจย ผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้วลงนามร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดบันเตียเมียนเจย ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรีลงนามร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดพระตะบอง และผู้ว่าราชการจังหวัดตราดลงนามร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดเกาะกง

กระทรวงการต่างประเทศ เป็นอีกกลไกหนึ่งในการทำหน้าที่ทำความตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านในการพิจารณาและกำหนดพื้นที่สำหรับเปิดจุดผ่านแดนถาวรเพื่อการค้าชายแดน

⁴³ ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 2.

และทำความตกลงร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านว่าด้วยการสัญจรข้ามแดน เพื่อให้ประชาชนคนไทย และประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านได้เดินทางผ่านเข้า-ออกทางชายแดนระหว่างกันในการติดต่อค้าขาย เดินทางเยี่ยมเยียนกันฐานญาติมิตร และเดินทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ผู้ลงนามในความตกลงฯ คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง เป็นกลไกสำคัญอีกกลไกหนึ่งของภาครัฐที่เข้ามา รับผิดชอบและทำหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีสินค้าที่พ่อค้าไทยส่งออกไปจำหน่ายยังประเทศเพื่อนบ้าน และดูแลจัดเก็บภาษีสินค้าที่พ่อค้าไทยนำสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาในประเทศ หรือ เก็บภาษีสินค้าที่พ่อค้าของประเทศเพื่อนบ้านนำเข้ามาขายในประเทศไทย กล่าวโดยรวมกรมศุลกากรทำหน้าที่เก็บภาษีการค้าชายแดน ณ ด่านชายแดน ตลอดจนตรวจตราสินค้าที่ส่งออกและนำเข้า

สำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นกลไกทำหน้าที่ เกี่ยวกับการเดินทางสัญจรเข้า-ออก ณ ด่านตรวจคนเข้าเมืองที่ชายแดน โดยทำหน้าที่ตรวจลงตราประทับหนังสือเดินทาง และหนังสือผ่านแดน สำหรับประชาชนคนไทยและประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านที่เดินทางเข้า-ออกในการติดต่อซื้อขายสินค้าระหว่างกันและเดินทางท่องเที่ยว ตลอดจน ตรวจลงตราประทับหนังสือเดินทางของประชาชนของประเทศที่สาม ที่จะเดินทางผ่านชายแดนของประเทศไทย ณ จุดผ่านแดนถาวร ไปยังประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการท่องเที่ยว

กระทรวงกลาโหม โดยมีกองกำลังประจำพื้นที่ชายแดนสังกัดกองทัพบกต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาความมั่นคงของประเทศ มีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการควบคุมดูแลการค้าชายแดน สำหรับการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา มีกองกำลังสุรนารี กองกำลังบูรพา และกองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด เป็นกลไกทำหน้าที่ตรวจตราควบคุมการค้าชายแดน ให้ดำเนินการตามกฎหมาย และข้อตกลงที่มีอยู่ระหว่างไทยกับกัมพูชา ทั้งนี้ฝ่ายทหารมีอำนาจและหน้าที่ในการปราบปรามการค้าชายแดนนอกกฎหมาย

2.2.2 กลไกภาคเอกชน ในการค้าชายแดนระหว่างไทย-กัมพูชา หอการค้าจังหวัดชายแดน ทั้ง 7 จังหวัด ได้แก่ หอการค้าจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ สระแก้ว จันทบุรี และตราด ในปัจจุบันเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการติดต่อค้าชายแดนกับกัมพูชา และมีบทบาทในการผลักดันให้กลไกภาครัฐของไทยเข้าไปติดต่อกับหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดของกัมพูชา เพื่อการเจรจาพัฒนาและขยายตัวทางการค้าชายแดนระหว่างกันให้กว้างขวางยิ่งขึ้น บางครั้งหอการค้าจังหวัดเดินทางเข้าไปในจังหวัดของกัมพูชาเองเพื่อพบปะเจรจากับผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีเขตแดนติดต่อกัน ในเรื่องการค้าชายแดนโดยมุ่งส่งเสริมและพยายามร่วมมือกันแก้ไขปัญหาอุปสรรค หอ

การค้าจังหวัดเป็นสมาคมเกิดจากการรวมกลุ่มของพ่อค้านักธุรกิจในห้องใต้ดินตั้งขึ้นด้วยจุดประสงค์เป็นการรวมพลังสำหรับอำนาจต่อรอง และร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญ

อย่างไรก็ตาม การรวมตัวของนักธุรกิจและพ่อค้าในรูปแบบสมาคมการค้า ยังเป็นลักษณะหลวม ๆ พ่อค้านักธุรกิจที่ค้าขายแดนในปัจจุบันยังคงลักษณะการค้ารูปแบบเดิมที่ต่างคนต่างค้ากับพ่อค้าฝ่ายกัมพูชาที่ตนรู้จักคุ้นเคย ยังไม่มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรอันหนึ่งอันเดียวกันที่จะทำการค้าขายกับพ่อค้ากัมพูชา เพื่อการต่อรองทางการค้า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งยังไม่มี การออกกฎเกณฑ์จากหอการค้ามากำหนดว่าพ่อค้าไทยที่ค้าขายแดน ต่อไปนี้ถ้าจะค้ากับพ่อค้ากัมพูชาต้องปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา มีแต่เพียงใช้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของภาครัฐ มาเป็นตัวกำหนดในการปฏิบัติทางการค้าขายแดนเท่านั้น ดังนั้น ปัญหาที่พ่อค้าคนไทยแต่ละคนประสบจึงต้องแก้ไขด้วยตนเอง ยังไม่มีการให้สมาคมหอการค้าจังหวัดเข้าไปช่วยเหลือแก้ไข

2.3 นโยบายของกัมพูชาต่อการปรับปรุงและส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านการค้าชายแดนกับไทย

รัฐบาลกัมพูชาซึ่งมาจากการเลือกตั้งได้ตระหนักถึงความสำคัญของการฟื้นฟูและการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ และการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศต่าง ๆ ในประชาคมโลก สำหรับนโยบายของกัมพูชาต่อการปรับปรุงและส่งเสริมด้านการค้าชายแดนกับไทย ถือเป็นส่วนหนึ่งและนานโยบายที่ได้แถลงเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 1998 ในวาระเปิดสมัยประชุมรัฐสภาเพื่อรับรองรัฐบาลมาประยุกต์ใช้ ดังนี้⁴⁴

(1) นโยบายทั่วไป

รัฐบาลกัมพูชายึดมั่นนโยบายเป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ดำเนินความสัมพันธ์ฉันมิตร สันติภาพ ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศภูมิภาค และในโลก โดยไม่แบ่งแยกระบบเพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานเสมอภาค เคารพเอกราช อธิปไตย บูรณภาพดินแดน ไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน ป้องกันเอกราช อธิปไตย บูรณภาพดินแดน ดังปรากฏในมาตรา 2 แห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญกัมพูชา ดังนี้

⁴⁴ กระทรวงพาณิชย์ไทย และกระทรวงพาณิชย์กัมพูชา, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเรื่อง “สู่ทางทางการค้าและการลงทุนในกัมพูชา,” 25 กรกฎาคม 2543 ณ โรงแรมเซ็นทรัล แกรนด์ พลาซา.

1.1 เสริมสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคีกับประเทศใกล้เคียงบนพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและเสริมสร้างความสัมพันธ์มิตรภาพ และความร่วมมือ แก้ไขปัญหาพรมแดนกับประเทศใกล้เคียงโดยสันติ

1.2 เสริมสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคีและพหุภาคีกับบรรดาประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศอาเซียน เพื่อมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการพัฒนาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้เป็นภูมิภาคที่มีสันติภาพ เสถียรภาพเป็นกลาง และความร่วมมือ และเมื่อกัมพูชาได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนแล้ว จะเคารพนโยบายพื้นฐานของอาเซียนดังข้อความในสนธิสัญญาที่ประเทศกัมพูชาได้ลงนามรับรองกับบรรดาประเทศอาเซียน

1.3 ส่งเสริมและเสริมสร้างความสัมพันธ์กับบรรดาประเทศในโลก การยึดมั่นหลักการของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และเคารพกฎหมายระหว่างประเทศ ส่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้านการทูตกับบรรดาประเทศในโลก ตามฐานะเศรษฐกิจทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเกื้อกูลต่อผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของประชาชน กัมพูชา

รัฐบาลกัมพูชาทำงานเพื่อผลประโยชน์ของชาติ เคารพผลประโยชน์ของมนุษยชาติ ปรับปรุงประเทศกัมพูชาให้กลายเป็นประเทศที่ดีในสหประชาชาติ และองค์กรระหว่างประเทศ

แก้ไขปัญหาคนเข้าเมืองโดยสันติ บนพื้นฐานรัฐศาสตร์ เคารพสิทธิมนุษยชนและกฎหมายระหว่างประเทศ

ขอบคุณประชาคมระหว่างประเทศที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศ กัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสวงหาความปรองดองแห่งชาติเพื่อสันติภาพ ระบอบประชาธิปไตยในกัมพูชา รัฐบาลกัมพูชาเชื่อมั่นว่า ประเทศกัมพูชาจะได้รับการรับรองเอกราช อธิปไตย บูรณภาพดินแดน และความเป็นกลาง จากบรรดาประเทศในประชาคมโลกมากยิ่งขึ้น

(2) นโยบายเศรษฐกิจ

ป้องกันสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของประเทศกัมพูชา ปฏิบัตินโยบายจัดสรรกรรมสิทธิ์ที่ดินที่มีกำหนดเวลาชัดเจนให้แก่เกษตรกรเอกชน เพื่อส่งเสริมและเสริมสร้างกิจการลงทุนในกัมพูชา ป้องกันการละเมิดในทรัพย์สินที่ถูกต้องตามกฎหมายของประชาชนกัมพูชาและนักลงทุนเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ ต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวงและการทำผิดกฎหมายอื่น ๆ รักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาคในประเทศกัมพูชาให้มั่นคงเพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของ

ประชาชนกัมพูชา และสนับสนุนนักลงทุนทั้งในประเทศและจากต่างประเทศ เพื่อให้มีความเชื่อมั่นในนโยบายรัฐบาลกัมพูชามากยิ่งขึ้น ปฏิบัติตามนโยบายเศรษฐกิจตลาดเสรี อำนวยความสะดวกให้แก่การลงทุนในกัมพูชา และมุ่งมั่นพัฒนาประเทศกัมพูชาให้เจริญรุ่งเรือง มีสันติภาพ เสถียรภาพ ยุติธรรม และความผาสุก สอดคล้องตามความปรารถนาของประชาชนกัมพูชาและรัฐบาลกัมพูชา

(3) นโยบายการลงทุนของรัฐบาล

รัฐบาลกัมพูชาขอมอบให้นักลงทุนทั้งภายในและต่างประเทศที่มีความประสงค์จะลงทุนในกัมพูชา บนพื้นฐานแห่งการเคารพกฎหมายการลงทุนของกัมพูชา เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับต่างประเทศ รวมทั้งสถาบันระหว่างประเทศ เรียกร้องให้นักลงทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศกัมพูชามากยิ่งขึ้น มีความต้องการให้ต่างประเทศช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศกัมพูชาและให้การอนุเคราะห์ด้านเศรษฐกิจการค้าต่างประเทศของกัมพูชา

รัฐบาลกัมพูชาปรับปรุงกฎหมายลงทุนในกัมพูชาให้ถูกต้องยิ่งขึ้น รับรองเสถียรภาพทางการเมือง ความสงบสุขในสังคม และเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาค แก้ไขกฎหมายอำนวยความสะดวกให้แก่การลงทุนภายในและต่างประเทศ ปรับปรุงสถาบันที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับบริษัทลงทุนภายในและต่างประเทศให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลกัมพูชาจะมีนโยบายป้องกันการละเมิดทรัพย์สินที่ถูกต้องตามกฎหมายของนักลงทุนภายในและต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพ

(4) นโยบายการค้า

รัฐบาลกัมพูชาดำเนินนโยบายการค้าตามแบบเสรี ซึ่งแนวนโยบายด้านการค้าให้แก่เกษตรกรทั้งภายในและต่างประเทศ ทำการค้าของตนให้ถูกต้องตามทิศทางนโยบายและกฎหมายของประเทศกัมพูชา อำนวยความสะดวกให้แก่การขนส่งทั่วทั้งประเทศตามแบบเสรี สนับสนุนให้มีการผลิตสินค้าในประเทศกัมพูชาให้มีปริมาณและคุณภาพดีมากยิ่งขึ้น เสริมสร้างความสัมพันธ์ด้านการค้าระหว่างประเทศ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างตลาดภายในกับตลาดต่างประเทศทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

(5) นโยบายการท่องเที่ยว

รัฐบาลกัมพูชามีนโยบายดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งจากภายในและต่างประเทศ อำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนด้านการท่องเที่ยวทั้งจากภายในและต่างประเทศ ให้เข้ามาลงทุนมากยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้ รัฐบาลกัมพูชา มีนโยบายอนุรักษ์วัฒนธรรมแห่งชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในกัมพูชา เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศกัมพูชา

เมื่อความสัมพันธ์ระดับรัฐบาลต่อรัฐบาลมีนโยบายปรับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างกัมพูชากับไทยแล้ว ผู้ปกครองในระดับท้องถิ่นของกัมพูชาได้นำแนวนโยบายของรัฐบาลมาปรับใช้มากขึ้นเพียงใด งานวิจัยนี้จะศึกษาวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัยที่ได้เดินทางไปพบและสัมภาษณ์รองผู้ว่าราชการจังหวัดบันเตียเมียนเจย คนที่ 2 รองผู้ว่าราชการจังหวัดเกาะกง คนที่ 3 และรองผู้ว่าราชการจังหวัดพระตะบอง คนที่ 2 เพื่อรับทราบนโยบายการค้าชายแดนของฝ่ายกัมพูชาต่อไทย และแนวทางการส่งเสริมการค้าการลงทุน และการท่องเที่ยว ของผู้ปกครองในระดับท้องถิ่น โดยลำดับคือ

นายญีก กิมซุน (Nhek Kimchhun) รองผู้ว่าราชการจังหวัดบันเตียเมียนเจย คนที่ 2 ได้ชี้แจงแนวนโยบายส่งเสริมการค้าชายแดนของกัมพูชาต่อไทยว่า⁴⁵ นโยบายการค้าชายแดนของจังหวัดบันเตียเมียนเจย เป็นนโยบายการตลาด (Market Economy) ซึ่งมีกลไกรองรับตนเอง สอดคล้องกับความต้องการและการจัดหา โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากรัฐบาล การค้าชายแดน ณ จุดผ่านแดนถาวรปอยเปตในปัจจุบันนี้ มีการนำเข้าสินค้าจากไทย ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องใช้สอยในบ้าน และวัสดุก่อสร้าง และสินค้าส่งออกไปฝั่งไทยส่วนใหญ่ได้แก่ ผลผลิตจากการประมง เศษเหล็ก และผลผลิตการเกษตร สถานะการค้าชายแดนของจังหวัดบันเตียเมียนเจยเสียเปรียบดุลการค้าต่อไทย เพราะการส่งออกน้อยกว่าการนำเข้า

การตอบสนองนโยบายรัฐบาลกัมพูชาในการพัฒนาทางเศรษฐกิจด้านการค้าชายแดนของจังหวัดบันเตียเมียนเจย ในด้านการเกษตร ผู้ว่าราชการจังหวัดกำลังวางแผนการใช้ที่ดิน (Land Use Planning) โดยวางอยู่บนพื้นฐานของการประเมินผลจากสภาพความเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร และสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมในอนาคต ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความต้องการที่ดิน พร้อมกันนี้จังหวัดได้มีนโยบายส่งเสริมอาชีพการเกษตร เพื่อหวังจะนำผลผลิตส่งเป็นสินค้าออกขายให้กับไทย ดังนั้น สิ่งที่ต้องการคือ ความร่วมมือจากไทยในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และเทคนิคในการผลิต เพื่อจะได้เพิ่มผลผลิตให้มีปริมาณมากขึ้น นอกจากนี้ยังต้องการการประกันราคาที่จะรับซื้อผลผลิตการเกษตรที่แน่นอน ได้แก่ อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง โดยมีสัญญาว่าถ้าไทยมาส่งเสริมเกษตรกรกัมพูชาให้ปลูกพืชชนิดใดแล้ว ขอให้รับซื้อผลผลิตของกัมพูชากลับไปด้วยราคาที่แน่นอน ไม่ใช้รับซื้อโดยกดราคาจนกระทั่งเกษตรกรขาดทุน

ทั้งนี้

หมายถึงการส่งออกสินค้าจากกัมพูชาเข้าไทยในช่องทางที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น

⁴⁵ สัมภาษณ์ ญีก กิมซุน, รองผู้ว่าราชการจังหวัดบันเตียเมียนเจย คนที่ 2 ราชอาณาจักรกัมพูชา, 27 กุมภาพันธ์ 2544.

นายเพชร ฮอน (Pich Han) รองผู้ว่าราชการจังหวัดเกาะกง คนที่ 3 ได้กล่าวถึงนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนการค้าชายแดนของกัมพูชาต่อไทยว่า⁴⁶ ภายหลังจากสถานการณ์ทางการเมืองภายในกัมพูชาสงบลง รัฐบาลกัมพูชาภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีฮุน เซน ได้มีนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจ และปรารถนาให้ประชาชนมีงานทำ โดยภาครัฐพยายามจัดหางานให้ประชาชนทำได้เพื่อสร้างอาชีพและสร้างรายได้ ซึ่งรวมถึงการค้าชายแดนโดยเฉพาะการค้าชายแดน รัฐบาลได้ส่งเสริมให้ประชาชนชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตามแนวชายแดนกัมพูชา-ไทย เข้ามามีส่วนร่วมในการค้าขายให้มาก ทั้งนี้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ควบคุมดูแลอีกต่อหนึ่ง

สำหรับนโยบายของจังหวัดเกาะกงที่ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลกัมพูชา คือ การเปิดเสรีทางการค้าชายแดนให้ประชาชนกัมพูชาเดินทางเข้าไปซื้อขายสินค้ากับคนไทย ที่จุดผ่านแดนถาวรบ้านจามเยียม-บ้านหาดเล็ก สินค้าขาออกของจังหวัดเกาะกง ส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรที่มาจากทะเล คือผลผลิตจากการประมงและสินค้านำเข้าจากไทยทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค ได้แก่ พืช ผักผลไม้ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ของใช้ในชีวิตประจำวัน วัสดุก่อสร้าง และยารักษาโรค

นายปา สุเจียตติวงศ์ (Pa Socheatevong) รองผู้ว่าราชการจังหวัดพระตะบอง คนที่ 2 ได้ให้สัมภาษณ์แนวนโยบายการส่งเสริมการค้าชายแดนของกัมพูชาต่อไทยว่า⁴⁷ สถานการณ์ปัจจุบันนี้กัมพูชาสงบอย่างที่ไม่เคยเป็นมาในระยะ 30 ปีที่ผ่านมา ภายหลังจากสงครามกลางเมืองยุติลง รัฐบาลกัมพูชาได้เปิดประเทศติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ในประชาคมโลก โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนและกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง ทั้งในด้านการสัมพันธ์ทางการเมืองและการติดต่อค้าขายตลอดจนการลงทุน

นโยบายการค้าชายแดนของจังหวัดพระตะบอง เมื่อได้รับนโยบายจากรัฐบาลกัมพูชามาจึงดำเนินการปรับปรุงและสนับสนุนการค้าชายแดนระหว่างกัมพูชากับไทยให้ดีขึ้น เพื่อให้ประชาชนชาวกัมพูชาตามแนวชายแดนได้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น เมื่อก่อนนี้พื้นที่ชายแดนของเขตจังหวัดพระตะบองเคยเป็นสนามรบระหว่างรัฐบาลกัมพูชากับกองกำลังเขมรแดง เมื่อสงครามความขัดแย้งภายในยุติลง ฝ่ายเขมรแดงได้เข้าร่วมกับรัฐบาลแล้ว รัฐบาลกัมพูชาจึงได้จัดสรรพื้นที่เขตปกครองของเขมรแดงเดิมให้เป็นระบบทางราชการ พื้นที่ฐานที่มั่นเดิมของเขมรแดง ตั้งแต่ฮัตลอง เวงไปจรดจังหวัดเกาะกง รัฐบาลกัมพูชาได้เข้ามาจัดระเบียบการปกครองให้เป็นไปตามระบบราชการ โดยการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ

⁴⁶ สัมภาษณ์ เพชร ฮอน, รองผู้ว่าราชการจังหวัดเกาะกง คนที่ 3 ราชอาณาจักรกัมพูชา, 17 มีนาคม 2544.

⁴⁷ สัมภาษณ์ ปา สุเจียตติวงศ์, รองผู้ว่าราชการจังหวัดพระตะบอง คนที่ 2 ราชอาณาจักรกัมพูชา, 20 มีนาคม 2544.

ด้วยนโยบายการส่งเสริมการค้าชายแดน จังหวัดพระตะบองจึงพยายามจัดสรรงบประมาณมาซ่อมและสร้างถนน เพื่อให้ประชาชนเดินทางติดต่อค้าขายและมาประสานงานกับทางจังหวัดได้สะดวก นอกจากนี้จังหวัดพระตะบองได้มีนโยบายส่งเสริมการเกษตรเพื่อการค้าชายแดน เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดพระตะบองส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตรทำนา จึงเป็นแหล่งผลิตข้าวแหล่งใหญ่ของกัมพูชาแห่งหนึ่ง ผู้ปกครองจังหวัดพระตะบองจึงส่งเสริมให้ผลผลิตข้าวได้มีการส่งออก แต่นับเป็นเรื่องยากที่จะส่งออกมายังไทยแล้วได้ราคาดี เพราะข้าวเปลือกของจังหวัดพระตะบองยังมีคุณภาพต่ำ การขายให้ไทยเป็นเพียงเอาไปทำเป็นอาหารสัตว์ และฝ่ายไทยมีการเก็บภาษีนำเข้าสูง ส่วนพื้นที่ชายแดนจังหวัดพระตะบองที่ติดกับไทย ทางจังหวัดส่งเสริมให้ประชาชนเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดเป็นสินค้าส่งออก แม้ว่างบประมาณของจังหวัดจะมีไม่มากเพื่อช่วยเหลือประชาชนด้านการเกษตร แต่ปัจจุบันนับว่าความเป็นอยู่ของประชาชนตามแนวชายแดนดีขึ้นมาก ทางจังหวัดพระตะบองจึงหวังความร่วมมือจากฝ่ายไทยในการค้าชายแดนโดยให้มีการรับซื้อสินค้าเกษตรของกัมพูชา เมื่อปี 2000 รองผู้ว่าราชการจังหวัดพระตะบองได้เดินทางมาประชุมปรึกษาหารือกับหอการค้าจังหวัดจันทบุรี ตราด และสระแก้ว เรื่องการค้าชายแดน ผลการประชุมคือกระทรวงพาณิชย์ของไทยตกลงให้ผู้ประกอบการของไทยหันมาซื้อข้าวโพดจากเกษตรกรกัมพูชาที่ชายแดน จึงทำให้ข้าวโพดมีราคาสูงขึ้น กำลังซื้อข้าวโพดจากไทยเพิ่มปริมาณจาก 50,000 ตันเป็น 200,000 ตัน แต่ฝ่ายกัมพูชาก็ไม่มีผลผลิตเพียงพอแก่การขายจึงหวังจะเพิ่มผลผลิตในฤดูกาลผลิตหน้า ส่วนผลผลิตการประมงน้ำจืดของกัมพูชา มีตลาดรับซื้อแหล่งใหญ่คือไทย

รองผู้ว่าราชการจังหวัดพระตะบอง มีความคิดเห็นว่าการค้าชายแดนระหว่างกัมพูชากับไทย ควรวางอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจกัน และมีการแลกเปลี่ยนซื้อ-ขายระหว่างกัน ทางจังหวัดพระตะบองจะสนับสนุนให้มีการค้าชายแดนระหว่างกันให้มากขึ้น

2.4 กลไกของฝ่ายกัมพูชาในการค้าชายแดน

2.4.1 กลไกรัฐ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการค้าชายแดน คือกระทรวงพาณิชย์ ปัจจุบันผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายจาม ประสิทธิ์ (H.E. Mr. Cham Prasidh) ในระดับรัฐบาลกลาง ส่วนการบริหารในระดับท้องถิ่น มีผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนที่ติดต่อกับประเทศไทยเป็นผู้ควบคุมดูแลการค้าชายแดน อันประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่ประจำ ณ ชายแดน อาทิ เจ้าหน้าที่ศุลกากร เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น

2.4.2 กฎระเบียบและมาตรการทางการค้าของประเทศกัมพูชา⁴⁸

⁴⁸ กระทรวงพาณิชย์ไทย และกระทรวงพาณิชย์กัมพูชา, เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เรื่อง “สู่ทางทางการค้าและการลงทุนในกัมพูชา,” 25 กรกฎาคม 2543 ณ โรงแรมเซ็นทรัล แกรนด์ พลาซา.

2.4.2.1 ข้อกีดกันทางการค้า/ข้อจำกัดทางการค้า ประเทศกัมพูชาไม่มีข้อกีดกันทางการค้าแต่อย่างใด

2.4.2.2 มาตรการด้านนำเข้า-ส่งออก

การนำเข้า กัมพูชาไม่มีนโยบายการค้าเสรี ไม่มีข้อกีดกันทางการค้า หรือกำหนดโควตาในการนำเข้าสินค้า ผู้ประสงค์จะนำสินค้าเข้ากัมพูชาต้องชำระภาษีขาเข้าและภาษีผู้บริโภครวมตามที่กำหนด นอกจากนี้ในการนำสินค้าเข้าประเทศกัมพูชาต้องผ่านการตรวจสอบและกำหนดพิกัดศุลกากร โดยกระทรวงพาณิชย์ว่าจ้างให้บริษัท Societe Generale de Surveillance หรือ SGS ตรวจสอบสินค้าก่อนการนำเข้า (Preshipment Inspection - PSI) และมีกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง เป็นผู้จัดเก็บภาษีนำเข้า

การส่งออก กัมพูชาไม่มีนโยบายการค้าเสรี ไม่มีข้อกีดกันทางการค้า สามารถส่งออกโดยเสรี ยกเว้นรายการสินค้าที่กระทรวงพาณิชย์กัมพูชากำหนดให้ออกได้ต้องมีเอกสารรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าจากกรมสิทธิประโยชน์กัมพูชา หรือเอกสารหนังสืออนุญาตส่งออกจากกรมการค้าต่างประเทศกัมพูชา

2.4.3 กลไกภาคเอกชน ในกัมพูชายังไม่มีการรวมตัวของกลุ่มพ่อค้าในระดับท้องถิ่นหรือจังหวัดแล้วจัดตั้งเป็นสมาคมพ่อค้าผู้ประกอบการค้าชายแดน หรือตั้งเป็นหอการค้าระดับจังหวัด เพื่อใช้เป็นกลไกในการติดต่อค้าขายแดนกับไทย พ่อค้าชาวกัมพูชายังเป็นเอกเทศในการค้าขายแดนกับพ่อค้าชาวไทย

2.5 ข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

จากนโยบายของรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาซึ่งต่างมีจุดประสงค์ที่สอดคล้องกันในการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ จึงได้มีการจัดตั้งองค์การร่วมกันขึ้นมาทำหน้าที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองในด้านต่าง ๆ และข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือความตกลงที่มีการลงนามร่วมกันระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาทางการค้าและการลงทุน ซึ่งทั้งหมดนี้จะส่งผลไปสู่การส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการค้าชายแดน และการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั้งสองด้วยในที่สุด

2.5.1 คณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือไทย-กัมพูชา (Joint Commission - JC)⁴⁹ การจัดตั้งคณะกรรมการฯ ชุดนี้ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชา เมื่อวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1994 ลงนามร่วมกัน ณ กรุงพนมเปญ

องค์ประกอบคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือไทย-กัมพูชา มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยและของกัมพูชาเป็นประธาน⁵⁰

วัตถุประสงค์ ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาปรารถนาที่จะปรับความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีที่มีอยู่ให้กระชับแน่นแฟ้นและยืนยาว และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสองประเทศให้มีประสิทธิภาพ โดยวางอยู่บนพื้นฐานหลักการแห่งความยั่งยืน ความเสมอภาคของผลประโยชน์ร่วมกัน และการเคารพอธิปไตยซึ่งกันและกัน

ภูมิหลังของการจัดตั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยในขณะนั้น คือ นาวาอากาศตรี ประสงค์ สุ่นศิริ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของกัมพูชาในช่วงเวลานั้น ได้ลงนามร่วมกันในความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วม เพื่อความร่วมมือทวิภาคีระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชา เมื่อวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1994 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดินทางเยือนประเทศกัมพูชาอย่างเป็นทางการของอดีตนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย

อำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการฯ จัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกในการเจรจาและปรึกษาหารือระหว่างประเทศไทยและกัมพูชาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน

⁴⁹ วัชรินทร์ ขงศิริ, รายงาน “โครงการวิจัยการปฏิบัติการจิตวิทยาและการประชาสัมพันธ์ต่อประเทศกัมพูชา,” เสนอต่อศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, สิงหาคม 2540.

⁵⁰ ดูรายละเอียดองค์ประกอบคณะผู้แทนฝ่ายไทย ในการประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 1 ณ กรุงพนมเปญ ได้ในภาคผนวกที่ 3.

ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเป็นการเพิ่มความสัมพันธและความร่วมมือระหว่างไทยและกัมพูชา

ผลของการจัดตั้งคณะกรรมการฯ ได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 1 เมื่อระหว่างวันที่ 5-7 พฤษภาคม 1995 ที่กรุงเทพมหานคร (กัมพูชาเป็นเจ้าภาพ) โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทย นายแพทย์ กระแส ชนวงษ์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชา นายอิง ฮวด เป็นประธานร่วม ต่อมา มีการจัดประชุมคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 1997 ที่จังหวัดเชียงใหม่ (ไทยเป็นเจ้าภาพ)

2.5.2 ความตกลงว่าด้วยการค้า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ⁵¹ ระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ภายหลังจากมีการจัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยความร่วมมือไทย-กัมพูชา แล้ว จึงได้มีการทำความตกลงร่วมกันว่าด้วยการค้า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ เพื่อเป็นหลักประกันว่าทั้งสองประเทศจะเป็นมิตรที่ดีต่อกันและส่งเสริมการค้าระหว่างกัน ตลอดจนร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางวิชาการ โดยความร่วมมือนี้วางอยู่บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์ร่วมกันและเคารพในอธิปไตยของกันและกัน ความตกลงนี้ลงนามเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน ค.ศ. 1994

ในสาระของความตกลงฯ แบ่งเป็นด้านการค้า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ และบทบัญญัติทั่วไป ซึ่งในความร่วมมือด้านการค้าระหว่างประเทศทั้งสองได้ขยายตัวไปสู่ด้านการค้าชายแดนด้วย

2.5.3 ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน⁵² ระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย กับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาลงนามเมื่อวันที่ 29 มีนาคม ค.ศ. 1995 ด้วยตระหนักดีว่า นักธุรกิจเอกชนไทยมีความสนใจที่จะเข้าไปลงทุนในกัมพูชา แต่ยังไม่มีความมั่นใจเพียงพอต่อสถานการณ์ทางการเมืองภายในของกัมพูชา และฝ่ายกัมพูชาเองปรารถนาจะเชิญนักลงทุนต่างชาติรวมถึงไทยด้วยให้เข้าไปลงทุนในประเทศของตน พร้อมกันนั้นก็ต้องพิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ของตนไว้ไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนักลงทุนต่างชาติ ดังนั้น ไทยและกัมพูชาจึงมาตกลงร่วมกันทำความตกลงฉบับนี้ เพื่อส่งเสริมและอำนวยความสะดวกสำหรับการเข้าไปลงทุนในกัมพูชาของนักลงทุนไทยและให้ความคุ้มครอง ทั้งนี้จุดประสงค์เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาระหว่างกันดังที่เคยประสบในช่วงอดีตที่ผ่านมา

⁵¹ ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 4.

⁵² ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 5.

2.5.4 ความตกลงระหว่างไทยกับกัมพูชาในการเปิดจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน

รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาได้ตกลงเห็นชอบร่วมกันที่จะเปิดพรมแดนเพื่อการติดต่อสัญจร ดังนั้นเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 1997 โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายเป็นผู้แทนรัฐบาลลงนามร่วมกันว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนระหว่างไทยและกัมพูชา ทั้งนี้ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 1997 เพื่ออำนวยความสะดวกและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการเดินทางผ่านเข้า-ออก บริเวณจุดผ่านแดนในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งในความตกลงฯ นี้ได้ระบุให้มีจุดผ่านแดนถาวรจำนวน 2 แห่ง และจุดผ่อนปรนจำนวน 16 แห่ง (ปัจจุบันได้เปิดดำเนินการร่วมกัน 11 แห่ง สำหรับอีก 5 แห่ง ที่ยังไม่ได้เปิดดำเนินการ มีสาเหตุเนื่องจากสถานการณ์ความมั่นคงและความไม่พร้อมของฝ่ายกัมพูชา)⁵³

ต่อมากระทรวงมหาดไทย ได้มีหนังสือด่วนมาก ที่ มท 0205.1/ว 2664 ลงวันที่ 21 สิงหาคม 1997 แจ้งแนวทางปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนให้ถือปฏิบัติ ดังต่อไปนี้⁵⁴

แนวทางปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดน ระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

(1) ความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่าย เมื่อ 21 มิถุนายน 2540 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกในการข้ามแดนบริเวณชายแดนแก่คนชาติของตนและคนชาติของประเทศที่สาม ณ จุดผ่านแดนที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายโดยมีผลบังคับใช้เมื่อ 20 กันยายน 2540

(2) เอกสารที่ใช้เดินทางข้ามแดนระหว่างประเทศทั้งสองมี 2 ประเภทคือ

2.1 หนังสือเดินทาง (Passport) สำหรับประชาชนไทย ประชาชนกัมพูชา และประชาชนประเทศที่สาม

2.2 บัตรผ่านแดน (Border Pass) สำหรับบุคคลสัญชาติไทยและกัมพูชา ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ที่ระบุในความตกลงฯ คือ อำเภอ

⁵³ กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, เอกสาร “จุดผ่านแดนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา,” พงศกัณยาน 2543 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่) และดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 6.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน.

ชายแดนที่มีจุดผ่านแดน โดยมีจุดผ่านแดนถาวร 2 จุด ในจังหวัดสระแก้วและตราด มีจุดผ่อนปรน 11 จุด คือ จังหวัดจันทบุรี 5 จุด จังหวัดสระแก้ว 3 จุด จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดตราด จังหวัดละ 1 จุด

(3) ผู้ที่มีอำนาจออกบัตรผ่านแดน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี สุรินทร์ สระแก้ว จันทบุรี ตราด นายอำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดอุบลราชธานี นายอำเภอเกาะช้าง จังหวัดสุรินทร์ นายอำเภอตาพระยา นายอำเภออรัญประเทศ นายอำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว นายอำเภอสอยดาว นายอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี นายอำเภอบ่อไร่ นายอำเภอคลองใหญ่ นายอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด

(4) พื้นที่ชายแดนที่อนุญาตให้ประชาชนทั้งสองประเทศเดินทางไป-มาได้คือ อำเภอชายแดนไทย-กัมพูชา ที่เป็นที่ตั้งจุดผ่านแดน

(5) วัตถุประสงค์ในการอนุญาตให้เข้าไปยังพื้นที่ชายแดน ได้แก่ เยี่ยมญาติ ท่องเที่ยว ราชการ ธุรกิจ การกีฬา การประชุมสัมมนา และวัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายอาจตกลงกันในภายหลัง

(6) บัตรผ่านแดน มีอายุใช้ได้ 2 ปี และต่ออายุได้ไม่เกิน 2 ปี สามารถใช้ได้หลายครั้ง และพำนักในพื้นที่ชายแดนของอีกฝ่ายหนึ่งได้ 7 วันต่อครั้ง โดยต้องเดินทางผ่านจุดผ่านแดนตามวัน เวลา ที่กำหนดไว้เท่านั้น รวมทั้งต้องเคารพกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับตรวจคนเข้าเมืองที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศนั้น

สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติได้นำนโยบายและแนวทางปฏิบัติการเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน ที่ใช้ทางด้านลาวมาปรับใช้กับทางด้านกัมพูชาด้วย จึงมีการดำเนินการเปิดจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรนระหว่างไทยกับกัมพูชา ดังนี้

2.5.4.1 การเปิดจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว กับปอยเปต อำเภอโอโธรว จังหวัดบันเตียเมียนเจย เปิดจุดผ่านแดนถาวรเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 1998

การเปิดจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด กับบ้านจามเยียม อำเภอมนทลสีมา จังหวัดเกาะกง ประกาศเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 21 กันยายน 1997

2.5.4.2 การเปิดจุดผ่อนปรน ในจังหวัดชายแดนต่าง ๆ มีโดยลำดับ คือ

จุดผ่อนปรนบ้านเขาคิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว กับพนมไค (บ้านกิไล 13) จังหวัดพระตะบอง ประกาศเป็นจุดผ่อนปรนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1997 และทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 1998

จุดผ่อนปรนบ้านหนองปรือ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว กับบ้านมัลย์ จังหวัดบันเตียเมียนเจย ประกาศเป็นจุดผ่อนปรนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1997 เปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 1998

จุดผ่อนปรนช่องตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว กับบ้านบึงตะกวน จังหวัดบันเตียเมียนเจย ประกาศเป็นจุดผ่อนปรนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1997 เปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 1998

จุดผ่อนปรนช่องอานม้า อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี กับบ้านสะเตียลทวง อำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร คณะผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีและคณะผู้ว่าราชการจังหวัดพระวิหาร ได้ประชุมร่วมกันที่อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 1999 เพื่อพิจารณาหารือเปิดจุดผ่อนปรน ที่ประชุมเห็นชอบให้เปิดที่ช่องอานม้า-บ้านสะเตียลทวง อย่างเป็นทางการในวันที่ 11 พฤษภาคม 1999 เป็นต้นไป

จุดผ่อนปรนช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ กับโอรส์เสม็ด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรเมียนเจย คณะผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์และคณะผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรเมียนเจย ประชุมร่วมกันเพื่อเจรจาเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 1999 ทั้งสองฝ่าย เห็นพ้องให้เปิดจุดผ่อนปรนที่ช่องจอมและโอรส์เสม็ด โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 1999 เป็นต้นไป

จุดผ่อนปรนบ้านหมื่นค่าน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด กับบ้านศาลเจ้าอำเภอลำลูก จังหวัดพระตะบอง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดตราดและผู้ว่าราชการจังหวัดพระตะบอง ได้ลงนามประกาศร่วมกัน เมื่อวันที่ 3 กันยายน 1999 เปิดเป็นจุดผ่อนปรนอย่างเป็นทางการ

จุดผ่อนปรนบ้านผักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี กับบ้านโอรส์สะกรอม กรุงไพลิน

จุดผ่อนปรนบ้านแหลม อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี กับบ้านกรือเมียง จังหวัดพระตะบอง

จุดผ่อนปรนบ้านบึงชะง่าง อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี กับบ้านสวายเวง จังหวัดพระตะบอง

จุดผ่อนปรนบ้านชะบารี อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี กับบ้านโอร
ถ้ำควน จังหวัดพระตะบอง

จุดผ่อนปรนบ้านสวนส้ม อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี กับบ้านสังกะสี
จังหวัดพระตะบอง

ทั้งนี้จุดผ่อนปรนทั้ง 5 แห่งในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีได้เปิดเป็นทางการเมื่อ ค.ศ. 1999
เมื่อสถานการณ์การเมืองภายในกัมพูชาสงบลง ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี ผู้ว่าราชการจังหวัด
พระตะบอง และผู้ว่ากรุงไพลิน ต่างเห็นชอบร่วมกันที่จะเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนระหว่าง
กัน

บทที่ 3

การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

3.1 สรุปความเป็นมาในอดีตของการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

3.1.1 ยุคสงครามเย็น หรือสงครามอุดมการณ์เป็นยุคที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศถูกกำหนดด้วยนโยบายการเมือง ดังนั้น ในช่วงเวลานี้ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจจึงได้รับผลกระทบจากนโยบายการเมืองที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาได้มีการเปิดและปิดพรมแดนระหว่างกันตามเหตุการณ์ทางการเมืองอยู่เสมอ เวลาใดที่ไทยและกัมพูชาเกิดความขัดแย้งกัน เช่น กรณีพิพาทเขตแดนลัทธิอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกัน รัฐบาลของทั้งสองประเทศจะมีคำสั่งปิดพรมแดนห้ามประชาชนของตนทำการติดต่อค้าขายกับประชาชนของอีกฝ่ายหนึ่ง ในยามที่ไทยปิดประเทศไม่ให้มีการค้าขายกับกัมพูชา แต่ความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคจากทางกัมพูชามีอยู่สูง เพราะประเทศทำสงครามมายาวนานจึงขาดแคลนอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค ดังนั้น รายได้จำนวนมากที่จะทำได้จากกำไรการค้า จึงดึงดูดใจพ่อค้าและประชาชนคนไทยให้ทำการลักลอบค้าที่ชายแดนเรียกว่า “ตลาดมืด”

ในอดีตประชาชนคนไทยและประชาชนคนกัมพูชาตามแนวชายแดนต่างทำการติดต่อค้าขายกันมาตลอดเวลา ด้วยเหตุผลที่ว่าประชาชนของสองประเทศตามแนวชายแดนส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกันและมีความใกล้ชิดกัน การค้าครั้งอดีตกาลจึงเป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนมากกว่าที่จะเป็นลักษณะการติดต่อซื้อขายในปริมาณมาก เพื่อหากำไรดังเช่นในยุคปัจจุบัน

ก่อนหน้ายุคสงครามเย็น นับแต่กัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1954 จนถึงยุคสงครามเย็น นโยบายของไทยและของกัมพูชาต่อการค้าชายแดนยังไม่ใช้เรื่องหลักสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทางการเมืองเป็นเรื่องสำคัญกว่า ในระยะตั้งแต่ปี 1954-1960 ภายหลังจากกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสแล้ว ไทยดำเนินความสัมพันธ์กับกัมพูชาในลักษณะมิตรประเทศที่มีสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน ในระยะต้นนี้ไทยยังไม่มีนโยบายการค้าชายแดนกับกัมพูชา เพียงแต่มีการติดต่อค้าขายกัน จึงนับว่าเป็นการติดต่อค้าขายระหว่างไทยกับกัมพูชาโดยตรง เพราะแต่เดิมในยุคอาณานิคมของฝรั่งเศส ไทยจะติดต่อค้าขายกับกลุ่มสหภาพอินโดจีนโดยรวม ไม่แยกเป็นรายประเทศ สภาพการค้าระหว่างไทยกับกัมพูชาในยุคแรกนี้ เป็นการค้าที่มีทั้งผ่านพิธีการศุลกากรและการค้าชายแดน ซึ่งไม่มีสถิติบันทึกข้อมูลมูลค่าการค้าชายแดนไว้ แต่มีสถิติการค้า

ผ่านพิธีการศุลกากร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไทยได้เปรียบดุลการค้าต่อกัมพูชา เพราะเหตุผลที่ว่าไทยเริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศเพื่อทดแทนการนำเข้าในปลายทศวรรษ 1950 จนถึงทศวรรษ 1960 ด้วยเหตุนี้สินค้าไทยที่เริ่มส่งออกไปยังตลาดประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีนรวมถึงกัมพูชา จึงเริ่มจับตลาดในกัมพูชาได้ ก่อนปี 1954 ไทยเคยเสียเปรียบดุลการค้าต่อกัมพูชาเพราะนำเข้าสินค้าจากกัมพูชาเป็นจำนวนมาก ซึ่งสินค้าเหล่านี้ไม่ได้ผลิตในกัมพูชาแต่เป็นสินค้ามาจากประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ได้แก่ ฮองกง สิงคโปร์ และจีน (สาธารณรัฐประชาชนจีน)

ตารางที่ 1 : สถิติการค้าในระยะเวลาที่ไทยค้ากับกัมพูชาโดยตรงปี 1954-1960

หน่วย:บาท

ปี	มูลค่าสินค้าที่ไทยส่ง ออก	มูลค่าสินค้าที่ไทยนำ เข้า	รวมมูลค่าการค้า
1954	18,819,267	14,063,560	32,882,827
1955	-	-	-
1956	4,224,696	313,095	4,537,791
1957	10,253,516	148,105	10,401,621
1958	4,475,885	1,579,840	6,055,725
1959	2,639,150	501,022	3,140,172
1960	15,479,644	127,248	15,606,892

ที่มา: กองนโยบายการพาณิชย์ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, มิถุนายน 2522.

ในปี 1961 ไทยกับกัมพูชาเกิดกรณีพิพาททางการเมืองเรื่องเขาพระวิหาร ศาลโลกตัดสินให้กัมพูชาเป็นฝ่ายชนะคดี ไทยจึงประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชา ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางการค้าจึงถูกสั่งห้ามติดต่อค้าขายกันด้วย ในช่วงระยะปี 1961-1970 การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาถูกสั่งปิด จึงเกิดมีการลักลอบค้ากันในตลาดมืดตามแนวชายแดน ซึ่งในระยะนี้เองสินค้าจากไทยเริ่มครองตลาดกัมพูชา

นโยบายการเมืองระหว่างประเทศของไทยต่อกัมพูชาในช่วงปี 1970-1975 ไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศตามแนวนโยบายของสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามอุณหภูมิกว่าโลกเสรีต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ สำหรับนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาสมัยสมเด็จพระนโรดม สีหนุ แม้จะดำเนินนโยบายเป็นกลางแต่เป็นที่ทราบกันดีว่าเอนเอียงไปทางค่ายคอมมิวนิสต์ ต่อมาพลเอกลอนนอลได้ก่อการปฏิวัติล้มอำนาจสมเด็จพระนโรดม สีหนุ และขึ้นมากบครองกัมพูชาเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 1970 โดยมีสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนทั้งด้านการเงินและอาวุธ ช่วงนี้ไทยกับ

กัมพูชาได้กลับมามีความสัมพันธ์กันอีกครั้งหนึ่ง ได้มีการลงนามในข้อตกลงหรือฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างกันเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 1970 และพร้อมกันนี้ได้มีการเปิดประเทศติดต่อค้าขายระหว่างกัน ซึ่งมีทั้งการค้าในระบบพิธีการศุลกากรและการค้าชายแดน

กล่าวโดยเฉพาะการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาช่วงเวลานี้ ไทยมีอรัญประเทศเป็นตลาดใหญ่ในการติดต่อค้าขายกับกัมพูชา มีการจัดตั้งด่านศุลกากรขึ้นที่ชายแดนอรัญประเทศ นับว่าเป็นการค้าในรูปแบบพิธีการศุลกากร อย่างไรก็ตาม ทั้งการค้าในระบบและการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาในระยะนี้ไม่สามารถขยายการค้าให้เป็นล่ำเป็นสันได้ เพราะสภาพสงครามภายในประเทศของกัมพูชาระหว่างฝ่ายพลเอกลอนนอลกับฝ่ายสมเด็จพระนโรดม สีหนุ และเขมรแดง เป็นอุปสรรคต่อการค้า

การค้าระหว่างไทยกับกัมพูชาในช่วงปี 1975-1976 เมื่อเขมรแดงปฏิวัติพลเอกลอนนอล และขึ้นมาปกครองกัมพูชาเมื่อวันที่ 17 เมษายน 1975¹ ยังพอมีบ้างระหว่างเอกชนและพ่อค้าไทยกับเขมรแดง เหตุที่ไทยเปิดประเทศค้ากับกัมพูชาประชาธิปไตยเนื่องจากมีรัฐบาลบริหารประเทศซึ่งมาจากการเลือกตั้ง ถึงแม้ว่าจะเข้ามาบริหารเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ สลับเปลี่ยนกันระหว่าง รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีนม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช [คณะรัฐมนตรี คณะที่ 35 ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2518 - 13 มีนาคม 2518 (ค.ศ. 1975)] และรัฐบาลภายใต้การนำของ น.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช [คณะรัฐมนตรี คณะที่ 36 ตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม 2518 - 12 มกราคม 2519 (ค.ศ. 1975-1976)] และกลับมาเป็นรัฐบาลของ น.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช [คณะรัฐมนตรี คณะที่ 37 และคณะที่ 38 ตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน 2519 - 23 กันยายน 2519 และวันที่ 25 กันยายน 2519 - 6 ตุลาคม 2519 (ค.ศ. 1976)] ก่อนเกิดการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 1976

ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา รัฐบาล น.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช มีนโยบายต่างประเทศต่อประเทศเพื่อนบ้านว่า² “รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการค้าอยู่ร่วมกันโดยสันติ โดยยึดหลักการที่จะเป็นมิตรกับทุกประเทศที่มีเจตนาดีต่อประเทศไทย ไม่คำนึงถึงความแตกต่างในอุดมการณ์ทางการเมือง และระบอบการปกครอง และจะยึดหลักความยุติธรรมและความเสมอภาค

¹ เขมรแดงปกครองกัมพูชาเมื่อวันที่ 17 เมษายน 1975 ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบสังคมนิยม มีนายเขียว สัมพัน ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี และนายพอล พต ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคและนายกรัฐมนตรีกายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือนมกราคม 1977 ได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น “กัมพูชาประชาธิปไตย”.

² นนทพันธุ์ ภักดีผดุงแดน (รวบรวม), คำแถลงนโยบาย ของรัฐบาลต่อรัฐสภา (พ.ศ. 2475-2543) (กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2543), หน้า 193.

เป็นสำคัญ ทั้งจะไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน ... รัฐบาลนี้จะกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน”

รัฐบาล ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช เช่นเดียวกันมีแนวนโยบายต่างประเทศต่อประเทศเพื่อนบ้านดังในคำแถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า³ “รัฐบาลนี้จะแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยใช้วิธีการทูตเป็นสำคัญ จะปรับสัมพันธภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศในคาบสมุทรอินโดจีนให้เข้าสู่สภาพปกติ จะส่งเสริมและกระชับความร่วมมือโดยใกล้ชิดและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้านในส่วนภูมิภาคนี้ของโลก”

จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยที่มาจากการเลือกตั้งได้ให้ความสำคัญต่อการเปิดประเทศคบค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน และดำเนินความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในขณะที่ไทยกำลังปรับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน อันรวมถึงกัมพูชาอยู่นั้น ได้เกิดการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน มีรัฐบาลขึ้นมาบริหารประเทศซึ่งมีนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ค.ศ. 1976-1977) ไทยกลับมาดำเนินนโยบายการเมืองระหว่างประเทศต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างแข็งกร้าว จึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยไทยตัดความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศในอินโดจีน ดังนั้น การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาในช่วงปี 1976-1977 จึงมีคำสั่งปิดชายแดนห้ามค้าขาย มีการนำมาตรการเข้มงวดมาใช้ปราบปรามการค้าลักลอบค้าตามชายแดน อีกทั้งมีการจับกุมพ่อค้าข้ามชาติไทยที่ฝ่าฝืนลักลอบทำการค้าชายแดนในตลาดมืด และมีบทลงโทษรุนแรงถึงขั้นจำคุกและประหารชีวิต (ยิงเป้า)

ต่อมาเมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อเดือนพฤศจิกายน 1977 และดำรงตำแหน่งต่ออีกสมัยหนึ่งภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปตั้งแต่วันที่ 12 พฤษภาคม 1979 เป็นต้นไป ช่วงเวลารัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (ค.ศ. 1977-1982) สถานการณ์การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ได้คลี่คลายตัวลง รัฐบาลไทยอนุญาตให้ประชาชนตามแนวชายแดนค้าขายกับคนกัมพูชาได้ดังแต่ก่อน ด้วยรัฐบาลมีนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้านว่า⁴ “จะส่งเสริมความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกัมพูชาประชาธิปไตย รวมทั้งสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า โดยยึดถือหลักการดังกล่าวข้างต้น และหลักการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยสันติวิธี ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน และเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ” อย่างไรก็ตาม แม้ฝ่ายไทยได้มีนโยบายผ่อนผันให้ค้าได้ แต่การค้าชายแดนระหว่าง

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 197.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 213.

กันได้ถูกปิดกั้น ด้วยสาเหตุสำคัญอยู่ที่นโยบายปิดประเทศของรัฐบาลเขมรแดง และต่อมาไทยไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาลระบอบเฮง สัมริน

รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เข้ามาบริหารประเทศช่วง ค.ศ. 1982-1988 ได้มีนโยบายการเมืองระหว่างประเทศต่อต้านการรุกรานของเวียดนามที่มีต่อกัมพูชา ช่วงนี้เป็นสงครามอุดมการณ์ที่รุนแรงมาก สถานการณ์ภายในกัมพูชาเมื่อต้นปี 1979 เมื่อเวียดนามบุกกัมพูชาขับไล่ฝ่ายเขมรแดงออกไปจากอำนาจ และจัดตั้งรัฐบาลระบอบเฮง สัมริน ขึ้นปกครองกัมพูชา สงครามกลางเมืองกัมพูชาเรียกว่า เป็นสงครามตัวแทน (Proxy War) ฝ่ายหนึ่งรัฐบาลระบอบเฮง สัมริน มีเวียดนามหนุนหลัง อีกฝ่ายหนึ่งคือรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (รัฐบาลผสมกัมพูชาสามฝ่าย) ซึ่งไทยและบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียนให้การรับรองที่นั่งในองค์การสหประชาชาติ สงครามความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลระบอบเฮง สัมริน กับกัมพูชาสามฝ่าย มีการสู้รบรุนแรงตลอดมา จึงมีผู้อพยพลี้ภัยชาวกัมพูชาออกนอกประเทศจำนวนแสน ส่วนใหญ่มุ่งหน้าสู่แนวชายแดนไทย-กัมพูชา ประเทศไทยกลายเป็นด่านหน้าในการรับผู้อพยพชาวกัมพูชา จากการที่มีผู้ลี้ภัยหลั่งไหลเข้ามาตามแนวชายแดนได้เกิดความต้องการอาหาร สินค้าอุปโภค ด้วยเหตุนี้การค้าชายแดนระบบตลาดมืดจึงเกิดขึ้นอีกครั้ง

เนื่องจากไทยไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับรัฐบาลระบอบเฮง สัมริน ดังนั้นนโยบายทางเศรษฐกิจจึงไม่มีการติดต่อกำชาย โดยเฉพาะนโยบายของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ต่อเรื่องการค้าชายแดนจึงปิดกั้น ห้ามมิให้ทำการค้าระหว่างคนไทยกับคนกัมพูชา รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524⁵ ออกประกาศเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 1981 เพื่อควบคุมสินค้า ได้แก่ อาหาร เวชภัณฑ์และยาโรค เชื้อเพลิง รถยนต์ และสินค้ายุทธปัจจัยไม่ให้ออกไปสู่ดินแดนกัมพูชาอันไปก่อเกิดประโยชน์ต่อฝ่ายผู้รุกราน การปิดกั้นการค้าชายแดนเป็นมาตรการปิดรั้วทางเศรษฐกิจต่อฝ่ายกัมพูชาระบอบเฮง สัมริน และเวียดนามผู้สนับสนุนสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการลักลอบค้านั้นให้ทหารผู้รับผิดชอบในพื้นที่ เป็นผู้ควบคุมดูแลให้พระราชกำหนดมีผลในทางปฏิบัติ ซึ่งด้านจังหวัดปราจีนบุรี (เขตการปกครองในขณะนั้น) มีกองกำลังบูรพา ด้านจังหวัดจันทบุรีและตราด มีกองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด และด้านจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ มีกองกำลังสุรนารี แต่กระนั้นก็ตามยังมีการลักลอบขนสินค้าเข้าไปในกัมพูชา เพราะความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคภายในกัมพูชามีอยู่มาก ทำให้สินค้ามีราคาแพง จึงเป็นสิ่งล่อใจให้คนไทยที่อาศัยอยู่ตามชายแดนกระทำการลักลอบค้าขาย ผลของการออกพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน ได้ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดน

⁵ ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 7.

ของคนไทยตามจังหวัดชายแดนที่ติดต่อกับกัมพูชาด้วย เพราะต้องขออนุญาตนำเข้าสินค้าในเขตควบคุมเป็นคราวไป

3.1.2 ยุคหลังสงครามเย็น ในรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไทยมีนโยบายเปิดประเทศค้าขายกับกลุ่มประเทศอินโดจีนรวมถึงกัมพูชา ที่เปลี่ยนสนาามรบเป็นตลาดการค้า⁶

เมื่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (4 สิงหาคม 1988 - 23 กุมภาพันธ์ 1991) มีการปรับนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน โดยมุ่งเน้นการเปิดตลาดการค้า ด้วยนโยบายการแปรสนาามรบเป็นตลาดการค้า ซึ่งนับเป็นนโยบายที่สอดคล้องกับสภาวะการณ์การเมืองโลกที่ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ลดความรุนแรงลง และโดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชาระหว่างกัมพูชาสีฝ่ายได้คลี่คลายตัวลง มีการนำปัญหามาแก้ไขในเวทีการเมืองระหว่างประเทศมากขึ้น แทนการใช้กำลังทหารเข้าตัดสินด้วยนโยบายการเมืองที่ปรับเปลี่ยนเช่นนี้ไทยจึงกลับมามีการติดต่อกับกัมพูชาอีกครั้งหนึ่ง ส่งผลให้การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา เปิดตลาดค้าขายระหว่างกันขึ้น

รัฐบาลไทยภายใต้การบริหารของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีมาตรการผ่อนปรนมากขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการค้าชายแดน อาทิ ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2533 ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2533 (1990) เพื่อลดจำนวนรายการสินค้าควบคุมจากประกาศกระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2525 (1982) ซึ่งมีรายการสินค้าควบคุมทั้งสิ้น 73 ชนิด ลดลงให้คงเหลือเพียงสินค้ายุทธปัจจัย ซึ่งมีรายการทั้งสิ้น 12 ชนิด⁷ เปิดจุดผ่อนปรนการค้าในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี ที่บ้านโคกสะแบง อำเภอรัษฎาประเทศ บ้านโนนหมากมูน อำเภอตาพระยา (จุดผ่อนปรนทั้ง 2 จุดนี้ภายหลังถูกสั่งปิดเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 1990 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี) และด่านจังหวัดตราดที่ตำบลบ้านหาดเล็ก อำเภอลองใหญ่ เพื่อให้ประชาชนของไทยและของกัมพูชาติดต่อกันได้สะดวก ตลอดจนอนุมัติเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อความสะดวกในการนำเข้าจากกัมพูชา ได้แก่ เปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวที่บ้านสวนส้ม ตำบลสะตอง กิ่งอำเภอสอยดาว (ฐานะเขตการปกครองในขณะนั้น) จังหวัดจันทบุรี จุดผ่านแดนชั่วคราวที่ช่องจอม ช่องปลัดต่าง ช่องกว้าง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และการเพิ่มวงเงินค้าขายชายแดนมากขึ้น จากเดิมอนุมัติให้ค้าได้ 100,000 บาท เพิ่มเป็น 500,000 บาทต่อวันต่อราย

⁶ สรุปความจากงานวิจัยของ วัชรินทร์ ยงศิริ, “สู่ทางการค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา,” ในโครงการวิจัย การค้าไทย-อินโดจีน สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

⁷ ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 8.

นโยบายการเปิดประเทศค้ากับกัมพูชาโดยเฉพาะการค้าชายแดนได้รับการตอบสนองจากฝ่ายกัมพูชาด้วยดี ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าสถานการณ์ภายในกัมพูชาได้แปรเปลี่ยนไป หลังจากเวียดนามถอนทัพออกจากกัมพูชาในเดือนกันยายน 1989 รัฐบาลกัมพูชา (ที่กรุงพนมเปญ) ซึ่งมีนายฮุน เซน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจของกัมพูชาจากระบบสังคมนิยมให้เป็นระบบเสรีนิยมมากขึ้น ในปี 1989 เพราะปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ

ปัจจัยภายนอก กัมพูชาเป็นประเทศสังคมนิยมที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของอดีตสหภาพโซเวียต เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายภายในของอดีตสหภาพโซเวียตโดยเฉพาะนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจที่รู้จักกันภายใต้ชื่อ “เปเรสตรอยก้า” (Perestroika) จึงส่งผลทางอ้อมให้กัมพูชาเลียนแบบทำการปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจของตนบ้าง เนื่องจากประเทศในค่ายสังคมนิยมส่วนใหญ่ประสบความล้มเหลวทางด้านเศรษฐกิจ อีกประการหนึ่งความช่วยเหลือที่กัมพูชาเคยได้รับจากอดีตสหภาพโซเวียต เวียดนาม และกลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก ได้ลดลงและบางทีก็สิ้นสุดลง ดังนั้น เพื่อความอยู่รอดของประเทศ รัฐบาลกัมพูชาะบบพนมเปญจึงต้องทำการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ ซึ่งกำลังประสบความล้มเหลวให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง

ปัจจัยภายในประเทศ ระบบเศรษฐกิจของกัมพูชาได้ล้มเหลวและถูกทำลายมาตั้งแต่ครั้งที่เขมรแดงเข้ามาปกครองกัมพูชาเมื่อ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา แม้ว่ารัฐบาลระบอบเฮง สัมริน ซึ่งมีเวียดนามหนุนหลังจะได้รับชัยชนะเข้ามาปกครองกัมพูชาได้เมื่อปี 1979 แต่ไม่สามารถแก้ไขสภาพเศรษฐกิจให้ดีขึ้นได้ ด้วยสาเหตุที่สงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อและกัมพูชาถูกโดดเดี่ยวทางเศรษฐกิจจากนานาชาติ ทำให้สภาพเศรษฐกิจของกัมพูชาตกอยู่ในภาวะขาดแคลนอาหาร ขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ยังเกิดภาวะเงินเฟ้อและมีปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง

การที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ได้นั้น กัมพูชาต้องเปิดประเทศค้าขายกับกลุ่มประเทศเสรีนิยมมากขึ้นแทนการค้าขายกับกลุ่มประเทศสังคมนิยม เพื่อความอยู่รอดของประเทศและการฟื้นฟูบูรณะประเทศภายหลังสงครามความขัดแย้งที่ยืดเยื้อนานถึง 10 ปี ดังนั้น นโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจของกัมพูชาจึงมาสวนกับนโยบายของไทย ที่มุ่งเปิดประตูการค้าสู่กลุ่มประเทศอินโดจีนซึ่งหมายรวมถึงกัมพูชาด้วย

สำหรับประเทศไทย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้แถลงนโยบายออกมาเมื่อวันที่ 11 กันยายน 1989 ว่าไทยควรมีการผ่อนปรนการค้าชายแดนระหว่างประเทศ และการเดินทางเข้า-ออก ของประชาชนตามบริเวณชายแดนด้านกัมพูชา จึงนับเป็นการเปิดจุดผ่อนปรนครั้งแรกหลังจากที่ไทยประกาศปิดพรมแดนด้านกัมพูชามาตั้งแต่วันที่ 17 เมษายน 1975

อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านี้นี้เมื่อวันที่ 7, 14 และ 21 กุมภาพันธ์ 1989 คณะรัฐมนตรีมีนโยบายออกมาโดยเห็นพ้องต้องกันกับคณะกรรมการร้อยละองงาน ของสภาความมั่นคงแห่งชาติว่า ในช่วงต้นรัฐบาลพลเอกชาติชาย ไทยยังไม่ควรเปิดจุดผ่านแดนอย่างเป็นทางการกับประเทศกัมพูชา แต่เนื่องจากพลเอกชาติชายได้ให้นโยบายการเปิดตลาดการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนอันรวมถึงกัมพูชาด้วย ดังนั้น หน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบ ประกอบด้วย กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง กระทรวงพาณิชย์ กองตรวจคนเข้าเมือง กระทรวงมหาดไทย จึงมาร่วมพิจารณาหารือกันในเรื่องนี้ว่าทำอย่างไรที่จะให้เกิดมาตรการปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายที่นายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชายได้วางไว้

ด้วยเหตุผลทางการเมืองระหว่างประเทศ ไทยยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐบาลกัมพูชาระบอบพนมเปญ (ไทยไม่ได้ให้การรับรองรัฐบาลกัมพูชาที่กรุงพนมเปญ แต่ให้การรับรองรัฐบาลผสมกัมพูชาสามฝ่าย) จึงเป็นปัญหาต่อการเปิดทำการค้ากับกัมพูชา โดยจะเปิดทำการค้าในลักษณะที่ให้องค์กรหรือพ่อค้าเอกชนเข้าไปติดต่อทำการค้า ดังเช่นค้ากับเวียดนามและค้ากับลาว จึงทำไม่ได้ แต่จะทำได้เพียงการค้าในลักษณะเปิดจุดผ่อนปรนตามแนวชายแดน หรือการค้าชายแดน

ในระยะแรกของการเปิดการค้าชายแดน มีขั้นตอนในการเสนอเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนที่มีพื้นที่พรมแดนติดกับกัมพูชา เป็นผู้พิจารณาเปิดจุดผ่อนปรนโดยเสนอขอกับกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาความเหมาะสม และฝ่ายทหาร ผู้ทำหน้าที่ดูแลรักษาความมั่นคงประจำพื้นที่ ได้แก่ กองกำลังบูรพา ประจำพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี กองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราดประจำพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และตราด กองกำลังสุรนารี ประจำพื้นที่ด้านอีสานใต้ เป็นผู้พิจารณาความปลอดภัยและความมั่นคงในพื้นที่ เมื่อฝ่ายทหารเห็นชอบแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ๆ ดำเนินการเตรียมพื้นที่สำหรับเปิดจุดผ่อนปรนให้เป็นตลาดค้าชายแดนสำหรับประชาชนคนไทยและคนกัมพูชาจะนำสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน มีจุดผ่อนปรน ดังนี้

ด้านจังหวัดปราจีนบุรี เปิดตลาดชายแดนที่บ้านโคกสะแบง และบ้านคลองลึก ในเขตอำเภออรัญประเทศ และที่บ้านโนนหมากมุ่น เขตอำเภอดาพระยา (จุดผ่อนปรนที่บ้านโคกสะแบง และบ้านโนนหมากมุ่น ได้มีประกาศจากทางจังหวัดปราจีนบุรีโดยผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งปิด เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 1990 และมาเปิดจุดผ่อนปรนอย่างเป็นทางการที่บ้านคลองลึก เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 1991)

ส่วนด้านจังหวัดตราด เปิดจุดผ่อนปรนที่ตำบลบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ ให้เป็นจุดผ่อนปรนนำสินค้าออกจากไทยไปจังหวัดเกาะกงของกัมพูชา และนำสินค้าจากกัมพูชาเข้าไทย

นอกจากนี้ได้เปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวอีก 4 จุด คือ บ้านสวนส้ม ตำบลสะตองกิ่งอำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี ช่องจอม ตำบลด่าน ช่องกร่าง ตำบลบักได ช่องปลดต่าง ตำบลคูตัน ในพื้นที่อำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อการนำเข้าไม้ทั้งนี้มีการจัดเก็บภาษีนำเข้าไม้อย่างถูกต้องตามพิธีการศุลกากร

ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ ในช่วงแรกของการเปิดการค้าชายแดน ยังไม่มีการเสนอขอเปิดจุดผ่อนปรนเพราะสถานการณ์ความปลอดภัยยังไม่แน่นอน จึงมีเพียงการเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวด้านจังหวัดสุรินทร์เท่านั้น

การเปิดตลาดค้าชายแดนกับกัมพูชา ไทยให้ความสำคัญแก่การค้าสินค้าประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- 1) สินค้าประเภทที่ไทยส่งเสริมการส่งออก
- 2) สินค้าที่ไทยสามารถเจาะและยึดครองตลาดในกัมพูชาได้
- 3) สินค้าที่ไทยต้องการสำหรับตลาดภายในประเทศ โดยไม่รวมสินค้ายุทธปัจจัยและสินค้าผ่านแดน

ทั้งนี้ การค้าชายแดนไม่มีการเก็บภาษีการค้าสินค้าอุปโภคบริโภค แต่จำกัดจำนวนเงินให้ค้าได้ไม่เกินวันละ 500,000 บาทต่อราย การเปิดตลาดค้าชายแดนในช่วงแรกหลังยุคสงครามเย็นระหว่างไทยกับกัมพูชา นั้น ไทยยังคงใช้พระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 ทั้งด้านจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดตราด เพื่อควบคุมการค้าไม่ให้สินค้าจากไทยหลั่งไหลออกไปยังกัมพูชามาก และควบคุมสินค้าต้องห้ามด้านจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนด้านจังหวัดตราดควบคุมสินค้ายุทธปัจจัยอย่างเดียว

3.2 การค้าชายแดนช่วงปี 1993-2003

3.2.1 **สภาพภูมิศาสตร์** ประเทศไทยมีพรมแดนติดกับกัมพูชาด้านทิศตะวันออก มีความยาว 798 กิโลเมตร⁸ ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย 7 จังหวัด ได้แก่

⁸ ข้อมูลจากกรมแผนที่ทหาร, กองบัญชาการทหารสูงสุด

แนวพรมแดนไทย-กัมพูชา มีการสำรวจและคำนวณจากหลักเกณฑ์ดังนี้

อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ สระแก้ว จันทบุรี และตราด อันเนื่องให้เกิดการค้าชายแดนระหว่างสองประเทศ และการติดต่อสัญจรข้ามแดนระหว่างประชาชนคนไทยและคนกัมพูชา

ตามแนวพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา มีช่องทางทางภูมิศาสตร์ที่ติดต่อกันได้ ดังนี้

จังหวัดอุบลราชธานี มีช่องทางผ่านพรมแดน 20 ช่องทาง ในปัจจุบันไม่ได้เปิดทั้งหมด ได้เปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าเพียงแห่งเดียวที่ช่องอานม้า อำเภอสำโรง

จังหวัดศรีสะเกษ มีช่องทางผ่านพรมแดน 51 ช่องทาง ปัจจุบันยังไม่ได้เปิดช่องทางใดเพื่อเป็นจุดผ่อนปรนทางการค้า แต่เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว จึงได้เปิดจุดผ่อนปรนชั่วคราวเพื่อการท่องเที่ยวเขาพระวิหาร ให้ประชาชนคนไทยและคนต่างชาติเดินทางขึ้นไปชมปราสาทโบราณบนเขาพระวิหาร รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาได้ตกลงกันเปิดช่องทางขึ้นเขาพระวิหาร ซึ่งมีบันไดทางขึ้นอยู่ในฝั่งไทย จุดผ่อนปรนชั่วคราวนี้อยู่ในพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์

จังหวัดสุรินทร์ มีช่องทางผ่านพรมแดน 60 ช่องทาง ซึ่งปัจจุบันได้เปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนเพียงแห่งเดียวที่ช่องจอม อำเภอกาบเชิง ที่เหลือนอกนั้นยังไม่ได้เปิด ส่วนบางช่องทางที่เคยเปิดเป็นจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อนำไม้เข้าจากกัมพูชาก็ได้ปิดหมดแล้ว

จังหวัดบุรีรัมย์ มีช่องทางผ่านพรมแดน 14 ช่องทาง ในปัจจุบันยังไม่มีช่องทางใดเปิดเป็นจุดผ่อนปรนการค้าชายแดน เพราะสภาพการณ์ยังไม่มั่นคงปลอดภัยเพียงพอ แม้จะได้มีการเสนอขอเปิดจุดผ่อนปรนที่ช่องสายตะกู เนื่องจากยังไม่มีความพร้อมทางฝ่ายกัมพูชา ข้อเสนอดังกล่าวจึงยังไม่ได้รับการพิจารณาอนุมัติเปิดจุดผ่อนปรนทำการค้าชายแดนระหว่างกัน

-
- 1) สันปันน้ำทิวเขาพนมดงรักถึงหลักเขตแดนที่ 1 ระยะประมาณ 195 กิโลเมตร (จากช่องบก จังหวัดอุบลราชธานี)
 - 2) จากหลักเขตที่ 1 ถึงหลักเขตที่ 28 ตามสันปันน้ำทิวเขาพนมดงรัก ระยะประมาณ 169 กิโลเมตร
 - 3) เส้นเขตแดนไปตามคลองเล็ก ๆ สลับแนวตรง จากหลักเขตถึงหลักเขต จากหลักเขตที่ 28 ถึงหลักเขตที่ 68 รวมความยาว 249 กิโลเมตร และไปตามห้วยไพลินอีก 24 กิโลเมตร รวมความยาวประมาณ 273 กิโลเมตร
 - 4) สันปันน้ำทิวเขาบรรทัด ถึงหลักเขต 73 ระยะประมาณ 161 กิโลเมตร.

จังหวัดสระแก้ว มีช่องทางผ่านพรมแดน 73 ช่องทาง ปัจจุบันเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง และจุดผ่อนปรนอีก 3 แห่ง คือ

- 1) จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก เขตอำเภออรัญประเทศ
- 2) จุดผ่อนปรนบ้านตาพระยา เขตอำเภอตาพระยา
- 3) จุดผ่อนปรนบ้านหนองปรือ เขตอำเภออรัญประเทศ
- 4) จุดผ่อนปรนบ้านเขาดิน เขตอำเภอคลองหาด

จังหวัดจันทบุรี มีช่องทางผ่านพรมแดน 16 ช่องทาง ปัจจุบันเปิดเป็นจุดผ่อนปรนทั้งหมด 5 แห่ง คือ

- 1) จุดผ่อนปรนบ้านผักกาด เขตอำเภอโป่งน้ำร้อน
- 2) จุดผ่อนปรนบ้านแหลม เขตอำเภอโป่งน้ำร้อน
- 3) จุดผ่อนปรนบ้านบึงชะง่าง เขตอำเภอโป่งน้ำร้อน
- 4) จุดผ่อนปรนบ้านซับตารี เขตอำเภอสอยดาว
- 5) จุดผ่อนปรนบ้านสวนส้ม เขตอำเภอสอยดาว

จังหวัดตราด มีช่องทางผ่านพรมแดน 30 ช่องทาง ปัจจุบันเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่งที่บ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ และจุดผ่อนปรนอีก 1 แห่งที่บ้านหมื่นด่าน อำเภอบ่อไร่

เส้นทางขนส่งสินค้าจากชายแดนไทยเข้าไปในกัมพูชา ซึ่งเกิดจากการเปิดจุดผ่านแดนถาวร 2 แห่ง จุดผ่อนปรนเพื่อการค้า 11 แห่ง และจุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยว 1 แห่ง ซึ่งมีทั้งเส้นทางระยะสั้นและเส้นทางระยะยาว ในการออกเก็บข้อมูลภาคสนามและศึกษาจากข้อมูลเอกสาร สามารถศึกษารายละเอียดสำหรับงานวิจัยได้โดยลำดับดังนี้

- (1) เส้นทางระยะสั้นจากจุดผ่อนปรนช่องอานม้า อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี ไปยังอำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชา เส้นทางคมนาคมยังไม่สะดวก จากอำเภอน้ำเย็นถึงจุดผ่อนปรนช่องอานม้ามีระยะทาง 12 กิโลเมตร เป็นถนนดินลูกรังขึ้นเขาและผ่านป่าสงวนซึ่งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยจันทน์แดง และจากจุดผ่อนปรนช่องอานม้าถึงอำเภอจอมกระสาน มีระยะทางประมาณ 24 กิโลเมตร เป็นถนนดินลูกรังและดินทราย การคมนาคมขนส่งสินค้าจึงไม่สะดวกในฤดูฝน ส่วนในฤดูแล้งเส้นทางพอใช้เดินทางและขนส่งสินค้าได้

ด้วยสถานะของช่องอานม้าเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ด้วยเจตนารมณ์ให้เป็นตลาดซื้อขายสินค้าเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในการดำรงชีพประจำวันของประชาชนชาวกัมพูชา และเพื่อให้เกิดรายได้แก่ประชาชนชาวไทย ทางจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดพระวิหารจึงได้ตกลงกันกำหนดสถานที่สำหรับซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าบริเวณใกล้ช่องอานม้า มีตลาดทั้งสองฝั่ง ในฝั่งไทยห่างจากเขตแดนไม่น้อยกว่า 200 เมตร และในฝั่งกัมพูชาก็เช่นเดียวกันอยู่ห่างจากเขตแดนไม่น้อยกว่า 200 เมตร ได้กำหนดวันและเวลาเปิด-ปิดจุดผ่อนปรนดังนี้ เปิดวันอังคาร

และวันพฤหัสบดี ตั้งแต่เวลา 09.00-15.00 น. สถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าให้เป็นลักษณะชั่วคราว โดยจะต้องรื้อถอนขนย้ายออกไปเมื่อหมดเวลาซื้อขาย สินค้าที่จะซื้อขายแลกเปลี่ยนจะต้องเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการอุปโภคบริโภคประจำวัน ในวงเงิน 500,000 บาทต่อคนต่อวัน ทั้งนี้ ไม่เป็นสินค้าต้องห้ามตามที่แต่ละฝ่ายกำหนด โดยจะแจ้งแก่กันทราบเพื่อนำไปประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนของแต่ละฝ่ายถือปฏิบัติ หากเป็นการค้ารายใหญ่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบขั้นตอนที่ทางราชการของแต่ละฝ่ายกำหนด⁹

นอกจากนี้ยังมีการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้า-ออก ทั้งไทยและกัมพูชาไม่เรียกเก็บค่าผ่านแดนกับผู้สัญจรเดินทางผ่านเข้า-ออก ที่เขตแดนของทั้งสองฝ่ายจะมีด่านตรวจคนเข้าเมืองสำหรับเรียกตรวจบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งประชาชนชาวกัมพูชาไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ด่านตรวจคนเข้าเมืองฝั่งกัมพูชาจะมีบัตรผ่านแดนขาออกให้ประชาชนถือมาขึ้นกับด่านตรวจคนเข้าเมืองฝั่งไทยเพื่อเข้ามาในเขตไทย ทั้งนี้ ผู้เดินทางจะต้องเดินทางเข้ามาภายในขอบเขตบริเวณซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่อีกฝ่ายหนึ่งกำหนด และเดินทางกลับในวันเดียวกัน และในประกาศยังให้สิทธิพิเศษแก่ประชาชนชาวกัมพูชากรณีเจ็บป่วยกระทันหันในระหว่างมาซื้อขายสินค้าที่จุดผ่อนปรนช่องอานม้า ฝ่ายไทยจะอนุญาตให้เข้ารับการรักษายาบาลที่โรงพยาบาลอำเภอน้ำยืน โดยให้เดินทางกลับภายใน 1 วัน หากมีความจำเป็นต้องอยู่รักษาต่อจะพิจารณาอนุญาตให้ครั้งละไม่เกิน 3 วัน และกำหนดเงื่อนไขคำรักษายาบาลว่า ถ้าผู้ป่วยชาวกัมพูชาไม่มีเงินจ่ายให้ทางการฝ่ายกัมพูชาเรียกเก็บจากผู้ป่วยแล้วนำส่งให้กับฝ่ายไทย โดย

⁹ เอกสารประกาศจังหวัดอุบลราชธานี เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนช่องอานม้า ตำบลโขง อำเภอน้ำยืน ประกาศ ณ วันที่ 17 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2542.

ผ่านสำนักงานประสานงานชายแดนไทย-กัมพูชา ประจำอำเภอบ้านน้ำเย็นในเวลาอันสมควร

การซื้อขายสินค้าที่จุดผ่อนปรนนี้มีปริมาณไม่มาก มูลค่าการค้าไม่สูง สินค้าที่ฝ่ายไทยขายที่ตลาดฝั่งไทยเป็นจำพวกอาหาร ข้าวสาร ผักผลไม้ เครื่องบริโภคสำเร็จรูป ขนม สินค้าอุปโภค เช่น สบู่ ยาสีฟัน ยาสระผม เครื่องสำอาง นอกจากนี้มีเสื้อผ้า วัสดุก่อสร้าง เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน มูลค่ารวมวันละประมาณ 60,000-80,000 บาท สำหรับสินค้าที่พ่อค้าแม่ค้ากัมพูชาขายที่ตลาดฝั่งกัมพูชา เป็นจำพวกของป่า เช่น หน่อหวาย สัตว์ป่า ต้นกล้วยไม้ป่า นกป่า นอกจากนี้มีหมูพื้นเมือง บุหรี่ สุราและเบียร์ (ที่ผลิตในกัมพูชา) และบุหรี่ที่ผลิตจากเวียดนาม มูลค่ารวมวันละประมาณ 10,000-15,000 บาท¹⁰ โดยมีประชาชนของทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชาติดต่อซื้อขายสินค้ากันประมาณวันละ 1,000-1,500 คน มีประชาชนที่ค้าขายประจำประมาณ 500 คน มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมภูมิประเทศประมาณวันละ 1,000 คน (ในวันเปิดจุดผ่อนปรนอังคารและพฤหัสบดี) ยังมีสินค้านำเข้าจากกัมพูชาอีกชนิดหนึ่งที่พ่อค้าไทยกับพ่อค้ากัมพูชาซื้อขายกันที่จุดผ่อนปรนนี้ คือ โคมี่ชีวิต¹¹

¹⁰ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี, **ข้อมูลการค้าชายแดนของจังหวัดอุบลราชธานี**, มิถุนายน 2542, หน้า 6-7.

¹¹ ผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ช่องอานม้า เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2544 ได้ผ่านด่านกักกันโรคสัตว์ช่องอานม้า เห็นมีโคอยู่ในคอกกักกันประมาณ 150 ตัว และได้พบพ่อค้าคนไทยที่ข้ามแดนไปซื้อโคในตลาดฝั่งกัมพูชาจากการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลเบื้องต้นว่า ได้มาสั่งซื้อโคจากพ่อค้ากัมพูชาหลายสิบตัวแล้ว และวันนี้เป็นวันนัดหมายมารับ การติดต่อซื้อขายโคมีลำดับขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 พ่อค้าไทยไปขออนุญาตต่อกรมทหารราบเฉพาะกิจที่ 16 หน่วยงานทหารผู้ดูแลความมั่นคงชายแดน เพื่อเดินทางข้ามแดนไปติดต่อซื้อโคว่าเป็นการซื้อขายอย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 2 ไปขอทำใบอนุญาตนำสัตว์เข้าประเทศ (ร. 1/1) ที่กองควบคุมโรคระบาดประจำจังหวัด

ขั้นที่ 3 กลับไปแจ้งที่กรมทหารราบเฉพาะกิจที่ 16 ว่าใบอนุญาตนำสัตว์เข้าประเทศได้มาหรือยัง

ขั้นที่ 4 นำใบอนุญาตนำสัตว์เข้าไปแจ้งที่ด่านศุลกากรอำเภอพิบูลมังสาหาร ซึ่งควบคุมพื้นที่นี้อยู่เพื่อการประเมินภาษี ภาษีศุลกากรโคมีชีวิตเก็บตัวละ 200 บาท ทั้งนี้ การแจ้งโคตัวนำเข้าสู่สัตว์ได้ครั้งละไม่เกิน 100 ตัว นอกจากนี้พ่อค้าคนไทยที่ซื้อขายโคยังต้องเสียภาษีรายได้ 6 เดือนต่อครั้ง

ฝูงโคจะไม่เห็นในตลาดอยู่ในป่า เมื่อพ่อค้าสองฝ่ายตกลงราคาซื้อขายโดยจ่ายเป็นเงินสดแล้ว พ่อค้ากัมพูชาจึงต้อนโคออกมาแล้วพ่อค้าไทยตรวจรับจนครบจำนวน เมื่อเสร็จแล้วก็จะต้อนข้ามแดนมายังฝั่งไทย ไปไว้ที่ด่านกักกันโรคสัตว์ตามกำหนดระยะเวลาจนปลอดโรคแล้วจึงนำไปจำหน่าย

จากการเดินทางออกเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เห็นประชาชนชาว กัมพูชาจากพื้นที่อำเภอจอมกระสานเดินทางเข้ามาซื้อสินค้าที่ตลาดฝังไทย ซึ่งตั้ง ห่างจากเขตแดนไทย-กัมพูชา ประมาณ 200 เมตร เงินตราที่ใช้ซื้อสินค้าคือ เงิน บาทของไทย สินค้าที่ซื้อมีทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค เมื่อซื้อสินค้าได้แล้วจะจ้างรถ เ็นบรรทุกสินค้า บ้างก็หาบหรือจ้างหาบสินค้า ข้ามแดนออกไปยังฝังกัมพูชา ต่อ จากนั้นจ้างรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างบรรทุกสินค้าต่อเข้าไปยังอำเภอจอมกระสาน อีกทอดหนึ่ง¹² จุดผ่อนปรนช่องอานม้าจึงนับเป็นตลาดระบายสินค้าจุดเล็ก ๆ ของ ไทย

ส่วนตลาดชายแดนฝังกัมพูชา มีทั้งเพิงมุงหญ้าคาเป็นหลัง ๆ จำหน่าย สุรา บุหรี่ และเบียร์ ส่วนใหญ่เป็นของเจ้าหน้าที่ทหารกัมพูชา ผู้ดูแลชายแดนซึ่ง ค่อนข้างมีฐานะและทุนจะสร้างไว้ให้ภรรยาเป็นผู้จำหน่ายสินค้านี้ดังกล่าว ส่วน ของประชาชนก็นำของป่า สัตว์ป่า หนูปั่นเมืองมาวางจำหน่ายกับพื้นดินไม่มี ร้านหรือเพิง คนไทยเดินทางข้ามแดนไปเที่ยวและไปหาซื้อสัตว์ป่ามาบริโภค ก็จะ ตกลงราคาซื้อขายกันแล้วจัดการให้พ่อค้ากัมพูชาชำแหละปรุงบริโภคกันในฝัง กัมพูชา เพราะกฎหมายไทยห้ามนำสัตว์ป่าเข้ามาในราชอาณาจักร ผู้ใดฝ่าฝืนมี บทลงโทษ ส่วนหนูปั่นเมืองนำเข้าในราชอาณาจักรได้ คนไทยซื้อมานิยมไปทำหมู หั่น บ้างก็เอาไปเลี้ยงต่อให้ตัวโตแล้วขายเพื่อบริโภคต่อไป

ความเป็นมา¹³ ในการเปิดจุดผ่อนปรนช่องอานม้า เดิมกระทรวง มหาดไทยได้มีหนังสือที่ มท 0205.1/15401 ลงวันที่ 13 กันยายน 2539 (ค.ศ.

ส่วนด้านกัมพูชาไม่มีใบอนุญาตนำสัตว์ออก การขออนุญาตค้าจึงอยู่ที่อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด และอำนาจของฝ่ายทหาร.

¹² ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามและสำรวจตลาดที่จุดผ่อนปรนช่องอานม้า เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2544 ขอตั้งข้อสังเกตว่าไม่มีรถยนต์บรรทุกสินค้าในปริมาณมากที่จะขนส่งไปยังอำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร และไม่มีเส้นทางคมนาคมที่ดีในการขนส่ง และตลาดชายแดนฝังไทยเก็บค่าเช่าร้าน ๆ ละ 50 บาทต่อวัน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโขง เป็นผู้เก็บและดูแล ส่วนรถยนต์ที่ขึ้นมาที่ตลาดช่องอานม้าเก็บค่าผ่านทางคันละ 20 บาท.

¹³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี, **ข้อมูลการค้าชายแดนของจังหวัดอุบลราชธานี**, มิถุนายน 2542, หน้า 6 และเอกสารประกาศจังหวัดอุบลราชธานี เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนช่องอานม้า ตำบลโขง อำเภอน้ำยืน ประกาศ ณ วันที่ 17 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2542.

1996) เห็นชอบให้เปิดจุดผ่อนปรนช่องอานม้า ระหว่างบ้านน้ำเย็น หมู่ที่ 6 (บริเวณช่องอานม้า) ตำบลโขง อำเภอน้ำเย็น จังหวัดอุบลราชธานี กับบ้านสะเตียลกวาง อำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชา เพื่อให้ประชาชนของสองประเทศสามารถเดินทางเข้าออกติดต่อกันได้ และซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การยังชีพในชีวิตประจำวัน ตลอดจนร่วมพิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและกิจกรรมอันดีงามอื่น ๆ จังหวัดอุบลราชธานีจึงได้ประกาศเปิดจุดผ่อนปรนขึ้นตามที่กำหนด เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2539 (ค.ศ. 1996) ต่อมาสถานการณ์การเมืองภายในกัมพูชาเกิดการสู้รบของกองกำลังทั้งสองฝ่ายของกัมพูชา ที่บริเวณช่องอานม้าฝั่งกัมพูชาแต่ไม่รุนแรงมาก ซึ่งทางจังหวัดอุบลราชธานีเห็นว่าจะไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้มาค้าขาย และเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงในการควบคุมและติดตามสถานการณ์ จึงได้ประกาศปิดจุดผ่อนปรนช่องอานม้า ตั้งแต่วันที่ 26 พฤศจิกายน 2540 (ค.ศ. 1997) เมื่อสถานการณ์การเมืองภายในกัมพูชาสงบหลังการเลือกตั้งปี 1998 แล้ว ไม่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและไม่มีผลกระทบด้านความสงบเรียบร้อย จังหวัดอุบลราชธานีได้ตระหนักถึงการปรับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นกับจังหวัดพระวิหาร ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนของสองประเทศและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนไทยกับกัมพูชา และที่สุดนำไปสู่ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ระดับระหว่างประเทศซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จังหวัดอุบลราชธานีจึงให้ยกเลิกการปิดจุดผ่อนปรน และให้ประกาศเปิดจุดผ่อนปรนช่องอานม้าอีกครั้ง ตั้งแต่วันที่ 11 พฤษภาคม 2542 (ค.ศ. 1999) เป็นต้นไป

(2) จุดผ่อนปรนชั่วคราวเพื่อการท่องเที่ยวเขาพระวิหาร เนื่องจากในพื้นที่ชายแดนเขตจังหวัดศรีสะเกษไม่มีการเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้า ด้วยเหตุผลทางสภาพภูมิศาสตร์ชายแดนของจังหวัดศรีสะเกษเป็นภูเขาสูง และเป็นหน้าผาชันลงสู่เขตแดนประเทศกัมพูชา จึงไม่เหมาะสมที่จะเปิดเป็นจุดผ่อนปรน ประกอบกับตลอดแนวชายแดนเป็นเขตป่าสงวนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทางจังหวัดพิจารณาเห็นว่าไม่เป็นการสมควรที่จะใช้พื้นที่ดังกล่าวตั้งเป็นตลาดค้าชายแดน และเกรงว่าประชาชนจะบุกรุกเข้าไปใช้แล้วสร้างความเสื่อมโทรมให้กับป่า

และแหล่งต้นน้ำ¹⁴ ดังนั้น พื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษจึงไม่มีเส้นทางขนส่งสินค้าใด ๆ สู่กัมพูชา¹⁵

ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์พื้นที่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษเชื่อมติดต่อกับทางขึ้นปราสาทเขาพระวิหาร โบราณสถานอันมีชื่อเสียง เมื่อสถานการณ์ภายในกัมพูชาสงบลง รัฐบาลไทยจึงต้องการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดอื่น ๆ ในอีสานตอนใต้ เข้ากับปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งเป็นอารยธรรมขอมเช่นเดียวกัน จึงได้ตกลงกับรัฐบาลกัมพูชาเพื่อเปิดเป็นจุดผ่อนปรนชั่วคราวเพื่อการท่องเที่ยวขึ้นชมปราสาทบนเขาพระวิหาร

ปัจจุบันเขาพระวิหารได้เปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างไม่เป็นทางการ ได้ทำการทดลองเปิดครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 1998 เมื่อเหตุการณ์การเมืองภายในกัมพูชาไม่สงบจึงปิด และกลับมาเปิดอีกครั้งเมื่อเดือนเมษายน 1999 จุดผ่อนปรนชั่วคราวเพื่อการท่องเที่ยวอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมทหารพรานที่ 23 (กองกำลังสุรนารี)¹⁶ และอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร

¹⁴ สัมภาษณ์ โกสินทร์ เกษทอง, ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ, 12 กุมภาพันธ์ 2544.

¹⁵ ผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ชายแดนที่ช่องสง่า เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2544 ด้วยความอนุเคราะห์ของผู้บังคับการกรมทหารราบเฉพาะกิจที่ 16 ให้นายทหารนำเข้าพื้นที่ช่องสง่าอยู่ห่างจากหมู่บ้านนาตำบล ตำบลไพรพัฒนา อำเภอสว่างวีระวงศ์ เป็นระยะทาง 16 กิโลเมตร เส้นทางเข้าเป็นถนนดินลูกรัง ผ่านป่าสงวนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และแหล่งต้นน้ำห้วยสำราญ จากช่องสง่าลงเนินเขาไปประมาณ 10 กิโลเมตร ถึงอำเภอลืออำนาจ เวช ซึ่งเดิมเป็นฐานที่มั่นของเขมรแดง เดิมช่องสง่าเป็นจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อนำไม้เข้าจากกัมพูชา ปัจจุบันได้ปิดห้ามซื้อขายไม้และขนส่งนับตั้งแต่สหประชาชาติมีประกาศห้ามนำไม้ออกจากกัมพูชา หลังจากสถานการณ์ในกัมพูชาสงบทางจังหวัดศรีสะเกษเคยอนุมัติให้เป็นจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อนำโคเข้ามาจากกัมพูชา แต่ปัจจุบันไม่มีการอนุมัติอีกต่อไป และเคยอนุมัติให้เป็นจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อนำรถยนต์มือสองจากญี่ปุ่นซึ่งมาลงที่ท่าเรือคลองเตยและขอผ่านแดนไปยังกัมพูชา เป็นการอนุมัติเพียงครั้งเดียว.

¹⁶ กรมทหารพรานที่ 23 สังกัดกองกำลังสุรนารี กองบัญชาการตั้งอยู่ที่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีหน้าที่หลักรักษาความมั่นคงชายแดน ตรวจตราป้องกันการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การก่ออาชญากรรม เช่น การลักลอบนำโคกระบือเข้าเขตแดนไทยโดยผิดกฎหมาย การขโมยรถยนต์ออกจากไทยนำไปขายฝั่งกัมพูชา การลักลอบตัดไม้แล้วเลื่อยแปรรูปนำมาปลูกเป็นบ้าน แล้วขายซึ่งเป็นการทำไม้รายย่อย.

กรมป่าไม้ ซึ่งเข้ามารับผิดชอบดูแลเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2000¹⁷ การดำเนินงานในปัจจุบันกองกำลังสุรนารีกำลังพิจารณาจะส่งมอบให้จังหวัดศรีสะเกษรับงาน การท่องเที่ยวไปดำเนินการบริหารและดูแลรับผิดชอบต่อไปในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2001 นั้นหมายถึงว่าจังหวัดศรีสะเกษต้องประชุมเจรจากับผู้ว่าราชการจังหวัด พระวิหาร เพื่อขอเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ หากได้ เปิดอย่างเป็นทางการแล้ว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะต้องเป็นหน่วยงานที่ เข้ามารับผิดชอบและดำเนินการต่อไป¹⁸ แต่ยังไม่มียางงานความก้าวหน้า

จากการลงสำรวจพื้นที่ชายแดนเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2001 ได้ข้อมูล ว่า การค้าขายระหว่างไทยกับกัมพูชาที่จุดผ่อนปรนชั่วคราวเพื่อการท่องเที่ยว เขาพระวิหารนี้ไม่มี มีเพียงการขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว ร้านค้าที่ตั้งอยู่ที่ ซ่องเขาบันไดหักทางขึ้นเขาพระวิหาร ส่วนใหญ่เป็นของครอบครัวเจ้าหน้าที่ทหาร กัมพูชาที่มาประจำการดูแลพื้นที่ สังกัดกองพลที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอจอมกระสาน และมีชาวบ้านนำของป่า อาทิ หน่อหวาย หน่อไม้ ผักหวานป่า สัตว์ป่า และ ปลากรอบ มาวางจำหน่าย ขณะเดียวกันทหารพรานกองร้อย 2304 หน่วยที่ดูแล ด่านเขาพระวิหารจะอนุญาตให้คนกัมพูชาเข้ามาซื้อของกินของใช้ในฝั่งไทยที่ ร้านขายของบริเวณลานจอดรถ¹⁹

¹⁷ เดิมไทยไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเขาพระวิหาร เพราะรายได้จากค่าขึ้นชมเป็นของกัมพูชา อุทยานแห่งชาติเขาพระวิหารจึงได้มีประกาศเก็บเงินค่าผ่านด่านอุทยาน โดยเริ่มมาตั้งแต่วันที่ 9 สิงหาคม 2000 รถยนต์ผ่านเก็บคันละ 20 บาท เพื่อเป็นการบำรุงรักษาอุทยานและเส้นทาง.

¹⁸ สัมภาษณ์ พันเอกวินัย คำชุ่ม, ผู้บังคับการกรมทหารพรานที่ 23 (กองกำลังสุรนารี), 14 กุมภาพันธ์ 2544.

¹⁹ เขาพระวิหารฝั่งกัมพูชามีทั้งทหารและตำรวจของรัฐบาลกัมพูชาและฝ่ายเขมรแดงเก่าอยู่ เดิมกอง กำลังเขมรแดงยึดครองเขาพระวิหารเมื่อครั้งสงครามกลางเมือง ต่อมาทหารฝ่ายรัฐบาลสามารถโจมตีและยึด กลับคืนมาได้ แล้วส่งกองทหารขึ้นไปดูแล ทหารเขมรแดงเดิมก็ไม่ยอมลงบ้างก็ยอมแพ้และสวามิภักดิ์ต่อรัฐบาล จึงอยู่ร่วมกับทหารรัฐบาลบนเขาพระวิหาร เพราะที่นี้เป็นแหล่งผลประโยชน์ มีรายได้จากการท่องเที่ยวมหาศาล (เก็บค่าขึ้นชมปราสาทจากนักท่องเที่ยวคนละ 30 บาท) และมีรายได้จากการค้าขาย จึงต่างแย่งผลประโยชน์กัน

อีกประการหนึ่งที่ซ่องเขาบันไดหักยังคงมีปัญหาเรื่องเส้นเขตแดน ดังนั้น ไทยจึงไม่ยอมขายวัสดุก่อสร้างให้กัมพูชาตรงจุดนี้เพื่อก่อสร้างอาคารถาวรใด ๆ และเป็นแหล่งต้นน้ำ ซึ่งการจะส่งเสริมเปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการหรือถาวรแล้ว ฝ่ายไทยจะต้องชี้แจงให้ฝ่ายกัมพูชาจัดระเบียบการตั้งร้านค้าที่อยู่เสียใหม่ให้ถูกสุขลักษณะ เพราะน้ำในลำห้วยจะไหลลงมาเข้าฝั่งไทยและพาสิงปฏิภณลงสู่ฝั่งไทย.

(3) เส้นทางขนส่งสินค้าระยะยาวจากจุดผ่อนปรนช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ไปยังจังหวัดอุดรธานีมีระยะทาง 48 กิโลเมตร เป็นถนนดินลูกรังยังไม่มีการบูรณะปรับปรุงให้เป็นถนนระดับมาตรฐาน จึงมีสภาพการคมนาคมลำบากในฤดูฝนและใช้การคมนาคมขนส่งสินค้าได้ในฤดูแล้ง

แม้ว่าเส้นทางคมนาคมภายในของกัมพูชาตอนเหนือจะไม่มีเส้นทางคมนาคมที่ดี ซึ่งเป็นอุปสรรคอยู่บ้างต่อการกระจายตัวของสินค้าจากไทย แต่ด้วยเส้นทางช่องจอม-โอรส์เมียด สามารถเป็นเส้นทางส่งออกสินค้าจากไทยกระจายตัวสู่ตลาดจังหวัดต่าง ๆ ทางตอนเหนือของกัมพูชา ดังนี้ สู่ตลาดจังหวัดอุดรธานีหรืออำเภอโอรส์เมียดด้วยระยะทาง 48 กิโลเมตร ต่อไปยังจังหวัดเสียมเรียบมีระยะทางประมาณ 170 กิโลเมตร และจากจังหวัดเสียมเรียบขึ้นบนสู่จังหวัดพระวิหารด้วยระยะทางประมาณกว่า 100 กิโลเมตร

ความเป็นมา ช่องจอมมีสถานะเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าที่มีความสำคัญจุดหนึ่งในอีสานตอนใต้ที่มีการค้าชายแดนกับกัมพูชา ทั้งในตลาดชายแดนระดับท้องถิ่น และเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าออกไปยังกัมพูชา ในอดีตเป็นจุดผ่านแดนที่คนไทยและคนกัมพูชาใช้ติดต่อค้าขายกันและไปมาหาสู่กันฉันญาติพี่น้อง เมื่อไทยและกัมพูชาเปิดประเทศค้าขายกันช่องจอมก็ได้เปิดเป็นจุดผ่อนปรน แต่เมื่อเหตุการณ์การเมืองภายในกัมพูชาเกิดความขัดแย้ง จุดผ่อนปรนช่องจอมต้องปิดตัวลงเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 1997 เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทั้งสองฝ่าย ภายหลังการเลือกตั้งในกัมพูชาปี 1998 สถานการณ์การเมืองของกัมพูชาสงบลงแล้ว ทั้งไทยและกัมพูชาต่างต้องการฟื้นฟูการค้าขายระหว่างกันขึ้นมาอีก เพราะฝ่ายไทยก็ต้องการค้าและขยายตลาดเข้าไปในกัมพูชาดังที่เคยทำมาก่อน และจากการประสบวิกฤตการณ์การเงินจึงต้องการกระจายสินค้าไปยังประเทศเพื่อนบ้านเป็นการสร้างรายได้ ขณะที่กัมพูชายังต้องพึ่งพิงสินค้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากไทยที่คุ้นเคยกันมา ประจวบกับนโยบายส่งเสริมการค้าชายแดนที่กระทรวงพาณิชย์ปรารถนาจะปรับปรุงและขยายการค้ากับ

ประเทศเพื่อนบ้าน จึงมาสอดคล้องกันให้จุดผ่อนปรนช่องจอม-โอรส์เม็ดเปิดตัวอีกครั้ง²⁰

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้นคือ นายจำนง เฉลิมฉัตร และผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรเมียนเจย นายจำเริญ เจียต ได้จัดประชุมร่วมกันเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 1999 เพื่อปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในการเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบริเวณชายแดนที่ช่องจอม-โอรส์เม็ดด้วยเหตุผลที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับท้องถิ่นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ด้วยการเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อให้ประชาชนของทั้งสองประเทศได้ติดต่อค้าขายและสัญจรไป-มาระหว่างกัน รวมทั้งเพื่อเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงตามแนวชายแดน ผลการประชุมทั้งสองฝ่ายมีมติว่า²¹ ไทยและกัมพูชาตกลงให้เปิดจุดผ่อนปรนที่ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ กับโอรส์เม็ด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรเมียนเจย เปิดทำการในวันเสาร์-อาทิตย์-จันทร์ ระหว่างเวลา 08.00-16.00 น. โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 1999 เป็นต้นไป เพื่อให้ประชาชนของสองประเทศเดินทางเข้า-ออก ติดต่อซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะจัดหาสถานที่สำหรับซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ตามข้อตกลงให้อยู่ห่างจากเขตชายแดนไทย-กัมพูชาไม่เกิน 1,500 เมตร ในดินแดนของแต่ละฝ่าย ทั้งนี้สถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าการก่อสร้างให้เป็นไปตามที่ทางราชการของแต่ละฝ่ายกำหนด สินค้าที่จะนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนจะต้องเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันในวงเงิน 500,000 บาทต่อคนต่อวัน ทั้งนี้ต้องไม่เป็นสินค้าต้องห้ามตามที่แต่ละฝ่ายกำหนด โดยจะแจ้งแก่กันทราบเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนของแต่ละฝ่ายถือปฏิบัติ คือ ห้ามค้าขายอาวุธยุทโธปกรณ์ สินค้ายุทธปัจจัย ยาเสพติด และสิ่งของวัตถุโบราณทุกประเภท นอกจากนี้ยังห้ามผู้ประกอบการค้านำสินค้าที่หมดคุณภาพมาขายที่ตลาด ผู้ประกอบการค้าต้องนำสินค้าคุณภาพมาจำหน่าย เพื่อเป็นการรักษาสุขภาพพลานามัยของประชาชน ราคาสินค้าให้เป็นราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรม สำหรับการค้ารายใหญ่ ให้ถือ

²⁰ อนุภาคผนวกที่ 9 ประกาศจังหวัดสุรินทร์ เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบริเวณชายแดนที่ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และโอรส์เม็ด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรเมียนเจย.

²¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์, การค้าชายแดนไทย-กัมพูชาด้านจังหวัดสุรินทร์ ปี 2543, 1 สิงหาคม 2543, หน้า 22-23.

ปฏิบัติตามระเบียบขั้นตอนที่ทางราชการของแต่ละฝ่ายกำหนด และยังคงลงกัน
 ห้ามนำยานพาหนะข้ามเขตแดนทั้งสองฝ่าย²² จะมีข้อยกเว้นในกรณีรถยนต์
 บรรทุกสินค้าในปริมาณมากที่ต้องขนส่งข้ามแดนไปถึงจังหวัดอุดรเมียนเจย ก็จะต้อง
 ทำเรื่องตรวจสอบสินค้าผ่านพิธีการศุลกากร ทำใบอนุญาตข้ามแดน คนขับรถ
 และลูกจ้างประจำรถบรรทุกต้องมีหนังสือผ่านแดน (Border Pass) ในการเดินทาง
 เข้า-ออก เพื่อให้กองตรวจคนเข้าเมืองตรวจประทับตรา

สำหรับการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการสัญจรเดินทาง
 เข้า-ออก ทั้งสองฝ่ายตกลงกันไม่เรียกเก็บค่าผ่านแดนกับผู้เดินทางภายในขอบเขต
 บริเวณซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่อีกฝ่ายหนึ่งกำหนด และเดินทางกลับในวัน
 เดียวกัน ในการรักษาความปลอดภัยให้แต่ละฝ่ายจัดเจ้าหน้าที่รักษาความสงบ
 เรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในบริเวณพื้นที่เปิด
 จุดผ่อนปรนช่องจอม-โอรเสม็ด และให้แต่ละฝ่ายจัดตั้งศูนย์ประสานงานแก้ไข
 ปัญหาจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบริเวณช่องจอม-โอรเสม็ด

การเดินทางข้ามแดนของประชาชนคนไทยไปฝั่งโอรเสม็ด ผู้ที่มีภูมิลำเนา
 อยู่ในจังหวัดสุรินทร์ใช้หนังสือผ่านแดนในการเดินทางเข้า-ออกชายแดน ส่วน
 บุคคลนอกพื้นที่ไม่มีสิทธิ์ใช้หนังสือผ่านแดน และห้ามใช้หนังสือเดินทาง
 (Passport) เพราะที่มีสถานะเป็นจุดผ่อนปรนเท่านั้น หากจะข้ามแดนไป
 กัมพูชาเพื่อทำงานหรือปฏิบัติราชการต้องทำเรื่องขออนุมัติจากผู้ว่าราชการ
 จังหวัดเป็นกรณี ๆ ไป²³

²² ประชาชนคนไทยที่ไปเที่ยวและไปซื้อสินค้าที่ตลาดช่องจอมสามารถขับรถไปตลาดได้ แต่หาก
 ต้องการจะข้ามแดนไปฝั่งโอรเสม็ดต้องจอดรถไว้ที่บริเวณลานจอดรถที่จัดไว้ให้ก่อนขึ้นถึงด่านประมาณ 2
 กิโลเมตร แล้วซื้อตั๋วนั่งรถสองแถวไปยังด่านในราคาไป-กลับคนละ 20 บาท เมื่อผ่านด่านตรวจของกองตรวจ
 คนเข้าเมืองข้ามชายแดนไปแล้วจะไปตลาดโอรเสม็ด ต้องนั่งรถสองแถวหรือมอเตอร์ไซด์ไปเที่ยวละ 5 บาทต่อ
 คน กรณีรถสองแถวไปบ่อนกาสิโนให้บริการฟรีแก่ผู้เข้าไปใช้บริการของบ่อน ส่วนคนกัมพูชาข้ามมาตลาดช่อง
 จอม บ้างก็เดินหาสินค้ามาขาย บ้างก็เดินข้ามมาซื้อสินค้า บ้างก็นั่งรถไม่ลากด้วยแรงคนซึ่งคิดค่าบริการเที่ยว
 ละ 10 บาทต่อคน บ้างก็มีสินค้าจำนวนมากต้องจ้างรถลากบรรทุกซึ่งอัตราค่าบริการก็แล้วแต่จะตกลงกันเป็น
 เที่ยว ๆ ไป คนกัมพูชาเมื่อซื้อสินค้าได้แล้วก็จ้างรถลากบรรทุกกลับในราคาบริการที่ตกลงกันแต่ละเที่ยว.

²³ ผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ชายแดนช่องจอม เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2544 จากการประสานงาน
 ชายแดนกับกองกำลังสุรนารี ได้ให้หน่วยทหารราบเฉพาะกิจที่ 23 อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ประสาน

ตลาดช่องจอม ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้ มีเนื้อที่ตลาด 17 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากชายแดน 1.5 กิโลเมตร ตลาดเป็นของอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายสมบัติ ศรีสุรินทร์ ตลาดช่องจอมเป็นทั้งตลาดสินค้าขายปลีกจำหน่ายให้แก่คนไทยในพื้นที่และนักท่องเที่ยว และจำหน่ายแก่คนกัมพูชาที่ข้ามแดนเข้ามาซื้อหาสินค้าอุปโภคบริโภคไปใช้ไปบริโภค และเป็นตลาดขายส่งสินค้าอุปโภคบริโภคที่จะนำเข้าประเทศกัมพูชาด้วย

สินค้าที่จำหน่ายในตลาดช่องจอม ได้แก่ สินค้าบริโภค ข้าวสาร พืชผักผลไม้ ขนม เครื่องดื่ม น้ำอัดลม น้ำดื่ม น้ำตาลทราย เครื่องดื่มบำรุงกำลัง สินค้าอุปโภค สบู่ ผงซักฟอก ยาสีฟัน เครื่องสำอาง เสื้อผ้า วัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง ปูนซีเมนต์ และของใช้ในบ้านเรือน

ส่วนสินค้าที่พ่อค้าแม่ค้าชาวกัมพูชานำเข้ามายาขายในบริเวณตลาดช่องจอม ได้แก่ ไม้ทำเป็นด้ามจอบ ด้ามเสียม ครกไม้ เขียง ไม้แกะสลัก เสื้อหวาย ยาสมุนไพร ขอบป่า พวกหน่อหวายสำหรับบริโภค ใบผักหวานป่า ต้นผักหวานป่า ต้นกล้วยไม้ป่า ห้วมัน เครื่องเงิน เหยียดและธนูบัตรเก่า เครื่องประดับ เครื่องสำอางและยาจากจีน²⁴

ตลาดโฮร์เสม็ด อยู่ห่างจากจุดผ่อนปรนประมาณ 1 กิโลเมตร ประกอบด้วยร้านค้าที่เป็นอาคารถาวร มีหลังคาติดต่อกันประมาณ 100 ร้าน จำหน่ายสินค้านานาชนิด ได้แก่ เฟอร์นิเจอร์ไม้ทำเป็นเตียง โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ ชุดรับแขก²⁵ เครื่องจักสาน หวาย เสื้อหวาย เครื่องเงิน เครื่องใช้ไฟฟ้า ถ้วยชามเซรามิก เสื้อผ้ามือสอง ผ้าห่มมือสอง รองเท้ามือสอง ผ้า màn บุหรี่ สุรา เบียร์ นาฬิกา แว่นตา อัญมณี และเครื่องประดับ เทปเพลง ซีดี วีดีโอ และเครื่องมือต่าง ๆ จากจีน

กับกองตรวจคนเข้าเมืองอนุมัติให้ผู้วิจัยเดินทางข้ามแดนไปโฮร์เสม็ด เพื่อดูตลาดโฮร์เสม็ดและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยไม่มีหนังสือผ่านแดน.

²⁴ ผู้วิจัยลงสนามเก็บข้อมูลที่ตลาดช่องจอมอีกครั้ง เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2544 ได้ข้อมูลว่าพ่อค้าแม่ค้าชาวกัมพูชามาเช่าแผงขายสินค้าบริเวณรอบ ๆ ตลาดช่องจอม ในอัตราค่าเช่า 3 วัน 20 บาท.

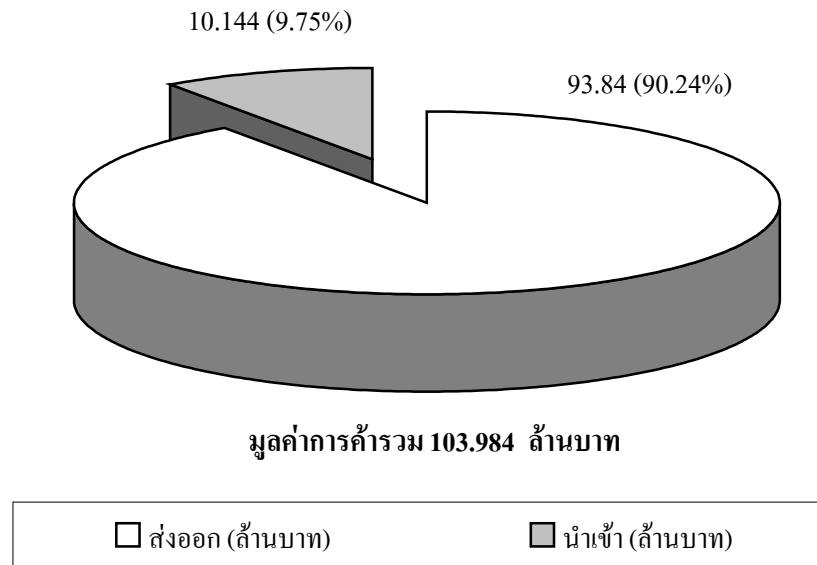
²⁵ ผู้วิจัยลงสนามเก็บข้อมูลที่ตลาดโฮร์เสม็ดอีกครั้ง เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2544 ได้ข้อมูลว่าการนำเข้าสินค้าเฟอร์นิเจอร์ไม้จากตลาดโฮร์เสม็ด ผู้ขายจะเป็นฝ่ายรับผิดชอบการเสียภาษีที่ด่านช่องจอมเอง นั่นหมายถึงว่า ราคาสินค้าที่ตกลงซื้อขายกันนั้นผู้ขายจะผนวกค่าภาษีไว้แล้ว.

ที่จุดผ่อนปรนช่องจอมมีปริมาณการซื้อขายมาก สำหรับการซื้อขายในตลาดช่องจอมมีคนไทยเข้ามาเที่ยวและซื้อสินค้าสดค้าปลีกประมาณ 4,000-5,000 คน และคนกัมพูชาเข้ามาซื้อสินค้าสดค้าปลีกประมาณ 2,000 คน²⁶ ส่วนสินค้าส่งออกที่ช่องจอมไปยังกัมพูชา ได้แก่ รถจักรยานยนต์และอะไหล่ น้ำตาลทราย ปูนซีเมนต์ ผงชูรส เครื่องดื่มน้ำอัดลม เหล็ก น้ำมันเชื้อเพลิง กระเบื้อง ยางรถยนต์ ปุ๋ยเคมี นมข้นหวานแปลงไขมัน ขนม ปลาแช่แข็ง ของทำด้วยพลาสติก ผ้าโสร่ง ยารักษาโรค น้ำเกลือ เม็ดพลาสติก บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ขนมอบแห้ง เครื่องดื่มบำรุงกำลัง และแบตเตอรี่รถยนต์

การค้าไทย-กัมพูชาที่ด่านช่องจอม ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 1999 ถึงเดือนกรกฎาคม 2000 มีมูลค่าการค้ารวม 103.984 ล้านบาท แบ่งเป็นส่งออก 93.84 ล้านบาท นำเข้า 10.144 ล้านบาท (ดูแผนภูมิที่ 1 และแผนภูมิที่ 2 ประกอบ)

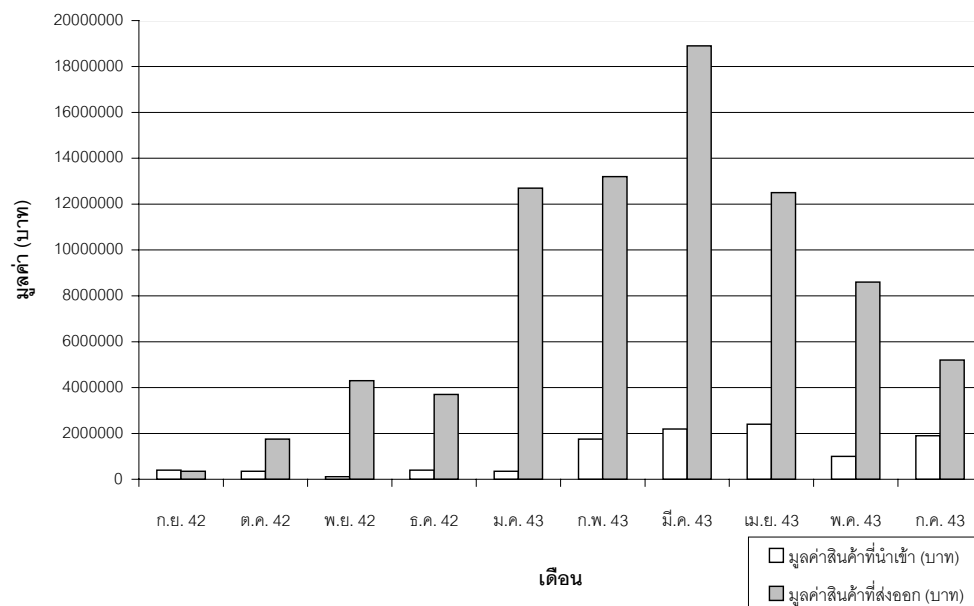
²⁶ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์, การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดสุรินทร์ ปี 2543, 1 สิงหาคม 2543, หน้า 18.

แผนภูมิที่ 1: มูลค่าการค้าไทย-กัมพูชา ณด่านช่องจอม จังหวัดสุรินทร์
ตั้งแต่สิงหาคม 1999 - กรกฎาคม 2000

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์, 2543.

แผนภูมิที่ 2: สถิติการค้าไทย-กัมพูชา ด่านช่องจอม-โอรส์เมียด

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์, 2543.

ที่จุดผ่อนปรนช่องจอม-โอรส์เม็ด มีบ่อนการพนันตั้งอยู่ 2 แห่งในฝั่งโอรส์เม็ด บ่อนแรกชื่อ ไรย์ล ฮิลล์ ไฮเต็ล (Royal Hill Hotel) บ่อนที่ 2 ชื่อโอรส์เม็ดรีสอร์ท (Osmech Resort)²⁷ ตามบันทึกการประชุมร่วมระหว่างจังหวัดสุรินทร์กับจังหวัดอุดรเมียนเจยได้มีข้อตกลงเรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อยตามชายแดน ซึ่งระบุว่า ห้ามจัดให้มีการเล่นการพนันหรือสถานที่เพื่อเล่นการพนัน ในบริเวณพื้นที่เปิดจุดผ่อนปรนของทั้งสองฝ่าย แต่เมื่อในความเป็นจริงมีบ่อนการพนัน จึงทำให้ข้อเสนขอปรับสถานะของช่องจอมจากจุดผ่อนปรนเป็นจุดผ่านแดนถาวร เพื่อพัฒนาด้านการค้าและการท่องเที่ยวถูกระงับการพิจารณาจากกระทรวงมหาดไทย²⁸

(4) เส้นทางระยะสั้นจากจุดผ่อนปรนบ้านตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ไปยังบ้านบึงตะกวน อำเภอทมิฬพรก จังหวัดบันเตียเมียนเจย ฝั่งไทยเป็นถนนลาดยางจนจรดด่านที่ชายแดน เมื่อผ่านเข้าไปในเขตกัมพูชาเป็นดินลูกรัง บ้านบึงตะกวนอยู่ห่างจากจุดผ่อนปรนประมาณ 3 กิโลเมตร และจากบ้านบึงตะกวนไปอำเภอทมิฬพรกเป็นระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร

ความเป็นมา²⁹ จุดผ่อนปรนบ้านตาพระยา เป็น 1 ใน 3 จุดผ่อนปรนที่เปิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว เพื่อจุดประสงค์บรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนชาวกัมพูชาที่ต้องพึ่งพิงสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยในการดำรงชีวิตประจำวัน และอีกทางหนึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนชาวไทยมีอาชีพมีรายได้จากการค้าขาย เนื่องจากแนวชายแดนระหว่างจังหวัดสระแก้วกับจังหวัดบันเตียเมียนเจ

²⁷ เมื่อผู้วิจัยลงสำรวจชายแดนช่องจอม-โอรส์เม็ด ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2544 บ่อนกาสิโนไรย์ล ฮิลล์ ไฮเต็ล เปิดดำเนินการอยู่เพียงแห่งเดียว ขณะที่บ่อนกาสิโนบ่อนที่ 2 กำลังก่อสร้างอยู่ตั้งอยู่อีกฟากหนึ่งของถนน และเมื่อไปสำรวจชายแดนช่องจอม-โอรส์เม็ดครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2544 ได้ข้อมูลว่าบ่อนกาสิโนไรย์ล ฮิลล์ ไฮเต็ล ได้ปิดตัวลงได้เดือนกว่า ๆ แล้วเพราะขาดทุน ไม่สามารถโน้มน้าวลูกค้าให้เข้าไปใช้บริการได้ คงเหลือแห่งเดียวที่โอรส์เม็ด รีสอร์ท.

²⁸ ฎกคณวกที่ 10 คำสั่งจังหวัดสุรินทร์ที่ 3215/2542 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม อำเภอทมิฬพรก จังหวัดสุรินทร์.

²⁹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปราจีนบุรี, **สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว-ปราจีนบุรี ปี 2542**, มิถุนายน 2542, หน้า 3-6.

มีระยะความยาวถึง 165 กิโลเมตร ตลอดแนวชายแดนทั้งสองฝั่งมีประชาชนอาศัยอยู่เป็นชุมชนใหญ่ห่างกันเป็นระยะ ๆ และมีระยะทางยาวไกลจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เมื่อเปิดจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต เพียงจุดเดียวให้เป็นตลาดซื้อขายสินค้า ประชาชนชาวกำพูชาที่อาศัยอยู่บ้านบึงตะกวน บ้านมาลัย และบ้านพนมไค ซึ่งอยู่ไกลจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต จะไม่สะดวกในการเดินทางไปซื้อขาย ดังนั้น จากการดำเนินการเจรจาข้อตกลงต่าง ๆ ระหว่างไทยกับกำพูชาทั้งในระดับจังหวัดต่อจังหวัด (สระแก้ว-บันเตียเมียนเจย) และระดับประเทศ หลายครั้งจนในที่สุดได้บรรลุข้อตกลงให้มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง และจุดผ่อนปรน 3 แห่ง เพื่อให้เกิดการค้าบริเวณชายแดนอย่างถูกต้อง เมื่อพิจารณาความเหมาะสมที่จะเปิดจุดผ่อนปรนได้เห็นว่าทั้งฝั่งไทยและฝั่งกำพูชามีชุมชนใหญ่อยู่ 3 แห่งซึ่งพอจะเปิดให้ประชาชนของสองฝ่ายค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ และเป็นการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายไม่ต้องเดินทางไกล

จุดผ่อนปรนบ้านตาพระยา-บ้านบึงตะกวน ประกาศเป็นจุดผ่อนปรนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1997 เปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 1998 เปิดทำการทุกวันอังคาร พุธ พฤหัสบดี และศุกร์ ระหว่างเวลา 09.00-16.00 น.

สินค้าส่งออก มูลค่ารวมปีหนึ่งประมาณ 23 ล้านบาท ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำตาลทราย เหลือ เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องดื่ม น้ำอัดลม เครื่องไฟฟ้า วัสดุอุปกรณ์การก่อสร้าง

สินค้านำเข้า ปีหนึ่งประมาณ 109 ล้านบาท ได้แก่ ข้าวเปลือก ถั่วเหลือง ปอ เส้นไหมดิบ ไม้แปรรูป โคกระบือมีชีวิต³⁰

จากการเดินทางเข้าไปสังเกตการณ์ที่ชายแดนจุดผ่อนปรนบ้านตาพระยา-บ้านบึงตะกวน³¹ ได้เห็นว่าการค้าที่จุดผ่อนปรนนี้ไม่มีตลาดที่เป็นจุดซื้อ

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

³¹ ผู้วิจัยได้ประสานงานชายแดนกับกองกำลังบูรพา ซึ่งได้อนุญาตให้ประสานงานให้ตำรวจตระเวนชายแดนของหน่วยเฉพาะกิจตำรวจตระเวนชายแดนที่ 12 อำเภอตาพระยา นำเข้าพื้นที่และข้ามแดนไปบ้านบึงตะกวน เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2544.

ขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่ชายแดนฝั่งไทย หรืออาจเป็นเพราะเดินทางไปในช่วงเวลา บ่ายตลาดเล็กแล้ว จึงเห็นเพียงการขนส่งสินค้าออกจากชายแดนไทยข้ามไปใน กัมพูชา มีทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคขนส่งด้วยล้อเลื่อน บ้างก็หาบ จึงเป็นการค้าขาย ย่อยในปริมาณไม่มาก และไม่เห็นการขนส่งสินค้าด้วยรถยนต์บรรทุก

ที่บ้านบึงตะกวนเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ 10,000-15,000 คน และเป็นตลาดขายสินค้าในหมู่บ้านนั้นด้วย จากการสำรวจ ได้ข้อมูลว่า อาหารทั้งผักผลไม้ไปจากไทย สินค้าอุปโภค ได้แก่ ธัญญาหาร ผัก พริก พริก ยาสระผม เสื้อผ้า ตลอดจนเครื่องดื่มก็ไปจากไทย มียกเว้นข้าวสารเป็นข้าวที่ ผลิตได้เองในกัมพูชามาจากจังหวัดพระตะบอง และปลาน้ำจืดมาจากทะเลสาบ

ที่จุดผ่อนปรนมีด่านศุลกากรและเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราสินค้าขาออก และสินค้าขาเข้า มีด่านตรวจคนเข้าเมือง ที่คอยตรวจตราการสัญจรข้ามแดนของ ประชาชน ซึ่งก็ไม่ได้เข้มงวดอะไร และมีเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่ ดูแลความปลอดภัยที่ชายแดน

(5) เส้นทางขนส่งสินค้าระยะสั้นจากจุดผ่อนปรนบ้านหนองปรือ อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ไปยังบ้านมาลัย อำเภอนมมาลัย จังหวัด บันเตียเมียนเจย เส้นทางเป็นถนนราดยางจากอำเภอรัญประเทศจรดชายแดน ไทย จากชายแดนข้ามคลองซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตพรมแดนธรรมชาติ เข้าไปในฝั่ง กัมพูชามีถนนดินลูกรังไปยังบ้านมาลัย เป็นระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร การ ขนส่งสินค้าจากไทยเข้าไปในกัมพูชาใช้ล้อเลื่อน รถจักรยานยนต์ จุดผ่อนปรนนี้ เป็นการค้าขายย่อยในปริมาณไม่มาก

ความเป็นมา เปิดเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนด้วยจุดประสงค์ ช่วยเหลือประชาชนคนกัมพูชาและคนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณบ้านหนองปรือ- บ้านมาลัย ได้มีสินค้าอุปโภคบริโภค และมีรายได้จากการค้า เป็น 1 ใน 3 จุดผ่อน ปรนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ที่เปิดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนไม่ ต้องเดินทางไกล

จุดผ่อนปรนบ้านหนองปรือ-บ้านมาลัย ประกาศเป็นจุดผ่อนปรนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1997 เปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 1998 เปิดทำการทุกวันอังคาร พุธ พฤหัสบดี และศุกร์ ระหว่างเวลา 09.00-16.00 น.

สินค้าส่งออก ได้แก่ ข้าวสาร พืชผักผลไม้ ปลา น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องอุปโภคบริโภค

สินค้านำเข้า ได้แก่ ข้าวเปลือก เพอร์นิเจอร์ เนื้อสัตว์ โคกระบือ³²

ผู้วิจัยได้ลงสำรวจชายแดนและเก็บข้อมูลที่จุดผ่อนปรนบ้านหนองปรือ-บ้านมาลัย³³ ที่ตลาดชายแดนบ้านหนองปรือ มีตลาดเช้าเหมือนตลาดทั่ว ๆ ไปในหมู่บ้าน ประชาชนนำสินค้าพวกอาหาร ปลา เนื้อสัตว์ พืชผักผลไม้ มาจำหน่ายบริเวณรอบตลาดสดมีห้องแถวไม้ที่พ่อค้าแม่ค้ามาเช่าขายของชำหรือสินค้าอุปโภคบริโภค ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จึงพบเห็นทั้งคนไทยในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงและคนกัมพูชาข้ามแดนเข้ามาซื้ออาหารไปบริโภค และเครื่องอุปโภคอื่น ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และมีพ่อค้าแม่ค้าคนกัมพูชาเข้ามาซื้อสินค้าทั้งอุปโภคบริโภคนำเข้าไปขายยังตลาดบ้านมาลัย ส่วนใหญ่ขนส่งด้วยรถล้อเลื่อน และรถจักรยานยนต์

ส่วนตลาดฝั่งกัมพูชาที่บ้านมาลัยเป็นเขตอำเภอพนมมาลัย จึงเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่น และเป็นตลาดศูนย์รวมการค้า จากการเข้าไปสำรวจได้พบประชาชนจำนวนมากมาจับจ่ายซื้อสินค้ากันในตอนเช้า สินค้าที่จำหน่ายพวกอาหารเครื่องบริโภค ได้แก่ ข้าวสาร ปลาน้ำจืด พืชผักผลไม้ เนื้อสัตว์ และสินค้าเครื่องอุปโภค เครื่องดื่ม ไปจากไทย

ที่ชายแดนด้านนี้มีทหารของหน่วยเฉพาะกิจรัฐประเทศดูแลที่ชายแดน มีด่านตรวจคนเข้าเมือง และด่านศุลกากร เช่นเดียวกับจุดผ่อนปรนด้านอื่น

³² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปราจีนบุรี, **สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว-ปราจีนบุรี ปี 2542**, มิถุนายน 2542, หน้า 14.

³³ ผู้วิจัยได้ประสานงานชายแดนกับกองกำลังบูรพา ซึ่งได้อนุเคราะห์ประสานให้ทหารของหน่วยเฉพาะกิจรัฐประเทศซึ่งดูแลชายแดนนำเข้าไปพื้นที่และข้ามแดนไปกัมพูชาที่บ้านมาลัย เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2544.

(6) เส้นทางขนส่งสินค้าระยะสั้นจากจุดผ่อนปรนบ้านเขาหิน อำเภอลอง หาด จังหวัดสระแก้ว ไปบ้านพนมไธ (บ้านกิโล 13) อำเภอสำเภาลูน จังหวัดพระตะบอง เส้นทางเป็นถนนลาดยางจากทั้งอำเภอลองหาดและอำเภอรัษฎาประเทศ จรดชายแดน จากชายแดนเข้าไปยังบ้านพนมไธเป็นถนนดินลูกรังระยะทาง ประมาณ 3 กิโลเมตร ที่ชายแดนมีคลองเป็นแนวแบ่งเขตพรมแดนธรรมชาติ จุดผ่อนปรนบ้านเขาหิน-บ้านพนมไธ เป็นจุดขนส่งสินค้าออกจากไทยไปกัมพูชาที่มี ปริมาณมากบรรทุกด้วยรถยนต์บรรทุก อาทิ น้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้าง เครื่องมือการเกษตร และสินค้าอุปโภคบริโภค จากบ้านพนมไธ อำเภอสำเภาลูนมีทาง เชื่อมต่อถึงจังหวัดพระตะบอง จึงเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าขาออกจากไทยเข้าสู่ กัมพูชาที่สำคัญอีกเส้นทางหนึ่ง

ความเป็นมา เช่นเดียวกับจุดผ่อนปรนบ้านตาพระยา และจุดผ่อนปรน บ้านหนองปรือ ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว เปิดให้เป็นจุดค้าขายสำหรับประชาชนที่ อยู่ห่างไกลจากจุดผ่านแดนถาวร

จุดผ่อนปรนบ้านเขาหิน-บ้านพนมไธ ประกาศเป็นจุดผ่อนปรนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1997 เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 1998 เปิดทำการทุก วัน ระหว่างเวลา 09.00-16.00 น.

สินค้าส่งออก ได้แก่ เครื่องอุปโภคบริโภค เช่น ข้าวสาร เนื้อสัตว์ ผักผลไม้ ผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน น้ำมันเชื้อเพลิง อุปกรณ์ก่อสร้าง เครื่องมือก่อสร้าง ปุ๋ย เคมี เครื่องมือเกษตร อุปกรณ์ไฟฟ้า

สินค้านำเข้า ได้แก่ ไม้แปรรูป ผลิตผลทางการเกษตร เช่น ข้าวโพด ข้าวเปลือก ถั่ว ฝ้าย เมล็ดละหุ่ง สัตว์ป้า³⁴

ผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ชายแดนบ้านเขาหิน และเข้าไปฝั่งกัมพูชาที่บ้าน พนมไธ (บ้านกิโล 13)³⁵ ที่ตลาดชายแดนบ้านเขาหิน มีตลาดศูนย์การค้าขนาด

³⁴ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปราจีนบุรี, **สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว-ปราจีนบุรี ปี 2542**, มิถุนายน 2542, หน้า 14.

³⁵ ผู้วิจัยได้ประสานงานชายแดนกับกองกำลังบูรพา ซึ่งได้อนุเคราะห์ประสานให้ทหารของหน่วย เฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์ อำเภอลองหาด ซึ่งดูแลชายแดนนำเข้าไปพื้นที่และข้ามแดนไป กัมพูชาที่บ้านพนมไธ อำเภอสำเภาลูน เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2544.

ใหญ่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเขาดินลงทุนสร้างไว้ ซึ่งคาดการณ์ว่าจะเป็น
ที่สนใจของพ่อค้าแม่ค้าเข้ามาค้าขายมากที่จุดผ่อนปรนจุดนี้ แต่กลับมีคนสนใจ
เข้ามาลงทุนค้าขายน้อย ตลาดห้องแถวจึงถูกทิ้งร้างเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม
ยังมีส่วนหนึ่งที่คนเข้ามาจับจองเช่าซื้อเปิดร้านขายของเครื่องอุปโภคบริโภค และ
มีประชาชนคนกัมพูชาข้ามแดนมาซื้อสินค้า การค้าขายอยู่ระหว่างพ่อค้าแม่ค้า
คนไทยและคนกัมพูชามีจำนวนมากพอสมควร และขนส่งด้วยรถล้อเลื่อน ซึ่งการค้า
ขายรายย่อยจะไม่มีรถเก๋งแต่ประการใด ที่ชายแดนไทยมีด่านศุลกากร
พร้อมเจ้าหน้าที่ดูแลตรวจตราสินค้าขาออกที่ส่งออกด้วยรถยนต์บรรทุก และตรวจ
ตราสินค้าขาเข้าที่ซื้อขายในปริมาณมาก มีด่านตรวจคนเข้าเมืองเพื่อตรวจตรา
การสัญจรเข้า-ออกของประชาชนคนไทยและคนกัมพูชา และมีทหารดูแลด้าน
ความมั่นคงที่ชายแดน

ด้านตลาดฝั่งกัมพูชาที่บ้านพนมไค (บ้านกิโล 13) เป็นเขตอำเภอสำเภา
ลูน เป็นชุมชนขนาดใหญ่ซึ่งมีประชาชนอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น ประมาณ
30,000 คน และเป็นตลาดศูนย์รวมการค้าขนาดใหญ่ มูลค่าการค้าระหว่างไทย
กับกัมพูชาด้านจุดผ่อนปรนบ้านเขาดิน-บ้านพนมไค มีประมาณ 30-50 ล้านบาท
ต่อเดือน ซึ่ง
ดูจากสินค้าขาออกจากไทยแล้วจะเห็นได้ว่ามีมูลค่ามากทั้งน้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุ
ก่อสร้าง เครื่องมือจักรกลการเกษตร ได้แก่ รถไถเดินตาม อุปกรณ์ไฟฟ้า ปุ๋ยเคมี
ส่วนสินค้านำเข้าจากกัมพูชาส่วนใหญ่ทางด่านนี้เป็นผลผลิตทางการเกษตร จึง
เห็นได้ชัดว่าไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้า และที่ชายแดนฝั่งกัมพูชามีด่าน
ศุลกากร และด่านตรวจคนเข้าเมืองเช่นเดียวกัน

(7) เส้นทางขนส่งสินค้าระยะยาวจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก
อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ไปจังหวัดบันเตียเมียนเจย โดยผ่านจุดผ่าน
แดนถาวรปอยเปต อำเภอโอโฉรว มีระยะทางยาว 48 กิโลเมตร จากตัวจังหวัด
บันเตียเมียนเจยมีทางแยกเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางหลวงหมายเลข 5 ไปยัง
จังหวัดพระตะบอง มีระยะทางประมาณ 72 กิโลเมตร (หรือมีระยะทางจากปอย
เปตถึงจังหวัดพระตะบอง 120 กิโลเมตร) และด้วยเส้นทางหมายเลข 5 นี้เชื่อม
จากจังหวัดพระตะบองไปจังหวัดโพธิสัตว์ จังหวัดกัมปงชาม และเชื่อมเข้าสู่
กรุงเทพมหานคร มีระยะทางจากชายแดนไทยถึงกรุงเทพมหานครทั้งสิ้นประมาณ 420
กิโลเมตร

อีกเส้นทางหนึ่งคือ เส้นทางหลวงหมายเลข 6 จากจังหวัดบันเตียเมียนเจยไปยังจังหวัดเสียมเรียบ มีระยะทางประมาณ 102 กิโลเมตร (หรือมีระยะทางจากชายแดนไทยถึงจังหวัดเสียมเรียบประมาณ 150 กิโลเมตร)

ความเป็นมา³⁶ จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปตเดิมเป็นจุดผ่อนปรนเปิดมาตั้งแต่วันที่ 14 มิถุนายน 1991 ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 1992 อนุมัติให้เปิดจุดผ่านแดนถาวร 2 จุด คือ ที่บ้านคลองลึก-ปอยเปต และบ้านหาดเล็ก-เกาะกง แต่ทางฝ่ายกัมพูชาขณะนั้นแจ้งว่ามีความพร้อมเพียงแห่งเดียวที่ปอยเปต ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับบ้านคลองลึก อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ฝ่ายไทยจึงได้ร่างความตกลงการเปิดจุดผ่านแดนถาวรให้รัฐบาลกัมพูชาพิจารณา แต่ไม่มีความคืบหน้า อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลานั้นได้มีความตกลงระหว่างไทยกับกัมพูชาจัดตั้งคณะกรรมการชายแดนขึ้นมา 3 ระดับ คือ คณะกรรมการชายแดนทั่วไป คณะกรรมการร่วมมือรักษาความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา และคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค อันเป็นผลจากการเยือนกัมพูชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของไทย เมื่อวันที่ 29-30 กันยายน 1995 ในที่สุดเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 1995 ได้มีการร่วมลงนามระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสองประเทศ เกี่ยวกับการที่กัมพูชาตกลงจะเปิดจุดผ่านแดนถาวรจำนวน 3 จุดคือ

- 1) จุดผ่านแดนปอยเปต-คลองลึก ด้านอำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
- 2) จุดผ่านแดนจามเเยม-บ้านหาดเล็ก ด้านอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด
- 3) จุดผ่านแดนโอรส์เม็ค-ช่องจอม ด้านอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

ซึ่งจังหวัดสระแก้วได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมการค้าชายแดนเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล และในช่วงปี 1997 นี้เองได้มีการจัดประชุมและเยี่ยมเยียนของบุคคลสำคัญในระดับต่าง ๆ ของทั้งสองประเทศหลายครั้ง เพื่อหาทางส่งเสริมและเจรจาข้อตกลงเกี่ยวกับการค้าชายแดน ในที่สุดได้บรรลุความตกลงให้มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง และจุดผ่อนปรนอีก 3 แห่งในพื้นที่จังหวัด

³⁶ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปราจีนบุรี, **สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว-ปราจีนบุรี ปี 2542**, มิถุนายน 2542, หน้า 3-5.

สระแก้ว ดังนั้น จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต จึงได้เปิดเป็นทางการ เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 1998

จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต เปิดทำการทุกวันระหว่างเวลา 07.30-17.00 น. เป็นจุดผ่านแดนถาวรเพื่อการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาที่ใหญ่ที่สุด ซึ่งการค้าที่ตลาดชายแดนมีทั้งการค้ารายย่อยและการส่งออกสินค้ารายใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นจุดผ่านแดนถาวรเพื่อการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางออกไปยังจังหวัดเสียมเรียบเพื่อไปชมปราสาทนครวัด-นครธม

ที่จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต มีตลาดการค้าบริเวณชายแดนรองรับการค้าขายของพ่อค้าชาวไทยและชาวกัมพูชาและนักท่องเที่ยวได้แก่³⁷

- 1) ตลาดโรงเกลือ เป็นตลาดของไทยตั้งอยู่ที่ตำบลคลองลึก อำเภอรัญประเทศ ห่างจากด่านชายแดนประมาณ 200 เมตร มีร้านค้าปลอดภาษีจำนวน 700 ร้าน ขายสินค้าต่าง ๆ ทั้งที่มาจากฝั่งกัมพูชา และมาจากกรุงเทพฯ
- 2) ตลาดมิตรภาพชายแดนไทย-กัมพูชา สร้างใหม่ในปี 1998 อยู่ติดกับตลาดโรงเกลือเดิม เป็นอาคารพาณิชย์ถาวรรองรับการค้าขายตัวด้านการค้าที่จะมีเพิ่มขึ้นในอนาคต

นอกจากนี้ยังมีสถานที่ราชการที่เกี่ยวข้องกับชายแดนมาตั้งอยู่ ได้แก่ด่านตรวจคนเข้าเมือง ตรวจตราการสัญจรเข้า-ออกของคนไทย คนกัมพูชา และคนต่างชาติ เอกสารที่ใช้ในการเดินทางเข้า-ออกสำหรับคนไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสระแก้วคือหนังสือผ่านแดน ส่วนคนไทยที่มีภูมิลำเนาออกพื้นที่ให้ใช้หนังสือเดินทางเท่านั้น และคนต่างชาติใช้หนังสือเดินทาง ด้านศุลกากรอรัญประเทศซึ่งทำหน้าที่ตรวจตราสินค้าขาออก-ขาเข้า รวมทั้งหน่วยรักษาความปลอดภัยทางทหารตำรวจและพลเรือน

ประมาณการว่ามีพ่อค้า ประชาชน นักท่องเที่ยว เข้าไปซื้อขายสินค้าที่ตลาดโรงเกลือและตลาดมิตรภาพ ในแต่ละสัปดาห์ถึงเฉลี่ยดังนี้³⁸

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11-12.

	วันธรรมดา	วันเสาร์-อาทิตย์
จำนวนรถยนต์เข้าประมาณ	500 คัน	1,500 คัน
จำนวนคนเข้าประมาณ	1,500 คน	4,500 คน
จำนวนเงินหมุนเวียน/วัน	60 ล้านบาท	100 ล้านบาท

ประเภทคนเข้าออกผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง

1. ชาวกัมพูชา จะเดินทางผ่านแดนเข้า-ออก แบบเข้าไปเย็นกลับ ประมาณวันละ 4,500-5,000 คนเพื่อ

1.1 เข้ามาขายของที่ตลาดโรงเกลือและตลาดมิตรภาพชายแดน ไทย-กัมพูชา ซึ่งมีร้านค้าอยู่ประมาณ 700 ร้านเป็นของคนไทย แต่ให้พ่อค้าแม่ค้าชาวกัมพูชาเช่าขายของ ชาวกัมพูชาที่เข้ามาประกอบการค้านี้มีประมาณ 1,150 คน

1.2 เป็นพ่อค้าเดินทางเข้ามาเพื่อซื้อหาสินค้าไปจำหน่ายในประเทศกัมพูชา รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวกัมพูชามีประมาณ 300-500 คนต่อวัน

1.3 เข้ามาเพื่อขายแรงงาน โดยรับจ้างลากรถล้อเลื่อนขนส่งสินค้าทั้งสินค้าขาเข้าและขาออก รับจ้างแบกขนสินค้าขึ้นรถยนต์บรรทุก รับจ้างลากรถล้อเลื่อนบรรทุกผู้โดยสาร และรับจ้างงานอื่นทั่วไปที่ตลาดโรงเกลือและตลาดมิตรภาพฯ มีประมาณ 3,500 คน/วัน

2. นักท่องเที่ยวชาวไทย เดินทางผ่านแดนเข้าประเทศกัมพูชาวันละประมาณ 1,000 คน วันธรรมดาประมาณ 600-800 คน วันเสาร์-อาทิตย์ประมาณ 900-1,000 คน

3. ชาวต่างประเทศ (ชาติอื่น ๆ) เดินทางผ่านแดนเพื่อเข้าไปท่องเที่ยวในกัมพูชา วันละประมาณ 100 คน เริ่มมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไปท่องเที่ยวเมื่อเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรเมื่อกลางปี 1998

จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต เป็นเส้นทางขนส่งสินค้านำเข้าและส่งออก ที่สำคัญโดยมีด่านศุลกากรอรัญประเทศทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้การ

ขนส่งสินค้าเข้าออกดำเนินไปตามขั้นตอนพิธีการศุลกากร สินค้านำเข้าและส่งออกที่สำคัญจัดลำดับและมูลค่าได้ดังนี้

ตารางที่ 2: สถิติมูลค่าสินค้านำเข้าสูงสุด 10 อันดับ ประจำปี 2000

(มกราคม-ธันวาคม ค.ศ. 2000)

อันดับ	ชนิดสินค้า	มูลค่า (บาท)
1.	เศษเหล็ก	78,778,500.-
2.	หนังโคหมักเกลือ	65,546,000.-
3.	โค-กระบือ มีชีวิต	50,149,186.-
4.	เศษกระดาษ	21,178,800.-
5.	ปลาน้ำจืดหมักเกลือ	8,004,000.-
6.	ตะกั่วแท่ง	5,076,334.-
7.	ไม้แปรรูป	4,774,637.-
8.	หนังกระบือหมักเกลือ	1,950,000.-
9.	เมล็ดละหุ่ง	1,474,796.-
10.	เมล็ดข้าวโพด	126,000.-

สถิติมูลค่าสินค้าส่งออกสูงสุด 10 อันดับ ประจำปี 2000

(มกราคม-ธันวาคม ค.ศ. 2000)

อันดับ	ชนิดสินค้า	มูลค่า (บาท)
1.	น้ำตาลทราย	498,863,051.-
2.	กระเบื้อง	345,553,385.-
3.	เหล็ก	301,627,087.-
4.	ปูนซีเมนต์	290,699,104.-
5.	ผ้าโสร่ง	224,793,492.-
6.	บะหมี่	198,425,377.-
7.	ปุ๋ยเคมี	175,487,050.-
8.	รถจักรยานยนต์	144,435,054.-
9.	สังกะสี	125,823,749.-
10.	ยางรถบรรทุก	124,410,360.-

ที่มา: ด้านศุลกากรอรัญประเทศ, ค.ศ. 2000.

ผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ชายแดนที่ตลาดโรงเกลือ และตลาดมิตรภาพชายแดนไทย-กัมพูชา 2 ครั้ง³⁹ ที่ตลาดชายแดนทั้งสองแห่งนี้มีสินค้านำเข้าจากกัมพูชามาจำหน่าย ส่วนใหญ่เป็นเสื้อผ้ามือสอง รองเท้ามือสอง ซึ่งทำรายได้ดีให้กับพ่อค้ากัมพูชา จะมีพ่อค้าคนไทยจากจังหวัดต่าง ๆ ทั้งอีสานใต้ ภาคตะวันออก และภาคกลาง มารับซื้อเสื้อผ้ามือสองไปขายต่อในชนบทด้วยราคาถูก สำหรับสินค้าผลิตผลจากทรัพยากรพวกปลากอบ ปลาน้ำจืดหมักเกลือ ปลาร้า ยังคงเป็นสินค้านิยมที่นักท่องเที่ยวคนไทยซื้อหาไปบริโภคและเป็นของฝาก แม้ที่ตลาดโรงเกลือจะเข้มงวดและไทยมีกฎหมายลงโทษผู้ค้าสัตว์ป่า แต่ยังมีพ่อค้ากัมพูชาลักลอบนำอวัยวะของสัตว์ป่ามาวางจำหน่าย

ส่วนสินค้าของไทยที่จำหน่ายที่ตลาดโรงเกลือและตลาดมิตรภาพชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นสินค้าไปจากกรุงเทพฯ ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์ไฟฟ้า เครื่องมือ เครื่องหนัง ของเล่นเด็ก ถ้วยชามเครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ ตลาดชายแดนทั้งสองนี้จึงกลายเป็นตลาดกลางหรือศูนย์รวมสินค้าจากกรุงเทพฯ และจากโรงงาน ที่พ่อค้าจากจังหวัดต่าง ๆ จะมาหาซื้อสินค้าไปจำหน่ายอีกทอดหนึ่ง

³⁹ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2544 และวันที่ 29 สิงหาคม 2544.

เพราะมีราคาถูกมเยา พ่อค้ารายหนึ่งมาจากจังหวัดทางอีสานใต้ให้ข้อมูลว่า ขับรถมาซื้อสินค้าต่าง ๆ จากตลาดโรงเกลือไปขายจะมีราคาต้นทุนถูกกว่าสินค้าที่ไปหาซื้อที่กรุงเทพฯ และระยะทางก็ไม่ไกล

ด้านตลาดปอยเปตฝั่งกัมพูชา ผู้วิจัยไม่ได้ลงสำรวจได้แต่เพียงผ่านเมื่อวันเดินทางไปจังหวัดบันเตียเมียนเจย⁴⁰ ทราบข้อมูลเบื้องต้นว่าสินค้าที่วางจำหน่ายก็เหมือนกับตลาดฝั่งไทย จึงไม่มีคนไทยข้ามแดนไปซื้อสินค้าเพราะตลาดชายแดนฝั่งไทยมีสินค้าครบครันสะดวกสบายกว่า ถ้าคนไทยจะข้ามแดนไปก็คงไปด้วยจุดประสงค์อื่น และที่จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต นี่เองฝั่งปอยเปตมีบ่อนกาสิโนถึง 7 บ่อนที่นักธุรกิจชาวไทย ชาวกัมพูชา และชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนประกอบการ ซึ่งจะได้เขียนถึงรายละเอียดในงานวิจัยในบทว่าด้วยปัญหาและอุปสรรคต่อการค้าชายแดน

(8) เส้นทางขนส่งสินค้าระยะยาวจากจุดผ่อนปรนบ้านผักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ไปกรุงไพลิน (เขตปกครองพิเศษ) มีระยะทาง 22 กิโลเมตร และจากกรุงไพลินมีเส้นทางหลวงหมายเลข 10 เชื่อมต่อไปถึงจังหวัดพระตะบองเป็นระยะทางประมาณ 84 กิโลเมตร และจากจังหวัดพระตะบองใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 5 เชื่อมต่อไปจังหวัดโพธิ์สัตรี จังหวัดกัมปงชะนัง และเข้าสู่กรุงพนมเปญได้เช่นเดียวกัน

จุดผ่อนปรนบ้านผักกาด ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี อยู่ตรงข้ามกับบ้านโอรสกระอม กรุงไพลิน เปิดทำการทุกวัน ระหว่างเวลา 07.00-16.00 น. มีหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับชายแดนตั้งอยู่ได้แก่ ด่านตรวจคนเข้าเมือง ด่านศุลกากร และหน่วยทหารจากหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธินจันทบุรี

⁴⁰ ผู้วิจัยได้ประสานงานชายแดนกับสำนักงานประสานงานชายแดนไทย-กัมพูชา (สน.ปทก.)

อำเภออรัญประเทศ ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จาก พลตรี นพดล รัชตะนาวิน หัวหน้า สน.ปทก. และพันเอก วิโรจน์ อภัยวงศ์ รองหัวหน้า สน.ปทก. ได้กรุณานำข้ามแดนไปจังหวัดบันเตียเมียนเจย เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2544.

ผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่ชายแดน⁴¹ ได้ข้อมูลเบื้องต้นดังนี้ จากอำเภอโป่งน้ำร้อนไปบ้านผักกาดเป็นถนนลาดยางจรดด่านที่ชายแดน ก่อนถึงด่านประมาณ 500 เมตรมีถนนแยกไปตลาดชายแดนบ้านผักกาด ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าขายบริเวณตลาดมีทั้งอาคารพาณิชย์ถาวรและแผงลอย สินค้าที่จำหน่ายมีทั้งอาหาร ผักผลไม้ เนื้อสัตว์ ปลาสดปลาแห้ง ขนม เครื่องอุปโภค เสื้อผ้า เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน มีทั้งค้าปลีก และค้าส่ง เช่นเดียวกับตลาดจุดผ่อนปรนด้านอื่น ๆ มีประชาชนทั้งคนไทยและคนกัมพูชาเข้ามาซื้อสินค้าพวกของกินของใช้ และมีพ่อค้าแม่ค้าคนกัมพูชานำสินค้าพื้นบ้านและของป่า เช่น เห็ดป่า ผักป่า และถ่านไม้เข้ามาขาย การขนส่งสินค้าส่วนใหญ่ใช้ล้อเลื่อนและจ้างคนหาบออกไปฝั่งกัมพูชา อย่างไรก็ตาม จุดผ่อนปรนบ้านผักกาด-ไพลิน ยังคงเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญ สินค้าขาออกมีทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค วัสดุก่อสร้าง และน้ำมันเชื้อเพลิงขนส่งไปยังกรุงไพลินและต่อไปที่จังหวัดพระตะบอง แม้ว่าเส้นทางมีสภาพไม่ดีเป็นถนนดินลูกรังและบางช่วงเป็นทรายและเป็นหลุมลึก

ฝั่งกัมพูชาที่บ้านโอรสะกรอม มีบ่อนกาสิโนตั้งอยู่ถึง 3 บ่อน ที่จุดนี้ผู้วิจัยไม่ได้ข้ามแดนไปในการสำรวจพื้นที่ชายแดนครั้งนี้⁴² จากที่สังเกตการณ์ที่ด่านมีคนไทยจำนวนพอสมควรข้ามแดนไปเล่นการพนัน ซึ่งบ่อนมีรถยนต์บริการเล่นรับส่ง

(9) จุดผ่อนปรนบ้านแหลม ตั้งอยู่ที่ตำบลเทพนิมิต อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี อยู่ตรงข้ามกับบ้านกรือเมี่ยง อำเภอกรือเมี่ยง จังหวัดพระตะบอง เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าระยะยาวที่สำคัญอีกเส้นทางหนึ่ง สินค้าขาออกจากไทยออกจากจุดผ่อนปรนบ้านแหลมข้ามไปบ้านกรือเมี่ยงและมีเส้นทางถนนที่มีสภาพไม่ดีเช่นเดียวกับด้านอื่น ๆ ไปยังจังหวัดพระตะบอง เป็นระยะทางประมาณ 96 กิโลเมตร

⁴¹ ผู้วิจัยได้ประสานงานชายแดนกับกองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด ซึ่งได้อนุญาตให้ทหารจากหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธินจันทบุรี ประจําการที่อำเภอโป่งน้ำร้อน นำเข้าพื้นที่เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2544.

⁴² ผู้วิจัยเคยข้ามแดนไปกรุงไพลิน เมื่อ พ.ศ. 2541 โดยการนำของหัวหน้าสำนักงานประสานงานชายแดนไทย-กัมพูชา (สน.ปทก.) อำเภอโป่งน้ำร้อน ในเวลานั้นมีบ่อนกาสิโนเพียงแห่งเดียวและยังไม่ได้สร้างแบบมาตรฐาน และฝั่งบ้านโอรสะกรอมมีตลาดซื้อขายสินค้าริมชายแดนเล็ก ๆ.

ผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ชายแดนบ้านแหลม-บ้านกร้อมเรียงในวันเดียวกันกับที่ไปชายแดนบ้านผักกาด ฝั่งไทยมีถนนลาดยางจนจรดชายแดน มีตลาดก่อสร้างเป็นอาคารถาวรเป็นศูนย์รวมธุรกิจการค้า การค้ามีทั้งค้าปลีกและค้าส่ง ตลาดชายแดนบ้านแหลมเป็นจุดส่งออกสินค้าจากไทยไปกัมพูชาที่สำคัญ ในฤดูกาลผลไม้ระหว่างเดือนพฤษภาคม-มิถุนายนของทุกปี ตลาดบ้านแหลมเป็นตลาดส่งออกผลไม้ไปกัมพูชาที่มีมูลค่าการค้ามากนับเป็นตลาดชายแดนขนาดใหญ่ ซึ่งเปิดทำการทุกวันระหว่างเวลา 07.00-16.00 น. มีคนกัมพูชาข้ามแดนมาซื้อขายสินค้าจำนวนมาก และมีคนไทยข้ามแดนไปเที่ยวและไปซื้อสินค้าที่ฝั่งบ้านกร้อมเรียง ซึ่งนับว่าเป็นตลาดและชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรประมาณ 28,000 คน จากด่านฝั่งไทยเดินข้ามสะพานข้ามคลองซึ่งเป็นแนวพรมแดนธรรมชาติ เดินไปประมาณ 50-60 เมตรถึงร้านค้า สินค้าที่คนไทยข้ามไปเที่ยวแล้วนิยมซื้อกัน ได้แก่ บุหรี่ สุรา เบียร์ และเครื่องสำอาง

ที่ฝั่งบ้านกร้อมเรียงนี้มีบ่อนกาสิโนอยู่ 1 บ่อนตั้งอยู่ติดชายแดน เดินข้ามสะพานไปอยู่ทางขวามือ มีคนไทยข้ามแดนไปเล่นการพนันที่บ่อนนี้จำนวนมากพอสมควร

(10) จุดผ่อนปรนบ้านบึงชะง่าง ตั้งอยู่ที่ตำบลเทพนิมิต อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี อยู่ตรงข้ามกับบ้านสวายเวง อำเภอกร้อมเรียง จังหวัดพระตะบอง

ผู้วิจัยเดินทางจากบ้านแหลมต่อไปที่บ้านบึงชะง่าง เพื่อสำรวจจุดผ่อนปรนชายแดน ซึ่งจุดผ่อนปรนจุดนี้ไม่ใช่จุดที่ทำการค้าและไม่ใช่ว่าจุดเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญแต่ประการใด มีตลาดชายแดนก่อสร้างขึ้นมาแต่ถูกทิ้งร้างไม่มีคนมาซื้อขายสินค้า จากการสอบถามเจ้าหน้าที่รักษาความมั่นคงได้ข้อมูลว่า จุดผ่อนปรนบ้านบึงชะง่างอยู่ไกลจากชุมชนทั้งฝั่งไทยและฝั่งกัมพูชา ไม่มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างบ้านบึงชะง่างกับบ้านสวายเวง เจ้าของตลาดผลักดันให้สร้างและเปิดจุดผ่อนปรนที่นี่เพราะเป็นคนในท้องถิ่น เมื่อเสียชีวิตลงตลาดถูกทิ้งไปเพราะไม่มีแรงสนับสนุน ประชาชนคนไทยที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านบึงชะง่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่มันสำปะหลัง ข้าวโพด มีการจ้างแรงงานคนกัมพูชาเข้ามาทำไร่ โดยเดินทางผ่านเข้า-ออกที่จุดผ่อนปรนบ้านบึงชะง่าง เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองอนุญาตให้เข้ามาทำงานได้แบบเข้ามาเย็นกลับ

เข้ามาในเขตไทยได้ในรัศมีไม่เกิน 5-6 กิโลเมตรจากชายแดน เพื่อให้คนกัมพูชามีรายได้เลี้ยงชีพ และคนไทยซึ่งขาดแคลนแรงงานให้มีแรงงานทำงานในไร่ ดังนั้น เวลาเปิดทำการของด่านจุดผ่อนปรนนี้เช่นเดียวกับจุดอื่น เปิดทำการทุกวัน ระหว่างเวลา 07.00-16.00 น. จึงไม่ใช่เพื่อการค้า แต่เป็นการเดินทางเข้ามาขายแรงงานของคนกัมพูชาเป็นส่วนใหญ่

(11) จุดผ่อนปรนบ้านซำตารี ตั้งอยู่ที่ตำบลทุ่งขนาน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี อยู่ตรงข้ามกับบ้านโอรลัดวน อำเภอพนมปรีก จังหวัดพระตะบอง เป็นจุดผ่อนปรนที่มีขนาดใหญ่และเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญอีกเส้นทางหนึ่ง สินค้าขาออกจากไทยจากจุดผ่อนปรนบ้านซำตารีไปสู่ตลาดอำเภอพนมปรีก และอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดพระตะบอง โดยมีปลายทางที่ตัวจังหวัดพระตะบอง จากชายแดนไทยไปพระตะบองมีเส้นทางที่ยังไม่ได้มาตรฐานเป็นระยะทาง ประมาณ 100 กิโลเมตร บางช่วงเป็นถนนดินลูกรัง บางช่วงเป็นดินโคลนและหลุมลึก ในฤดูแล้งพอใช้ขนส่งได้แต่ในฤดูฝนการคมนาคมขนส่งลำบาก⁴³ สินค้าขาออกเช่นเดียวกับจุดผ่อนปรนด้านอื่น เป็นพวกสินค้าอุปโภคบริโภค น้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้าง ปุ๋ยเคมีเครื่องมือทำการเกษตร และเครื่องใช้อุปกรณ์ไฟฟ้า ฯลฯ ส่วนสินค้าขาเข้าเป็นผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวโพด ถั่ว

ผู้วิจัยลงสำรวจพื้นที่ชายแดนที่จุดผ่อนปรนบ้านซำตารีต่อบ้านบึงชะง่าง ทางจากอำเภอสอยดาวเข้าจุดผ่อนปรนเส้นทางบางช่วงลาดยาง บางช่วงเป็นดินลูกรัง โดยเฉพาะช่วงผ่านเขตป่าสงวนเป็นระยะทาง 5 กิโลเมตร แยกจากถนนลาดยาง ยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้ดีตลอด ที่ชายแดนฝั่งไทยมีตลาดและร้านค้าในช่วงตลาดเช้ามีคนกัมพูชาข้ามแดนมาซื้ออาหารและสินค้าอื่น ๆ กลับไปบริโภค บางคนก็มาซื้ออาหาร ผักผลไม้ไปขายต่อในฝั่งบ้านโอรลัดวน บางรายก็มาจากอำเภอพนมปรีกซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในฝั่งกัมพูชาประมาณ 5 กิโลเมตร แม้ค้าคนกัมพูชาบ้างก็นำสินค้าที่หาได้ในท้องถิ่นเข้ามาขายที่ตลาดบ้านซำตารี

⁴³ ผู้วิจัยใช้เส้นทางจากบ้านซำตารี-บ้านโอรลัดวน เดินทางไปเก็บข้อมูลที่จังหวัดพระตะบอง จากการประสานงานชายแดนกับสำนักงานประสานงานชายแดนไทย-กัมพูชา ที่ 4 (สน.ปท. ที่ 4) อำเภอปองน้ำร้อน ได้รับความอนุเคราะห์จาก พันเอก นพรุจ คงมัน หัวหน้า สน.ปท. ที่ 4 ให้พันโท สุรพงษ์ อนุกุล รองหัวหน้า สน.ปท. ที่ 4 นำผู้วิจัยไปจังหวัดพระตะบองเพื่อเก็บข้อมูลและลงสำรวจพื้นที่ เมื่อวันที่ 19-20 มีนาคม 2544.

ประมาณการว่ามีคนกัมพูชาเข้ามาซื้อขายสินค้า 300-400 คนต่อวัน ร้านค้าที่ตลาดบ้านซบตารมีสินค้าที่ยอดจำหน่ายสูงคือ บัวยเคมี เกษตรกรชาวกัมพูชาเข้ามาซื้อไปใส่พืชเพื่อหวังเพิ่มผลผลิต จุดผ่อนปรนบ้านซบตารมีเช่นเดียวกับจุดอื่นเปิดทำการทุกวัน ระหว่างเวลา 07.00-16.00 น.

(12) จุดผ่อนปรนบ้านสวนส้ม ตั้งอยู่ที่ตำบลสะตอน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี อยู่ตรงข้ามกับบ้านสังกะสี อำเภอพนมปรัก จังหวัดพระตะบอง เปิดทำการทุกวัน ระหว่างเวลา 07.00-16.00 น. จุดผ่อนปรนนี้ไม่ใช่จุดติดต่อกับชายที่สำคัญและไม่ใช่เส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญ เป็นจุดผ่อนปรนการค้าเพื่อให้ประชาชนคนกัมพูชาที่บ้านสังกะสีและหมู่บ้านใกล้เคียงได้เดินทางเข้ามาซื้อสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน เพราะหมู่บ้านสังกะสีอยู่ติดแนวพรมแดนกัมพูชา-ไทย ประชาชนกัมพูชาจึงต้องพึ่งพิงสินค้าจากไทยเป็นสำคัญ หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นเมื่อปี 1997 ประชาชนส่วนใหญ่อพยพมาจากที่อื่น

ผู้วิจัยเดินทางต่อมาที่จุดผ่อนปรนบ้านสวนส้มเพื่อสำรวจพื้นที่ชายแดน จุดผ่อนปรนอยู่ห่างจากบ้านสวนส้มประมาณ 2-3 กิโลเมตร ช่วงเวลาที่เดินทางไปถึงเวลาประมาณ 12.00 น. จึงไม่เห็นตลาดและผู้คนที่ซื้อขายสินค้ากัน ได้ขอลงจากเจ้าหน้าที่ด่านศุลกากรว่า ประชาชนกัมพูชาในหมู่บ้านสังกะสีส่วนใหญ่ยากจน ไม่มีกำลังซื้อ ดังนั้น พ่อค้าคนไทยจึงต้องนำสินค้าราคาถูก คุณภาพต่ำมาขายให้ และไม่ได้ข้ามแดนไปฝั่งบ้านสังกะสี ได้แต่สังเกตการณ์จากชายแดนไทยว่าเป็นชุมชนใหญ่มีประชาชนอาศัยอยู่หลายพันคน ส่วนประชาชนคนไทยที่อาศัยอยู่ในบ้านสวนส้มส่วนใหญ่ประกอบอาชีพช่างไม้ทำเฟอร์นิเจอร์จำหน่ายไม้ที่ใช้ส่วนใหญ่นำเข้าจากกัมพูชา ภายหลังประกาศห้ามนำไม้ออกจากกัมพูชาแล้วร้านเฟอร์นิเจอร์ที่บ้านสวนส้มขาดแคลนไม้มาก จึงทำให้ร้านค้าและช่างไม้หลายรายปิดกิจการหันไปประกอบอาชีพอื่น เพราะไม่มีราคาแพง ต้นทุนสูง ไม้หายาก ผู้วิจัยสอบถามได้ข้อมูลว่าไม้ที่นำมาทำเฟอร์นิเจอร์เป็นไม้ที่สะสมไว้เก่าที่นำเข้าจากกัมพูชา บ้างก็เป็นไม้ฝั่งไทยมาจากที่อื่น

ความเป็นมา⁴⁴ ของจุดผ่อนปรนทั้ง 5 จุดด้านจังหวัดจันทบุรี มีนโยบายและวัตถุประสงค์ในการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนเพื่อให้ประชาชนที่อาศัย

⁴⁴ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี, **สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดจันทบุรี ปี 2542, กุมภาพันธ์ 2543, หน้า 5-7.**

ตามบริเวณแนวชายแดนของทั้งประเทศไทยและกัมพูชา ได้แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมด้วย และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในระดับท้องถิ่น ตลอดจนเปิดเพื่อการสัญจรไปมาของประชาชนทั้งสองประเทศ ผู้ที่มีอำนาจในการเปิดจุดผ่อนปรนคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด สำหรับการค้าในปริมาณมากให้ทำโดยผ่านพิธีการศุลกากร ที่ด่านศุลกากรจันทบุรี

เดิมเมื่อปี 1992 กระทรวงมหาดไทยเห็นชอบและอนุมัติให้จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด เปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนที่บ้านฝักกาด และคณะอนุกรรมการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวของสมาคมมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ได้เห็นชอบในหลักการให้จังหวัดจันทบุรีประกาศเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำไม้จากกัมพูชาเข้ามาใช้ประโยชน์ในประเทศ จำนวน 6 จุด คือ จุดผ่านแดนชั่วคราวบ้านสวนส้ม จุดผ่านแดนชั่วคราวบ้านซั้บตารี จุดผ่านแดนชั่วคราวบ้านหนองกระทิง จุดผ่านแดนชั่วคราวบ้านเนินดินแดง จุดผ่านแดนชั่วคราวบ้านนา และจุดผ่านแดนชั่วคราวบ้านฝักกาด

ด้านจังหวัดจันทบุรี ปริมาณการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาในปี 1992 ยังมีมูลค่าน้อย การนำเข้ามีมูลค่าสูงมาก ส่วนมูลค่าส่งออกมีน้อย จากปี 1993-1997 สถานการณ์การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา ด้านจังหวัดจันทบุรี ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบภายในของกัมพูชา และจากมาตรการในการกีดกันทางเศรษฐกิจของรัฐบาลกัมพูชาต่อฝ่ายเขมรแดง ส่งผลให้ปริมาณมูลค่าการนำเข้า-ส่งออก ลดลงบางปีหยุดชะงักไม่มีการเคลื่อนไหวด้านราคา สำหรับปี 1998 ภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาด้านจังหวัดจันทบุรียังคงต่อเนื่องมาจากปีก่อน การติดต่อค้าขายมีน้อย

ในปี 1999 เมื่อสถานการณ์การเมืองภายในกัมพูชามีความสงบมากขึ้น ฝ่ายกัมพูชาจึงต้องการติดต่อค้าขายกับไทยเพื่อฟื้นฟูพัฒนาประเทศ ซึ่งมาประสานกับนโยบายของไทยโดยกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ที่มีนโยบายเศรษฐกิจส่งเสริมการค้าชายแดน สำหรับจังหวัดจันทบุรีได้ขานรับนโยบายจัดประชุมโครงการสัมมนาการค้าชายแดน เรื่อง “เปิดคลินิการค้าชายแดนสัญจร” เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 1999 เพื่อให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการค้าชายแดน ได้รับทราบนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการ

สนับสนุนการค้าชายแดนที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ประกอบการ เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการประสานระหว่าง หน่วยงาน เพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนให้บรรลุเป้าหมาย

(13) จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ซึ่ง อยู่ตรงข้ามกับบ้านจามเยียม อำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญอีกเส้นทางหนึ่ง ซึ่งมีระยะทางยาวจากท่าเรือบ้านหาดเล็กไปถึง กรุงพระสีหนุ และเชื่อมต่อเข้าไปถึงกรุงพนมเปญด้วยเส้นทางหลวงหมายเลข 4

ความเป็นมา⁴⁵ บ้านหาดเล็กเดิมเป็นจุดผ่อนปรนการค้า ในช่วงปี 1991-1992 จังหวัดตราดได้เปิดพรมแดนเพื่อทำการค้ากับกัมพูชาอย่างเป็นทางการ โดยเปิดจุดผ่อนปรน 2 จุด คือ จุดผ่อนปรนบ้านหาดเล็ก และจุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน นอกจากนี้ยังเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวอีก 6 จุด เพื่อจุดประสงค์นำเข้าไม้ซุงเข้ามา (ปัจจุบันจุดผ่านแดนชั่วคราวปิดหมดแล้ว ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 1996 เป็นต้นมา) ภาวะการค้าระหว่างไทย-กัมพูชา ช่วงแรกตั้งแต่ปี 1992-1995 ดุลการค้าของไทยขาดดุลมาตลอด เพราะเหตุว่าฝ่ายไทยนำเข้าสินค้าที่สำคัญคือ ไม้ซุง และไม้แปรรูป นำเข้าในอัตราที่สูงกว่าสินค้าอื่น ๆ ต่อมารัฐบาลไทยได้ปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวทั้งหมด ห้ามนำไม้ซุงทั้งหมดเข้าประเทศ ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 1996 การค้าระหว่างไทย-กัมพูชาในช่วงที่ 2 ตั้งแต่ปี 1996-ครึ่งปีแรกของปี 2000 ดุลการค้าของไทยได้เกินดุลมาโดยตลอด

จากการลงนามระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาในความตกลง สัญจรข้ามแดน มีผลสืบเนื่องในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 1997 ดังนั้น ตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 21 กันยายน 1997 ได้ประกาศเปิดจุดผ่านแดนถาวร โดยปรับฐานะจากจุดผ่อนปรนการค้าบ้านหาดเล็กเป็นจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก และทำพิธีเปิดเป็นทางการเมื่อวันที่ 17 เมษายน 1998

จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก-จามเยียม เป็นทั้งจุดการค้าชายแดนที่สำคัญ และเป็นเส้นทางขนส่งสินค้านำเข้า-ส่งออกที่สำคัญ กล่าวคือ การค้าชาย

⁴⁵ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด, สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดตราด ช่วงครึ่งปีแรก **2543**, กันยายน 2543, หน้า 1-2.

แดนทั้งการนำเข้าและส่งออกสินค้า ที่ผ่านจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กโดยตรง คิดเป็นประมาณร้อยละ 20 ของการค้าชายแดนทั้งหมดด้านจังหวัดตราด จากการลงสำรวจพื้นที่ชายแดนของผู้วิจัยที่จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก⁴⁶ ได้ข้อมูลเบื้องต้นว่าเป็นการค้ารายย่อย เป็นการซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภคเล็ก ๆ น้อย ๆ มีประชาชนชาวกำพูชาเดินทางเข้ามาที่ตลาดเช้า ณ จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก ซึ่งด้านมีเวลาเปิดทำการทุกวันระหว่างเวลา 07.00-17.00 น. สินค้าที่จำหน่ายในตลาดเช้ามีทั้งพืชผักผลไม้ เนื้อสัตว์ อาหารทะเล สินค้าอุปโภค เช่น ผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน แป้งฝุ่น ตลอดจนเครื่องใช้พลาสติก ประชาชนชาวกำพูชาที่เดินทางเข้ามายังตลาดเช้านี้มีทั้งจากอำเภอมณฑลสีมา ซึ่งอยู่ฝั่งเดียวกับบ้านจามเยียม และจากจังหวัดเกาะกง ซึ่งอยู่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำครางครีน พวกที่มาจากตัวจังหวัดเกาะกงต้องนั่งเรือข้ามแม่น้ำมาขึ้นที่ท่าเรือบ้านหัวเขาแล้วนั่งรถอีกทอดหนึ่งมาที่ชายแดนบ้านจามเยียม ตลาดเช้าที่บ้านหาดเล็กเหมือนกับตลาดนัดทั่ว ๆ ไป เริ่มตั้งแต่ 07.00 น. ถึง 09.00 น. ก็เลิกค้า คงเหลือเป็นตลาดอาคารถาวรที่จำหน่ายสินค้าทั้งมาจากฝั่งกำพูชา ได้แก่ บุหรี่ สุรา เบียร์ ไวน์ ขนมชนิดต่าง ๆ เครื่องเงิน และผลิตผลจากประมงทะเล ได้แก่ กุ้งแห้ง ปลาหมึกแห้ง เป็นต้น ส่วนสินค้าไทยได้แก่ สินค้าอุปโภค เสื้อผ้า ตลาดที่เป็นอาคารถาวรจะปิดร้านเมื่อเวลาปิดเวลา 17.00 น. ประชาชนชาวกำพูชาที่เข้ามาซื้อสินค้าจึงมีทั้งเอาไปบริโภคใช้เอง และนำไปขายต่ออีกทอดหนึ่ง พ่อค้าแม่ค้าชาวกำพูชาซึ่งเข้ามาหาซื้อสินค้าต่าง ๆ ที่ตลาดจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก เมื่อได้สินค้าแล้วก็จ้างรถบรรทุกไปท่าเรือบ้านหัวเขา แล้วจ้างเรือบรรทุกข้ามแม่น้ำครางครีนไปขึ้นที่ฝั่งเกาะกง จากท่าเรือต้องนั่งรถต่อไปอีกประมาณ 2 กิโลเมตรจึงถึงตลาดของจังหวัดเกาะกง

ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่า ปัจจุบันจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กยังไม่มีการเชื่อมติดต่อไปจังหวัดเกาะกงโดยตรง ทำให้การขนส่งสินค้าต้องเสียค่าใช้จ่ายมากในค่าพาหนะขนส่งซึ่งเดินทางหลายทอด จึงทำให้สินค้านี้มีราคาแพงเมื่อถึงมือผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน (ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลเมื่อเดือนมีนาคม 2544) ได้มีเอกชนของกำพูชาลงทุนก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำครางครีน ด้วยมูล

⁴⁶ ผู้วิจัยได้ประสานงานชายแดนกับสำนักงานประสานงานชายแดนไทย-กำพูชา ที่ 5 (สน.ปทก. ที่ 5) อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด และได้รับความอนุเคราะห์จาก พันเอก ไพรัชสิทธิ์ กุศลวงษ์ หัวหน้าสน. ปทก. ที่ 5 นำเข้าพื้นที่และพาข้ามแดนไปจังหวัดเกาะกง เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2544.

ค่าค่าก่อสร้างประมาณ 300-400 ล้านบาท โดยสร้างถนนคอนกรีตจากชายแดน บ้านหาดเล็กเชื่อมไปยังบ้านจามเยียม อำเภออมกนทลสีมา ถึงฝั่งแม่น้ำที่ท่าเรือ บ้านหัวเขา หากสะพานแห่งนี้สร้างเสร็จก็จะเป็นการลดต้นทุนค่าขนส่ง คงจะทำให้สินค้ามีราคาถูกลงเมื่อถึงมือผู้บริโภค

อีกประการหนึ่ง จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กเป็นเส้นทางขนส่งสินค้า นำเข้า-ส่งออกทางทะเล ในการค้าปริมาณมากที่สำคัญ ประมาณร้อยละ 80 ของการค้าที่ผ่านพิธีการศุลกากรและขั้นตอนที่ด่านศุลกากรคลองใหญ่แล้ว พ่อค้าไทยจะส่งสินค้าโดยบรรทุกรถยนต์ไปลงเรือที่ท่าเรือเอกชน 2 แห่ง คือ ท่าเรือกัลปิงหา และท่าเรือชลาลัย ซึ่งอยู่ห่างจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กประมาณ 10 กิโลเมตร สินค้าที่ลงเรือบรรทุก แยกได้เป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางระยะสั้นไปขึ้นที่ท่าเรือจังหวัดเกาะกง อีกเส้นทางหนึ่งเป็นเส้นทางระยะไกลบรรทุกสินค้าไปส่งขึ้นที่ท่าเรืออำเภอแสรอำเปิล จังหวัดเกาะกง สินค้าเมื่อมาถึงจุดนี้ก็แยกเป็นจำหน่ายในเขตอำเภอแสรอำเปิล และมีสินค้าที่ขนส่งทางรถยนต์ต่อเข้าไปที่กรุงพระสีหนุ และกรุงพนมเปญโดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 4

สินค้าส่งออกที่ผ่านพิธีการศุลกากร ที่สำคัญ 10 อันดับแรกได้แก่ เครื่องดื่ม น้ำอัดลม น้ำดื่ม เครื่องใช้ทำด้วยพลาสติก กระเบื้องปูพื้นเซรามิก อะไหล่รถจักรยานยนต์ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ยารักษาโรค ขนมชนิดต่าง ๆ เม็ดพลาสติก สังกะสี และเหล็กแผ่นชุบสีมุงหลังคา ปลากระป๋อง

สินค้านำเข้าที่ผ่านพิธีการศุลกากร ที่สำคัญ 10 อันดับแรก ได้แก่ ไม้แปรรูป ปลาหมึกตากแห้ง กุ้งแห้ง หวายโสม หนังสือพิมพ์จีน ไม้หอม มะพร้าวผล ไม้ไผ่ผ่าซีก ผงทำรูป ของป่าต่าง ๆ⁴⁷

ส่วนสินค้าที่ไม่ผ่านพิธีการศุลกากร (ลักลอบนำเข้า-ส่งออก) เนื่องจากจังหวัดตราดมีชายแดนติดต่อกับกัมพูชาทั้งทางบกและทางทะเลเป็นระยะทางรวมกันถึง 330.5 กิโลเมตร ทำให้เจ้าหน้าที่ดูแลตรวจตราห้ามลักลอบนำสินค้าเข้าออกทำได้ยากโดยเฉพาะทางทะเล ซึ่งมีน่านน้ำกว้างไกล สินค้าที่ลักลอบนำเข้า ได้แก่ บุหรี่ สุรา เบียร์ ไวน์ สินค้าประมง ไม้แปรรูป สำหรับสินค้าที่ลักลอบส่งออก

⁴⁷ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด, สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดตราด ช่วงครึ่งปีแรก **2543**, กันยายน 2543, หน้า 3.

ได้แก่ ข้าว น้ำตาลทราย น้ำมันเชื้อเพลิง ก๊าซหุงต้ม จากสถิติที่ด้านศุลกากรคลองใหญ่ดำเนินการจับกุมสินค้าลักลอบนำเข้าเมื่อปี 1999 มีมูลค่าประมาณ 220,478 บาท ส่วนสินค้าลักลอบส่งออกไม่มีสถิติการจับกุม⁴⁸

เส้นทางคมนาคมขนส่งจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก ข้ามไปจังหวัดเกาะกง และเชื่อมต่อไปถึงกรุงพระสีหนุและกรุงพนมเปญ ในอนาคตอันใกล้นี้จะ เป็นเส้นทางหนึ่งที่สะดวกรวดเร็วทั้งการขนส่งสินค้าและการเดินทางสัญจร เพราะ การลงทุนสร้างสะพานข้ามแม่น้ำครางครั้นของเอกชนกัมพูชา และความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยในการสร้างถนนจากจังหวัดเกาะกงไปยังอำเภอแสลงเปิด คือทางหลวงหมายเลข 48 ซึ่งมีระยะทางทั้งหมด 159 กิโลเมตร และไปเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 4 จากกรุงพระสีหนุเข้าสู่กรุงพนมเปญมีระยะทาง 240 กิโลเมตร เมื่อผู้วิจัยเดินทางไปสำรวจพื้นที่ชายแดนและข้ามแดนไปจังหวัดเกาะกงได้เห็นฐานที่ตั้งทำงานของกองบังคับการควบคุมการก่อสร้างและประสานงาน ซึ่งเป็นหน่วยทหารช่างของกองทัพไทยไปเตรียมงานก่อสร้างถนนเชื่อมต่อกับสะพานไปยังกรุงพระสีหนุ

หากเส้นทางนี้สร้างเสร็จจะช่วยให้ประชาชนชาวกัมพูชาในจังหวัดเกาะกงเดินทางข้ามมายังจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กซื้อสินค้าและขนส่งด้วยทางรถยนต์สะดวกเร็วขึ้น เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าลงอันจะส่งผลให้สินค้ามีราคาถูกเมื่อถึงมือผู้บริโภค ประการสำคัญสินค้าจากไทยสามารถกระจายตัวเข้าสู่ตลาดกัมพูชาได้อย่างสะดวกรวดเร็วสามารถไปแข่งขันได้ในราคาย่อมเยา โดยขนส่งไปยังกรุงพระสีหนุ และจังหวัดใกล้เคียงได้แก่ จังหวัดโพธิสัตว์ จังหวัดกัมปอต จังหวัดกัมปงสะปือ และเข้าสู่กรุงพนมเปญ นอกจากนี้ช่วยให้การเดินทางสัญจรของประชาชนกัมพูชาสะดวกเร็วขึ้น ประชาชนกัมพูชาในจังหวัดเกาะกงจะสามารถเดินทางโดยรถยนต์ไปยังกรุงพระสีหนุและกรุงพนมเปญได้ ปัจจุบันไม่มีเส้นทางถนน ประชาชนที่จังหวัดเกาะกงเดินทางกันด้วยเรือยนต์เร็วทางทะเลจากท่าเรือจังหวัดเกาะกงไปขึ้นที่ท่าเรือกรุงพระสีหนุ ถ้าจะเดินทางต่อไป

⁴⁸ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด, สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดตราด ประจำปี 2542, 30 มีนาคม 2543, หน้า 3.

ยังกรุงเทพมหานครมีรถยนต์โดยสารประจำทางแล่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครอีกต่อหนึ่ง หรือไม่ก็เป็นรถยนต์รับจ้างถ้าต้องการเร่งด่วน

(14) เส้นทางจุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 8 ตำบลบ่อพลอย อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด ไปยังฝั่งกัมพูชาที่บ้านศาลเจ้า อำเภอสำลุุด จังหวัดพระตะบอง เส้นทางนี้ไม่ใช่เส้นทางการค้าที่สำคัญ เป็นเพียงเส้นทางจุดผ่อนปรนที่พ่อค้าไทยขอผ่านแดนออกไปเพื่อไปทำเหมืองพลอย ชื้อหาวยจากฝั่งกัมพูชา กลับเข้ามา การค้าขายแดนเป็นเพียงการค้าขายอาหารเครื่องอุปโภคเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของคนกัมพูชาที่อาศัยอยู่ใกล้บริเวณจุดผ่อนปรน อันเป็นการช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน และรักษาความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

ความเป็นมา⁴⁹ ตามประกาศจังหวัดตราด ลงวันที่ 6 พฤษภาคม 2540 (1997) ได้ประกาศเปิดจุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน แต่ทว่าในปีนั้นยังไม่มี การนำเข้าและส่งออกสินค้า เนื่องจากในพื้นที่ของกัมพูชาด้านตรงข้ามกับฝั่งไทยในช่วงปี 1997 นั้นมีเหตุการณ์สู้รบกันอยู่ ดังนั้นทางกองบัญชาการป้องกันชายแดน จันทบุรีและตราดจึงประกาศปิด ต่อมาสถานการณ์การเมืองภายในกัมพูชาสงบลง จังหวัดพระตะบองได้มาเจรจาขอเปิดจุดผ่อนปรน ณ จุดเดิมนี้ ซึ่งคณะกรรมการท้องถิ่นพิจารณาแล้วเห็นควรให้เปิดจุดผ่อนปรน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดตราดและจังหวัดพระตะบองได้ลงนามประกาศร่วมกัน เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2542 (1999) เปิดเป็นจุดผ่อนปรนการค้าบ้านหมื่นด่าน-บ้านศาลเจ้า ซึ่งมีปริมาณการค้า น้อยมาก เพราะสภาพพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรนเป็นเทือกเขา เส้นทางคมนาคม ยากลำบากไม่มีถนนเป็นเพียงการตัดทางตามไหล่เขาขึ้นไปยังจุดผ่อนปรน สำหรับปี 1999 ไม่แปรรูปลดลงมากกว่าการนำเข้าในปีก่อน ๆ เนื่องจากธุรกิจก่อสร้างภายในประเทศไทยซบเซาโดยทั่วไป เพราะประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ จุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่านซึ่งเคยเป็นเส้นทางขนไม้เข้าจากกัมพูชาจึงลดบทบาทลง

จุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน-บ้านศาลเจ้ามีเวลาทำการ 08.30-17.00 น. ของทุกวัน

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

จากการลงสำรวจพื้นที่ชายแดน⁵⁰ ได้ข้อมูลเบื้องต้นว่า เส้นทางจุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน-บ้านศาลเจ้า ไม่มีถนนที่ดีสำหรับการติดต่อและขนส่งสินค้า เป็นเพียงทางตัดใหม่ไปตามไหล่เขาที่เป็นหินและดินภูเขา ในฤดูแล้งจึงพอใช้ทางขึ้นลงได้ แต่ในฤดูฝนจะลำบากในการเดินทางต้องใช้เวลานานในการขึ้นลงเขา ทั้ง ๆ ที่เส้นทางขึ้นจุดผ่อนปรนจากฐานแยกที่ 2 ขึ้นเขาไปประมาณ 5-6 กิโลเมตรจึงถึงด่าน เมื่อผู้วิจัยสำรวจพื้นที่ชายแดนจุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน ต้องจำรถขับเคลื่อนสี่ล้อของพ่อค้าในการขึ้น-ลงเขาซึ่งเป็นพาหนะใช้ได้เพียงอย่างเดียว

อีกประการจุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน-บ้านศาลเจ้า อยู่ห่างไกลจากทั้งชุมชนฝั่งไทย หมู่บ้านคนไทยอยู่ห่างจากฐานของทหาร นับจากฐานทหารขึ้นไปจุดผ่อนปรนเป็นเขตป่าสงวนจึงไม่มีหมู่บ้าน และชุมชนฝั่งกัมพูชาซึ่งอยู่ลึกเข้าไปหลายกิโลเมตร ไม่มีตลาดชายแดนสำหรับให้ประชาชนคนไทยและคนกัมพูชามาซื้อขายสินค้ากัน มีเพียงเพิงไม้มุงสังกะสีที่พ่อค้าคนไทยไปขอพื้นที่ทหารปลูกชั่วคราวเพื่อขายสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้แก่ ข้าวสาร เนื้อหมู ผักผลไม้ ไข่ และอาหารแห้ง พ่อค้านำสินค้าไปขออนุญาตขึ้นไปจำหน่ายกับกองร้อยทหารพรานนาวิกโยธิน 516 ที่จุดผ่อนปรนนี้มีประชาชนคนกัมพูชาข้ามแดนมาซื้ออาหาร ซึ่งคนเหล่านี้อาศัยอยู่ในบ้านห้องแถวไม้ริมชายแดนฝั่งกัมพูชา แต่เดิมเป็นบ้านพักคนงานของเหมืองพลอยเพราะช่วงเวลาที่ผ่านมามีพ่อค้าคนไทยเข้าไปลงทุนทำเหมืองพลอยและมีคนกัมพูชาจากบ้านศาลเจ้าออกมาซื้อหาอาหารในฝั่งไทยที่จุดผ่อนปรน ในตอนเย็นพ่อค้าจะรับซื้อหอยกลับลงมา หรือไม่ก็รับจ้างบรรทุกหอยกลับลงมา

สินค้าสำคัญที่พ่อค้าคนไทยนำเข้าไปที่จุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่านคือ หวาย เพื่อนำไปขายต่อยังโรงงานทำเฟอร์นิเจอร์ ส่วนสินค้าส่งออก ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง (ใช้ในเหมืองพลอยเป็นส่วนใหญ่) สินค้าอุปโภคบริโภค ดังนั้นจุดผ่อนปรนจุดนี้จึงไม่ใช่จุดผ่อนปรนการค้าที่สำคัญ เป็นเพียงจุดผ่อนปรนที่พ่อค้าคนไทยขอ

⁵⁰ ผู้วิจัยได้ประสานงานชายแดนกับกองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด และหน่วยเฉพาะกิจนาวิกโยธิน จังหวัดตราด เดินทางไปที่กองร้อยทหารพรานนาวิกโยธิน 516 ฐานแยกที่ 1 ด่านตรวจที่ 1 และฐานแยกที่ 2 ด่านตรวจที่ 2 อำเภอบ่อไร่ ได้รับความอนุเคราะห์จากทหารพรานนาวิกโยธิน 516 ฐานแยกที่ 1 นำขึ้นไปจุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2544.

ผ่านแดนออกไปทำเหมืองพลอยในฝั่งกัมพูชา มีคนไทยเข้าไปลงทุนทำเหมือง
พลอยประมาณ 2-3 ราย และเพราะเส้นทางไกลจากชุมชนจึงมีการค้าขายน้อย

3.2.2 ลักษณะการค้าชายแดน

การค้าชายแดน⁵¹ หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการค้าที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน ที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้ทำการซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยตามบริเวณชายแดนของทั้งสองฝ่าย โดยมีมูลค่าครั้งละไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าเกษตรบางชนิด และสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ เช่น ขอบป่า ซากสัตว์ เป็นต้น เป็นการค้าที่มีกรรมวิธีไม่ยุ่งยากและมีความสะดวกรวดเร็ว การค้าชายแดนมีทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยผ่านด่านศุลกากร และลักลอบค้าหรือการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมาย

ในการค้าชายแดนต้องมีจุดผ่านแดนบริเวณชายแดนประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการติดต่อค้าขายและสัญจร ซึ่งแบ่งระดับความสำคัญได้เป็น 3 ประเภท คือ⁵²

(1) จุดผ่านแดนถาวร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศ นักท่องเที่ยว และยานพาหนะ สามารถสัญจรไป-มา เพื่อการค้า การท่องเที่ยว และอื่น ๆ โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ โดยในส่วนของประเทศไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทยตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ และจะมีผลบังคับใช้เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(2) จุดผ่อนปรน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านมนุษยธรรม และส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนในระดับท้องถิ่น เพื่อการผ่อนปรนให้มีการค้าขายสินค้าอุปโภค-บริโภค และยารักษาโรคที่จำเป็น ซึ่งระดับท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบร่วมกัน ทั้งนี้ การประกาศเปิดจุดผ่อนปรนเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด และต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทยก่อนด้วย

(3) จุดผ่านแดนชั่วคราว เป็นการเปิดเพื่อผ่อนผันให้มีการผ่านแดนได้ เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะภายในช่วงเวลาที่กำหนดไว้แน่นอนเฉพาะกิจ ไม่มีผลกระทบด้านความมั่นคง

⁵¹ กรมการค้าต่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์, เอกสารประกอบโครงการ “เปิดคลีนีการการค้าชายแดนสัญจร,” และศึกษาสำรวจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการค้าชายแดน ณ จังหวัดตราด และประเทศกัมพูชา (จังหวัดเกาะกง), วันที่ 21-24 มีนาคม 2544.

⁵² กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, เอกสาร “แนวทางปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดน ระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา,” พฤศจิกายน 2543 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

ปลอดภัย เมื่อครบกำหนดเวลา หรือบรรลุวัตถุประสงค์แล้ว จะปิดจุดผ่านแดนทันที โดยรัฐมนตรีว่ากระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย ประกาศเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราวตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาการเปิดจุดผ่านแดนของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

ในการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา สามารถจำแนกลักษณะการค้าได้เป็น 2 ประเภทคือ

3.2.2.1 การค้าในระบบ หมายถึงการค้าทั้งส่งออกและนำเข้าสินค้าโดยผ่านขั้นตอนกระบวนการพิธีการศุลกากรอย่างถูกต้อง ส่วนใหญ่หมายถึงการค้าที่มีการตกลงซื้อขายในปริมาณมากและต้องขนส่งด้วยรถยนต์บรรทุก 10 ล้อหรือรถพ่วง และรถยนต์บรรทุกสินค้า ปัจจุบันตลอดแนวชายแดนไทย-กัมพูชาในพื้นที่ 7 จังหวัด ซึ่งมีทั้งจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน มีการค้าชายแดนที่ทำการค้าในระบบพิธีการศุลกากรประมาณร้อยละ 70 ของการค้าชายแดนทั้งหมด

ขั้นตอนดำเนินการค้าผ่านพิธีการศุลกากรมีลำดับขั้นดังนี้⁵³

ขั้นตอนการส่งออกสินค้า

ภายหลังจากผู้ประกอบการค้าส่งออกของไทยติดต่อกับผู้ประกอบการค้านำเข้าของกัมพูชาและมีการตกลงซื้อขายกันแล้ว ให้ดำเนินการดังนี้

(1) ผู้ประกอบการจัดเตรียมเอกสาร ได้แก่

- บัญชีราคาสินค้า (invoice)
- รายการบรรจุภัณฑ์ (packing list)
- ใบอนุญาตต่าง ๆ เช่น สินค้าน้ำมัน ผู้ประกอบการต้องขอใบอนุญาตจากพาณิชย์จังหวัด หรือจากกระทรวงพาณิชย์ หรือจากสรรพสามิต และใบเคลื่อนย้ายน้ำมันออกนอกประเทศจากคลังน้ำมัน (ซึ่งจะฉีกด้วยตราตะกั่วที่ปากถังน้ำมัน) เมื่อได้ใบเคลื่อนย้ายแล้วผู้ประกอบการจัดส่งโทรสารแจ้งไปยังสรรพสามิตที่ปลายทาง พร้อมกันนี้ส่งโทรสารแจ้งไปยังด่านศุลกากรจุดที่สินค้าจะส่งออก ส่วนสินค้าน้ำตาล

⁵³ สัมภาษณ์ อวยชัย กุลทิพย์มนตรี, นายด่านศุลกากรอรัญประเทศ, 29 สิงหาคม 2544.

ผู้ประกอบการต้องขอใบอนุญาตจากพาณิชย์จังหวัด หรือจาก
กระทรวงพาณิชย์ สินค้าบางชนิดไม่ต้องมีใบอนุญาต

(2) ผู้ประกอบการนำเอกสารทั้งหมดในข้อที่ (1) ไปติดต่อด้านศุลกากรเพื่อจัดทำใบขนสินค้าขาออก (หรือทำที่บริษัทก็ได้) เจ้าหน้าที่ศุลกากรตรวจสอบเอกสารเพื่อทำใบขนสินค้าแบบ Electronic Data Interchange - EDI เพื่อผูกมัด (จำนวน) ปริมาณ (น้ำหนัก) เพื่อประเมินภาษี (ด้านศุลกากรออกเลขใบขนสินค้าก็เพื่อควบคุมจำนวนสำหรับทำสถิติ)

(3) เมื่อได้ใบขนสินค้าและเอกสารถูกต้อง ให้ผู้ประกอบการนำเอกสารมายื่นที่ด้านศุลกากรจุดที่จะส่งออก โดยสามารถยื่นล่วงหน้าได้เพื่อที่วอร์ทยนต์บรรทุกสินค้ามาถึงด่านจะได้นำสินค้าออกไปได้สะดวกรวดเร็ว หรือผู้ประกอบการจะมายื่นเอกสารพร้อมกับวอร์ทยนต์บรรทุกสินค้าก็ได้

(4) เมื่อวอร์ทยนต์บรรทุกสินค้าไปถึงด้านศุลกากรจุดที่จะนำออก หัวหน้าด่านศุลกากรจะส่งเจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบสินค้าว่าถูกต้องตามที่ผู้ประกอบการได้ดำเนินการแจ้งเรื่องไว้หรือไม่ โดยมีอัตราเปิดตรวจคือ สินค้า 100 เป็ด 5 ถ้าในกรณีมีข้อสงสัยต่อสินค้านั้นก็ให้เปิดตรวจมาก หรือเปิดตรวจหมด สำหรับผู้ประกอบการส่งออกซึ่งมีประวัติดีทางด้านศุลกากรจะให้ระบบ Gold Card เพื่ออำนวยความสะดวกมากขึ้น

(5) ตรวจสินค้าที่ด้านศุลกากรแล้วทางด้านศุลกากรจะออกเอกสารเรียกว่า ศบ. 3 เป็นเอกสารควบคุมสินค้าจากตัวด้านศุลกากรใหญ่ไปยังด่านพรมแดนหรือจุดส่งออกเพื่อการส่งสินค้าออก ซึ่งมีเฉพาะการส่งออกทางบกเท่านั้น

ในกรณีการส่งออกน้ำมันที่ด่านพรมแดน จะมีการตรวจร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ศุลกากร สรรพสามิต ทหารหรือตำรวจตระเวนชายแดน และศูนย์ปราบปรามการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อน

(6) เมื่อวอร์ทยนต์บรรทุกสินค้าไปถึงด้านศุลกากรที่พรมแดนให้ยื่นเอกสารให้เจ้าหน้าที่ศุลกากรตรวจ

(7) เมื่อตรวจเสร็จแล้วส่งออกให้วอร์ทยนต์บรรทุกสินค้าแล่นเข้าไปยังประเทศกัมพูชา

ขั้นตอนการนำเข้าสินค้า

เมื่อผู้ประกอบการนำเข้าสินค้าติดต่อซื้อสินค้าจากพ่อค้ากัมพูชาได้แล้ว ให้ดำเนินการนำเข้าผ่านพิธีการศุลกากรตามลำดับขั้นตอนดังนี้

(1) ผู้ประกอบการนำเข้าสินค้าจัดเตรียมเอกสาร ได้แก่

- ใบสั่งซื้อสินค้า (ซึ่งส่งไปต่างประเทศว่าต้องการสินค้าอะไร)
- รายการบรรจุภัณฑ์
- Delivery Order เอกสารที่เจ้าของสินค้าส่งมาให้ผู้ประกอบการนำเข้า
- ใบอนุญาตต่าง ๆ เช่น เอกสารอนุญาตนำสัตว์เข้าประเทศ จากกรมปศุสัตว์ในกรณีนำเข้าโคกระบือเข้า และเอกสารจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น

ในกรณีขนส่งสินค้าทางเรือให้ผู้ประกอบการนำเข้าเอาใบสั่งซื้อสินค้ากับรายการบรรจุภัณฑ์ไปยื่นให้บริษัทเรือ

(2) ให้ผู้ประกอบการนำเข้าสินค้าเปิดระบบ L/C (Letter of Credit) กับทางธนาคารเพื่อการชำระเงิน

(3) ให้ผู้ประกอบการนำเข้าสินค้านำเอกสารในข้อที่ (1) ไปติดต่อที่ด่านศุลกากรเพื่อจัดทำใบขนสินค้าขาเข้า ทั้งแบบ Electronic Data Interchange - EDI และแบบ Manual

(4) ให้ผู้ประกอบการนำเข้าสินค้านำเอกสารต่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรตรวจเพื่อการประเมินภาษี หรือผู้ประกอบการจะเป็นผู้ทำการประเมินภาษีเองก็ได้ แล้วส่งให้เจ้าหน้าที่ศุลกากรตรวจทานอีกครั้งว่าถูกต้องหรือไม่ ต่อจากนั้นให้ผู้ประกอบการนำเข้าสินค้าไปชำระภาษีที่กองเก็บอากร (ในส่วนกลาง) หรือที่จังหวัดต่าง ๆ ให้ไปชำระที่ด่านศุลกากรกับฝ่ายงานการเงิน

(5) หัวหน้าด่านศุลกากรสั่งการให้ตรวจสินค้า เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการตรวจสินค้าตามใบสำแดง ในอัตราเดียวกับการตรวจสินค้าขาออก เมื่อเสร็จแล้วจึงลงนามสลักหลังใบขนสินค้า ตรวจสินค้าที่ด่านศุลกากรแล้วจึงออกเอกสารเรียกว่า ศบ. 1 เป็นเอกสารควบคุมสินค้านำเข้าจากด่านพรมแดนไปยังด่านศุลกากรใหญ่ เป็นการเสร็จสิ้นขั้นตอนพิธีการศุลกากร

(6) แล้วจึงปล่อยให้ผู้ประกอบการนำเข้าสินค้านำสินค้าเข้าประเทศ พร้อมกันนี้ผู้ประกอบการต้องติดต่อกับเจ้าของโกดังเพื่อจ่ายค่าระวาง จ่ายค่าขนส่งกับรถยนต์บรรทุก เช่น รส

พ. และเอเยนต์เรือกรณีใช้เรือบรรทุก และจ่ายเงินค่าโกดังกับท่าเรือกรณีสินค้าขนส่งทางเรือมาขึ้นท่าเรือ

3.2.2.2 การค้าขนนกระบบ หมายถึงการค้าทั้งส่งออกและนำเข้าสินค้าที่ไม่ผ่านพิธีการศุลกากร การค้าขายแดนขนนกระบบต้องแยกพิจารณาออกเป็น 2 ประเภท

(1) การค้าขายแดนขนนกระบบแบบการค้ารายย่อย ทางรถของทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชาอนุญาตให้พ่อค้าและประชาชนคนไทยและพ่อค้าและประชาชนคนกัมพูชามาติดต่อซื้อขายสินค้ากันที่จุดกำหนดให้ คือตลาดชายแดนที่จุดผ่านแดนถาวรและที่จุดผ่อนปรนทั้งในฝั่งไทยและฝั่งกัมพูชา โดยทั่วไปแล้วพ่อค้าและประชาชนคนกัมพูชาพึ่งพิงสินค้าอุปโภคบริโภคจากไทยเป็นหลักสำคัญ จึงพากันเข้ามาซื้อสินค้าที่ตลาดชายแดนของไทยเพื่อเอาไปขายปลีกในตลาดกัมพูชาอีกต่อหนึ่ง และเอาไปบริโภคและใช้สอย การซื้อขายประเภทนี้ถือเป็นการค้ารายย่อยมีมูลค่าไม่สูง เมื่อได้สินค้าแล้วก็ขนส่งออกไปยังกัมพูชาด้วยรถไ้ลากด้วยแรงคน บ้างก็หาบ บ้างก็หิ้วถือไป การขนส่งแบบนี้ให้นับเป็นการขนส่งแบบใช้ล้อเลื่อน ซึ่งด้านศุลกากรฝั่งไทยจะปล่อยให้สินค้าออกไปโดยไม่เก็บภาษีที่ด่าน และเป็นการค้าขายแดนที่ถูกกฎหมาย⁵⁴ แต่ฝั่งกัมพูชาเก็บภาษีนำเข้าอัตราสูงและมีด่านถี่จนมากมาย ยกตัวอย่างสินค้าบางรายการที่ทางการกัมพูชานับอยู่ในรายการสินค้าฟุ่มเฟือย อาทิ เครื่องสำอาง ของเล่น ต้องเสียภาษีในอัตราสูง พ่อค้ากัมพูชาจะหลีกเลี่ยงการเสียภาษีอัตราสูงให้กับรัฐ โดยซื้อสินค้าจากตลาดชายแดนไทยแล้วขนส่งด้วยรถล้อเลื่อนเข้ากัมพูชาจะเสียภาษีในอัตราต่ำที่ด่านฝั่งกัมพูชา หรือบางกรณีสินค้าบางรายการต้องเสียภาษีอัตราสูง พ่อค้ากัมพูชาจะซุกซ่อนไปกับสินค้าที่เสียภาษีอัตราต่ำโดยซ่อนไว้ตรงกลางสินค้าชนิดอื่น ๆ ไว้ริมแล้วขนส่งด้วยรถล้อเลื่อนจ้างเหมาบรรทุกเข้าไป ขณะเดียวกันสินค้านำเข้าจากกัมพูชาที่พ่อค้าและประชาชนคนกัมพูชานำเข้ามาขายในฝั่งไทยก็ให้นับเป็นการขนส่งแบบใช้ล้อเลื่อน ซึ่งเจ้าหน้าที่ด่านศุลกากรจะกระทำเพียงตรวจดูสินค้าว่าเป็นสินค้าอะไร ไม่ใช่สิ่งผิดกฎหมายก็อนุญาตให้นำเข้ามาฝั่งไทยเพื่อจำหน่ายโดยไม่มีการเก็บภาษี เช่นเดียวกันคนไทยข้ามแดนไปซื้อสินค้าจากตลาดชายแดนฝั่งกัมพูชาเข้ามาถ้าเป็นปริมาณไม่มากถึงขนาดขนส่งให้อนุโลมเข้ามาโดยไม่เสียภาษี (ยกเว้นสินค้าขนาดใหญ่ เช่น เฟอร์นิเจอร์ แม้คนไทยซื้อมาใช้เองการนำเข้าต้องเสียภาษี)

(2) การค้าขายแดนขนนกระบบแบบลักลอบขนสินค้าในปริมาณมากโดยเจตนาหลีกเลี่ยงการเสียภาษีหรือเรียกว่าการลักลอบส่งออก และลักลอบนำสินค้าเข้าโดยหลีกเลี่ยงการเสียภาษีหรือเรียกว่าการลักลอบขนสินค้าเถื่อน การค้าขายแดนประเภทนี้มีประมาณร้อยละ 30

⁵⁴ สัมภาษณ์ สุรวุฒิ วงษ์สำราญ, ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด น. มาดีพีซผล, 28 สิงหาคม 2544.

ของการค้าชายแดนทั้งหมด ซึ่งทำการลักลอบค้าตามตะเข็บแนวชายแดนและตามเส้นทางที่ทางการไทยและกัมพูชาเปิดการติดต่อสัญจร การค้าชายแดนนอกกรอบประเภทนี้ถือเป็นการค้าที่ผิดกฎหมาย

ยกตัวอย่าง จากสถิติที่ด่านศุลกากรคลองใหญ่ จังหวัดตราด ดำเนินการจับกุมสินค้าลักลอบนำเข้าในปี 1999 มีมูลค่าประมาณ 1,695,513.80 บาท ส่วนสินค้าลักลอบส่งออกไม่มีสถิติการจับกุม⁵⁵

ด้านจังหวัดสระแก้ว ช่วงปี 1997-1998 มีการลักลอบนำสินค้าเข้าชายแดนทั้งสิ้น 194 คดี คิดเป็นมูลค่าทั้งหมด 8,257,595 บาท และลักลอบนำสินค้าส่งออกทั้งสิ้น 104 คดี คิดเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 7,193,955 บาท⁵⁶

การค้าชายแดนทั้งการค้าในระบบและการค้านอกกรอบศีกษารายละเอียดในการติดต่อซื้อขายได้โดยลำดับ คือ

วิธีการค้า

ในปัจจุบันการค้าชายแดนรายย่อยไม่แตกต่างจากเมื่อสิบปีที่แล้ว วิธีการในการค้ายังคงรูปแบบเดิมที่พ่อค้าคนไทยติดต่อซื้อขายสินค้ากับพ่อค้าคนกัมพูชาตนเอง ในลักษณะลูกค้าใครลูกค้ามัน หมายถึง ผู้ซื้อ (พ่อค้ากัมพูชา) รู้จักคุ้นเคยกับคนขาย (พ่อค้าไทย) เคยติดต่อค้าขายกันมาก็จะเป็นผู้เลือกว่าจะซื้อกับคนใด และพ่อค้าคนไทยก็ต่างคนต่างค้ากับพ่อค้าคนกัมพูชา⁵⁷ แม้ว่าปัจจุบันฝ่ายไทยจะมีสมาคมผู้ส่งออก มีหอการค้าประจำจังหวัด อาทิ ชมรมผู้ประกอบการค้าชายแดนอรัญประเทศ แต่ผู้ค้าชายแดนยังไม่มีกรรวมตัวให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน หอการค้าจังหวัดก็ยังไม่สามารถรวมเป็นกลุ่มผู้ค้าส่งออกและนำเข้า ที่เป็นกลุ่มพลังแข็งขันในการเจรจาตกลงเรื่องการค้าและเรื่องกำหนดราคาสินค้ากับคู่ค้า เพื่อมาแบ่งระดับให้เสมอภาคจะได้ไม่มีการตัดราคากัน ถ้าหากราคาสินค้าไม่คงที่จะทำให้ผู้ขาย (พ่อค้าคนไทย) เสียเปรียบผู้ซื้อ (พ่อค้าคนกัมพูชา) และมีปัญหาในการปล่อยสินเชื่อ⁵⁸

⁵⁵ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตราด, **สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดตราด ประจำปี 2542, 30 มีนาคม 2543, หน้า 3.** (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 11)

⁵⁶ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปราจีนบุรี, **สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว-ปราจีนบุรี ประจำปี 2542, มิถุนายน 2542, หน้า 43.**

⁵⁷ สัมภาษณ์ วุฒิสาร รัชศาสตร์, ผู้ช่วยพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว, 26 กุมภาพันธ์ 2544.

⁵⁸ สัมภาษณ์ วันชัย เกียรติดำรงวงศ์, รองประธานหอการค้าจังหวัดสระแก้ว, 1 มีนาคม 2544.

การค้าขายแดนทั้งการค้ารายย่อยและการค้าในปริมาณมากระหว่างพ่อค้าคนไทยกับพ่อค้าคนกัมพูชายังคงใช้ความไว้วางใจกันในการติดต่อค้าขาย นั่นหมายถึงว่า อาศัยความรู้จักคุ้นเคยหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวในการติดต่อค้าขายกัน จุดเริ่มแรกในการติดต่อค้าขาย พ่อค้ากัมพูชาเข้ามาติดต่อซื้อสินค้าจากพ่อค้าไทยโดยนำเงินสดเข้ามาซื้อสินค้าประมาณ 1-2 ครั้ง ก่อนเพื่อสร้างความไว้วางใจแล้วการซื้อสินค้างวดต่อไปจึงขอใช้เป็นสินเชื่อ (credit) พ่อค้าไทยก็จะส่งสินค้าไปให้พ่อค้ากัมพูชา สมมติว่าเป็นงวดที่ 3 พ่อค้ากัมพูชาจะนำสินค้าไปจำหน่ายให้หมดเสียก่อน เมื่อเขาจำหน่ายสินค้าหมดแล้วจึงนำเงินมาชำระค่าสินค้างวดที่ 3 และพร้อมกันนี้ได้ส่งสินค้างวดที่ 4 ต่อไปโดยใช้สินเชื่อกับพ่อค้าไทย และจะใช้วิธีนี้หมุนเวียนไป ด้วยเหตุผลที่ว่าพ่อค้ากัมพูชาไม่มีเงินสดชำระค่าสินค้าจึงขอใช้สินเชื่อ ซึ่งลักษณะการค้าชำระหนี้สะสมเป็นดินพอกหางหมูจะไม่มี ถ้าหากเกิดการสะสมหนี้จำนวนมากแล้วไม่จ่ายจึงเป็นการหนีหนี้กัน⁵⁹

นับว่าวิธีการค้าขายแดนแบบให้สินเชื่อพ่อค้าคนไทยเสี่ยงอยู่มากต่อการสูญเสียเงินและทรัพย์สิน แต่ปัจจุบันความเสี่ยงในการปล่อยสินเชื่อนี้น้อยลง เพราะพ่อค้าคนไทยสามารถเดินทางเข้าไปในจังหวัดบันเตียเมียนเจย พระตะบอง เสียมเรียบ ตลอดจนถึงกรุงพนมเปญ ได้เพื่อไปดูหลักฐานการประกอบการค้า ดูอาชีพของพ่อค้าคนกัมพูชาโดยตรง ว่าเขามีธุรกิจจริง มีสถานที่ติดต่อได้มีบ้าน มีร้านค้าอยู่ที่ไหนเป็นหลักแหล่งจริง สามารถตรวจสอบได้ ฉะนั้นความผิดพลาดหรือหนี้สูญจะลดความเสี่ยงลง แต่ยังคงมีการสูญเสียอยู่บ้างซึ่งต่างจากยุคแรก ๆ ที่เปิดทำการค้าขายแดนความเสี่ยงมีอยู่มาก เพราะพ่อค้าคนไทยไม่สามารถรู้ได้ว่าพ่อค้าคนกัมพูชาที่มาติดต่อซื้อขายมีกิจการธุรกิจจริงหรือไม่ เนื่องจากมาติดต่อกันลำพังแต่ตัว เอาเงินสดมาซื้อสินค้า 1-2 ครั้ง แล้วครั้งต่อไปจึงขอเป็นสินเชื่อ ไม่มีหลักฐานหรือหลักประกัน เมื่อไม่มีเงินชำระค่าสินค้าก็หนีหนี พ่อค้าคนไทยจึงไม่สามารถตามทวงหนี้ได้เพราะไม่ทราบที่อยู่แน่ชัด และสัญญาซื้อขายก็ไม่มีจึงไม่สามารถฟ้องร้องได้⁶⁰

การติดต่อค้าขายชายแดนในปัจจุบันสะดวกสบายกว่าเดิมมาก สามารถใช้โทรศัพท์ติดต่อส่งซื้อสินค้าระหว่างกัน อาทิ พ่อค้าคนกัมพูชาสามารถสอบถามซื้อพ่อค้าคนไทยได้ว่าซื้ออะไร เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าอะไร โดยดูหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อจากใบบัญชีราคาสินค้า (invoice) เมื่อได้ชื่อและหมายเลขโทรศัพท์แล้วพ่อค้าคนกัมพูชาจะติดต่อมายังพ่อค้าคนไทยเพื่อนัดพบกันที่ชายแดนในการเจรจาตกลงซื้อขายสินค้า เมื่อเจรจาเสร็จเรียบร้อยพ่อค้าคนไทยจัดส่งสินค้าเข้าไปในกัมพูชา โดยดำเนินการผ่านระเบียบขั้นตอนพิธีการศุลกากร ซึ่งวิธีนี้เป็นการค้าใน

⁵⁹ สัมภาษณ์ วุฒิสาร รัชศาสนา, ผู้ช่วยพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว, 26 กุมภาพันธ์ 2544.

⁶⁰ สัมภาษณ์ วันชัย เกียรติดำรงวงศ์, รองประธานหอการค้าจังหวัดสระแก้ว, 1 มีนาคม 2544.

ปริมาณมากและมีมูลค่าสูง⁶¹ แต่ยังคงเป็นการให้สินเชื่อกันอยู่ การซื้อขายสินค้าในการค้าชายแดนระหว่างพ่อค้าคนไทยกับพ่อค้าคนกัมพูชาในปัจจุบันยังคงเป็นรูปสินเชื่อกันอยู่ถึงร้อยละ 90 ส่วนการซื้อขายด้วยเงินสดจะต้องเป็นเงินสดที่ไม่ค่อยมีในท้องตลาดหรือซื้อหากันยาก⁶² ถ้าหากฝ่ายพ่อค้าคนไทยไปติดต่อซื้อขายสินค้าให้พ่อค้าคนกัมพูชา โดยส่วนใหญ่ครั้งแรกจะให้สินเชื่อกันที่ โดยตกลงกันว่าให้อัตราสินเชื่อกเท่าไร เป็นระยะเวลากี่เดือน

วิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน⁶³ เพื่อไม่ให้เกิดหนี้สูญ จากการที่พ่อค้าคนไทยต้องประสบปัญหาถูกพ่อค้าคนกัมพูชาโกงเงินไม่ชำระค่าสินค้าที่ซื้อไปจนต้องเสียทรัพย์สินหรือรายได้ไปมาก ดังนั้น ทางภาครัฐโดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และสำนักงานการค้าต่างประเทศ จึงต้องเข้ามามีบทบาทเพื่อช่วยเหลือและเสนอแนะแนวทางป้องกันปัญหา วิธีการคือ ต่อจากนี้ไปในการติดต่อกับพ่อค้าชายแดนระหว่างพ่อค้าไทยกับพ่อค้ากัมพูชา ต้องทำสัญญาซื้อขาย เพื่อว่าเกิดเหตุพ่อค้ากัมพูชาไม่ชำระเงินคืนค่าสินค้า พ่อค้าไทยสามารถฟ้องร้องได้ เรียกเงินคืนได้ โดยการฟ้องร้องให้ส่งเอกสารไปยังพาณิชย์จังหวัดของกัมพูชาในพื้นที่ซึ่งพ่อค้ากัมพูชาตั้งหลักแหล่งอยู่ พาณิชย์จังหวัดนำเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดของกัมพูชาในพื้นที่ซึ่งพ่อค้ากัมพูชาตั้งหลักแหล่งอยู่ ผู้ว่าราชการจังหวัดส่งสำเนาไปเรียนเสนอต่อรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ของกัมพูชา ทางรัฐมนตรีสั่งการให้เจ้าหน้าที่ไปติดตาม ก็อาจจะตามทวงเงินคืนกันได้ ต่อจากนี้ไปไม่ให้ซื้อ-ขายกันด้วยวาจาโดยไม่สัญญา เพราะถ้าหากพ่อค้าไทยเก็บเงินไม่ได้ก็ไม่มีหลักฐานจะไปฟ้องร้องพ่อค้ากัมพูชาเอาได้อย่างไร

ปัจจุบันทั้งทางสำนักงานพาณิชย์จังหวัดและสำนักงานการค้าต่างประเทศได้พยายามอธิบายและชี้แนะให้พ่อค้าไทยเห็นประโยชน์ของสัญญาซื้อขาย และกำชับอยู่เสมอว่าให้พ่อค้าไทยทำสัญญาซื้อขายกับพ่อค้ากัมพูชา เวลามีปัญหาพ่อค้าไทยมาติดต่อราชการเพื่อให้ช่วยแก้ไขทางราชการจะขอดูสัญญาซื้อขายก่อน เมื่อมีสัญญาซื้อขายทางราชการก็จะดำเนินการช่วยเหลือให้ แต่ถ้าไม่มีก็ไม่สามารถช่วยเหลือได้ จากการที่พ่อค้าไทยไม่เคยทำสัญญาซื้อขาย จึงถามกับหน่วยงานว่าไปสัญญาซื้อขายเป็นอย่างไร ซึ่งหน่วยงานทั้งสองได้อธิบายว่า ไปอะไรก็ได้ที่มีการลงนามเป็นลายลักษณ์อักษรทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งจะมีผลใช้บังคับทางกฎหมายได้ ให้ถือว่าเป็นสัญญาซื้อขายได้ทั้งสิ้น อาทิ ไปกำกับสินค้า ซึ่งในการส่งสินค้าให้พ่อค้ากัมพูชา พ่อค้าไทยก็

61 เรื่องเดียวกัน.

62 เรื่องเดียวกัน.

63 สัมภาษณ์ กรรณิการ์ สมสกุล, หัวหน้าสำนักงานการค้าต่างประเทศ จังหวัดสระแก้ว, 26 กุมภาพันธ์ 2544.

ต้องเขียนลงในใบกำกับสินค้าว่า ส่งสินค้าให้ใคร สินค้าประเภทใดบ้าง เป็นเงินจำนวนเท่าไร ใบกำกับสินค้านี้แหละให้พ่อค้ากัมพูชาลงนามมาเมื่อมีการลงนามทั้งผู้ซื้อและผู้ขายให้เรียกว่าเป็นสัญญาซื้อขาย ภาษาที่ใช้ในใบสัญญาใช้ได้ทั้งภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ต้องอธิบายให้พ่อค้ากัมพูชาค่อย ๆ เข้าใจและซึมซับเรื่องสัญญาซื้อขาย วันนี้ยังไม่ทำไม่เป็นไร แต่ต่อไปต้องทำเพราะกัมพูชาต้องการแรงสนับสนุนจากไทยและชาติสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ช่วยให้กัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) นับว่าพ่อค้ากัมพูชาเริ่มเข้าใจในสัญญาซื้อขาย เพราะพ่อค้าเขาจะลงนามมาพร้อมประทับตรา ขณะนี้กล่าวได้ว่าการทำธุรกิจค้าขายแดนดีขึ้นมากในระดับหนึ่ง พ่อค้าไทยเริ่มใช้สัญญาซื้อขายกับพ่อค้ากัมพูชาแล้ว

อีกประการหนึ่ง ทั้งสำนักงานพาณิชย์จังหวัดและสำนักงานการค้าต่างประเทศได้พยายามชี้แจงพ่อค้าคนไทยที่ยังประกอบการค้าชายแดนด้วยวิธีการลักลอบส่งสินค้าออกไปยังกัมพูชาตามตะเข็บแนวชายแดนหรือตามเส้นทาง ให้หันมาประกอบการค้าชายแดนโดยถูกต้องตามกฎหมายผ่านพิธีการศุลกากร เพื่อประโยชน์ของตัวพ่อค้าเองที่จะได้ภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) คืน ซึ่งหน่วยงานทั้งสองอธิบายให้พ่อค้าตระหนักถึงการค้าชายแดนต้องให้ถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบจะคำนวณระบบไม่ได้อีกต่อไปเพราะประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกแล้ว และฝ่ายกัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนแล้วเช่นกัน และในอนาคตจะเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกด้วย

ในการจะส่งเสริมให้ภาคเอกชนทำการค้าชายแดนในระบบถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบพิธีการศุลกากร ภาครัฐเองก็ต้องปรับปรุงการทำงานให้สะดวกรวดเร็วกว่าที่เป็นมา เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับพ่อค้าผู้ประกอบการได้รับคืนภาษีมูลค่าเพิ่มอย่างรวดเร็ว เพราะถ้าคืนภาษีมูลค่าเพิ่มล่าช้า นั่นหมายถึง พ่อค้าจะขาดเงินทุนหมุนเวียน พ่อค้าบางรายรอคืนภาษีมูลค่าเพิ่มเป็นเงินจำนวน 2-3 ล้านบาท ซึ่งเป็นเงินทุนหมุนเวียนของเขา ความล่าช้าในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทำให้พ่อค้าเบื่อหน่ายไม่อยากรอเงินภาษีคืน จึงพากันไปคำนวณระบบ ดังนั้นถ้าหากจะโน้มน้าวให้ภาคเอกชนทำการค้าในระบบภาครัฐเองก็ต้องปรับปรุงระบบของราชการด้วยให้ดำเนินงานสอดคล้องประสานกัน⁶⁴ ที่ผ่านมการดำเนินงานของภาครัฐมีปัญหากการคืนภาษีล่าช้าไม่ว่าจะเป็นภาษีมูลค่าเพิ่ม และภาษีสรรพสามิต ซึ่งภาษีเหล่านี้พ่อค้าและผู้ประกอบการสามารถขอคืนภาษีได้บางส่วนหรือขอคืนได้ทั้งหมด ซึ่งการขอคืนเงินภาษีอาจจะอยู่ในรูปของการคืนภาษีตามมาตรา 19 ทวิ เงินชดเชย ภาษีมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น ในการขอคืนภาษีเหล่านี้จะมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและใช้เวลานานและมีการจัดระดับผู้ประกอบการที่ได้รับการคืนภาษีเร็วเพียงไม่กี่ราย ส่วนใหญ่มัก

⁶⁴ สัมภาษณ์ วุฒิสาร รัชศาสนา, ผู้ช่วยพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว, 26 กุมภาพันธ์ 2544.

เป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่และขนาดกลางที่จะได้คืนภาษีเร็ว ขณะที่ผู้ประกอบการขนาดเล็กมักได้รับการคืนเงินภาษีช้ามาก จึงทำให้ผู้ประกอบการขาดสภาพคล่องของเงินทุนหมุนเวียน ผู้ส่งออก ร้อยละ 85 ให้ความเห็นว่าปัญหาความล่าช้าในการคืนภาษีเป็นปัญหาสำคัญที่สุดที่ภาครัฐสมควรเร่งดำเนินการแก้ไข⁶⁵ นอกจากนี้ในสิทธิในเสียงของพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนที่ขอยก ขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา⁶⁶ คือ ตัวแทนหอการค้าจังหวัดสระแก้วปรารถนาให้รัฐเข้ามารับทราบและแก้ไขปัญหาการดำเนินการคืนภาษีมูลค่าเพิ่มให้เร็วขึ้น เพราะภาษีมูลค่าเพิ่มไม่ใช่ส่วนที่เป็นกำไร เพียงอย่างเดียว ยังรวมถึงต้นทุนอยู่ด้วย

ลักษณะของผู้นำเข้า-ส่งออก⁶⁷

ผู้ที่ทำการค้าชายแดนระหว่างไทย-กัมพูชาสามารถจำแนกลักษณะเป็นกลุ่มได้ดังนี้

- (1) นิติบุคคล ผู้นำเข้า-ส่งออกของไทยที่เป็นนิติบุคคลนี้จะต้องจดทะเบียนการค้ากับกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
- (2) บุคคลทั่วไป ร้านค้าที่จดทะเบียนพาณิชย์และร้านค้าแผงลอยที่ไม่ต้องจดทะเบียนพาณิชย์เป็นผู้ส่งออกของไทย เนื่องจากการซื้อขายในแต่ละครั้งมีจำนวนไม่มาก
- (3) ผู้ค้าผ่านแดน ผู้นำเข้ากัมพูชาจะนำเข้าสินค้าไทยจากชายแดนด้านต่าง ๆ และนำเข้าผ่านกัมพูชาไปสู่ประเทศที่ 3 คือ เวียดนาม

ดังกล่าวมาแล้วในวิธีการค้านั้นพ่อค้าหรือผู้ประกอบการค้าชายแดนของไทยยังไม่มีกรรวมตัวเป็นกลุ่มในรูปสมาคมผู้ส่งออกหรือสมาคมผู้ประกอบการค้าชายแดนที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และสำนักงานพาณิชย์จังหวัดซึ่งเป็นส่วนราชการก็ยังไม่ได้เข้าไปสนับสนุนในเรื่องการรวมตัวของพ่อค้า เพื่อรักษาผลประโยชน์และแก้ไขปัญหา ดังนั้น ผู้ประกอบการค้าชายแดนของไทยจึงต่างคนต่างค้า ต่างคนต่างเสี่ยงการสูญเสีย และต่างคนต่างแก้ไขปัญหาที่ประสบ แม้จะเคยมีการรวมตัวกันของผู้ประกอบการค้าชายแดนของไทย แต่ก็เป็นการรวมตัวเฉพาะกิจเมื่อภาวะเสร็จสิ้นก็

⁶⁵ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก กระทรวงพาณิชย์, โครงการศึกษาอุปสงค์ของตลาดประเทศกัมพูชา, มกราคม 2541, หน้า 57.

⁶⁶ สัมภาษณ์ วันชัย เกียรติดำรงวงศ์, รองประธานหอการค้าจังหวัดสระแก้ว, 1 มีนาคม 2544.

⁶⁷ กรมส่งเสริมการค้าส่งออก กระทรวงพาณิชย์, โครงการศึกษาอุปสงค์ของตลาดประเทศกัมพูชา, มกราคม 2541, หน้า 25-26.

ต่างคนต่างอยู่ การรวมตัวดังกล่าวนี้คือการตั้งชมรมผู้ส่งออกการค้าชายแดนอรัญประเทศ⁶⁸ ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ร่วมกันทำหนังสือชี้แจงเสนอไปยังส่วนราชการต่าง ๆ อาทิ กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง สำนักนายกรัฐมนตรี กรมสรรพากร และกระทรวงมหาดไทย ในเรื่องข้อกำหนดของกรมศุลกากรที่ออกระเบียบบังคับใช้มาว่า การส่งสินค้าเข้าไปยังกัมพูชาต้องมีใบแสดงแหล่งกำเนิดสินค้า (certificate of origin) และให้มีการตรวจรับสินค้าจากฝ่ายกัมพูชาเพื่อป้องกันการโก่งภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) ของพ่อค้าคนไทยที่จะเรียกคืนจากรัฐ โดยชมรมผู้ส่งออกฯ ชี้แจงว่า ถ้าหากให้สินค้าไทยที่ขนส่งเข้าไปในกัมพูชาต้องมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายกัมพูชาตรวจเซ็นรับในใบรับสินค้าก็เกิดปัญหา เพราะสินค้าจากไทยที่ขนส่งเข้าไปในกัมพูชาเป็นลักษณะขนส่งด้วยรถล้อเลื่อนไม่เสียภาษี ถ้าหากกรมศุลกากรมีข้อกำหนดเช่นนี้พ่อค้าคนไทยก็จะไปจ้างเจ้าหน้าที่กัมพูชาเซ็นรับรองในใบรับสินค้า ทั้ง ๆ ที่ส่งออกสินค้าโดยไม่เสียภาษีแต่หวังจะเอาใบรับสินค้ามาเรียกภาษีมูลค่าเพิ่มคืนจากกรมสรรพากร การไปจ้างเจ้าหน้าที่กัมพูชาเซ็นจึงเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นและไม่ใช่อะไรที่จริงจังด้วย ผลการร้องเรียนสรุปออกมาว่า กรมศุลกากรให้ระงับใช้ข้อกำหนดดังกล่าวชั่วคราว (ไม่ใช่ยกเลิก) เมื่อเรื่องจบชมรมก็สลายตัวเพราะไม่มีกิจกรรม แต่ความตั้งใจจริงของการตั้งชมรมขึ้นมาเพื่ออธิบายให้ผู้ประกอบการการค้าชายแดนรับทราบเรื่องราวสินค้าประเภทสินค้า ให้มีการกำหนดราคาให้คงที่เพื่อจะได้ไม่มีการตัดราคากันในการขายหรือเรียกว่าเป็นพลังต่อรองทางการค้า อีกประการหวังตั้งชมรมขึ้นมาดูแลไม่ให้เกิดหนี้สูญ เพราะการปล่อยสินเชื่อให้กับพ่อค้ากัมพูชานั้นเป็นการเสี่ยงอยู่มาก ชมรมผู้ส่งออกการค้าชายแดนอรัญประเทศจึงหวังให้ผู้ประกอบการสมัครเป็นสมาชิกและลงทะเบียนชื่อที่อยู่อย่างถูกต้อง พร้อมกันนี้ได้เสนอให้ผู้ประกอบการฝ่ายกัมพูชาตั้งชมรมและลงทะเบียนสมาชิกไว้เช่นกัน หากเกิดปัญหาที่จะติดตามได้สะดวกขึ้น แต่ผู้ประกอบการของฝ่ายไทยเองค่อนข้างรวมตัวกันยากจึงเป็นลักษณะการค้าแบบตัวใครตัวมันเสียมากกว่า จึงมีต้องกล่าวถึงฝ่ายกัมพูชาที่ยังยากต่อการรวมตัว

การชำระเงินในการซื้อขายสินค้า⁶⁹

การค้าชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชา ในการชำระเงินค่าสินค้าซึ่งซื้อขายกัน มีหลายวิธีดังนี้

(1) ชำระด้วยเงินสด ในการซื้อขายรายย่อยในสินค้าอุปโภคบริโภคที่ตลาดชายแดน ส่วนใหญ่พ่อค้าคนไทยหรือผู้ส่งออกของไทยจะได้รับการชำระค่าสินค้าจากพ่อค้าคนกัมพูชา

⁶⁸ สัมภาษณ์ วันชัย เกียรติดำรงวงศ์, รองประธานหอการค้าจังหวัดสระแก้ว, 1 มีนาคม 2544.

⁶⁹ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, โครงการศึกษาอุปสงค์ของตลาดประเทศกัมพูชา, มกราคม 2541, หน้า 19, 26.

หรือผู้นำเข้าของกัมพูชาเป็นสกุลเงินบาท สำหรับสกุลเงินเรียลของกัมพูชาที่นั่นพ่อค้าคนไทยจะไม่ยอมรับเพราะไม่มีเสถียรภาพ อีกสกุลเงินหนึ่งที่พ่อค้าทั้งสองฝ่ายยอมรับในการชำระคือ สกุลเงินดอลลาร์สหรัฐ แต่ต้องเป็นการค้าในปริมาณมากและมีมูลค่าสูง

(2) การชำระด้วยระบบ L/C (Letter of Credit) เป็นการชำระค่าสินค้าที่มีมูลค่าสูง การส่งออกสินค้าทางชายแดนซึ่งมีปริมาณมาก พ่อค้าคนกัมพูชาหรือผู้นำเข้าของกัมพูชานิยมชำระค่าสินค้าให้พ่อค้าคนไทยหรือผู้ส่งออกของไทยด้วยระบบนี้

(3) การชำระด้วยระบบ T/T (Telegraphic Transfer) พ่อค้าหรือผู้ส่งออกของไทยจะส่งสินค้าไปให้พ่อค้าหรือผู้นำเข้าของกัมพูชาโดยมีระยะเวลาการให้สินเชื่อ (จะให้ระยะเวลามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนตัว) เมื่อครบกำหนดการชำระเงินผู้นำเข้ากัมพูชาจะโอนเงินกลับมาให้ผู้ส่งออกไทยในประเทศไทย

(4) การชำระเงินระบบ D/P (Documents Against Payment) และ D/A (Documents Against Acceptance) เป็นการที่พ่อค้าหรือผู้ส่งออกของไทยจะทำการตรวจสอบพ่อค้าหรือผู้นำเข้ากัมพูชาก่อน เมื่อพอใจแล้วจะส่งสินค้าพร้อมกับเอกสารการค้า (Shipping Document) ให้กับธนาคาร เมื่อพ่อค้าหรือผู้นำเข้ากัมพูชารับรองตัวเงินหรือชำระเงินแล้วจะได้รับเอกสารการค้าจากธนาคารเพื่อไปนำสินค้าออกจากท่าหรือคลังสินค้าได้

(5) การชำระค่าสินค้าผ่านระบบหักบัญชี พ่อค้าหรือผู้ส่งออกของไทยจะขายสินค้าให้กับพ่อค้าหรือผู้นำเข้าของกัมพูชาโดยการให้สินเชื่อ (จะให้สินเชื่อมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์) เมื่อครบกำหนดชำระเงิน พ่อค้าหรือผู้ส่งออกของไทยจะได้รับการชำระเงินค่าสินค้าเป็นสกุลเงินบาทโดยการโอนเงินเข้าบัญชีผ่านระบบธนาคารของไทย โดยมีตัวแทนพ่อค้ากัมพูชาในประเทศไทยเป็นผู้โอนเงินให้

การจัดจำหน่าย

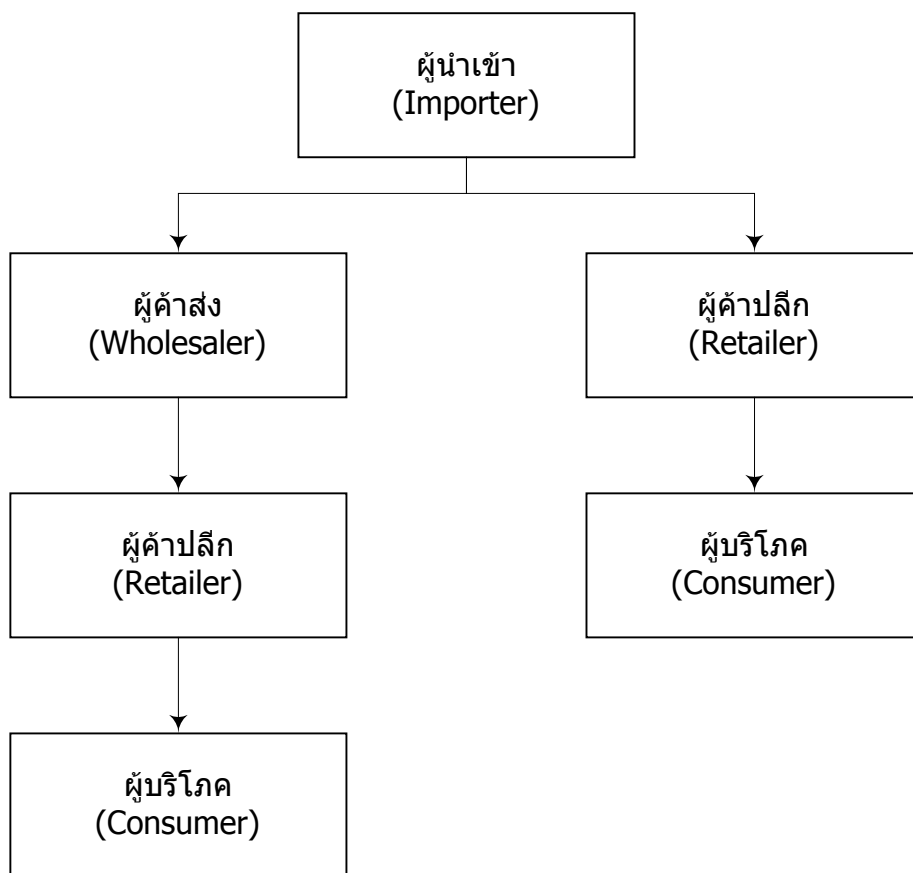
การจัดจำหน่ายสินค้าตามแนวชายแดนของไทยไปกัมพูชาส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าวัสดุก่อสร้างเพื่อการบูรณะ ได้แก่ เหล็กเส้น ปูนซีเมนต์ เป็นต้น โดยแยกตามประเภทสินค้าได้ดังนี้⁷⁰

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

(1) สินค้าอุปโภคบริโภค

สินค้าอุปโภคบริโภคที่ส่งออกจากชายแดนไทยเข้าสู่กัมพูชาประมาณร้อยละ 30 จะถูกกระจายไปยังผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกตามจังหวัดที่เป็นทางผ่านก่อนเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ได้แก่ จังหวัดพระตะบอง โพธิ์สัตว์ กัมปงชะนัง เมื่อสินค้าเข้าสู่กรุงเทพมหานครแล้วสินค้าจะถูกส่งต่อไปยังเวียดนามประมาณร้อยละ 50 ของสินค้าที่ส่งมายังกรุงเทพมหานคร เหลือสินค้าที่จำหน่ายในกรุงเทพมหานครเพียงร้อยละ 35 ของการนำเข้ารวม โดยผู้นำเข้าจะกระจายสินค้าไปยังซูเปอร์มาร์เก็ต มินิมาร์ท ร้านค้าส่ง ร้านค้าปลีก และร้านค้าแผงลอยในตลาด โดยใช้รถตู้ขนาดเล็กวิ่งส่งสินค้า

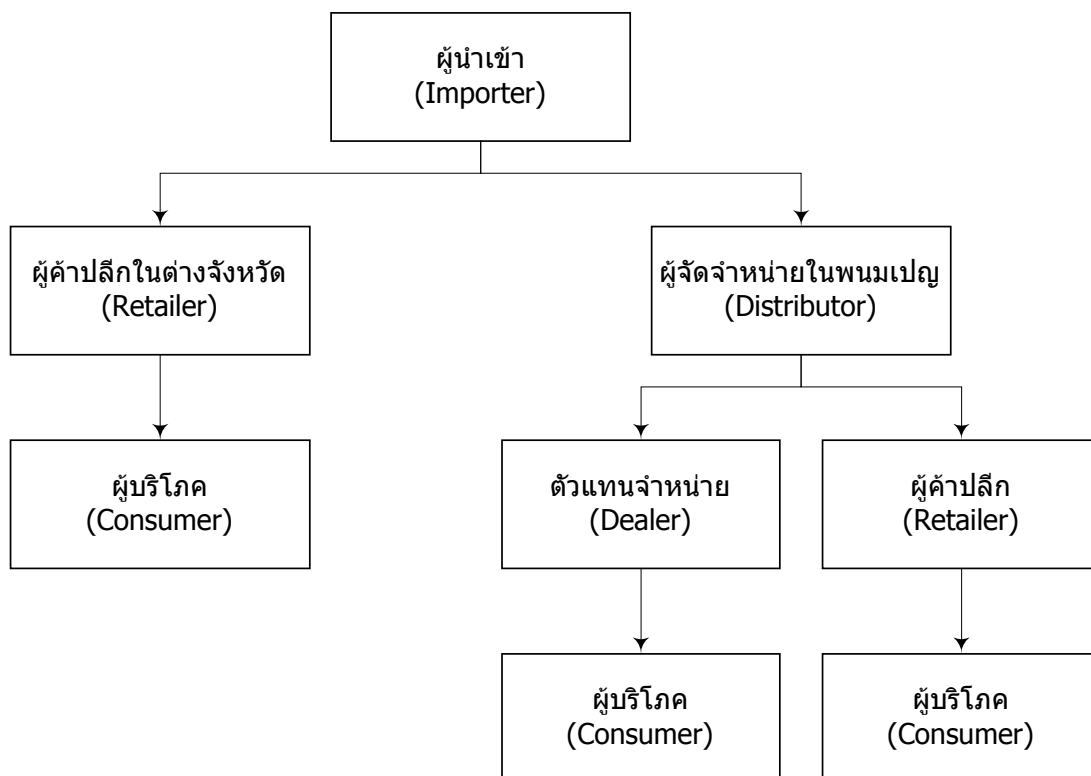
แผนภาพแสดงช่องทางการจัดจำหน่ายและกระจายสินค้าอุปโภคบริโภคไปกัมพูชา

(2) สินค้าวัสดุก่อสร้าง

สินค้าวัสดุก่อสร้างที่ส่งออกจากชายแดนไทยไปยังกัมพูชาจะถูกส่งไปจำหน่ายบางส่วนให้กับผู้ค้าปลีกตามจังหวัดที่เป็นทางผ่านก่อนเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ได้แก่ จังหวัดพระตะบอง โพธิ์สัตว์ และสินค้าที่เหลือจะถูกนำเข้ามาขายในกรุงเทพมหานครให้กับตัวแทนจำหน่ายผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกในตลาดกรุงเทพมหานคร

แผนภาพแสดงช่องทางการจัดจำหน่ายและกระจายสินค้าวัสดุก่อสร้างไปกัมพูชา

กฎระเบียบและมาตรการของกัมพูชาในการนำเข้า-ส่งออก⁷¹

ภายหลังจากกัมพูชาเปิดประเทศค้ากับประเทศเสรีนิยมแล้วจึงต้องสร้างกฎระเบียบและมาตรการขึ้นมาควบคุมการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากกัมพูชาไม่สามารถผลิตสินค้าเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอจึงต้องอาศัยการนำเข้าเกือบทั้งหมด ดังนั้น การนำสินค้าเข้าประเทศต้องผ่านการตรวจสอบและกำหนดพิกัดศุลกากร โดยกระทรวงพาณิชย์กัมพูชาว่าจ้างให้บริษัทเอกชน คือ บริษัท Societe Generale de Surveillance S.A. หรือ SGS ตรวจสอบสินค้าก่อนการนำเข้า และมีกรมศุลกากร กระทรวงการคลังเป็นผู้จัดเก็บภาษีนำเข้า ทั้งนี้ กระทรวงพาณิชย์กัมพูชาได้ออกระเบียบการนำเข้าสินค้าในกัมพูชาไว้ดังนี้

(1) สินค้าที่ได้รับการยกเว้นการตรวจสอบ สินค้าที่นำเข้าในกัมพูชาได้โดยไม่ต้องผ่านการตรวจสอบ ได้แก่ หินและโลหะที่มีราคาแพง วัตถุระเบิด และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการระเบิด กระสุนดินดำ อาวุธ เป็นต้น (รายละเอียดดูในภาคผนวกที่ 12)

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17-18.

(2) สินค้าที่ได้รับการยกเว้นการนำเข้าชั่วคราว รัฐบาลกัมพูชาได้กำหนดการยกเว้นการตรวจสอบสินค้าชั่วคราว ได้แก่ บุหรี่ รถจักรยานยนต์ โทรศัพท์ เครื่องเล่นวีดีโอ เป็นต้น (รายละเอียดดูในภาคผนวกที่ 12)

การเก็บภาษีของศุลกากรกัมพูชา⁷²

จากการที่รัฐบาลกัมพูชาจ้างบริษัท SGS เป็นผู้ตรวจสอบสินค้าก่อนการนำเข้าจึงจ้างเป็นผู้ประเมินกำหนดอัตราภาษีด้วย โดยกำหนดราคาสินค้า เช่น สินค้า 1 ตัวอย่าง 1 ยี่ห้อ ตรวจสอบดูว่าราคาตลาดเท่าไร ราคาความเป็นจริงเท่าไร ณ เวลาปัจจุบัน เพื่อทำการประเมินกำหนดอัตราภาษี ภาษีที่รัฐบาลกัมพูชากำหนดไว้ จะรวมภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) ร้อยละ 10 ดังตัวอย่าง

ภาษีสุรา เปียร์	กำหนดอัตราภาษีที่ร้อยละ 35
ภาษีเครื่องสำอาง	กำหนดอัตราภาษีที่ร้อยละ 35
ภาษีรถยนต์	กำหนดอัตราภาษีที่ร้อยละ 35 ร้อยละ 100 และร้อยละ 200
ภาษีปูนซีเมนต์ เหล็ก	กำหนดอัตราภาษีที่ร้อยละ 17
ภาษีน้ำตาล	กำหนดอัตราภาษีที่ร้อยละ 17

3.2.3 ประเภทของสินค้าในการค้าชายแดนทั้งนำเข้า-ส่งออกระหว่างไทยกับกัมพูชา

การค้าชายแดนไทย-กัมพูชาตลอดแนวชายแดนทั้งที่จุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนต่าง ๆ มีสินค้าจากไทยส่งออกไปยังกัมพูชานานาชนิด จำแนกประเภทสินค้าได้เป็น สินค้าเกษตรกรรม สินค้าประมงและปศุสัตว์ สินค้าอุตสาหกรรมและการเกษตร สิ่งทอ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน ไม้ ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์ เหล็กและเหล็กกล้า ผลิตภัณฑ์โลหะ เม็ดพลาสติกและผลิตภัณฑ์ รองเท้าและชิ้นส่วน เครื่องใช้สำหรับเดินทาง หนังสือและผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง เครื่องสุขภัณฑ์ วัสดุก่อสร้าง ผลิตภัณฑ์เซรามิก ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช สินค้าเชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้างและอุปกรณ์ กระดาษและผลิตภัณฑ์ ของใช้ประจำวัน เครื่องสำอาง เครื่องดื่ม ฯลฯ ดังแสดงในตารางรายการสินค้าส่งออกและนำเข้าชายแดนที่สำคัญระหว่างไทย-กัมพูชาของปี 1999 พร้อมมูลค่าการค้า ส่วนสินค้านำเข้าจากกัมพูชาจำแนกประเภทได้เป็น สินค้าเกษตรกรรม สินค้าประมงและปศุสัตว์ สินค้า

⁷² สัมภาษณ์ สุรวุฒิ วงษ์สำราญ, ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด น. มาดีพีซผล, 28 สิงหาคม 2544.

คำอุตสาหกรรมกรรมการเกษตร ไม้ ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์ เฟอร์นิเจอร์ เศษเหล็ก ฯลฯ (ดูรายละเอียดได้ในตารางที่ 1 ในภาคผนวกที่ 13)

การค้าชายแดนได้เพิ่มปริมาณสินค้า ชนิดของสินค้า และมูลค่าการค้า ดังศึกษาเปรียบเทียบได้จากตารางแสดงรายการสินค้าส่งออกและนำเข้าชายแดนที่สำคัญ ระหว่างไทย-กัมพูชา ของปี 1998 และปี 1999 ได้ดังตารางที่ 2 ในภาคผนวกที่ 14 และตารางที่ 3 ในภาคผนวกที่ 15

ในแต่ละจุดที่ส่งสินค้าออกไปยังกัมพูชามีความต้องการชนิดสินค้าแตกต่างกัน โดยจัดลำดับความต้องการชนิดสินค้าได้จากสถิติของด่านศุลกากรแต่ละจังหวัด และรายการสินค้า
นำเข้ามาจากกัมพูชาในแต่ละจุดแม้จะมีชนิดสินค้าเหมือนกันแต่ปริมาณและลำดับความสำคัญจะแตกต่างกัน ศึกษารายละเอียดได้โดยลำดับ คือ

จังหวัดสระแก้ว

จากสถิติด่านศุลกากรอรัญประเทศ จัดอันดับความสำคัญสินค้าส่งออกได้ 5 อันดับ และสินค้านำเข้า 3 อันดับ ดังนี้⁷³

ก) สินค้าส่งออกมาก 5 อันดับ

1. ปูนซีเมนต์ เป็นสินค้าส่งออกไปยังกัมพูชามากเป็นอันดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับสินค้าอื่น ๆ มูลค่าเพิ่มขึ้นทุกปี จากปี 1995 มูลค่า 182.21 ล้านบาท ปี 1996 มูลค่า 319.21 ล้านบาท ปี 1997 มูลค่า 483.72 ล้านบาท ปี 1998 มูลค่า 633.32 ล้านบาท รวม 1,618.46 ล้านบาท เฉลี่ยปีละ 404.62 ล้านบาท หรือร้อยละ 60.27 ต่อปี เพิ่มขึ้นอัตราสูง เนื่องจากกัมพูชามีความต้องการสินค้าวัสดุก่อสร้างมากในระหว่างการฟื้นฟูบูรณะประเทศ ประกอบกับราคาปูนซีเมนต์ไทยไม่สูงมาก และการขนส่งทางรถยนต์จากชายแดนอรัญประเทศเข้าไปยังกัมพูชาสะดวก

สำหรับปี 1999 คาดว่าจะส่งออกได้ประมาณ 750 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 116 ล้านบาท หรือร้อยละ 18.42 เพิ่มขึ้นในลักษณะชะลอตัวลงเล็กน้อยเนื่องจากยังมีภาวะวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียเป็นตัวจุด อย่างไรก็ตามในช่วงปลายปีอาจส่งออกได้มากถ้าหากเศรษฐกิจฟื้นตัวเร็ว

⁷³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้ว สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปราจีนบุรี, สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว-ปราจีนบุรี ปี **2542**, มิถุนายน 2542, หน้า 25-29.

2. ผงชูรส เคยเป็นสินค้าส่งออกมากในอดีตช่วงปี 1979-1980 ที่มีการสู้รบกันทั้งภายในประเทศกัมพูชาและบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา มีการใช้ผงชูรสห้ามเลือดเมื่อเกิดบาดแผลจากการสู้รบ ปัจจุบันแม้จะยุติสงครามแล้วสินค้าผงชูรสนี้ยังส่งออกไปยังกัมพูชาได้มากเหมือนเดิมและเพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี เพราะชาวกัมพูชารู้จักใช้ผงชูรสและติดใจรสชาติผงชูรสไทย กล่าวคือ ปี 1995 มูลค่า 114.110 ล้านบาท ปี 1996 มูลค่า 144.79 ล้านบาท ปี 1997 มูลค่า 195.85 ล้านบาท ปี 1998 มูลค่า 294.640 ล้านบาท รวม 749.39 ล้านบาท เฉลี่ยปีละ 187.34 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 47.72 ต่อปี

สำหรับปี 1999 คาดว่าจะส่งออกได้ประมาณ 320 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 25.36 ล้านบาท หรือร้อยละ 8.61

3. ยางรถยนต์ เป็นสินค้าส่งออกไปยังกัมพูชาที่สม่ำเสมอ นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน ปี 1995 มูลค่า 92.23 ล้านบาท ปี 1996 มูลค่า 78.41 ล้านบาท ปี 1997 มูลค่า 131.04 ล้านบาท ปี 1998 มูลค่า 177.89 ล้านบาท มูลค่ารวม 4 ปี 479.57 ล้านบาท เฉลี่ยปีละ 119.89 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 44.49 ล้านบาท หรือร้อยละ 29.30 ต่อปี มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นโดยลำดับเพราะภายในประเทศกัมพูชามีการใช้รถยนต์และรถจักรยานยนต์เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การส่งออกยางรถยนต์ของไทยขยายตัวตาม

4. ปุ๋ยเคมี เริ่มส่งออกไปยังกัมพูชาในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา ก่อนหน้านี้มีไม่มากนักเนื่องจากชาวกัมพูชายังไม่ใช้ปุ๋ยเคมีอย่างแพร่หลาย การปลูกพืชยังอาศัยธรรมชาติและปลูกเป็นจำนวนน้อยเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศ การส่งออกมีไม่มาก แต่ปัจจุบันการเพาะปลูกในกัมพูชาได้รับการส่งเสริมและเข้าไปลงทุนด้านการเกษตรของชาวต่างชาติ จึงมีมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้น คือปี 1995 มูลค่า 17.20 ล้านบาท ปี 1996 มูลค่า 76.14 ล้านบาท ปี 1997 มูลค่า 178.37 ล้านบาท ปี 1998 มูลค่า 173.75 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 445.47 ล้านบาท เฉลี่ยปีละ 111.37 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 41.87 ล้านบาท

ปี 1999 คาดว่าจะส่งออกปุ๋ยได้ประมาณ 250 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 76.25 ล้านบาท หรือร้อยละ 43.8 เนื่องจากเหตุการณ์การเมืองสงบสุขประชาชนชาวกัมพูชาจะประกอบอาชีพการเพาะปลูกมากขึ้น สภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศก็เอื้ออำนวย และนักลงทุนต่างชาติรวมทั้งนายทุนไทยต่างให้ความสนใจลงทุนการเกษตรในกัมพูชา

5. เหล็กเส้น เป็นสินค้าส่งออกที่ขยายตัวในสัดส่วนเดียวกันกับปูนซีเมนต์ ปี 1995 มูลค่า 56.02 ล้านบาท ปี 1996 มูลค่า 86.85 ล้านบาท ปี 1997 มูลค่า 131.69 ล้านบาท ปี

1998 มูลค่า 273.28 ล้านบาท รวมมูลค่า 547.85 ล้านบาท เฉลี่ยปีละ 136.96 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 68.32 ล้านบาท หรือร้อยละ 71.39 ต่อปี จากตัวเลขจะเห็นได้ว่ามูลค่าเพิ่มขึ้นเนื่องจากกัมพูชาอยู่ระหว่างบูรณะและพัฒนาประเทศ ตลอดจนขยายการลงทุน

ปี 1999 คาดว่าจะส่งออกเหล็กเส้นได้ประมาณ 350 ล้านบาทเพิ่มขึ้น 76.72 ล้านบาท หรือร้อยละ 28.07

ตารางที่ 3: สินค้าส่งออก 5 อันดับ ณ ด้านศุลกากรอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

หน่วย: ล้านบาท

ปี	1994	1995	1996	1997	1998	1999	5
เหล็กเส้น	99.340	182.210	319.210	483.720	633.320	750.000	2,467.800
เหล็กเส้น	64.000	114.110	144.790	195.850	294.640	320.000	1,133.390
เหล็กเส้น	-	92.230	78.410	131.040	177.890	250.000	729.570
เหล็กเส้น	6.280	17.200	76.140	178.370	173.750	250.000	701.740
เหล็กเส้น	-	56.020	86.850	131.690	273.280	350.000	897.840
รวม	169.620	461.770	705.400	1,120.670	1,552.880	1,920.000	5,930.340

หน่วย: ล้านบาท

ข) สินค้านำเข้ามาก 3 อันดับ

1. หนึ่งโคกระบือหมักเกลือ เป็นสินค้านำเข้าดั้งเดิมที่กัมพูชาส่งเข้ามาจำหน่ายเป็นเวลายาวนาน มูลค่าไม่มากแต่ระยะสองปีที่ผ่านมามูลค่ากลับเพิ่มขึ้นมากเนื่องจากนำมาจำหน่ายฝั่งไทยได้ราคาดี กล่าวคือ ปี 1995 มูลค่านำเข้า 5.95 ล้านบาท ปี 1996 มูลค่า 22.86 ล้านบาท ปี 1997 มูลค่า 73.12 ล้านบาท ปี 1998 มูลค่า 145.12 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 247.05 ล้านบาท หรือเฉลี่ยปีละ 61.76 ล้านบาท เพิ่มขึ้นปีละ 36.28 ล้านบาท หรือร้อยละ 200.84 ต่อปี

ปี 1999 คาดว่าจะมีการนำเข้าประมาณ 108 ล้านบาท ลดลง 37.12 ล้านบาท หรือร้อยละ 25.58 เทียบกับ 145.12 ล้านบาท ของปีที่ผ่านมาเนื่องจากมีการนำเข้าโคกระบือมีชีวิตเข้ามาขายในฝั่งไทยจำนวนมาก (ช่วง 4 เดือนแรกของปี 1999 มกราคม-เมษายน มีมูลค่าทั้งสิ้น 42 ล้านบาท ขณะที่รวมทั้งปี 1998 นำเข้าเพียง 0.015 ล้านบาท) จึงส่งผลให้มีหนึ่งโคกระบือเข้ามาขายฝั่งไทยน้อยลง

2. เศษเหล็ก เป็นสินค้านำเข้าจากกัมพูชามานานเช่นกัน ส่วนใหญ่เป็นชิ้นส่วนรถยนต์ เครื่องยนต์ เครื่องจักรกลเก่าใช้แล้ว เศษอาวุธสงคราม ปี 1995 มูลค่านำเข้า 6.18 ล้านบาท

ปี 1996 มูลค่า 58.21 ล้านบาท ปี 1997 มูลค่า 19.28 ล้านบาท ปี 1998 มูลค่า 22.26 ล้านบาท
มูลค่ารวมทั้งสิ้น 55.92 ล้านบาท เฉลี่ยทั้งปี 13.98 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 5.49 ล้านบาท

ปี 1999 คาดว่าจะมีมูลค่าประมาณ 29.00 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 6.75 ล้านบาท หรือร้อยละ 30.31 เทียบกับ 22.26 ล้านบาทในปี 1998 เนื่องจากคาดว่าจะมีสินค้าจากประเทศเวียดนามเข้ามาจำหน่ายเพิ่มขึ้นด้วยเพราะการขนส่งจะได้รับการพัฒนาสะดวกรวดเร็วขึ้น

3. ปลาน้ำจืดหมักเกลือ เป็นสินค้านำเข้าจากกัมพูชามาช้านาน เนื่องจากกัมพูชาเป็นแหล่งผลิตปลาน้ำจืดได้มากแห่งหนึ่งของโลกจึงเป็นสินค้าส่งออกหลักที่สำคัญของกัมพูชา ประกอบกับคนไทยนิยมบริโภคด้วย ปี 1995 มีปลาน้ำจืดหมักเกลือเข้ามาจำหน่ายมูลค่าทั้งสิ้น 9.65 ล้านบาท ปี 1996 มูลค่า 5.09 ล้านบาท ปี 1997 มูลค่า 10.54 ล้านบาท ปี 1998 มูลค่า 17.92 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 43.20 ล้านบาท เฉลี่ยปีละ 10.80 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 3.64 ล้านบาท หรือร้อยละ 78.95 ต่อปี

ปี 1999 คาดว่าจะมีมูลค่าประมาณ 22.50 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 4.58 ล้านบาท หรือร้อยละ 25.57 เทียบกับ 17.92 ล้านบาทในปีที่ผ่านมา เนื่องจากการทำประมงของคนกัมพูชาจะมีประสิทธิภาพจับปลาได้มากขึ้น ประกอบกับซื้อเครื่องมือจับปลาพวกแห อวน ที่ทันสมัยจากไทยไปใช้ และได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพิ่มปริมาณมากขึ้น

ตารางที่ 4: สินค้านำเข้า 3 อันดับ ณ ด้านศุลกากรอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ปี	1994	1995	1996	1997	1998	1999	5
ข้าว	-	5.950	22.860	73.120	145.120	108.000	355.050
ผลไม้	0.290	6.180	8.210	19.280	22.260	29.000	85.220
เครื่องสำอาง	3.380	9.650	5.090	10.540	17.920	22.500	69.080
5	3.670	21.780	36.160	102.940	185.300	159.500	509.350

ปี: 1999 919 9

รายการสินค้าและมูลค่าการค้ารวมทั้งหมดทั้งส่งออกและนำเข้า ณ ด้านศุลกากรอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีดังนี้

ตารางที่ 5: สินค้าส่งออกด้านศุลกากรร้อยละ จังหวัดสระแก้ว

หน่วย: ล้านบาท

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	5
ข้าวเปลือก	99.339	182.209	319.059	483.781	633.324	800.000	2,517.712
ข้าวสาร	103.454	225.179	236.060	220.261	109.246	217.000	1,111.200
ข้าวเหนียว	6.277	17.203	76.144	178.374	173.751	200.000	651.749
ผลไม้	-	22.363	193.000	188.375	17.078	50.000	470.816
ยางพารา	-	92.227	78.411	131.042	177.985	181.000	660.665
ถั่วลิสง	-	226.456	64.715	18.234	-	100.000	409.405
ผลไม้	-	21.310	65.910	48.665	60.020	140.000	335.905
ผลไม้	81.972	96.776	74.838	132.317	96.954	100.000	582.857
ผลไม้	7.999	20.029	42.501	46.159	20.268	316.000	452.956
ผลไม้	-	56.019	86.851	131.693	273.283	350.000	897.846
ผลไม้	64.873	114.119	144.789	195.895	294.642	320.000	1,134.318
ผลไม้	-	-	-	114.952	589.645	650.000	1,354.597
ผลไม้	14.397	-	-	7.840	85.183	138.000	245.420
ผลไม้	-	-	-	41.393	289.485	350.000	680.878
ผลไม้	71.401	40.732	34.430	39.990	17.947	50.000	254.500
ผลไม้	-	-	-	-	13.679	20.000	33.679
ผลไม้	-	-	-	-	131.889	200.000	331.889
ผลไม้	-	-	-	-	150.854	250.000	400.854
ผลไม้	23.429	33.099	6.551	-	-	50.000	113.079
ผลไม้	36.111	2.909	-	-	15.116	54.000	108.136
ผลไม้	-	-	-	4.962	-	10.000	14.962
ผลไม้	49.459	40.841	4.408	-	-	-	94.708
ผลไม้	52.595	34.368	19.690	-	-	-	106.653
ผลไม้	0.667	0.836	42.427	-	-	-	43.930
ผลไม้	9.769	6.004	8.344	-	-	-	24.117
ผลไม้	-	2.616	8.497	-	-	-	11.113
ผลไม้	10.696	-	-	-	-	-	10.696
ผลไม้	-	-	-	-	-	-	-
ผลไม้	1,221.542	1,344.609	1,597.047	2,079.150	2,514.150	2,874.000	11,630.498
5	1,853.980	2,579.904	3,103.672	4,063.083	5,664.499	7,420.000	24,685.138

15 1999 56:

จังหวัดจันทบุรี

รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าที่ผ่านพิธีการศุลกากรจากด้านศุลกากรจังหวัดจันทบุรี และสถิติจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี ของปี 1999 จัดอันดับสินค้าส่งออกชายแดน 10 อันดับแรก ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7: สถิติการส่งออกสินค้าชายแดน 10 อันดับแรก ของปี 1999

อันดับ	ชื่อสินค้า	มูลค่า (ล้านบาท)	%
1.	ข้าวเปลือก	200,834,164.00	32.42
2.	ผลไม้สด	143,326,553.97	23.14
3.	ยางพารา	56,043,744.56	9.05
4.	ผลไม้กระป๋อง	56,783,130.00	9.17
5.	น้ำตาล	48,017,061.00	7.75
6.	ผลไม้แช่แข็ง	29,213,184.00	4.72
7.	ผลไม้แห้ง	25,705,042.82	4.15
8.	ผลไม้สดแช่เย็น	21,994,774.50	3.55
9.	ผลไม้กระป๋องแช่เย็น	20,707,837.67	3.34
10.	ผลไม้สดแช่เย็นแช่แข็ง	16,808,464.00	2.71
รวม		619,433,956.52	100.00

และจัดอันดับสินค้านำเข้าชายแดน 10 อันดับแรก คือ

ตารางที่ 8: สถิติการนำเข้าสินค้าชายแดน 10 อันดับแรก ของปี 1999

อันดับ	ชื่อสินค้า	มูลค่านำเข้า (ล้านบาท)	%
1.	ข้าว	14,656,241.77	32.69
2.	ผลไม้	10,777,700.00	24.04
3.	เครื่องใช้ไฟฟ้า	10,410,000.00	23.22
4.	ยานยนต์	7,709,760.00	17.20
5.	เครื่องสำอาง	879,000.00	1.96
6.	เครื่องใช้ไฟฟ้า	216,454.07	0.48
7.	เครื่องใช้ไฟฟ้า	100,000.00	0.22
8.	เครื่องใช้ไฟฟ้า	45,148.14	0.10
9.	เครื่องใช้ไฟฟ้า	22,574.07	0.05
10.	เครื่องใช้ไฟฟ้า	20,176.50	0.04
รวม		44,837,054.55	100.00

ด้านจังหวัดจันทบุรี สินค้าส่งออกเป็นอันดับ 1 คือ นมข้นหวานแปลงไขมัน มีมูลค่า 200.834 ล้านบาท อันดับ 2 น้ำมันเชื้อเพลิง มูลค่า 143.326 ล้านบาท อันดับ 3 เครื่องดื่มบำรุงร่างกาย มูลค่า 56.043 ล้านบาท อันดับ 4 น้ำมันพืช มูลค่า 56.783 ล้านบาท อันดับ 5 น้ำอัดลม มูลค่า 48.017 ล้านบาท อันดับ 6 บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป 29.213 ล้านบาท อันดับ 7 เปียรบริจจวด มูลค่า 25.705 ล้านบาท อันดับ 8 นมสด มูลค่า 21.994 ล้านบาท อันดับ 9 เครื่องชุดเก่าใช้แล้ว มูลค่า 20.707 ล้านบาท อันดับ 10 น้ำผลไม้ มูลค่า 16.808 ล้านบาท

สินค้านำเข้า อันดับ 1 ไม้แปรรูป มูลค่า 14.656 ล้านบาท อันดับ 2 หวาย มูลค่า 10.777 ล้านบาท อันดับ 3 หนังสือปกแข็ง มูลค่า 10.410 ล้านบาท อันดับ 4 ไม้ไผ่ลำ มูลค่า 7.709 ล้านบาท อันดับ 5 โคมีชีวิต มูลค่า 879,000 บาท อันดับ 6 รัตนชาติตกแต่งแล้ว มูลค่า 216,454 บาท อันดับ 7 เครื่องเป่าขวดพลาสติกเก่า มูลค่า 100,000 บาท อันดับ 8 ตู้ลำโพง มูลค่า 45,148 บาท อันดับ 9 อุปกรณ์เครื่องฉาย มูลค่า 22,574 บาท อันดับ 10 เข็ม มูลค่า 20,176 บาท

รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าทั้งหมด ซึ่งสำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรีได้รวบรวมรายการสินค้าที่ค้าระหว่างไทย-กัมพูชาของปี 1999 ที่ผ่านด่านศุลกากรจังหวัดจันทบุรีมีดังในรายละเอียดในภาคผนวกที่ 16

จังหวัดตราด

รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าซึ่งผ่านพิธีการศุลกากร จากด่านศุลกากรคลองใหญ่ จังหวัดตราด ปี 1999 จัดอันดับสินค้าส่งออกที่สำคัญ 10 อันดับแรก และสินค้านำเข้าที่สำคัญ 10 อันดับแรก (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 17)

จากรายการสินค้าส่งออกทั้งหมด ผ่านด่านศุลกากรคลองใหญ่ ปี 1999 แบ่งเป็น 5 หมวด มีมูลค่ารวมทั้งหมด 3,182.76 ล้านบาท ดังแสดงในตารางที่ 6 (ในภาคผนวกที่ 18)

จากรายการสินค้านำเข้าทั้งหมด ผ่านด่านศุลกากรคลองใหญ่ ปี 1999 มีมูลค่ารวมทั้งหมด 293.872 ล้านบาท ดังแสดงในตารางที่ 7 (ในภาคผนวกที่ 19)

จังหวัดสุรินทร์

รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าที่ผ่านพิธีการศุลกากรที่ด่านศุลกากรช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ แม้ว่าสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์ไม่ได้จัดอันดับสินค้าส่งออกและนำเข้าที่สำคัญเอาไว้ แต่รายการสินค้าไม่แตกต่างจากการส่งออกและนำเข้าของจังหวัดอื่น ๆ ที่ศึกษามาข้างต้น

ส่วนการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ที่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นการอนุมัติให้ประชาชนพ่อค้าของสองประเทศมาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันที่จุดผ่อนปรน ในปริมาณไม่มากเพียงพอช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนชาวกัมพูชาให้มีเครื่องอุปโภคบริโภคต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และให้พ่อค้าและประชาชนคนไทยมีรายได้จากการค้า การค้ารายย่อยเช่นนี้ไม่มีการเก็บภาษีจึงไม่มีการบันทึกสถิติปริมาณมูลค่าการค้าและประเภทของสินค้า ในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดบุรีรัมย์ยังไม่มี การเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนจึงไม่มีสถิติแสดงมูลค่าการค้าและประเภทของสินค้าเช่นเดียวกัน

3.2.4 มูลค่าการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา

การค้าชายแดนได้สร้างรายได้มีมูลค่านับหมื่นล้านบาทให้กับประเทศไทย ศึกษาเปรียบเทียบได้จากมูลค่าการค้ารวมในการค้าระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา และมูลค่าการค้าชายแดน นับตั้งแต่ปี 1994 ถึงปี 1999 ซึ่งได้เพิ่มมูลค่าการค้าขึ้นในแต่ละปีที่ผ่านมา ดังแสดงในตารางที่ 8 การค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 20)

มูลค่าการค้าการส่งออกและนำเข้าของการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาในระยะแรก เมื่อปี 1992 การส่งออกของไทยไปกัมพูชามีมูลค่าน้อยเพียง 369.07 ล้านบาท เปรียบเทียบกับการนำเข้าจากกัมพูชามีมูลค่าถึง 2,421.94 ล้านบาท เนื่องจากระยะแรกไทยนำเข้าสินค้าพวกไม้ซุงในปริมาณมากประกอบกับกำลังซื้อของประชาชนชาวกัมพูชายังไม่สูงในระยะแรกการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคของไทยไปยังกัมพูชาจึงมีมูลค่าไม่สูง จึงเกิดการขาดดุลการค้าถึง -2,052.87 ล้านบาท ในปีต่อมา 1993 ไทยกลับมาได้ดุลการค้าต่อกัมพูชาถึง 23.76 ล้านบาท โดยส่งออกสินค้าไปกัมพูชามีมูลค่า 1,861.83 ล้านบาท ขณะที่นำเข้า 1,838.07 ล้านบาท มูลค่าการค้าชายแดนรวมในปี 1994 เพิ่มขึ้นเป็น 3,914.45 ล้านบาท ปี 1995 มีมูลค่าการค้ารวมเพิ่มขึ้นเป็น 6,397.80 ล้านบาท แต่ไทยกลับได้ดุลการค้าเพียงเล็กน้อย 3.56 ล้านบาท เพราะมูลค่าการส่งออกมีเพียง 3,200.68 ล้านบาท ขณะที่มูลค่านำเข้าเป็น 3,197.12 ล้านบาท ปี 1996 มูลค่าการค้ารวมกลับลดลงเป็น 5,840.49 ล้านบาท มูลค่าการส่งออกของไทยเพิ่มขึ้นเป็น 4,555.87 ล้านบาท แต่กลับนำเข้าเพียง 1,284.62 ล้านบาท จึงได้ดุลการค้าถึง 3,271.25 ล้านบาท ปีต่อมา 1997 มูลค่าการค้ารวมเพิ่มขึ้นเป็น 8,271.32 ล้านบาท ไทยมีมูลค่าการส่งออกถึง 6,079.16 ล้านบาท ปี 1998 มูลค่าการค้ารวมเพิ่มขึ้นอีกเป็น 10,040.85 ล้านบาท และล่าสุดปี 1999 มูลค่าการค้ารวมเพิ่มขึ้นเป็น 10,495.84 ล้านบาท โดยมีมูลค่าการส่งออกของไทยถึง 9,885.08 ล้านบาท และนำเข้าจากกัมพูชาเพียง 610.74 ล้านบาท จึงได้ดุลการค้าถึง 9,274.32 ล้านบาท ศึกษารายละเอียดได้จาก

ตารางและอัตราภาษีขายตัว สัดส่วนส่งออก-นำเข้าได้แสดงไว้ในตารางที่ 9 (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 21) และตารางที่ 10 (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 22)

ภาวะการค้าขายแดนของจังหวัดต่าง ๆ ในปี 1999 มีดังนี้

การค้าขายแดนจังหวัดสระแก้ว

ประมาณการว่าจะมีมูลค่าการค้ารวม 7,690 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 1,825 ล้านบาท จากปี 1998 แยกเป็นมูลค่าการส่งออกประมาณ 7,420 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 1,755.50 ล้านบาท หรือร้อยละ 30.99 เมื่อเปรียบเทียบกับ 5,664.50 ล้านบาทของปี 1998 และมูลค่าการนำเข้าประมาณ 270 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 69.50 ล้านบาท หรือร้อยละ 34.66 เปรียบเทียบกับ 200.50 ล้านบาทของปี 1998

ปริมาณการค้าขายแดนของจังหวัดสระแก้วเมื่อปี 1998 มีดังนี้คือ

มูลค่ารวมทั้งสิ้น	5,865.00	ล้านบาท
มูลค่าส่งออกทั้งสิ้น	5,664.50	ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 96.581 ของมูลค่ารวม
มูลค่านำเข้าทั้งสิ้น	200.50	ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 3.418 ของมูลค่ารวม
ได้เปรียบดุลการค้า	5,464.00	ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 93.162 ของมูลค่ารวม

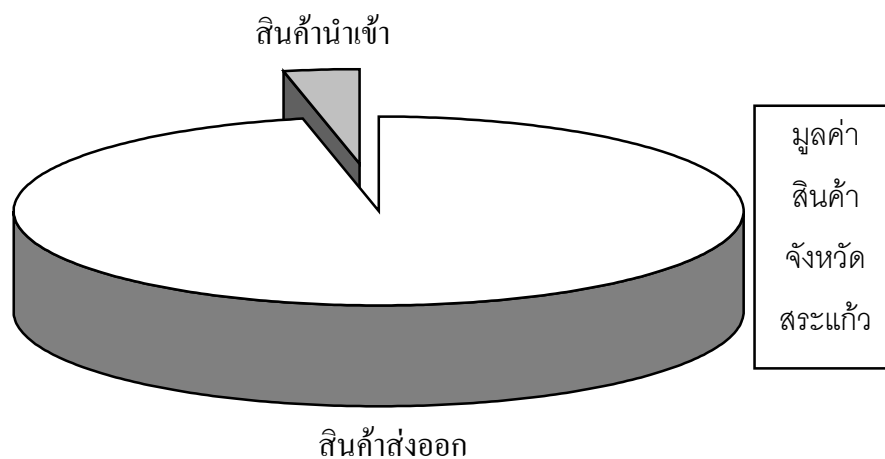
ตารางที่ 9: มูลค่าสินค้าส่งออกนำเข้าประเทศกัมพูชาด้านจังหวัดสระแก้ว

หน่วย: ล้านบาท

ปี	1994	1995	1996	1997	1998	1999	รวม
ส่งออก	1,853.980	2,579.904	3,103.672	4,063.083	5,664.499	7,420.000	24,685.138
นำเข้า	48.006	29.721	64.171	203.126	200.507	270.000	815.531
รวม	1,901.986	2,609.625	3,167.843	4,266.209	5,865.006	7,690.000	25,500.669

15/1999 919 9

แผนภูมิที่ 3: สัดส่วนมูลค่าสินค้าส่งออกนำเข้าประเทศกัมพูชาด้านจังหวัดสระแก้ว ปี 1998

การค้าชายแดนจังหวัดจันทบุรี

ในเดือนมกราคม-ธันวาคม 1999 ภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาด้านจังหวัดจันทบุรี มีมูลค่าการค้า ดังนี้

มูลค่าการค้ารวม	1,002.34	ล้านบาท
การส่งออก	957.90	ล้านบาท
การนำเข้า	44.44	ล้านบาท
ดุลการค้า	913.46	ล้านบาท

ศึกษาเปรียบเทียบการค้าชายแดนปี 1998 กับปี 1999 มีมูลค่าการค้าดังนี้

	1998 (ล้านบาท)	1999 (ล้านบาท)	เพิ่ม/ลด (%)
การส่งออก	901.42	957.90	+ 6.26
การนำเข้า	158.20	44.44	- 71.91
ดุลการค้า	743.22	913.46	+ 22.91

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี

มูลค่าการส่งออกการค้าชายแดนปี 1999 เป็นจำนวน 957.90 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 56.48 ล้านบาทจากจำนวน 901.42 ล้านบาทของปี 1998 หรือคิดเป็นอัตราร้อยละ 6.26 ส่วนการนำเข้า เป็นจำนวน 44.44 ล้านบาท ลดลงจากจำนวน 158.20 ล้านบาทของปี 1998 ถึง 113.76 ล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราร้อยละ 71.91 ดังนั้น ดุลการค้าไทยได้เปรียบกัมพูชาในปี 1999 เป็นจำนวน 913.46 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 170.24 ล้านบาทจากดุลการค้าที่ไทยได้เปรียบจำนวน 743.22 ล้านบาทของปี 1998 หรือคิดเป็นอัตราร้อยละ 22.91

การค้าชายแดนจังหวัดตราด

ในเดือนมกราคม-ธันวาคม 1999 ภาวะการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดตราด มีมูลค่าการค้า ดังนี้

มูลค่าการค้ารวม	3,476.70	ล้านบาท
การส่งออก	3,182.80	ล้านบาท
การนำเข้า	293.90	ล้านบาท
ดุลการค้า	2,888.90	ล้านบาท

ศึกษารายละเอียดได้จากตารางที่ 10

ตารางที่ 10: มูลค่าการค้าไทย-กัมพูชา ด้านจังหวัดตราด

หน่วย: ล้านบาท

ปี 1999	มูลค่าการค้า รวม	มูลค่าส่งออก	มูลค่านำเข้า	ดุลการค้า
มกราคม	292.73	236.67	56.06	+ 180.61
กุมภาพันธ์	240.15	202.81	37.34	+ 165.47
มีนาคม	350.10	324.86	25.24	+ 299.62
เมษายน	221.99	213.45	8.54	+ 204.91
พฤษภาคม	249.05	234.88	14.17	+ 220.71
มิถุนายน	252.96	242.84	10.12	+ 232.72
กรกฎาคม	248.02	231.30	16.72	+ 214.58
สิงหาคม	259.71	239.67	20.04	+ 219.63
กันยายน	336.08	318.06	18.02	+ 300.04
ตุลาคม	306.25	293.36	12.89	+ 280.47
พฤศจิกายน	335.93	305.17	30.76	+ 274.41
ธันวาคม	383.73	339.73	44.00	+ 295.73
รวมมูลค่าปี 1999	3,476.70	3,182.80	293.90	+ 2,888.90

ที่มา: ด้านศุลกากรคลองใหญ่

ศึกษาเปรียบเทียบการค้าชายแดนปี 1998 กับปี 1999 มีมูลค่าการค้าดังนี้

	1998 (ล้านบาท)	1999 (ล้านบาท)	เพิ่ม/ลด (%)
มูลค่าการค้ารวม	3,047.80	3,476.70	+ 14.70
การส่งออก	2,385.06	3,182.80	+ 33.44
การนำเข้า	662.74	293.90	- 55.66
ดุลการค้า	1,722.32	2,888.90	

มูลค่าการส่งออกการค้าชายแดนปี 1998 มีมูลค่าการค้ารวม 3,047.80 ล้านบาท ต่อมาปี 1999 มีมูลค่าการค้ารวม 3,476.70 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 428.90 ล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราการร้อยละ 14.70 แยกเป็นมูลค่าการส่งออกปี 1998 จำนวน 2,385.06 ล้านบาท ปี 1999 จำนวน 3,182.80 เพิ่มขึ้น 797.74 ล้านบาท คิดเป็นอัตราการร้อยละ 33.44 มูลค่าการนำเข้าปี 1998 จำนวน 662.74 ล้านบาท ปี 1999 จำนวน 293.90 ล้านบาท ลดลง 368.84 ล้านบาท คิดเป็นอัตราการร้อยละ 55.66

ศึกษารายละเอียดมูลค่าการค้าชายแดนระหว่างไทย-กัมพูชา ผ่านด่านศุลกากรคลองใหญ่ จังหวัดตราด ตั้งแต่ปี 1992-1999 ได้จากตารางที่ 11

ตารางที่ 11: มูลค่าการค้าระหว่างไทย-กัมพูชา ผ่านด่านศุลกากรคลองใหญ่ ปี 1992-1999

ปี	การค้ารวม		การส่งออก		การนำเข้า		ดุลการค้า (ล้านบาท)
	มูลค่า (ล้านบาท)	เพิ่มลด จากปีก่อน (%)	มูลค่า (ล้านบาท)	เพิ่มลด จากปีก่อน (%)	มูลค่า (ล้านบาท)	เพิ่มลด จากปีก่อน (%)	
1992	719.83	-	227.05	-	492.78	-	- 265.73
1993	2,052.82	+ 185.18	859.63	+ 268.61	1,193.18	- 142.13	- 333.55
1994	1,811.78	+ 11.74	359.05	- 58.23	1,452.73	+ 21.75	- 1,093.68
1995	3,356.50	+ 85.26	674.77	+ 87.93	2,681.73	+ 84.60	- 2,006.96
1996	2,666.99	- 20.54	1,452.91	+ 153.32	1,214.08	- 54.73	+ 238.83
1997	3,757.44	+ 40.77	1,976.60	+ 36.04	1,780.84	+ 46.68	+ 195.76
1998	3,047.80	- 18.89	2,385.06	+ 20.66	662.74	- 62.78	+ 1,722.32
1999	3,476.70	+ 14.70	3,182.80	+ 33.44	293.90	- 55.66	+ 2,888.90

ที่มา: ด่านศุลกากรคลองใหญ่

การค้าชายแดนจังหวัดสุรินทร์

การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ผ่านด่านช่องจอม-โอรส์เมตในปี 2001 รวบรวมสถิติการค้า
ได้ดังนี้

เดือน	การค้ารวม	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
มกราคม	20.031	18.542	1.489	+17.053
กุมภาพันธ์	20.367	17.948	2.419	+15.529
มีนาคม	39.008	36.447	2.561	+33.886
เมษายน	16.112	13.738	2.374	+11.364
พฤษภาคม	18.751	18.193	0.558	+17.635
มิถุนายน	5.389	5.132	0.257	+4.875
กรกฎาคม	16.311	16.165	0.146	+16.019
สิงหาคม	17.739	17.413	0.326	+17.087
กันยายน	19.350	18.993	0.357	+18.636
ตุลาคม	19.874	19.847	0.027	+19.820
พฤศจิกายน	12.064	11.654	0.410	+11.244
ธันวาคม	21.794	21.431	0.363	+21.068
รวม	226.790	215.503	11.287	+204.216

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์, 2002 (พ.ศ. 2545)

สรุปการแจกแจงตารางแสดงมูลค่าการค้าชายแดนของแต่ละจังหวัดข้างต้น จะเห็นได้ว่า
สามจังหวัดชายแดนภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด เป็นจุดติดต่อกับชาย
ชายแดนกับกัมพูชาที่สำคัญ ซึ่งมีสถิติบันทึกโดยละเอียดศึกษาได้จากตารางที่ 12

ตารางที่ 12: การค้าชายแดนไทย-กัมพูชารายจังหวัด ปี 1999

มูลค่า: ล้านบาท

จังหวัด	มูลค่าการค้ารวม				ส่งออก				นำเข้า				ดุลการค้า
	1998	1999			1998	1999			1998	1999			
	มูลค่า	มูลค่า	สัดส่วน	% เปลี่ยนแปลง	มูลค่า	มูลค่า	สัดส่วน	% เปลี่ยนแปลง	มูลค่า	มูลค่า	สัดส่วน	% เปลี่ยนแปลง	
ตราด	3,116.52	3,477.39	49.19	11.58	2,453.14	3,183.44	45.03	29.77	663.38	293.95	4.16	-55.69	2,889.49
จันทบุรี	1,059.31	1,002.66	14.18	-5.35	901.11	957.90	13.55	6.30	158.20	44.76	0.63	-71.71	913.14
สระแก้ว	5,865.01	6,015.78	85.10	2.57	5,664.52	5,743.74	81.25	1.40	200.49	272.04	3.85	35.69	5,471.70
รวม	10,040.8	10,495.8	100.00	4.53	9,018.77	9,885.08	100.00	9.61	1,022.07	610.75	100.00	-40.24	9,274.33
	4	3											

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า

สำนักพัฒนานโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ

กรมการค้าต่างประเทศ

ตารางที่ 13: มูลค่าสินค้าส่งออกนำเข้าที่สำคัญรายจังหวัดชายแดน
ของไทยกับประเทศกัมพูชา ประจำปี 1999

มูลค่า: ล้านบาท

เดือนจังหวัด	ตราด	จันทบุรี	สระแก้ว	รวม	มูลค่ารวม
ม.ค. : ส่งออก	236.7796	85.8067	505.5930	828.1793	828.1793
นำเข้า	56.0642	5.8681	14.6580	76.5902	76.5902
รวม	292.8438	91.6748	520.2510	904.7696	904.7696
ดุลการค้า	180.7155	79.9387	490.9350	751.5891	751.5891
ก.พ. : ส่งออก	202.8107	82.4431	419.5854	704.8391	1,533.0185
นำเข้า	37.3431	1.5372	29.1705	68.0508	144.6410
รวม	240.1538	83.9803	448.7558	772.8900	1,677.6595
ดุลการค้า	165.4675	80.9059	390.4149	636.7883	1,388.3774
มี.ค. : ส่งออก	324.8676	117.8737	573.1276	1,015.8689	2,548.8874
นำเข้า	25.2417	2.2584	34.6410	62.1411	206.7821
รวม	350.1093	120.1321	607.7686	1,078.0100	2,755.6695
ดุลการค้า	299.6259	115.6153	538.4867	953.7278	2,342.1053
เม.ย. : ส่งออก	213.9550	81.5379	482.3490	777.8419	3,326.7293
นำเข้า	8.5450	2.0208	22.5433	33.1091	239.8913
รวม	222.5001	83.5587	504.8923	810.9511	3,566.6206
ดุลการค้า	205.4100	79.5171	459.8057	744.7328	3,086.8381
พ.ค. : ส่งออก	234.8885	86.9471	596.8026	918.6383	4,245.3676
นำเข้า	14.1760	1.1236	37.5162	52.8158	292.7070
รวม	249.0646	88.0707	634.3188	971.4540	4,538.0746
ดุลการค้า	220.7125	85.8235	559.2865	865.8225	3,952.6606
มิ.ย. : ส่งออก	242.8350	90.5864	540.7719	874.1934	5,119.5610
นำเข้า	10.1210	2.2622	17.4986	29.8817	322.5887
รวม	252.9560	92.8485	558.2705	904.0751	5,442.1497
ดุลการค้า	232.7140	88.3242	523.2734	844.3116	4,796.9722
ก.ค. : ส่งออก	231.3009	81.6943	497.6553	810.6506	5,930.2115
นำเข้า	16.7258	1.6546	12.6555	31.0359	353.6246
รวม	248.0267	83.3489	510.3108	841.6864	6,283.8361
ดุลการค้า	214.5751	80.0398	484.9998	779.6147	5,576.5869

**ตารางที่ 13 (ต่อ): มูลค่าสินค้าส่งออกนำเข้าที่สำคัญรายจังหวัดชายแดน
ของไทยกับประเทศกัมพูชา ประจำปี 1999**

มูลค่า: ล้านบาท

เดือนจังหวัด	ตราด	จันทบุรี	สระแก้ว	รวม	มูลค่ารวม
ส.ค. : ส่งออก	239.6698	41.1533	456.6056	737.4286	6,667.6402
นำเข้า	20.0442	3.3125	24.3270	47.6837	401.3083
รวม	259.7140	44.4657	480.9326	785.1123	7,068.9485
ตุลการค้า	219.6256	37.8408	432.2786	689.7449	6,266.3319
ก.ย. : ส่งออก	318.0637	65.1813	471.2581	854.5031	7,522.1433
นำเข้า	18.0248	1.9901	25.7686	45.7834	447.0918
รวม	336.0884	67.1714	497.0267	900.2866	7,969.2351
ตุลการค้า	300.0389	63.1913	445.4895	808.7197	7,075.0516
ต.ค. : ส่งออก	293.3633	92.5241	404.2604	790.1477	8,312.2910
นำเข้า	12.8911	5.0522	25.2148	43.1581	490.2499
รวม	306.2544	97.5762	429.4752	833.3058	8,802.5409
ตุลการค้า	280.4721	87.4719	379.0456	746.9896	7,822.0411
พ.ย. : ส่งออก	305.1773	72.7301	335.9440	713.8515	9,026.1425
นำเข้า	30.7646	6.8346	9.2151	46.8143	537.0642
รวม	335.9419	79.5647	345.1591	760.6658	9,563.2067
ตุลการค้า	274.4127	65.8955	326.7290	667.0372	8,489.0783
ธ.ค. : ส่งออก	339.7289	59.4221	459.7860	858.9370	9,885.0795
นำเข้า	44.0074	10.8418	18.8352	73.6845	610.7487
รวม	383.7363	70.2640	478.6212	932.6215	10,495.8282
ตุลการค้า	295.7215	48.5803	440.9507	785.2525	9,274.3309
ม.ค.-ธ.ค. : ส่งออก	3,183.4404	957.9002	5,743.7390	9,885.0795	9,885.0795
นำเข้า	293.9489	44.7560	272.0438	610.7487	610.7487
รวม	3,477.3894	1,002.6561	6,015.7827	10,495.8282	10,495.8282
ตุลการค้า	2,889.4915	913.1442	5,471.6952	9,274.3309	9,274.3309

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า

สำนักพัฒนานโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ

กรมการค้าต่างประเทศ

มูลค่าการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา (สระแก้ว จันทบุรี ตราด) ปี 2001

มูลค่าการส่งออก-นำเข้า ณ ด้านศุลกากรอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีสถิติมูลค่าการค้ารวม 7,387,490 ล้านบาท มูลค่าการส่งออก 7,099,367 ล้านบาท มูลค่าการนำเข้า 288,123 ล้านบาท ดุลการค้า 6,811,244 ล้านบาท

มูลค่าการส่งออก-นำเข้า บริเวณจังหวัดจันทบุรี มีสถิติมูลค่าการค้ารวม 661.48 ล้านบาท มูลค่าการส่งออก 651.37 ล้านบาท มูลค่าการนำเข้า 10.11 ล้านบาท ดุลการค้า 641.26 ล้านบาท

มูลค่าการส่งออก-นำเข้า ณ ด้านศุลกากรคลองใหญ่ จังหวัดตราด มีสถิติมูลค่าการค้ารวม 7,429.87 ล้านบาท มูลค่าการส่งออก 7,356.95 ล้านบาท มูลค่าการนำเข้า 72.92 ล้านบาท ดุลการค้า 7,284.03 ล้านบาท

บทที่ 5

ปัญหาและอุปสรรคในการค้าชายแดน

จากการวิจัยการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชามาทั้งหมดจะพบว่า ความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นไม่ใช่จะมีการพัฒนาและขยายตัวได้อย่างราบรื่นสะดวก หากแต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการที่รบกวนการแก้ไขจากทั้งความร่วมมือระหว่างรัฐบาลของสองประเทศ และการแก้ไขภายในของแต่ละประเทศเอง ทั้งนี้เพราะสาเหตุของปัญหามีหลายปัจจัยทั้งเกิดจากภายในของไทยเอง เกิดจากภายในของฝ่ายกัมพูชาเอง และเป็นปัญหาร่วมกันทั้งสองฝ่าย ในโครงการวิจัยนี้จะได้อธิบายโดยละเอียดเป็นลำดับไป

5.1 ปัญหาเรื่องการซื้อขายและระบบการชำระเงิน

การค้าชายแดนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันจากการทำวิจัยไว้ในบทที่ 3 ได้อธิบายถึงวิธีการค้าไว้แล้วมีทั้งการค้ารายย่อยและการค้าในปริมาณมาก การค้ารายย่อยโดยส่วนใหญ่ใช้เงินสดซื้อขายกันที่ตลาดชายแดนเลยจึงแทบจะไม่มีปัญหา แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นมักจะเป็นการซื้อขายสินค้าในปริมาณและมูลค่ามาก แม้ว่าจะนับการค้าชายแดนในปริมาณมากเป็นการค้าในระบบ หากแต่ยังไม่อยู่ในระดับมาตรฐานสากล คือมีสัญญาซื้อขายและการชำระเงินผ่านระบบธนาคาร ที่ผ่านมาและปัจจุบันพ่อค้าคนไทยและพ่อค้าคนกัมพูชายังอาศัยความรู้จักคุ้นเคยทำการซื้อขายสินค้ากันดังเช่นพ่อค้าคนกัมพูชาส่งซื้อสินค้าจากพ่อค้าคนไทยด้วยวาจาไม่มีการทำสัญญาซื้อขายกัน พ่อค้าคนไทยรับการสั่งซื้อแล้วก็ส่งสินค้าไปให้โดยส่วนใหญ่ใช้ระบบสินเชื่อ พ่อค้าคนกัมพูชาไม่มีเงินสดมาซื้อเมื่อส่งสินค้าเข้าไปแล้วก็นำไปขายจนหมด จึงจะนำเงินที่ขายของได้มาชำระหนี้ค่าสินค้าและส่งซื้อของใหม่ต่อไปโดยใช้ระบบสินเชื่ออีกหมุนเวียนเป็นวัฏจักรอยู่อย่างนี้ การซื้อขายกันโดยไม่มีสัญญาซื้อขายเช่นนี้จึงง่ายต่อการถูกฉ้อโกงจากพ่อค้าคนกัมพูชา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งพ่อค้าคนไทยมีความเสี่ยงอย่างมากต่อการสูญเสียเงินและทรัพย์สิน ถ้าหากสมมุติว่าเกิดกรณีพ่อค้าคนกัมพูชาสะสมหนี้จำนวนมากแล้วไม่จ่ายชำระซึ่งเป็นการหนีหนี้ พ่อค้าคนไทยก็ไม่สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายคืนได้ เพราะไม่มีสัญญาซื้อขายที่ทำระหว่างกันเป็นลายลักษณ์อักษร ทำการติดต่อซื้อขายกันเพียงวาจาเท่านั้น การขาดหลักฐานทางกฎหมายจึงเปรียบไม่ต่างอะไรจากการค้าในระบบ ในการค้าชายแดนการส่งสินค้าออกจากไทยไปกัมพูชาต้องผ่านพิธีการศุลกากร ต้องมีใบสัญญาซื้อขาย อาทิ ใบกำกับสินค้า เมื่อพ่อค้าคนไทยทำถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบเช่นนี้

แล้วไม่เพียงแต่จะมีกฎหมายคุ้มครองถ้าหากประสบปัญหาเท่านั้น ยังจะได้ประโยชน์เพื่อตัวพ่อค้าเองอีกด้วยในการรับภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) คืนจากทางราชการไทย

ปัญหาเรื่องการซื้อขายระหว่างพ่อค้าคนไทยและพ่อค้าคนกัมพูชาไม่ว่าฝ่ายพ่อค้าคนกัมพูชาซื้อโกงเงิน หรือฝ่ายพ่อค้าคนไทยส่งสินค้าปลอมไปขายก็ตาม เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการขยายตัวของการค้าชายแดน เพราะถ้าหากพ่อค้าคนไทยถูกโกงไม่ได้รับเงินค่าสินค้าบ่อย ๆ ก็จะทำให้ขาดทุน ไม่กล้าติดต่อค้าขายกับพ่อค้าคนกัมพูชาต่อไป การค้าชายแดนก็จะลดปริมาณลง นั่นหมายถึงมูลค่าการค้าชายแดนที่นำเงินตราเข้าประเทศจะลดน้อยลงเป็นเงาตามตัว และเท่ากับว่าไทยสูญเสียตลาดการค้าในกัมพูชาให้กับคู่แข่งทางการค้าที่มาจากแดนไกล อาทิ จีน สิงคโปร์ มาเลเซีย ใต้หวัน และเวียดนาม (ปัจจุบันเวียดนามปฏิรูปเศรษฐกิจจนเปลี่ยนฐานะจากตลาดรับสินค้าที่ระบายไปจากไทยกลายเป็นผู้ผลิตสินค้าได้ในระดับอุตสาหกรรมเบื้องต้นที่ใช้เทคโนโลยีง่าย ๆ (Infant Industry) และส่งสินค้าเข้าไปขายแข่งกับไทยในตลาดกัมพูชา โดยมีพรมแดนติดกับกัมพูชาด้านทิศตะวันออก มีจุดผ่อนปรนทางการค้าหลายแห่งสะดวกต่อการขนส่งสินค้าเข้าสู่กัมพูชา) ในทางกลับกันถ้าหากพ่อค้าคนไทยซื้อโกงโดยส่งสินค้าที่ห่อปลอมไปขายในกัมพูชาและคิดราคาแพง เมื่อพ่อค้าคนกัมพูชาจับได้ก็จะพากันระงับไม่สั่งซื้อสินค้าจากไทย และหันไปสั่งซื้อสินค้าจากคู่แข่งทางการค้าของไทย จึงเป็นการสูญเสียตลาดการค้าในกัมพูชาไปอีกวิธีหนึ่ง

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งในการค้าชายแดนคือ ระบบการชำระเงิน ซึ่งยังไม่อยู่ในระดับมาตรฐานชำระเงินค่าสินค้าผ่านระบบธนาคาร สมมติว่าการค้าดำเนินไปตามปกติ เมื่อพ่อค้าคนกัมพูชาสั่งซื้อสินค้าแล้วพ่อค้าคนไทยส่งสินค้าไปให้ตามจำนวนและชนิดที่สั่ง พ่อค้าคนกัมพูชาได้รับสินค้าแล้วต้องการชำระเงินค่าสินค้า วิธีการที่พ่อค้าคนกัมพูชาชำระเงินค่าสินค้าให้พ่อค้าคนไทยในการค้าชายแดนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เรียกว่า ระบบโปยกั๊ว¹ หมายถึง การค้าชายแดนในปริมาณมากเมื่อพ่อค้าคนกัมพูชาสั่งซื้อสินค้าจากพ่อค้าคนไทย หลังจากได้รับสินค้าเรียบร้อยแล้วต้องการชำระเงินค่าสินค้า ก็จะนำเงินมาฝากคนไทย ซึ่งรับเป็นนายหน้าเพื่อนำเงินไปชำระค่าสินค้ากับพ่อค้าคนไทย สาเหตุที่นิยมจ่ายเงินชำระค่าสินค้าโดยระบบโปยกั๊ว เพราะว่าธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ของไทยที่มีสาขาอยู่ตามจังหวัดและอำเภอชายแดนซึ่งทำการค้าชายแดนไม่กล้าเสี่ยงต่อการค้าชายแดนโดยไม่อนุมัติการปล่อยสินเชื่อให้พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนคนไทย เพื่อไปปล่อยสินเชื่อให้พ่อค้าคนกัมพูชาอีกต่อหนึ่ง ดังนั้นการค้าชายแดนที่พ่อค้าคนไทยปล่อยสินเชื่อให้พ่อค้าคนกัมพูชานำสินค้าไปขายก่อนจนหมดแล้วนำเงินมาชำระหนี้จึงอยู่นอก

¹ สัมภาษณ์ สมกรณ์ ปรัชญาวุฒิรัตน์, นักวิชาการสมาคมหอการค้าไทย, 20 กันยายน 2545.

ระบบ และสั่งซื้อสินค้างวดต่อไปโดยใช้สินค้าแล้วนำไปขายให้หมดก่อนจึงนำเงินมาชำระหนี้ค่าสินค้าหมุนเวียนเป็นวัฏจักรเช่นนี้ อีกประการหนึ่งดังกล่าวมาแล้วว่า การค้าขายแดนระหว่างพ่อค้าคนไทยกับพ่อค้าคนกัมพูชายังคงใช้ความไว้นื้อเชื่อใจกันในการติดต่การค้าขายโดยไม่มีสัญญาซื้อขายระหว่างกัน จึงนิยมจ่ายเงินค่าสินค้าด้วยเงินนอกระบบโพยก๊วน

ปัญหาการชำระเงินค่าสินค้านอกระบบนี้เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของตลาดการค้าในกัมพูชา สมมุติว่าเกิดกรณีข้อโกงเงินค่าสินค้ากันบ่อย ๆ โดยพ่อค้าคนกัมพูชาเองไม่จ่ายเงินชำระหนี้ หรือคนไทยที่รับเป็นนายหน้ารับเงินโพยก๊วนที่พ่อค้าคนกัมพูชาจ่ายมาแล้วไม่ไปให้พ่อค้าคนไทยเรียกง่าย ๆ ว่า คนไทยโกงเงินโพยก๊วนไม่จ่ายให้พ่อค้าคนไทย เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้พ่อค้าคนไทยพากันหวาดระแวงไม่กล้าค้ากับพ่อค้าคนกัมพูชาอีกต่อไป ดังนั้นการติดต่การค้าขายระหว่างไทยกับกัมพูชาก็จะลดปริมาณลง ส่งผลให้มูลค่าการค้าระหว่างกันสองประเทศลดลงต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่

ปัญหาการค้าขายแดนอีกประการหนึ่งที่จะตามมาจากการโอนเงินนอกระบบโพยก๊วนคือการก่อให้เกิดข้อสงสัยจากหน่วยงานภาครัฐของไทย เพื่อทำการตรวจสอบการหมุนเวียนของเงินที่ได้จากการซื้อขายกันนั้น เนื่องจากปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 สิงหาคม 1999 (พ.ศ. 2542) จุดประสงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำใดก็ตามเพื่อให้ “เงินสกปรก” หรือเงินหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดเปลี่ยนสถานะเป็น “เงินสะอาด” หรือได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ที่เรียกกันว่า “การฟอกเงิน” ซึ่งการกระทำนี้ถือเป็นความผิดทางอาญา ทั้งนี้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้มีผลบังคับใช้ต่อการซื้อขายสินค้าโดยใช้โพยก๊วนด้วย จึงทำให้พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าขายแดนได้รับผลกระทบจากการใช้พระราชบัญญัติมาใช้บังคับ และส่งผลให้มูลค่าการค้าขายสินค้าลดลงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งทรัพย์สินของพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าขายแดนจะถูกตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีได้มีการแบ่งแยกกว่าทรัพย์สินที่ได้มานั้น ได้มาจากการประกอบอาชีพประเภทใด เหล่านี้จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคที่ต้องเร่งแก้ไข

กล่าวโดยรวมปัญหาการซื้อขายและระบบการชำระเงินในการค้าขายแดนยังไม่มีมีการจ่ายเงินชำระค่าสินค้าผ่านระบบธนาคารด้วยการเปิด L/C (Letter of credit) ซึ่งยังเป็นเรื่องอีกยาวนาน (ยกเว้นการค้าระดับระหว่างประเทศ ที่พ่อค้าในกรุงเทพฯ ติดต่อกำธุรกิจกับพ่อค้าคนกัมพูชาที่กรุงพนมเปญ มีการจ่ายเงินชำระค่าสินค้าด้วยการเปิด L/C)

5.2 ปัญหาเส้นทางคมนาคมในกัมพูชา และระเบียบมาตรการการขนส่งสินค้าเข้ากัมพูชา

ในการค้าขายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชามิได้หมายถึงเฉพาะเพียงการค้าบริเวณพรมแดนติดต่อกันระหว่างสองประเทศเท่านั้น ยังหมายถึงการขยายตลาดสินค้าไปยังจังหวัดต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ตอนในของประเทศกัมพูชาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพมหานครเป็นตลาดจุดหมายปลายทางที่สำคัญ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสินค้าจากไทยจะกระจายตัวอยู่เฉพาะทางซีกตะวันตกของประเทศกัมพูชาและที่กรุงเทพมหานครเท่านั้น โอกาสการกระจายตัวในซีกตะวันออกของประเทศกัมพูชายังทำได้น้อย อย่างไรก็ตามเป็นความหวังในอนาคตของไทยที่พยายามขยายตลาดการค้าไปให้ทั่วประเทศกัมพูชา

ในปัจจุบันสิ่งสำคัญที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการค้าและขยายตลาดสินค้า คือ เส้นทางคมนาคมภายในประเทศกัมพูชาที่ชำรุดทรุดโทรมขาดการฟื้นฟูบูรณะ อันมีสาเหตุประมวลได้ดังนี้

ประการแรก มองย้อนไปในอดีตกัมพูชาตกอยู่ในสภาวะสงครามกลางเมืองมานานถึง 18 ปี (ค.ศ. 1975-1993) ประเทศไม่มีสันติภาพที่จะพัฒนา ดังนั้นถนนที่ชำรุดเสียหายจากภัยสงครามจึงไม่มีโอกาสพัฒนาซ่อมแซม ต่อมาเมื่อมีรัฐบาลปกครองประเทศที่มาจากการเลือกตั้ง ตั้งแต่ ค.ศ. 1993 จนถึงปัจจุบัน ค.ศ. 2003 เวลาเกือบ 10 ปีรัฐบาลผสมที่บริหารประเทศยังคงแก่งแย่งผลประโยชน์ระหว่างพรรคการเมืองมากกว่าจะทำได้เพื่อส่วนรวมคือชาติและประชาชน ดังนั้นการพัฒนาประเทศอันรวมถึงการบูรณะถนนหนทาง จึงไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

ประการที่ 2 เนื่องจากรัฐบาลกัมพูชาขาดแคลนเงินงบประมาณ ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศผู้บริจาค (CG) และสถาบันการเงินระหว่างประเทศ ได้แก่ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลก และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย แม้รัฐบาลกัมพูชาจะได้รับเงินช่วยเหลือจากกลุ่มประเทศผู้บริจาคและสถาบันการเงินระหว่างประเทศแล้วก็ตาม แต่ดูเหมือนจะดำเนินการพัฒนาอย่างล่าช้าเพราะปัญหาการคอร์รัปชันในหมู่ผู้บริหารประเทศ ดังนั้นโอกาสที่จะพัฒนาประเทศเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จึงไม่ตกถึงมือสักที

จากประสบการณ์การเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลในประเทศกัมพูชาสำหรับงานวิจัยโครงการนี้ ผู้วิจัยได้เห็นสภาพถนนจากชายแดนไทยเข้าไปในแผ่นดินกัมพูชา ส่วนใหญ่เป็นถนนดินลูกรังในฤดูแล้งเป็นฝุ่นและในฤดูฝนเป็นโคลนตม และจากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเคยไปพำนักรอยู่ที่กรุงเทพมหานครเช่นเดียวกัน ในเมืองหลวงมีถนนสายหลักประมาณ 4-5 สายที่เป็นคอนกรีตและถนนลาดยางที่เหลือนอกนั้นเป็นถนนสายรอง ๆ ลงไปและตามตรอกซอกซอยล้วนมีสภาพชำรุดเป็นหลุมเป็นบ่อ

สัญญาไม่สะดวก นอกจากนี้ผู้วิจัยเคยเดินทางไปท่องเที่ยวที่จังหวัดเสียมราฐได้พบว่า แม้ในเมืองท่องเที่ยวเช่นนี้ยังไม่มีถนนได้มาตรฐานระดับลาดยางเชื่อมโยงสู่แหล่งท่องเที่ยว และในจังหวัดอื่นๆ ที่ผู้วิจัยเคยเดินทางไป ได้แก่ จังหวัดกัมปงจาม พระตะบอง กรุงพระสีหนุ เกาะกง กัมปงสะปือ และตาแก้ว ยังไม่มีถนนดีใช้สัญจรติดต่อภายในจังหวัด

ปัญหาเส้นทางคมนาคมที่มีสภาพชำรุดในกัมพูชาที่กล่าวมานี้นำไปสู่ปัญหาการค้าชายแดน วิเคราะห์ได้ดังนี้

ปัญหาประการที่ 1 ความเสียเปรียบต่อคู่แข่งทางการค้าในตลาดกัมพูชา เนื่องจากสภาพถนนในกัมพูชาไม่ดีต้องใช้เวลานานหลายวันในการขนส่งสินค้ากว่าจะถึงตลาดปลายทางจึงทำให้พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนคนไทยต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการขนส่งสินค้าสู่ตลาดกัมพูชา และเป็นปกติวิสัยที่พ่อค้าจะต้องนำค่าใช้จ่ายในการขนส่งที่เพิ่มขึ้นตามวันเวลาที่เพิ่มขึ้นไปบวกไว้ในต้นทุนสินค้า เพราะฉะนั้นเมื่อสินค้าถึงตลาดปลายทางและถึงมือผู้บริโภคจึงมีราคาแพง ทั้ง ๆ ที่ราคาต้นทุนของสินค้าจากต้นทางประเทศไทยมีราคาไม่แพง และประเทศไทยและกัมพูชามีพรมแดนติดกัน ค่าขนส่งทางบกน่าที่จะมีราคาถูกกว่าการขนส่งทางทะเลมาจากแดนไกล นี่จึงเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามีส่วนแบ่งตลาดกัมพูชาของไทย จะต้องไปแข่งขันกันในราคาสินค้าประเภทเดียวกันที่มาจากประเทศคู่แข่ง อาทิ จีน ไต้หวัน สิงคโปร์ มาเลเซีย และเวียดนาม เป็นต้น

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างกรณีศึกษา การขนส่งสินค้าจากต้นทางชายแดนไทย ออกไปท่าบลดอยเปตในฝั่งกัมพูชา และมีตลาดปลายทางที่กรุงพนมเปญ โดยใช้เส้นทางหมายเลข 5 มีระยะทางทั้งหมดประมาณ 420 กิโลเมตร ปัจจุบันการขนส่งสินค้าด้วยเส้นทางนี้ใช้เวลาถึง 3 วัน จากบอยเปตถึงกรุงพนมเปญเพราะถนนไม่ดีเป็นหล่มโคลนตมในฤดูฝน ถ้าเป็นฤดูแล้งก็จะสะดวกขึ้นช่วยร่นเวลาเหลือเพียง 2 วัน ถ้าสมมุติว่าสภาพถนนในกัมพูชาดีระยะทางเพียงเท่านี้ใช้เวลา 1 วันสามารถถึงปลายทางได้ ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายลงได้มาก² ส่งผลให้สินค้าจากไทยถึงตลาดผู้บริโภคในกัมพูชาได้ในราคาถูก

สมมุติว่าค่าจ้างบรรทุกสินค้าในกัมพูชาราคาตันละ 800 บาท พ่อค้าคนไทยจ้างบรรทุกสินค้าน้ำหนัก 50 ตัน พ่อค้าต้องจ่ายเงินค่าบรรทุกเที่ยวละ 40,000 บาท เปรียบเทียบกับค่าจ้างบรรทุกสินค้าในไทยราคาตันละ 400 บาท น้ำหนักสินค้าเท่ากันคือ 50 ตัน ต้องจ่ายค่าจ้างบรรทุกเที่ยวละ 20,000 บาท แสดงให้เห็นถึงความต่างในราคาค่าบรรทุกในสองประเทศได้ถึง 20,000

² สัมภาษณ์ สุรวุฒิ วงษ์สำราญ, ผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัด น. มาดีพีผล, 28 สิงหาคม 2544.

บาทต่อ 1 เทียว ในอนาคตถ้าหากถนนในกัมพูชาดีแล้วค่าจ้างบรรทุกสินค้าอาจลดลงเหลือต้นละ 400-350 บาทเท่ากับของไทย พ่อค้าคนไทยที่เคยบวกค่าบรรทุกที่มีราคาแพงกับต้นทุนราคาสินค้า ทำให้สินค้ามีราคาแพง ก็จะลดค่าใช้จ่ายลงตามตัว ส่งผลให้สินค้ามีราคาถูกลง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งฝ่ายกัมพูชาคือ ประชาชนคนกัมพูชาได้ซื้อสินค้าบริโภคและใช้สินค้าในราคาถูก และต่อฝ่ายไทยคือ พ่อค้าคนไทยสามารถขายสินค้าได้ถูกลงแข่งขันกับสินค้าจากประเทศอื่น ๆ ได้ ผลประโยชน์จะตกอยู่กับประเทศไทยโดยตรงที่เข้าไปมีส่วนแบ่งในตลาดกัมพูชาได้มาก

จากตัวอย่างที่ยกขึ้นมาศึกษาจะเห็นได้ว่าไทย (พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดน) สูญเสียเงินไปกับค่าจ้างรถบรรทุกปีหนึ่งหลายร้อยล้านบาท ค่าจ้างบรรทุกแพงกว่าในไทยหนึ่งเท่าตัว คือ 20,000 บาท สมมุติว่าต้องใช้รถบรรทุกสินค้าวันละ 60 คัน ต้องจ่ายเงินส่วนเกินที่แพงกว่าถึงวันละ 1,200,000 บาท ปีหนึ่งตกประมาณ 438 ล้านบาท ซึ่งเงินจำนวนนี้ถ้าหากผันมาเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายด้วยการสร้างถนนดีไว้ติดต่อค้าขายก็จะคืนกำไรให้ประชาชนชาวกัมพูชาได้ซื้อสินค้าราคาถูกจากไทย และไทยสามารถขยายตลาดการค้าในกัมพูชาได้กว้างขวาง

ปัญหาประการที่ 2 จากเส้นทางคมนาคมไม่ดีในกัมพูชาส่งผลให้สินค้าที่พ่อค้าส่งไปจำหน่ายเกิดการชำรุดเสียหาย ยิ่งระยะทางไกลลึกเข้าไปในดินแดนกัมพูชาก็จะยิ่งเสียหายมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น สินค้าบริโภคพวกผักและผลไม้ จากไทยส่งไปขาย ถนนไม่ดีทำให้ผักและผลไม้เหล่านั้นช้ำและมีผิวพรรณไม่สดสวย เมื่อถึงตลาดปลายทาง และราคาสินค้าอาจต้องลดลงตามสภาพ ส่วนสินค้าบริโภคพวกอาหารสำเร็จรูปที่บรรจุกล่องหรือกระป๋องก็อาจชำรุดเสียหายบ้าง สินค้าวัสดุก่อสร้าง เช่น กระเบื้องมุงหลังคา กระเบื้องปูพื้นและบุผนัง และสุขภัณฑ์ ต้องทำการบรรจุภัณฑ์กันกระแทกอย่างดีป้องกันการแตกหัก ไม่เช่นนั้นสินค้าเหล่านี้จะเสียหายได้มาก และสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าก็เช่นเดียวกัน ยิ่งใช้เทคโนโลยีขั้นสูงต้องยิ่งป้องกันความเสียหายมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

อีกปัญหาหนึ่งที่ต้องกล่าวถึงควบคู่กันไปคือระเบียบมาตรการการขนส่งสินค้าเข้ากัมพูชา (logistics) จากความตกลงระหว่างประเทศในการขนส่งสินค้าข้ามแดนระหว่างประเทศที่กำหนดห้ามใช้รถบรรทุกของประเทศหนึ่งเข้าไปยังอีกประเทศหนึ่ง สามารถใช้ได้เพียงชายแดนหรือลึกเข้าไปไม่เกิน 10 กิโลเมตร ต่อจากนั้นการบรรทุกสินค้าต้องใช้รถของประเทศนั้นบรรทุกเข้าไปยังดินแดนภายในประเทศ ดังนั้น การขนส่งสินค้าจากไทยไปยังกัมพูชาตอนในจึงต้องใช้ระเบียบมาตรการนี้เช่นเดียวกัน

ขั้นตอนการขนส่งสินค้าจากไทยเข้าไปในกัมพูชาจึงมี 2 ระยะ ที่จะกล่าวนี้เป็นกรณีศึกษา ด้านจุดผ่านแดนถาวรคลองลึก-ปอยเปต ระยะแรกพ่อค้าในอำเภออรัญประเทศต้องใช้รถบรรทุก

ของตนเองหรือจ้างรถบรรทุกของคนไทยนำสินค้าไปลงที่โกดังเก็บสินค้าของคนกัมพูชาที่ลงทุนปลูกไว้ให้เข้าไปในบอยเบต อยู่ลึกเข้าไปประมาณ 4-5 กิโลเมตร เมื่อรถบรรทุกจากฝั่งไทยไปถึงต้องจ้างคนงานชาวกัมพูชาขนสินค้าลงไปที่โกดัง 1 คืน ระยะที่ 2 วันรุ่งขึ้นจ้างคนงานขนสินค้าขึ้นรถบรรทุกของคนกัมพูชาเพื่อบรรทุกไปส่งยังตัวแทนจำหน่ายและพ่อค้าคนกัมพูชาในกรุงพนมเปญหรือในจังหวัดอื่น ๆ

จากระเบียบมาตรการที่กล่าวมานี้ทำให้พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนของไทยต้องเสียค่าใช้จ่ายที่จุดนี้ถึง 3 รายการ ได้แก่ ค่าจ้างคนงานขนสินค้าขึ้น-ลงจากรถ ค่าเช่าโกดังเก็บสินค้า 1 คืน และค่าจ้างรถบรรทุกในกัมพูชาบรรทุกสินค้าสู่ตลาดปลายทาง ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนที่มุ่งหวังหากำไรจากการค้าจึงนำไปบวกกับต้นทุนราคาสินค้า ทำให้สินค้ามีต้นทุนสูงเมื่อถึงมือผู้บริโภคในกัมพูชาจึงมีราคาแพง ส่งผลให้การเข้าไปแข่งขันกับสินค้าของประเทศอื่น ๆ ในตลาดกัมพูชาทำได้ยาก ปัญหาการขนส่งที่ไม่สามารถบรรทุกสินค้าไปยังตลาดปลายทางในกัมพูชาได้ในระยะเดียว ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการบรรทุกสินค้าแต่ละเที่ยวจึงกลายเป็นอุปสรรค อีกประการหนึ่ง การขนสินค้าขึ้น-ลงจากรถบรรทุกนอกจากทำให้เสียเวลาเสียค่าขนสินค้าแล้ว ยังอาจเกิดปัญหาสินค้าชำรุดเสียหายจากการแบกหามได้ เพราะการค้าชายแดนต้องเข้าใจว่าไม่ได้บรรทุกด้วยตู้คอนเทนเนอร์อย่างการขนส่งระดับสากล แต่ใช้รถยนต์บรรทุก 10 ล้อ ดังนั้น ถ้าหากสินค้าเสียหายก็จะส่งผลให้การค้าไม่เป็นที่น่าเชื่อถือของลูกค้าและตัวแทนจำหน่าย ซึ่งบุคคลเหล่านี้อาจจะเปลี่ยนไปสั่งซื้อสินค้าจากประเทศอื่นที่บรรทุกมาโดยทางเรือที่ทำให้สินค้ามีสภาพดีกว่าของไทยก็เป็นได้

สำหรับด้านจังหวัดอื่น ๆ เช่นการค้าชายแดนผ่านจุดผ่อนปรนในจังหวัดจันทบุรี จะไม่มีขั้นตอนการขนส่งเป็น 2 ระยะดังที่กล่าวมา เพราะไม่มีโกดังเก็บสินค้าในฝั่งกัมพูชาที่จะเก็บค้าง 1 คืน ดังนั้นพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนไทยจึงต้องเร่งขนถ่ายสินค้าที่ชายแดนจากรถบรรทุกของไทยไปขึ้นรถบรรทุกของคนกัมพูชาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาทำการของด่านศุลกากร³ ด้านจังหวัดสุรินทร์ ที่จุดผ่อนปรนช่องจอม-โอรส์เมียด ก็เช่นเดียวกันไม่มีโกดังเก็บสินค้า แต่รถบรรทุกสินค้าจากไทยสามารถขนส่งเข้าไปได้ในดินแดนกัมพูชาถึงอำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี⁴ หรืออีกวิธีหนึ่งพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนคนไทยส่งสินค้าจากโรงงานมาลงที่โกดัง

³ สัมภาษณ์ ยรรยง เนตรสมานนท์, ประธานหอการค้าเขต 1, 13 มีนาคม 2544.

⁴ ในช่วงที่ผู้วิจัยลงสนามเก็บข้อมูลยังมีฐานะเป็นจุดผ่อนปรน ต่อมาเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2545 รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาได้ตกลงร่วมกันปรับฐานะเป็นจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม-โอรส์เมียด

สัมภาษณ์ ณรงค์ นิรติศัย, นายตรวจศุลกากร ด้านศุลกากรช่องจอม จังหวัดสุรินทร์, 10 กุมภาพันธ์ 2544.

ฝั่งไทย (ผู้วิจัยลงสนามเก็บข้อมูลพบว่าเป็นห้องแถวไม้บ้าง เป็นตึกบ้าง ที่ใช้เก็บสินค้า) แล้วจึง ค่อยนำสินค้าออกจำหน่ายทั้งขายส่งและขายปลีกให้กับพ่อค้ากัมพูชา (ผู้วิจัยพบที่จุดผ่อนปรน บ้านแหลม อำเภอโป่งน้ำร้อน และจุดผ่อนปรนบ้านซับตารี อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี)

ปัญหาที่เกิดตามมาจากขั้นตอนการขนส่งสินค้าที่แบ่งเป็น 2 ระยะนี้ ได้เคยเกิดการเรียกร้องให้ขยายเวลาเปิด-ปิดด่านชายแดน ซึ่งงานวิจัยโครงการนี้ขอกรณีศึกษาการเสนอขยายเวลาเปิด-ปิดจุดผ่านแดนถาวรคลองลึก-ปอยเปต เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2001 กลุ่มพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนด้านจังหวัดสระแก้วยื่นข้อเสนอให้รัฐบาลไทยภายใต้การนำของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร พิจารณานุมัติขยายเวลาเปิด-ปิด จุดผ่านแดนถาวรคลองลึก-ปอยเปต จากเวลาเดิม 7.30-17.00 น.⁵ เป็นเวลา 7.30-24.00 น. จึงนำไปสู่ความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างพ่อค้าผู้ทำการค้าชายแดนและฝ่ายทหารผู้ดูแลความมั่นคงชายแดน เพราะฝ่ายพ่อค้ามีความเห็นว่าขั้นตอนการขนส่งสินค้าเข้ากัมพูชาหลังจากผ่านการตรวจของด่านศุลกากรไทยแล้ว เมื่อเข้าไปดินแดนกัมพูชาต้องไปถ้ายสินค้าลงที่โกดังเก็บสินค้าซึ่งช่วงนี้จะเสียเวลาเพราะใช้แรงงานคน พ่อค้าอ้างว่าเวลาจะเหลือไม่พอในการนำรถกลับเข้าประเทศไทยให้ทันเวลาด่านปิด จึงเสนอขอขยายเวลาเปิด-ปิดด่านออกไปอีกจนถึงเวลา 24.00 น. หากไม่เช่นนั้นแล้วจะต้องค้างแรมในฝั่งกัมพูชา หรือไม่ก็ต้องเสียค่าปรับออกจากด่านตรวจคนเข้าเมืองและด่านศุลกากรของฝั่งกัมพูชา เพราะรถเดินทางมาถึงด่านหลังเวลาทำการ ในอัตราที่เคยปฏิบัติกันคือประมาณ 500 บาทต่อคัน⁶

⁵ สถานการณ์ล่าสุดเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2546 ได้มีการจัดประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมไทย-กัมพูชาอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งที่จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา และที่จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย มีการลงนามร่วมในบันทึกความเข้าใจ 7 ฉบับ หนึ่งในเจ็ดนั้นคือ ข้อตกลงด้านความมั่นคง ซึ่งได้ระบุเรื่องการขยายเวลาเปิด-ปิดจุดผ่านแดนจาก 6.00-18.00 น. เป็น 7.00-20.00 น.

⁶ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2544 ได้เกิดเหตุการณ์ด้านตรวจคนเข้าเมืองและด่านศุลกากรของกัมพูชา กักรถขนส่งสินค้าของบริษัท ตั้งเงินเสีย จำนวน 5 คันไว้หลังจากบรรทุกสินค้าเข้าไปในเขตปอยเปต และขนถ่ายสินค้าลงที่โกดังเสร็จจึงเดินทางกลับจะเข้าเขตไทย เมื่อเดินทางมาถึงด่านตรวจคนเข้าเมืองและด่านศุลกากรกัมพูชา เวลาประมาณ 16.00 น. ซึ่งยังอยู่ในห้วงเวลาทำการของส่วนราชการต่าง ๆ ประจำจุดผ่านแดนถาวรคลองลึก-ปอยเปต ทั้งของไทยและของกัมพูชา แต่ทว่าเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองและเจ้าหน้าที่ศุลกากรของกัมพูชากลับแจ้งว่ารถของบริษัทดังกล่าวทำการขนส่งสินค้าเกินเวลาและเดินทางมาถึงด่านหลังเวลาทำการ จึงเรียกจ่ายเงินค่าปรับจำนวน 5,000 บาท เพื่อแลกกับการปล่อยรถทั้งหมดกลับมายังฝั่งไทย ทางบริษัทเจ้าของรถไม่สามารถทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากรของกัมพูชาได้ จึงทิ้งรถไว้ในฝั่งกัมพูชาซึ่งเจ้าหน้าที่ของกัมพูชาได้นำไปเก็บไว้ในโกดังสินค้า รุ่งขึ้นในวันที่ 27 พฤษภาคม 2544 บริษัทเจ้าของรถได้ประสานขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไปเจรจากับฝ่ายกัมพูชาให้ยอมปล่อยรถกลับเข้าไทยโดยบริษัทยอมเสียค่าปรับให้กับกัมพูชาตามอัตราที่เคยปฏิบัติคือประมาณคันละ 500 บาท ในที่สุดกองตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากรของกัมพูชาก็ยินยอมปล่อย

สิ่งนี้กลายเป็นปัญหาข้อโต้แย้งจากฝ่ายทหารซึ่งมีความคิดเห็นว่าเวลาที่ให้นี้เพียงพอแล้ว พ่อค้านำสินค้าที่จะส่งออกไปยังด่านศุลกากรเพื่อตรวจสอบสินค้าพร้อมใบส่งออก โดยด่านมีเวลาเริ่มทำการตั้งแต่เวลา 7.30 น. จนถึงเวลา 17.00 น. เจ้าหน้าที่ศุลกากรตรวจสอบสินค้าและเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองตรวจคนเข้าออกหมายถึง ตรวจคนขับรถบรรทุกว่ามีหนังสือผ่านแดนเรียบร้อย ซึ่งการตรวจทั้งสองอย่างใช้เวลาประมาณ 30 นาทีต่อรถบรรทุก 1 คัน จึงปล่อยรถข้ามแดนไปได้ และไปผ่านการตรวจจากเจ้าหน้าที่ศุลกากรและตรวจคนเข้าเมืองในฝั่งกัมพูชาอีกชั้นหนึ่ง จากนั้นจึงนำสินค้าไปลงเก็บในโกดังเมื่อเสร็จแล้วจึงเดินทางกลับเข้าไทย ซึ่งขั้นตอนทั้งหมดนี้ฝ่ายทหารคิดว่าเพียงพอแล้วภายในเวลาทำการของด่าน ข้อเรียกร้องของฝ่ายพ่อค้าในการขยายเวลาเปิด-ปิดด่านนั้นทหารคิดว่าเป็นช่องทางอำนวยความสะดวกให้กับนักการพนันที่จะเดินทางออกไปเล่นการพนันมากกว่าจะเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการค้าชายแดน

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยคาดว่ารัฐบาลไทยได้ศึกษาและพิจารณาข้อเสนอของหอการค้าจังหวัดสระแก้วแล้วอย่างรอบคอบ จึงยังไม่มี การอนุมัติขยายเวลาเปิด-ปิดด่าน ด้วยมีปัญหาคำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขก่อน คือบ่อนการพนันที่จุดผ่านแดนถาวรคลองลึก-ปอยเปตแห่งนี้ เป็นอันว่าข้อเสนอถูกระงับไป

5.3 ปัญหาบ่อนการพนัน (Casino)

การค้าชายแดนไทย-กัมพูชาได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งแง่บวกและแง่ลบ ในแง่บวกหมายถึง สิ่งที่ผู้วิจัยนำเสนอไว้แล้วว่าขยายตัวทั้งปริมาณสินค้าและมูลค่าการค้า ส่วนแง่ลบหมายถึง ปัญหาและอุปสรรคต่อการค้า ซึ่งหัวข้อนี้งานวิจัยจะศึกษาธุรกิจผิดกฎหมายที่เข้ามาแอบแฝงอยู่ในการค้าชายแดนที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ตลอดแนวพรมแดนระหว่างสองประเทศซึ่งมีความยาว 798 กิโลเมตร จุดใดที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาตกลงร่วมกันเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรและเป็นจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน จุดนั้นจะมีการลงทุนทำธุรกิจบ่อนการพนันขึ้นมาในดินแดนฝั่งกัมพูชา

ปัญหาบ่อนการพนันเป็นปัญหาใหม่ที่รัฐบาลไทยเผชิญอยู่ในปัจจุบันและเป็นปัญหาใหญ่ที่พยายามดำเนินการแก้ไข ธุรกิจบ่อนการพนันเป็นตัวการที่จะส่งผลกระทบต่อการค้าถ้าหากเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองเอาจริงเอาจังต่อการเดินทางสัญจรเข้า-ออกของคนไทยไม่ให้ไปเล่นการพนัน และหากตั้งเงื่อนไขให้ประชาชนสัญจรเข้า-ออกเพื่อการค้าและท่องเที่ยวเท่านั้นก็จะส่งผล

เหตุการณ์นี้จึงเป็นมูลเหตุให้หอการค้าจังหวัดสระแก้วจัดประชุมเพื่อระดมพลังเสนอข้อเรียกร้องให้รัฐบาลพิจารณาการขยายเวลาเปิด-ปิดจุดผ่านแดนถาวรคลองลึก-ปอยเปต

กระทบต่อธุรกิจบ่อนการพนันอย่างแน่นอน ซึ่งนักลงทุนบ่อนการพนันคงจะไม่ยินยอมเพราะไม่มีคนเดินทางออกไปเล่นการพนัน ธุรกิจที่ลงทุนไปหลายร้อยล้านบาทต้องขาดทุน จึงต้องหาทางเลี้ยงเจ้าหน้าที่เพื่อนำคนไทยออกไปเล่นการพนัน

สาเหตุการเกิดบ่อนการพนันที่ชายแดนไทย-กัมพูชา และปัจจัยที่ทำให้ธุรกิจผิดกฎหมายสามารถดำเนินการเติบโตอย่างรวดเร็ว

(1) ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจปี 1997 ประเทศไทยเผชิญวิกฤตนี้ ภาครัฐของประเทศไทยไม่อาจแก้ไขปัญหาวิกฤตได้อย่างรวดเร็วทันทั่วถึงที่ต่อระบบการค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ ภาคเอกชนจึงเกิดการเคลื่อนไหวที่จะทำธุรกิจอะไรก็ได้เพื่อให้ได้มาซึ่งผลกำไรอย่างรวดเร็วและมีมูลค่าจำนวนมาก แม้จะเป็นธุรกิจผิดกฎหมายก็ตาม จึงก่อให้เกิดการค้าอวดรัฐหรือการค้าและการประกอบธุรกิจผิดกฎหมาย อาทิ การลงทุนธุรกิจบ่อนการพนัน การค้ายาเสพติด และการค้ามนุษย์ทั้งแรงงานเถื่อนและธุรกิจโสเภณี เป็นต้น ดังนั้นการลงทุนบ่อนการพนันจึงเป็นเป้าหมายที่นักธุรกิจไทยต่างพากันเล็งผลกำไรที่จะเอาธุรกิจผิดกฎหมายในประเทศไทยออกไปลงทุนยังประเทศเพื่อนบ้านอย่างกัมพูชาซึ่งนับการลงทุนธุรกิจบ่อนการพนันเป็นเรื่องถูกกฎหมาย

(2) ปัจจัยภายในประเทศของฝ่ายไทย จากการที่ภาครัฐผลักดันให้ภาคเอกชนเข้ามาจับบทบาทมากขึ้นในการค้าชายแดน จนเกิดการเบี่ยงเบนไปสู่ธุรกิจผิดกฎหมายบ่อนการพนันนั้น เนื่องจากภาครัฐไม่อาจควบคุมได้ เพราะถือว่าเป็นการลงทุนนอกเขตแดนไทย และอีกประการหนึ่งทางฝ่ายไทยเองภาครัฐไม่มีกฎหมายบังคับห้ามนักธุรกิจและนักลงทุนไทยเข้าไปร่วมการลงทุนกับนักธุรกิจชาวกัมพูชาและนักธุรกิจต่างชาติในธุรกิจบ่อนการพนันในกัมพูชา เมื่อมาสอดคล้องกับการที่กัมพูชาไม่มีกฎหมายห้ามการลงทุนบ่อนการพนัน จึงเป็นช่องทางและโอกาสให้นักลงทุนไทยร่วมกับนักลงทุนกัมพูชาและนักลงทุนต่างชาติ ลงทุนเปิดบ่อนการพนันที่ชายแดนกัมพูชาด้านติดกับไทย จะเห็นได้ว่าธุรกิจบ่อนการพนันนี้ขยายตัวเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว และจากการที่ไทยไม่มีกฎหมายบังคับห้ามคนไทยเดินทางข้ามแดนออกไปเล่นการพนันในบ่อนฝั่งกัมพูชาจึงทำให้ธุรกิจนี้ดำเนินอยู่ได้

(3) ปัจจัยภายในประเทศของฝ่ายกัมพูชา นอกจากที่กล่าวมาแล้วว่ากัมพูชาไม่มีกฎหมายบังคับห้ามการลงทุนบ่อนการพนัน ยังมีสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้นักลงทุนนิยมมาตั้งบ่อนการพนันริมชายแดนกัมพูชาติดกับไทย เพราะกัมพูชามีการแก้ไขกฎหมายภายในเรื่องบ่อนการพนัน ให้เปิดบ่อนการพนันทุกแห่งในกรุงพนมเปญ จะอนุญาตให้เปิดบ่อนการพนันได้เฉพาะนอกรัศมีกรุงพนมเปญอย่างน้อย 200 กิโลเมตร เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 1999 นายกรัฐมนตรี ฮุน เซน ได้มีคำสั่งไปยังนายเจีย โสพารา รองผู้ว่าราชการกรุงพนมเปญ ให้เปิดบ่อนการพนัน

ทุกแห่งในเมืองหลวง รวมทั้งปิดบ่อนของนายแท้ง บุนมา ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนคนสำคัญของนายกรัฐมนตรี ชุน เซน ด้วยเหตุผลที่ว่าบ่อนการพนันเป็นบ่อเกิดของปัญหาอาชญากรรม เช่น การลักขโมย การลักพาตัว และการคอร์รัปชัน เป็นต้น แต่อีกกระแสหนึ่งกล่าวว่านายกรัฐมนตรีก็มุกพูดต้องเร่งแก้กฎหมาย เพราะถูกแรงกดดันจากญี่ปุ่นให้แก้ไขปัญหายาเสพติดคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่ รวมถึงการรับเงินสินบนจากธุรกิจนอกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อแลกกับการที่ญี่ปุ่นจะบริจาคเงินช่วยเหลือแก้ปัญหายาเสพติดจำนวนมาก ด้วยสาเหตุเหล่านี้จึงทำให้บ่อนการพนันที่มีอยู่ในกัมพูชาในปัจจุบันมาตั้งอยู่ตามแนวพรมแดนกัมพูชาด้านติดกับไทยเป็นส่วนใหญ่⁷

(4) เรื่องการสัญจรข้ามแดนเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่จะนำคนไทยออกนอกเขตแดนไปเล่นการพนันในฝั่งกัมพูชา ซึ่งจุดมุ่งหมายเดิมของความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชา⁸ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศเป็นผู้แทนลงนามเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 1997 (พ.ศ. 2540) นั่นคือ การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น ให้มีการติดต่อค้าขายระหว่างประชาชนคนไทยและคนกัมพูชา การเดินทางเยี่ยมเยียนกันของประชาชนของสองประเทศ

ดังนั้น กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือด่วนมาก ที่ มท 0205.1/ว 2664 ลงวันที่ 21 สิงหาคม 1997 (พ.ศ. 2540) แจ้างแนวทางปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนให้ถือ

⁷ วัชรินทร์ ยงศิริ, “กัมพูชา,” ในเอเชียรายปี 2000/2543 วัชรินทร์ ยงศิริ และคณะ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 147.

⁸ ที่มาของความตกลงว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนระหว่างไทย-กัมพูชา สืบเนื่องมาจากสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้ประชุมส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 1997 (พ.ศ. 2540) กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนด้านลาว และได้แนวนโยบายและแนวทางปฏิบัติดังกล่าวมาปรับใช้ด้านพม่าและกัมพูชา ดังนี้

- 1) กำหนดให้มีการผ่อนปรนการค้าบริเวณชายแดนระหว่างประชาชนต่อประชาชนเพื่อช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านมนุษยธรรม และเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยสินค้าที่มีการซื้อขายจะเป็นสินค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน มีมูลค่าไม่เกิน 500,000 บาท ต่อคนต่อวัน ทั้งนี้ ให้การซื้อขายดังกล่าวกระทำในพื้นที่และระยะเวลาที่ทางราชการกำหนด โดยพิจารณาความเหมาะสมในแง่การรักษาความปลอดภัย การตรวจสอบบุคคลประเภทสินค้า ระยะเวลาการซื้อขายและการเข้า-ออก ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่จะเป็นผู้มีอำนาจกำหนดมาตรการต่าง ๆ
- 2) สำหรับกรณีของบริษัทจดทะเบียนให้ดำเนินการค้าโดยเสรีไม่จำกัดจำนวน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าชายแดน โดยให้กระทำ ณ จุดที่กรมศุลกากรกำหนดและปฏิบัติตามระเบียบทางด้านศุลกากร กระทรวงพาณิชย์ และธนาคารแห่งประเทศไทย

ปฏิบัติ⁹ และกระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาขึ้น แต่ทว่าแนวทางปฏิบัติว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนนี้ได้มีการนำไปเบี่ยงเบนใช้เพื่อนำคนไทยออกไปเล่นการพนันในฝั่งกัมพูชา

จากการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนระหว่างไทยกับกัมพูชาตามการอนุมัติของกระทรวงมหาดไทยนี้เอง ตลอดแนวพรมแดนไทย-กัมพูชาซึ่งมีระยะความยาวทั้งสิ้น 798 กิโลเมตร

⁹ แนวทางปฏิบัติว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนมีดังนี้

1) ประเภทหนังสือผ่านแดน (BORDER PASS) มี 2 ลักษณะ

1.1 หนังสือผ่านแดนเป็นรูปเล่ม (สีเขียว) เข้า-ออก เป็นประจำ

1.2 หนังสือผ่านแดนชั่วคราว เป็นเอกสารแผ่นเดียว ใช้เข้า-ออกเพียงครั้งเดียว

กรณีคนไทยที่ไม่มีสิทธิขอหนังสือผ่านแดนตามข้อ (2) และประชาชนของประเทศที่สามใช้หนังสือเดินทาง (PASSPORT)

2) การออกหนังสือผ่านแดน จะออกให้เฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่อย่างถาวรในพื้นที่ชายแดนที่จะเดินทางผ่านเข้า-ออก ณ จุดผ่านแดนในพื้นที่ชายแดน ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย

3) ผู้มีอำนาจออกหนังสือผ่านแดน

3.1 ผู้ว่าราชการจังหวัด

3.2 นายอำเภอ

3.3 ผู้ได้รับมอบอำนาจจาก 3.1 และ 3.2

4) กำหนดเวลาเปิด-ปิดจุดผ่านแดน

ระหว่างเวลา 6.00 น. - 18.00 น. ของทุกวัน

5) คุณสมบัติผู้มีสิทธิถือหนังสือผ่านแดน

5.1 บุคคลมีสัญชาติไทย ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสิทธิยื่นคำขอมีหนังสือผ่านแดนด้วยตนเอง

5.2 บุคคลผู้มีสัญชาติไทย ที่มีอายุตั้งแต่ 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี มีสิทธิยื่นคำขอมีหนังสือผ่านแดนได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมจากบิดาหรือมารดา และการเดินทางเข้า-ออก ต้องอยู่ในความดูแลของบิดาหรือมารดา

6) วัตถุประสงค์ของการขอหนังสือผ่านแดน

6.1 เยี่ยมญาติ

6.2 การท่องเที่ยว

6.3 ราชการ

6.4 ธุรกิจ

6.5 การกีฬา

6.6 การร่วมการสัมมนา การพบปะหารือ หรือการประชุม

6.7 วัตถุประสงค์อื่น ๆ ที่ภาคีคู่สัญญาอาจตกลงกันในภายหลัง.

มีจุดผ่านแดนถาวร 3 แห่ง และจุดผ่อนปรน 10 แห่ง¹⁰ ได้มีนักธุรกิจคนไทย นักธุรกิจคนกัมพูชา และนักธุรกิจต่างชาติ ร่วมกันประกอบธุรกิจบ่อนการพนัน (Casino) ขึ้นโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายกัมพูชา ซึ่งยังไม่มีกฎหมายห้ามการลงทุนธุรกิจบ่อนการพนัน และหลีกเลี่ยงกฎหมายไทยที่ห้ามเปิดบ่อนการพนัน ข้ามพรมแดนไปลงทุนทำธุรกิจบ่อนการพนันในดินแดนกัมพูชาใกล้ชายแดนไทยเกือบทุกจุด ดังนี้

จุดผ่านแดนถาวรคลองลึก-ปอยเปต อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีบ่อนการพนัน 7 แห่ง ตั้งอยู่ที่ตำบลปอยเปต อำเภอโอโธรว จังหวัดบันเตียเมียนเจย คือ¹¹

- 1) บ่อนกาสิโน โกลเด็นคราวน์ คลับ
- 2) บ่อนกาสิโน สตาร์เวกัส เอนเทอร์เทนเมนต์
- 3) บ่อนกาสิโน แกรนด์ไดมอนด์
- 4) บ่อนกาสิโน ทโรปิคานา
- 5) บ่อนกาสิโน ฮอลิเดย์ พาเลซ
- 6) บ่อนกาสิโน ฮอลิเดย์ ปอยเปต
- 7) บ่อนกาสิโน ปริ้นเซส

จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก-จามเยียม อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด มีบ่อนการพนัน 1 แห่ง คือ บ่อนกาสิโน เกาะกง อินเตอร์เนชั่นแนล รีสอร์ท¹² ตั้งอยู่ในฝั่งกัมพูชา ที่บ้านจามเยียม อำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง

จุดผ่านแดนถาวรช่องจอม-โอรส์เมียด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ มีบ่อนการพนัน 2 แห่ง คือ¹³

¹⁰ ผู้วิจัยขอปรับข้อมูลงานวิจัยให้ทันต่อสถานการณ์ ล่าสุดเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2545 ได้มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม-โอรส์เมียด อย่างเป็นทางการภายหลังจากที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาได้ตกลงร่วมกันยกระดับฐานะจุดผ่อนปรนช่องจอม-โอรส์เมียด ขึ้นเป็นจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม-โอรส์เมียด เชื่อมระหว่างตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ กับตำบลโอรส์เมียด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี

¹¹ สมชาย ชุ่มรัตน์, ผู้ว่าราชการจังหวัดสระแก้ว, เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง “มาตรการแก้ไขปัญหาคอนไทยเดินทางออกไปเล่นการพนันตามแนวชายแดน,” สำนักงานจังหวัดสระแก้ว, 2544.

จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2544.

Bangkok Post (Perspective) (3 November 2002) : 1.

¹² จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2544.

¹³ จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2544 และกลับไปอีกครั้งเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2544.

1) บ่อนกาสิโน โอริเอมด์ รีสอร์ท

2) บ่อนกาสิโน รอยัลฮิลล์ ไฮเต็ล (ปัจจุบันปิดกิจการ)

ทั้งสองบ่อนตั้งอยู่ที่ฝั่งตำบลโอริเอมด์ อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี

จุดผ่อนปรนบ้านผักกาด-ไพลิน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี มีบ่อนการพนัน 3 แห่ง¹⁴ ตั้งอยู่ในฝั่งเขตปกครองพิเศษกรุงไพลิน คือ

1) บ่อนกาสิโน ซีชาร์ อินเตอร์เนชั่นแนล

2) บ่อนกาสิโน ไพลิน

3) บ่อนกาสิโน ฟามิงโก้ (ปัจจุบันปิดกิจการชั่วคราว)

จุดผ่อนปรนบ้านแหลม-บ้านกรือเมียง อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี มีบ่อนการพนัน 2 แห่ง¹⁵ คือ บ่อนกาสิโน บ้านแหลม และบ่อนกาสิโน ทรายทอง คลับ ตั้งอยู่ในฝั่งบ้านกรือเมียง อำเภอกรือเมียง จังหวัดพระตะบอง

จุดผ่อนปรนบ้านขั้วตารี-บ้านโอรลัดวน อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี มีบ่อนการพนัน 1 แห่ง¹⁶ คือ บ่อนกาสิโน บ้านขั้วตารี ตั้งอยู่ในฝั่งบ้านโอรลัดวน อำเภอพนมปรีก จังหวัดพระตะบอง

จุดผ่อนปรนบ้านสวนส้ม-บ้านสังกะสี อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี มีบ่อนการพนัน 1 แห่ง¹⁷ คือ บ่อนกาสิโน บ้านสวนส้ม ตั้งอยู่ในฝั่งบ้านสังกะสี อำเภอพนมปรีก จังหวัดพระตะบอง

การลงทุนธุรกิจบ่อนการพนัน ด้วยสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่วิเคราะห์มาจึงทำให้ธุรกิจบ่อนการพนันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเติบโตอย่างมั่นคงที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เมื่อวิเคราะห์ให้ลึกลงไปจะเห็นได้ว่าเป็นการเคลื่อนไหวของธุรกิจที่ไร้พรมแดน ซึ่งการลงทุนและผลประโยชน์ที่ได้จากธุรกิจบ่อนการพนันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงนักลงทุนคนไทยและคนกัมพูชาที่ชายแดนไทย-กัมพูชาเท่านั้น หากยังมีนักลงทุนจากต่างประเทศ อาทิ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และไต้หวัน นำเงินเข้ามาลงทุนประกอบการ เพราะเล็งเห็นว่าผลกำไรที่จะได้จากการลงทุนบ่อนการพนันได้มาโดยง่ายดาย

¹⁴ จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2544.

¹⁵ จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2544 และข้อมูลจากจังหวัดจันทบุรี.

¹⁶ ผู้จัดการรายวัน (17 กันยายน 2545) : 13.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

ด้วยปริมาณเงินลงทุนธุรกิจบ่อนการพนันที่สูง นักลงทุนจึงต้องการผลกำไรกลับคืนมาในปริมาณที่สูงเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงต่างพากันหาวิธีให้คนไทยออกไปเล่นการพนันจำนวนมาก จากข้อมูลที่มีจะเห็นได้ว่าในแต่ละวันมีเงินหมุนเวียนในบ่อนการพนันนับเป็นปริมาณที่สูงมาก หากปัญหานี้ไม่ได้รับการแก้ไขแล้วละก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนอย่างแน่นอน ซึ่งจะได้แจกแจงรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

สถานการณ์พนัน	มูลค่าการลง ทุน (ล้านบาท)	ผู้ลงทุน	จำนวนลูกค้าต่อวัน		ปริมาณเงินหมุน เวียน ที่เล่นโดยการแลกชิ ป (ประมาณการ)	ผลตอบแทน (กำไรขั้นต้นยังไม่หัก ค่าใช้จ่ายและภาษี โดยประมาณ)
			วันธรรมดา เฉลี่ย (คน/วัน)	วันหยุดเฉลี่ย (คน/วัน)		
โกลเด้นควาร์น คลับ	180	เจ้าของคนกัมพูชาร่วมหุ้น กับคนไทย	600	1,000	4,900 ล้านบาท/เดือน	150 ล้านบาท/เดือน
สตาร์เวกัส เอนเทอร์เทนเมนต์	500	เจ้าของคนไทยร่วมหุ้นกับ คนกัมพูชา	900	2,000	4,900 ล้านบาท/เดือน	300 ล้านบาท/เดือน
แกรนด์ ไดมอนด์ ซิตี้	350	เจ้าของคนไทย	200	500	1,050 ล้านบาท/เดือน	30 ล้านบาท/เดือน
เกาะกง อินเตอร์เนชั่น แนล รีสอร์ท	180	เจ้าของคนกัมพูชา (เชื้อสายจีน)	100	400	1,050 ล้านบาท/เดือน	50 ล้านบาท/เดือน
โอริสเม็ต รีสอร์ท	600	เจ้าของคนกัมพูชา (เชื้อสายจีน)	700	1,800	150 ล้านบาท/เดือน	30 ล้านบาท/เดือน
ทรอปิคานา	-	เจ้าของคนไทยร่วมหุ้นกับ คนไทย	-	-	-	-

สถานการณ์พนัน	มูลค่าการลง ทุน (ล้านบาท)	ผู้ลงทุน	จำนวนลูกค้าต่อวัน		ปริมาณเงินหมุน เวียน ที่เล่นโดยการแลกชิ ป (ประมาณการ)	ผลตอบแทน (กำไรขั้นต้นยังไม่หัก ค่าใช้จ่ายและภาษี โดยประมาณ)
			วันธรรมดา เฉลี่ย (คน/วัน)	วันหยุดเฉลี่ย (คน/วัน)		
ฮอลิเดย์ พาเลซ	-	เจ้าของคนอินโดนีเซีย (เชื้อสายจีน) ร่วมหุ้นกับ คนกัมพูชา	-	-	-	-
ฮอลิเดย์ ปอยเปต	-	เจ้าของคนอินโดนีเซีย (เชื้อสายจีน) ร่วมหุ้นกับ คนกัมพูชา	-	-	-	-
ปรีนเซส	-	เจ้าของคนไทยร่วมหุ้นกับ คนกัมพูชา	-	-	-	-
ซีซาร์ อินเตอร์เนชั่น แนล	-	เจ้าของคนกัมพูชา	500	800-1,000	600,000-900,000 บาท/วันธรรมดา 1,500,000-2,000,000 บาท/วันหยุด	-

สถานการณ์พนัน	มูลค่าการลง ทุน (ล้านบาท)	ผู้ลงทุน	จำนวนลูกค้าต่อวัน		ปริมาณเงินหมุน เวียน ที่เล่นโดยการแลกชิ ป (ประมาณการ)	ผลตอบแทน (กำไรขั้นต้นยังไม่หัก ค่าใช้จ่ายและภาษี โดยประมาณ)
			วันธรรมดา เฉลี่ย (คน/วัน)	วันหยุดเฉลี่ย (คน/วัน)		
ไพelines	-	เจ้าของคนไทย	300	800	600,000 บาท/ วันธรรมดา 1,600,000 บาท/ วันหยุด	-
บ้านแหลม	-	เจ้าของคนไทย	500	1,000	3,900,000 บาท/ วันธรรมดา 13,000,000 บาท/ วันหยุด	-
ดราคอน คลับ	-	เจ้าของคนกัมพูชา	-	-	-	-

ที่มา: ข้อมูลจาก ผู้จัดการรายวัน (17 กันยายน 2545) : 13; ข้อมูลจากจังหวัดจันทบุรี.

ตราใบที่ไทยยังแก้ไขปัญหามันไม่ได้ ยังห้ามคนไทยไม่ให้ออกไปเล่นการพนันไม่ได้ ปัญหาการพนันจะส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนและเศรษฐกิจไทยโดยรวมในอนาคต แม้ว่าในปัจจุบันภาพโดยรวมของการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ไทยได้เปรียบดุลการค้า แต่ถ้าหากกัมพูชายังใช้บ่อนการพนันดึงดูดเงินจากไทยให้ไหลเข้ากัมพูชา จะทำให้กัมพูชาได้เปรียบดุลเหนือไทย ด้วยเหตุผลดังนี้¹⁸ เมื่อเปรียบเทียบรายได้ระหว่างการค้าชายแดนกับเงินที่ได้จากบ่อนการพนันจะเห็นว่า ไทยต้องลงทุนผลิตสินค้าส่งออกไปขายยังกัมพูชาจึงจะได้เงินตราเข้าประเทศ แต่กัมพูชาเพียงลงทุนตั้งบ่อนการพนันครั้งเดียวก็สามารถเก็บเงินจากไทยได้ตลอด กัมพูชาไม่ต้องเสียเวลาผลิตสินค้ามาแลกเปลี่ยนกับไทย กลับดึงดูดเงินออกจากไทยได้ เพราะกัมพูชาต้องการเงินบาทจากไทยจึงตั้งบ่อนการพนันขึ้นมาเพื่อล่อใจคนไทยเข้าไปเล่นการพนันนำเงินไปเสียที่บ่อนหรือนำเงินไปทิ้งไว้ฝั่งกัมพูชา ปีหนึ่ง ๆ นับแสนล้านบาท แล้วกัมพูชานำเงินบาทนี้กลับมาซื้อของไทย โดยฝ่ายกัมพูชาไม่ต้องเสียอัตราค่าแลกเปลี่ยนเลย และไม่ต้องพิมพ์ธนบัตรด้วย หากเป็นเช่นนี้ในอนาคตอีกไม่นานนักไทยจะต้องหาทองคำมาค้าประกันเพื่อการพิมพ์ธนบัตร ไม่เพียงเท่านั้นปัจจุบันธนบัตรเงินบาทของไทยที่พิมพ์ออกมาใช้หมุนเวียนได้ออกไปอยู่ประเทศเพื่อนบ้านประเทศที่สาม ดังกรณีศึกษาการค้าชายแดนด้านจังหวัดตราด เงินบาทไทยส่วนหนึ่งได้กลับเข้ามาเพราะกัมพูชายังซื้อสินค้าจากไทย แต่เงินอีกส่วนหนึ่งจะหายเข้าไปในบ่อนการพนัน ซึ่งเงินจำนวนมากนี้จะโอนกลับมาไทยสุทธาการในจังหวัดตราดก็ทำไม่ได้ เนื่องจากไม่มีการอนุญาตให้เปิดบ่อนการพนันในประเทศไทย จึงถือว่าเป็นเงินที่ได้มาจากการประกอบการผิดกฎหมาย ถ้าหากธนาคารในจังหวัดตราดรับเปิดบัญชีก็必将มีความผิดในฐานะร่วมมือกันฟอกเงิน เมื่อเจ้าของบ่อนในกัมพูชานำเงินกลับเข้าไทยไม่ได้ จึงนำเงินบาทนี้ไปซื้อสินค้าในราคาถูกที่มาเลเซีย ได้แก่ สุรา บุหรี่ เครื่องสำอาง แล้วนำกลับมาขายให้คนไทยในร้านค้าปลอดภาษี (Duty Free) ที่จุดชายแดนฝั่งกัมพูชา ดังนั้นเงินบาทไทยจำนวนหนึ่งจึงไปอยู่ที่มาเลเซีย ส่วนเงินบาทอีกจำนวนหนึ่งที่คนไทยเล่นการพนันได้ เมื่อออกจากบ่อนก็นำมาจับจ่ายซื้อสินค้าที่ร้านค้าปลอดภาษี หรือคนไทยข้ามแดนไปเที่ยวจังหวัดเกาะกงจะแวะซื้อสินค้าที่ร้านค้าปลอดภาษีเช่นเดียวกัน จึงทำให้เงินตกค้างหมุนเวียนย้อนกลับอยู่ตรงชายแดนนั้น

5.4 ปัญหาภาวะเบียดเบียนของฝ่ายไทย และความไม่มีกฎระเบียบของฝ่ายกัมพูชา

ในการค้าชายแดนมีกฎระเบียบควบคุมอยู่เพื่อเป็นกติกาให้พ่อค้าและประชาชนผู้ทำการค้าปฏิบัติ เพื่อความเท่าเทียมกันและความมีระเบียบ แต่เมื่อเวลาผ่านไปกฎระเบียบนั้นอาจจะก้าวไม่ทันโลก เพราะการค้าเป็นเรื่องที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้น

¹⁸ สัมภาษณ์ สุรจักรณ์ ศรีสัจจ, ประธานหอการค้าจังหวัดตราด, 15 มีนาคม 2544.

กฎระเบียบที่เคยเหมาะสมในเวลานั้น อาจจะกลายเป็นปัญหาและอุปสรรคในเวลาต่อมาเมื่อการค้าพัฒนาและขยายตัว ผู้วิจัยขอนำกฎระเบียบของไทยมาวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยสัก 2 ประเด็นเป็นลำดับไปดังนี้

5.4.1 กฎระเบียบการค้าชายแดนของไทย ซึ่งสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ตรารอกมาคือ ข้อกำหนดวงเงินการค้าชายแดนซึ่งกำหนดไว้ว่า ให้พ่อค้าคนไทยสามารถค้าขายชายแดน ณ จุดผ่อนปรนได้ไม่เกิน 500,000 บาท/คน/วัน ข้อกำหนดนี้ได้ใช้มาถึง 14 ปี นับตั้งแต่ไทยมีนโยบายเปิดชายแดนค้ากับประเทศเพื่อนบ้านจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 1988-2002) เมื่อสถานการณ์ได้แปรเปลี่ยนไป การค้าชายแดนได้พัฒนาและขยายตัว ข้อกำหนดวงเงินการค้านี้ควรนำมาพิจารณาทบทวนว่าเหมาะสมหรือไม่ สมควรได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่หรือไม่ หรือว่าควรยกเลิกเสีย เพื่อให้การค้าดำเนินไปอย่างสะดวกเลื่อนไหลตามกลไกของอุปสงค์และอุปทาน

ถ้าหากให้คงข้อกำหนดนี้ไว้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าจะเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการค้าชายแดน ด้วยเหตุผลที่ว่า การใช้กฎระเบียบข้อเดียวกันมาบังคับใช้ต่อจุดผ่อนปรนซึ่งมีสถานะปริมาณการค้าไม่เท่าเทียมกัน จักดูไม่สมเหตุสมผล เพราะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามได้พบว่า ความเป็นจริงของการค้าชายแดนนั้น จุดผ่อนปรนที่จัดให้เป็นตลาดค้าชายแดนมีขนาดและปริมาณการค้าไม่เท่ากัน บางแห่งเป็นจุดผ่อนปรนขนาดเล็กซึ่งไม่มีความสำคัญ ตั้งอยู่ตรงข้ามกับชุมชนขนาดเล็กของกัมพูชา หรือบางแห่งห่างไกลจากชุมชนของฝั่งกัมพูชา จึงมีประชาชนชาวกัมพูชาข้ามมาซื้อขายจำนวนไม่มาก จึงมีปริมาณการค้าและมูลค่าการค้าต่อวันน้อย ประมาณการว่าพ่อค้าคนไทยสามารถขายสินค้ามีมูลค่าการค้าเพียงไม่กี่หมื่นบาท/คน/วัน หรือไม่กี่พันบาท/คน/วัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเมื่อมูลค่าการค้าที่จุดผ่อนปรนเล็ก ๆ มีไม่ถึง 500,000 บาท/คน/วันแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องควบคุมด้วยข้อกำหนดดังกล่าว จุดผ่อนปรนซึ่งไม่สำคัญมูลค่าการค้ามีน้อย ได้แก่ จุดผ่อนปรนช่องอานม้า อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จุดผ่อนปรนบ้านตาพระยา อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว จุดผ่อนปรนบ้านหนองปรือ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว จุดผ่อนปรนบ้านเขาติน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว จุดผ่อนปรนบ้านสวนส้ม อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี จุดผ่อนปรนบ้านบึงชะง่าง อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี จุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน อำเภอบ่อไร่ จังหวัดตราด

ส่วนจุดผ่อนปรนที่มีความสำคัญเป็นตลาดขนาดใหญ่มักมีชุมชนของกัมพูชาตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามเป็นชุมชนขนาดใหญ่มีประชากรชาวกัมพูชาอาศัยอยู่เป็นจำนวนหลายแสนหลายหมื่นคน จึงมีกำลังในการซื้อสินค้าจากไทยที่จุดผ่อนปรนเป็นมูลค่าสูง ปริมาณการค้าที่จุดผ่อนปรนใหญ่ ๆ ประมาณการว่าน่าจะมีพ่อค้าคนไทยบางรายค้าขายได้เกิน 500,000 บาท/คน/วัน จุดผ่อน

ปรนขนาดใหญ่ ได้แก่ จุดผ่อนปรนช่องจอม¹⁹ อำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ จุดผ่อนปรนบ้านผักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี และจุดผ่อนปรนบ้านแหลม อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี สำหรับจุดผ่อนปรนบ้านซันตารี อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี เป็นตลาดค้าชายแดนขนาดกลางมีชุมชนของกัมพูชาตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามขนาดกลางจึงมีปริมาณซื้อสินค้าจากไทยไม่สูงมาก ประเมินการว่ามูลค่าการค้าคงไม่เกิน 500,000 บาท/คน/วัน หรือมีมูลค่าการค้าระหว่าง 100,000-500,000 บาท/คน/วัน เป็นอย่างสูง

จากที่วิเคราะห์มาทั้งหมดข้างต้นก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่มีประโยชน์อันใดที่จะไปตั้งข้อกำหนดวงเงินการค้าชายแดนที่จุดผ่อนปรน ภาครัฐควรพิจารณาบทวนใหม่ปล่อยให้ตลาดค้าชายแดนที่จุดผ่อนปรนดำเนินการค้าไปตามกลไกของอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งภาครัฐจะได้ประโยชน์โดยตรงมากกว่าในการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มจากพ่อค้า และยังป้องกันไม่ให้เกิดการลักลอบค้านอกระบบอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งหมายความว่าการค้าที่จุดผ่อนปรนที่มีมูลค่าการค้าเกิน 500,000 บาท/คน/วัน พ่อค้าคนไทยต้องการขายสินค้าให้กับพ่อค้าคนกัมพูชาอย่างถูกต้องในระบบเกินข้อกำหนดวงเงิน 500,000 บาท/คน/วัน เมื่อทำไม่ได้ก็ต้องหันไปค้านอกระบบ ยกตัวอย่าง การค้าผงชูรส พ่อค้าคนกัมพูชาต้องการผงชูรส 100 ตัน ฝ่ายพ่อค้าคนไทยก็ต้องการขายในจำนวน 100 ตันนี้เช่นเดียวกัน แต่ข้อกำหนดวงเงินให้ขายได้วันละ 30 ตัน มูลค่า 500,000 บาท ซึ่งไม่พอกับความต้องการของตลาดภายในของกัมพูชา ฉะนั้นอีก 70 ตันที่เหลือพ่อค้าคนไทยจึงหันไปใช้วิธีการส่งออกโดยการค้านอกระบบ อันจะทำให้รัฐสูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษี

พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนของไทยตามจุดผ่อนปรนต่าง ๆ ได้มีความคิดเห็นตรงกันว่าข้อกำหนดวงเงินการค้าที่จุดผ่อนปรนควรยกเลิกไปเสียแล้วปล่อยให้ค้าเสรีในการค้าชายแดน ซึ่งจะช่วยให้การค้านอกระบบได้ถูกต้องอีกทางหนึ่งด้วย

5.4.2 กฎระเบียบด้วยความมั่นคงชายแดนของไทย ปัจจุบันประเทศไทยยังคงกฏอัยการศึกอยู่ที่ชายแดน ซึ่งฝ่ายทหารผู้ดูแลรักษาความมั่นคงชายแดนให้ทัศนะว่า การคงกฏอัยการศึกไว้ก็เพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมข้ามพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา อันจะพึงมี ได้แก่ ปัญหาแรงงานผิดกฎหมายที่ลักลอบเข้าประเทศ ปัญหาบ่อนการพนัน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักลอบค้าของเถื่อน ปัญหาการขโมยรถยนต์และรถจักรยานยนต์ส่งออกกัมพูชา และปัญหาการลักลอบขนวัตถุโบราณเข้าไทย

¹⁹ เมื่อผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลภาคสนามสำหรับโครงการวิจัยนี้ ใน พ.ศ. 2544 ช่องจอมยังมีฐานะเป็นจุดผ่อนปรน ต่อมา พ.ศ. 2545 ได้รับการปรับฐานะเป็นจุดผ่านแดนถาวร.

จากการที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ฝ่ายทหาร สรุปประเด็นได้ว่าฝ่ายทหารผู้รักษาความมั่นคงชายแดนไม่มีจุดประสงค์ที่จะขัดขวางการค้าชายแดน แต่กลับพร้อมให้การสนับสนุนการค้า ทั้งนี้มีเงื่อนไขว่าการค้านั้นต้องถูกต้องอยู่ในระบบ มีการเสียภาษีส่งออกและนำเข้าถูกต้องตามพิธีการศุลกากรทุกขั้นตอน ดังนั้นฝ่ายทหารจะไม่ละเว้นการปราบปรามเลยถ้าหากการค้านั้นเป็นการค้านอกระบบผิดกฎหมาย

ขณะที่ฝ่ายพ่อค้าปรารถนาจะให้ยกเลิกกฎอัยการศึก ด้วยมีทัศนคติเห็นว่า เป็นอุปสรรคต่อการค้าไม่อำนวยความสะดวกให้ ยกตัวอย่าง การคงกฎอัยการศึกไว้ทำให้ทหารมีอำนาจในการตรวจสอบสินค้าที่จะส่งออกและนำเข้า ถ้าหากสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติด อาทิ สงสัยว่าตัวสินค้าที่ส่งออกนั้นจะเป็นสารตั้งต้นของยาเสพติด ซึ่งจะนำไปผลิตยาบ้า ทหารก็จะขอใช้อำนาจในการตรวจสอบสินค้าดังกล่าว และมีอำนาจในการตรวจสอบสินค้าขาเข้าถ้าสงสัยว่าจะมีการนำยาเสพติดแอบแฝงมากับสินค้า ยาเสพติดที่ลักลอบนำเข้าจากกัมพูชาส่วนใหญ่เป็นกัญชาสำหรับยาบ้าจะเป็นการลักลอบค้ายาเสพติดโดยตรงแยกออกต่างหาก²⁰ ซึ่งการตรวจค้นนี้ก่อให้เกิดผลเสียหลายต่อสินค้าและผู้ค้า จึงเกิดความขัดแย้งกันระหว่างพ่อค้าซึ่งมีความคิดเห็นว่าเมื่อเปิดให้ทำการค้าชายแดนแล้วภาครัฐควรอำนวยความสะดวกด้วย และมีข้อเสนอแนะโดยเฉพาะว่าทหารควรลดด่านตรวจตราให้ถอยห่างออกไปจากชายแดนไปอยู่ในระยะที่เหมาะสมเพื่อคงไว้ซึ่งหน้าที่รักษาความมั่นคง กับอีกฝ่ายหนึ่งทหารซึ่งต้องการจะทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังในการรักษาความมั่นคง

ผลการประชุมเรื่องการค้าชายแดนแต่ละครั้งที่ผ่านมา ได้มีการหยิบยกปัญหาและอุปสรรคจากกฎอัยการศึกขึ้นพิจารณา แต่ทั้งสองฝ่ายคือภาคเอกชนและฝ่ายทหารยังไม่สามารถตกลงกันได้ เนื่องจากฝ่ายทหารยืนยันที่จะคงกฎอัยการศึกต่อไป มีหนทางที่จะยอมชอมกันได้หรือไม่ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอในบทต่อไปว่าด้วยการแก้ไขปัญหา

ความไม่มีกฎระเบียบของฝ่ายกัมพูชา

จุดอ่อนด้อยของกัมพูชาซึ่งไม่มีกฎระเบียบในการค้าชายแดนเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญเช่นเดียวกับการค้าชายแดนของไทย ซึ่งจะนำมาวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ

²⁰ ข้อมูลของผู้วิจัยซึ่งเคยทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย ลาว พม่า จีน กัมพูชา และเวียดนาม” ให้กับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เมื่อ พ.ศ. 2541.

(1) **ระบบพิธีการศุลกากรของกัมพูชา** ซึ่งยังไม่มีมาตรฐานสากลนำไปสู่การไม่ใช้กฎระเบียบสำหรับการค้าชายแดน เพื่อปฏิบัติในการค้ากับประเทศไทยให้ได้มาตรฐานระดับเดียวกัน นั้นหมายถึง การเก็บภาษีสินค้าที่ส่งออกจากไทยของฝ่ายกัมพูชาไม่ได้มีขั้นตอนเดียวกัน จุดทำการของด่านศุลกากร ที่ปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่ศุลกากร เฉกเช่นเดียวกับระบบพิธีการศุลกากรของไทย แต่ในฝั่งกัมพูชากลับมีด่านเถื่อนตั้งขึ้นมากมาย เพื่อเรียกเก็บภาษีจากรถยนต์บรรทุกสินค้าตลอดทางจากเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างกรณีศึกษาบนเส้นทางจากจุดผ่านแดนถาวรปอยเปตไปยังจังหวัดบันเตียเมียนเจย มีด่านเถื่อนตั้งอยู่ตามรายการซึ่งไม่ใช่ด่านถาวรจะตั้งขึ้นเมื่อใดก็ได้ ที่จุดใดก็ได้ เวลาทำการใดก็ได้เมื่อต้องการ²¹ ปัญหาด่านเถื่อนในการเก็บภาษีนี้สร้างอุปสรรคให้กับพ่อค้าคนไทยที่จำเป็นต้องบวกภาษีเถื่อนเข้ากับราคาสินค้า ทำให้สินค้าจากไทยมีราคาแพงขึ้นเมื่อถึงมือผู้บริโภคในตลาดกัมพูชาโดยใช้เหตุ ผู้วิจัยขอวิเคราะห์ว่าเป็นผลเสียต่อทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายไทยอาจสูญเสียลูกค้าในตลาดกัมพูชาซึ่งจะหันไปซื้อสินค้าจากประเทศอื่นที่มีราคาถูกกว่า ฝ่ายกัมพูชาประชาชนต้องซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในราคาแพงทั้ง ๆ ที่มีโอกาสซื้อราคาถูกเพราะการขนส่งไม่ไกลจากกัน

(2) **กฎระเบียบการค้าชายแดน** กัมพูชาไม่มีทั้งกฎหมายและกระบวนการหรือขั้นตอนในการปฏิบัติสำหรับการค้าชายแดน ที่เห็นได้ชัดเจนคือ การเงินการธนาคาร กัมพูชาไม่มีสำนักงานธนาคารที่ชายแดน ดังนั้นพ่อค้าคนไทยจึงไปเปิด L/C (Letter of Credit) เพื่อให้พ่อค้าคนกัมพูชาชำระสินค้าโดยการผ่านระบบธนาคารไม่ได้ การติดต่อซื้อขายระหว่างกันยังคงรูปแบบไม่มีการทำสัญญาซื้อขาย ชำระค่าสินค้าผ่านระบบไทยก๊วน การใช้กฎระเบียบการค้าชายแดนของกัมพูชาดังกล่าวมานี้ได้สร้างปัญหาให้กับการค้าชายแดน อาทิ การโกงไม่ชำระสินค้าสร้างความไม่ไว้วางใจกันระหว่างพ่อค้าคนไทยกับพ่อค้าคนกัมพูชาจึงไม่มีการติดต่อกันอีก

²¹ ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามข้ามชายแดนไปจังหวัดบันเตียเมียนเจย เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2544 ตลอดเส้นทางได้เห็นเจ้าหน้าที่ทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายตำรวจของกัมพูชาตั้งด่านเถื่อนเพื่อเรียกเก็บเงินจากรถบรรทุกสินค้า ซึ่งผู้วิจัยได้รับคำอธิบายจากทหารไทยผู้ประสานงานชายแดนไทย-กัมพูชาว่า เหตุผลที่เจ้าหน้าที่กัมพูชาอ้างที่ต้องกระทำเช่นนี้เพราะเงินเดือนที่ได้รับจากรัฐบาลน้อยไม่เพียงพอแก่การดำรงชีวิต บางครั้งการเบิกเงินเดือนก็ล่าช้า อีกประการต้องหาเงินมาเลี้ยงดูพลพรรคหรือเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยซึ่งเป็นบริวาร

ผู้วิจัยขออธิบายด้วยหลักการเมืองการปกครองของกัมพูชาว่า การปกครองในระดับท้องถิ่นซึ่งอยู่ไกลจากศูนย์กลางแห่งอำนาจ ผู้ปกครองไม่ได้ใช้กฎหมายปกครองประชาชนหรือปฏิบัติหน้าที่ของตนในกรอบของกฎหมาย แต่กลับใช้อำนาจปฏิบัติการซึ่งเป็นช่องทางแสวงหาเงินทองเพื่อตนเองและบริวาร นับว่าเป็นเรื่องยากที่จะถูกตรวจสอบตราบไต่อาญาจากส่วนกลางยังมาไม่ถึง และระบบการสังกัดพรรคการเมืองยังเป็นเรื่องสำคัญของกัมพูชา.

ต่อไป เป็นต้น ในที่สุดจะนำไปสู่ความเสียหายในการค้าชายแดนโดยรวม ทั้งนี้ฝ่ายกัมพูชามักจะอ้างความไม่พร้อมที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย ขอบปฏิบัติแบบหลีกเลี่ยงกฎหมายมากกว่า

5.5 ปัญหาอาชญากรรมต่อการค้าชายแดน

จากการปรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาด้านการเมือง ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะการค้าชายแดนขยายตัว นั้นย่อมหมายถึงการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน เพื่อการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น แต่ในความเป็นจริงหลักการและเหตุผลนี้ไม่สามารถดำเนินการสู่ภาคปฏิบัติได้ง่าย เพราะมีปัญหาอาชญากรรมเป็นอุปสรรคขัดขวาง ผลที่ติดตามมาจากการดำเนินนโยบายเปิดการค้าชายแดนของรัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชา ได้มีปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ มากมาย อาทิ การลักลอบขนสินค้าเถื่อน การลักลอบค้าและขนยาเสพติด การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและปัญหาแรงงานที่ผิดกฎหมาย และการโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์เพื่อนำไปขายในกัมพูชา และขณะเดียวกันโจรกรรมศิลปวัตถุโบราณของกัมพูชาเข้ามาขายในไทย เป็นต้น ซึ่งการทำธุรกิจผิดกฎหมายเหล่านี้จะแฝงตัวใช้การเปิดแนวชายแดนไทยกับกัมพูชาเพื่อการค้ามากระทำการสิ่งผิดกฎหมาย ด้วยสาเหตุเหล่านี้จึงทำให้รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาต้องร่วมกันพิจารณาอย่างรอบคอบในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนในการค้าชายแดน และฝ่ายทหารผู้รักษาความมั่นคงยังให้คงกฎอัยการศึกต่อไปเพื่อรักษาความมั่นคงตามแนวพรมแดน

ในงานวิจัยโครงการนี้ขอหยิบยกปัญหาอาชญากรรมสัก 2 ประเด็น มาศึกษาวิเคราะห์ว่าเป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนไทยและกัมพูชา คือ ปัญหายาเสพติด และปัญหาโจรกรรม

ปัญหายาเสพติดต่อการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา กัมพูชาแม้จะไม่ใช่แหล่งผลิตยาเสพติดประเภทแอมเฟตามีนแหล่งใหญ่เมื่อเทียบกับพม่า แต่กัมพูชาเป็นแหล่งปลูกกัญชาแหล่งใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปลูกกัญชาเกือบทุกพื้นที่ทั่วประเทศจากด้านตะวันออกแถบจังหวัดรัตนคีรี มณฑลคีรี และกัมปงจาม ไปจรดด้านตะวันตกแถบจังหวัดเกาะกง และบางส่วนของจังหวัดพระตะบอง ทางตอนเหนือในจังหวัดสตึงแตร็ง และกระแจะ เป็นแหล่งปลูกกัญชามาก ส่วนทางใต้มีจังหวัดกันดาล ตาแก้ว กัมปอต และกรุงพระสีหนุ เป็นแหล่งปลูกกัญชา ทั้งหมดนี้แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกเพื่อการค้า และพื้นที่ปลูกสำหรับบริโภคภายในครัวเรือน

จังหวัดกัมปงจาม มีพื้นที่ปลูกกัญชาเพื่อการค้าแหล่งใหญ่ เส้นทางขนส่งได้แก่ ทางบกใช้เส้นทางหมายเลข 1 ออกไปทางเวียดนามออกสู่ตลาดโลก ทางทะเล พวกลักลอบค้าจะรวบรวมโดยมีศูนย์กลางที่กรุงพนมเปญแล้วจึงมีการจัดจำหน่ายออกสู่ตลาดโลก โดยการขนส่งลงสู่ท่า

เรือสปีดโบ๊ตในกรุงเทพฯ บรรทุกเรือสินค้าออกทะเลสู่ตลาดปลายทางสหรัฐอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย สิงคโปร์ และ ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนี้รวมผลผลิตกัญชาจากจังหวัดสตึงเตร็ง กระแจะ ตาแก้ว กัมปอต เข้าไว้ด้วย ทั้งนี้การลักลอบค้ากัญชาของกลุ่มธุรกิจผิดกฎหมายทางด่านนี้ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาแต่อย่างใด

ส่วนจังหวัดเกาะกงเป็นแหล่งปลูกกัญชาเพื่อการค้าที่ใหญ่และสำคัญอีกแห่งหนึ่งของกัมพูชา ผลิตได้ในปริมาณ 100 ตันต่อปี สภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศของจังหวัดเกาะกงเหมาะแก่การปลูกกัญชา เพราะอากาศร้อนชื้น มีฝนตกและพื้นที่ชายฝั่งทะเลดินปนทรายจึงสามารถปลูกกัญชาได้ทั่วไปในเกาะกง กัญชามีราคาต้นทุนประมาณกิโลกรัมละ 200-300 บาท²² ผลผลิตของกัญชาส่งออกจำหน่ายสู่ตลาดโลกรวมทั้งประเทศไทย โดยการขนส่งทางทะเล เพราะจังหวัดเกาะกงอยู่ติดทะเลจึงเป็นท่าเรือขนส่งกัญชาที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งโครงการวิจัยนี้ขอนำมาวิเคราะห์และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของธุรกิจผิดกฎหมายลักลอบค้ากัญชาต่อการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา

เนื่องจากจังหวัดเกาะกงตั้งอยู่ติดพรมแดนประเทศไทย จึงสะดวกต่อการลักลอบค้าและขนส่งกัญชาเข้าสู่ประเทศไทย เพื่อขายให้คนไทยและส่งผ่านไปยังประเทศที่สาม ดังกล่าวแล้วว่าการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนระหว่างสองประเทศ ได้เป็นช่องทางที่กลุ่มประกอบการธุรกิจผิดกฎหมายจะแอบแฝงกัญชามากับสินค้าที่นำเข้าไทย ดังกรณี การขนส่งสินค้าผ่านจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก-จามเยียม ด้านจังหวัดตราดกับจังหวัดเกาะกง มีการลักลอบขนกัญชาปะปนมากับอาหารทะเลซึ่งบรรทุกด้วยเรือประมงมาขึ้นที่ตำบลบ้านหาดเล็กและที่ตลาดโรงเกลือ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีการลักลอบขนกัญชาปะปนมากับสินค้าเสื้อผ้าเก่าที่พ่อค้ากัมพูชานำเข้ามาขายที่ตลาดโรงเกลือ แต่กัญชาที่ลักลอบค้าด้านนี้จะเป็นผลผลิตที่เพาะปลูกได้ในบางส่วนของจังหวัดพระตะบอง²³

นอกจากนี้ในปัจจุบันกัมพูชากลายเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดประเภทแอมเฟตามีน โดยเฉพาะที่จังหวัดเกาะกงซึ่งเริ่มเป็นฐานการผลิตเมื่อปี 1996 สืบเนื่องจากการปราบปรามการผลิตแอมเฟตามีนในประเทศไทย จึงส่งผลให้นายทุนผู้ผลิตส่วนใหญ่ซึ่งเป็นคนไทยย้ายฐานการผลิต

²² วัชรินทร์ ยงศิริ, “การศึกษาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกัมพูชา,” ในรายงานวิจัยเรื่อง การศึกษาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย ลาว พม่า จีน กัมพูชา และเวียดนาม โดยคณะผู้วิจัย พรพิมล ตริชาติ วัชรินทร์ ยงศิริ สุกลักษณ์ กาญจนขุนดี ทรงฤทธิ์ โพนเงิน เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2541, หน้า 408.

²³ เรื่องเดียวกัน.

เข้าไปยังจังหวัดเกาะกง เมื่อผลิตได้แล้วจึงส่งกลับเข้ามาขายในประเทศไทย หุ่นส่วนใหญ่เป็นข้าวสารการระดับสูงของกัมพูชา เช่น ทหาร ตำรวจ ดังนั้นโรงงานผลิตแอมเฟตามีนในเขตจังหวัดเกาะกงจึงมีกำลังทหารให้ความคุ้มครอง²⁴

การค้าและขนส่งแอมเฟตามีนจากจังหวัดเกาะกงเข้ามาในเขตแดนไทยด้านอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด จะใช้เส้นทางขนส่ง 2 ทาง คือ ทางบก ใช้เส้นทางข้ามภูเขาบรรทัดเข้ามาทางชายแดน ใช้คนเดินเท้าแบกเป้บรรจุแอมเฟตามีนเข้ามาส่งในเขตแดนไทย อีกทางหนึ่งคือการขนส่งทางเรือ จากจังหวัดเกาะกงข้ามทะเลปากอ่าวมาขึ้นที่ตำบลบ้านหาดเล็ก ต่อมาภายหลังเมื่อเจ้าหน้าที่ของฝ่ายไทยทำการปราบปรามอย่างเข้มงวด ทำให้การขนส่งทางเรือยากและเสี่ยงจึงเปลี่ยนไปใช้เส้นทางบกแทน เพราะมีแนวพรมแดนติดต่อกันระยะยาวมีช่องทางเข้าหลายช่องทาง ทั้งนี้ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่าการลักลอบค้าแอมเฟตามีน จะแยกออกต่างหากเป็นธุรกิจผิดกฎหมายโดยเฉพาะไม่ปะปนมากับสินค้าที่นำเข้าในการค้าชายแดน

อย่างไรก็ตาม ปัญหายาเสพติดที่มีแหล่งผลิตมาจากกัมพูชาทั้งกัญชาและแอมเฟตามีนล้วนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา เมื่อวิเคราะห์ทางด้านรัฐบาลไทย ในการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนแต่ละแห่งเพิ่มขึ้นตามคำร้องขอของจังหวัดชายแดนที่ยังไม่มี ก็ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงความมั่นคงและการปลอดภัยจากการลักลอบค้ายาเสพติดด้วย ซึ่งทางฝ่ายทหารผู้ดูแลรักษาความมั่นคงชายแดนอ้างอยู่เสมอถึงความเหมาะสมในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดน และความพร้อมของกำลังในการตรวจตราไม่ให้มีการแอบแฝงการลักลอบค้ายาเสพติดตามช่องทางการค้าชายแดน ตลอดจนการคงกฎอัยการศึกไว้ตามพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดชายแดน เพื่อการปราบปรามธุรกิจผิดกฎหมาย อันเป็นทัศนคติที่ตรงข้ามกับพวกพ่อค้าที่ต้องการให้ยกเลิกกฎอัยการศึกเสียเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับการค้าชายแดน โครงการวิจัยหยิบยกปัญหายาเสพติดขึ้นมาศึกษาเพื่อจะชี้ให้เห็นว่าเป็นปัญหาต่อการค้าชายแดนอันต่อเนื่องไปถึงปัญหาการระเบียบของฝ่ายไทยในการดำเนินการค้าด้วย

อีกประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนเช่นเดียวกัน คือ ปัญหาการโจรกรรม ซึ่งโครงการวิจัยขอขอยกกรณีศึกษาการโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ จากเขตแดนไทยข้ามไปยังเขตแดนกัมพูชา และการโจรกรรมศิลปวัตถุโบราณจากดินแดนกัมพูชาเข้ามาในเขตแดนไทย

การทำธุรกิจผิดกฎหมายโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์จากไทยส่งเข้าไปขายในกัมพูชา ส่วนใหญ่ทำกันเป็นขบวนการตามใบสั่งซื้อที่ฝ่ายกัมพูชาติดต่อมาว่าต้องการรถยนต์

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 410.

ประเภทใด ยี่ห้อใด และรถจักรยานยนต์รุ่นใด ยี่ห้อใด ทั้งนี้ไม่ต้องสงสัยถึงการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์โดยตรงระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีของระบบสื่อสารโทรคมนาคมที่อำนวยความสะดวกให้ เมื่อมีการโจรกรรมรถยนต์และจักรยานยนต์ในพื้นที่กรุงเทพฯ และจังหวัดต่าง ๆ แล้วมีการแจ้งความให้ตำรวจประจำท้องที่ดำเนินคดี ฝ่ายตำรวจจะประสานต่อฝ่ายทหารผู้ดูแลและตรวจตราความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดน ในโครงการวิจัยนี้ขอศึกษาเฉพาะด้านชายแดนไทย-กัมพูชา ทหารเมื่อรับทราบจากตำรวจในรายละเอียดแล้วผู้บริหารในระดับสูงจึงมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ทหารระดับล่างลงมือปฏิบัติ โดยตั้งด่านตรวจตามแนวชายแดนหรือจุดช่องทางการค้าต่าง ๆ ที่มีเจ้าหน้าที่ทหารประจำอยู่แล้วก็ให้ดำเนินการตรวจตราอย่างเข้มงวด ในที่นี้หมายถึงการปฏิบัติงานในเวลาทำการของจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน ไม่เพียงเท่านั้น ยังส่งกองทหารออกลาดตระเวนในยามค่ำคืนตามแนวชายแดนเพื่อป้องกันและปราบปรามการนำรถยนต์และจักรยานยนต์ที่กลุ่มผู้กระทำความผิดกฎหมายโจรกรรมมาส่งออกนอกเขตแดนไปยังกัมพูชา บางกรณี เช่นการโจรกรรมรถจักรยานยนต์กว่าเจ้าทุกข์จะแจ้งความกับตำรวจว่ารถหาย และฝ่ายตำรวจประสานมายังฝ่ายทหาร ปรากฏว่ารถได้ข้ามแดนไปยังกัมพูชาแล้ว ฝ่ายทหารจึงส่งเจ้าหน้าที่ไปสืบและติดตามได้ทราบแหล่งที่รับซื้อ ขึ้นต่อมาผู้บังคับบัญชาทหารระดับสูงจึงติดต่อประสานกับผู้บังคับบัญชาทหารระดับสูงของกัมพูชา ขอให้ติดตามและนำมาส่งคืนให้กับทหารฝ่ายไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นไปตามความตกลงร่วมกันของทหารไทยและกัมพูชาในระดับภูมิภาคที่จะร่วมมือกันปราบปรามปัญหาอาชญากรรมข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ²⁵

เช่นเดียวกันในเขตอีสานใต้มีปัญหาโจรกรรมรถยนต์ส่งข้ามแดนไปขายในกัมพูชา พื้นที่ด้านนี้อยู่ภายใต้การดูแลของกองกำลังสุรนารี เมื่อเกิดปัญหาโจรกรรมรถยนต์และได้รับการประสานจากตำรวจให้ส่งกำลังทหารออกไปไล่ล่ากลุ่มโจร ผู้บังคับบัญชาระดับสูงจึงมีคำสั่งให้ทหารระดับล่างออกปฏิบัติการ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าในพื้นที่ประชิดแนวชายแดนทหารเท่านั้นที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลและปราบปราม จึงถือเป็นหน้าที่ของทหารที่จะปราบปรามอาชญากรรมทุกรูปแบบตามบริเวณชายแดน²⁶

สำหรับการโจรกรรมศิลปวัตถุโบราณจากกัมพูชาเข้ามาขายในไทยเช่นเดียวกันทำกันเป็นขบวนการตามใบสั่งซื้อ เส้นทางที่ขนส่งเป็นด้านจังหวัดสระแก้วเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นพื้นที่ราบมีช่องทางขนส่งสินค้าผิดกฎหมายหลายช่องทาง ด้านอีสานใต้ขนส่งลำบากเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่

²⁵ สัมภาษณ์ พันเอก อนุพงษ์ เผ่าจินดา, รองผู้บัญชาการกองกำลังบูรพา ฝ่ายกิจการพลเรือน, 26 กุมภาพันธ์ 2544.

²⁶ สัมภาษณ์ พันเอก กนก เนตระควะสนะ, ผู้บังคับการกรมทหารราบเฉพาะกิจที่ 16, 11 กุมภาพันธ์ 2544.

ของไทยอยู่สูงกว่ากัมพูชาบางจุดเป็นหน้าผาสูง ซึ่งการอ้างถึงผิดกฎหมายนี้ทำแยกจากการอ้างที่ถูก
ต้องตามกฎหมาย ดังนั้นในการปราบปรามสินค้าผิดกฎหมายที่นำเข้าจึงเป็นหน้าที่ของทหารผู้มี
อำนาจหน้าที่รักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนและขณะเดียวกันก็ปราบปรามสินค้าผิดกฎหมาย
ที่ลักลอบส่งออก

ที่โครงการวิจัยหยิบยกประเด็นปัญหาการโจรกรรมขึ้นมาเพื่อชี้แจงให้เห็นว่าปัญหานี้
กลายเป็นอุปสรรคต่อการค้าชายแดนที่กำลังขยายตัว ฝ่ายพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดน
ต้องการให้เปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนเพิ่มขึ้นเพื่อความสะดวกในการขนส่งสินค้า
ด้วยเล็งเห็นว่าตลาดผู้บริโภคในกัมพูชากำลังเติบโตเพิ่มขึ้น แต่ต้องมาติดขัดกับปัญหาด้านความ
มั่นคงซึ่งฝ่ายทหารเสนอให้พิจารณาอย่างรอบคอบก่อนจะเปิดเพราะช่องทางใดมีเส้นทาง
คมนาคมสะดวกก็จะมีกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจผิดกฎหมายแอบแฝงไปใช้ และเช่นเดียวกันฝ่าย
ทหารให้คงกฎอัยการศึกไว้เพื่ออำนาจในการปราบปรามผู้ประกอบการธุรกิจผิดกฎหมาย

ปัญหาเมื่อเกิดยอมีทางแก้ไข ปัญหายาเสพติดและปัญหาการโจรกรรม ไม่ใช่อุปสรรค
ใหญ่ที่จะปิดกั้นการค้าชายแดน แนวทางแก้ไขโครงการวิจัยจึงขอเสนอแนะไว้ในบทต่อไป

สรุป

ปัญหาและอุปสรรคในการค้าชายแดนยอมีทางแก้ไขเสมอ ถ้าผู้ร่วมกิจกรรมทั้งสองฝ่าย
มีความตั้งใจร่วมกันที่จะลงมือแก้ไข หากไม่ใช่เพื่อหวังผลสำเร็จในเวลาอันสั้นภายในวันนี้พรุ่งนี้
แต่ต้องมุ่งหวังผลในวันข้างหน้า ดังนั้นภาครัฐของไทยควรลงมือกระทำการเสียแต่วันนี้ ด้วยการ
เจรจาหาความร่วมมือจากภาครัฐกัมพูชาเพื่อแก้ไขปัญหา จะปล่อยให้เป็นการแก้ไขปัญหากจาก
ไทยเพียงฝ่ายเดียวคงเป็นไปไม่ได้

บทที่ 6

บทสรุป วิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัย “การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา : ปัญหาที่ประสบในปัจจุบัน และแนวทางแก้ไขในอนาคต” ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าหมายการทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อหาแนวทางว่าจะทำอย่างไรจึงจะทำให้การค้าชายแดนได้พัฒนาให้ดีขึ้นจากช่วงอดีตที่ผ่านมา ทั้งนี้จะได้มีศักยภาพต่อประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านกัมพูชาในการสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ภาครัฐไม่ควรปล่อยให้คนชายขอบของรัฐอยู่อย่างไร้ทิศทางพัฒนา

อีกประการหนึ่งก็เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดกัน ในปัจจุบันไทยกับกัมพูชาต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยไทยพึ่งกัมพูชาในการเป็นตลาดระบายสินค้าที่ผลิตได้ และกัมพูชาพึ่งไทยด้านสินค้าอุปโภคบริโภคและอื่น ๆ การที่กัมพูชาหวังจะพึ่งไทยแต่ฝ่ายเดียวคงอดีตคงเป็นไปไม่ได้แล้วในยุคโลกาภิวัตน์ ถึงเวลาที่กัมพูชาจะต้องยืนบนลำแข้งของตนเอง ซึ่งไทยจะคอยช่วยเหลืออยู่ภายนอก ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการค้าชายแดนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยกัมพูชาให้ลุกขึ้นยืนและก้าวเดินต่อไปหมายถึงขยายตัวไปสู่ด้านการลงทุน

อย่างไรก็ตาม การทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามย่อมมีปัญหาและอุปสรรคอยู่เสมอให้คิดพิจารณาแก้ไข การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาก็เช่นเดียวกัน ดังนั้น ในบทสุดท้ายของโครงการวิจัยนี้ได้วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะเป็นแนวทางแก้ไขเป็นลำดับไป

6.1 ข้อเสนอจัดตั้งธนาคารเพื่อการค้าชายแดน

จากปัญหาการซื้อขายสินค้าและระบบการชำระเงินที่กล่าวไว้ในบทที่ 5 ขอเสนอแนวทางแก้ไขด้วยการจัดตั้งธนาคารเพื่อการค้าชายแดน จุดประสงค์เพื่อให้พ่อค้าคนไทยและพ่อค้าคนกัมพูชาเปลี่ยนวิธีการซื้อขายสินค้าจากเดิมมาเป็นวิธีผ่านระบบธนาคารมากขึ้น ธนาคารที่ตั้งขึ้นนี้มีเป้าหมายหลักอยู่ที่ให้บริการการเงินต่อพ่อค้าคนไทยและพ่อค้าคนกัมพูชา โดยให้ทั้งพ่อค้าคนไทยและพ่อค้าคนกัมพูชานำเงินมาฝากธนาคาร เปิดบัญชีเพื่อจะได้มีหลักฐานในการฝาก-ถอน-โอนเงิน เมื่อมีการติดต่อซื้อขายสินค้ากันแล้วจะได้ทำการโอนเงินผ่านธนาคารเพื่อชำระหนี้ค่าสินค้า ทั้งนี้ การตั้งธนาคารขอเสนอให้ตั้งขึ้นพร้อมกับการจัดตั้งระบบรวมศูนย์ราชการ (One Stop Service) ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

ข้อเสนอแนะนี้มุ่งหวังจะให้พ่อค้าทั้งสองฝ่ายเปลี่ยนวิธีการชำระเงินจากระบบโปยกั๊ว มาเป็นการชำระเงินผ่านระบบธนาคารเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการฉ้อโกงไม่ชำระหนี้ค่าสินค้า ในเบื้องต้นขอเสนอการจัดตั้งธนาคารเป็นธนาคารของรัฐก่อนเพื่อนำร่อง โดยทำการเปิดสาขาให้บริการ ณ จุดที่มีการค้าชายแดนและมีระบบรวมศูนย์ราชการ ยกตัวอย่างธนาคารของรัฐ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า (EXIM Bank) และธนาคารกรุงไทย เป็นต้น

การให้บริการของธนาคารเพื่อการค้าชายแดน ประการแรกคือ การให้บริการเปิด L/C (Letter of Credit) ณ สาขาชายแดนแก่พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดน เพื่ออำนวยความสะดวกให้พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนไม่ต้องเดินทางเข้าไปใช้บริการเปิด L/C ที่สำนักงานใหญ่ของธนาคารในกรุงเทพฯ และชั้นต่อ ๆ ไปไม่มีการฝาก-ถอน-โอนเงิน และบริการการเงินตามระบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไป

เพื่อให้ข้อเสนอการจัดตั้งธนาคารเพื่อการค้าชายแดนมีความเป็นไปได้ ภาครัฐโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชาต่าง ๆ ควรร่วมมือโน้มน้าวให้พ่อค้าคนไทยที่ทำการค้าชายแดนไม่ว่าจะเป็นการทำส่งสินค้าออกหรือนำสินค้าเข้า ต้องทำสัญญาซื้อขายสินค้าเป็นลายลักษณ์อักษรกับพ่อค้าคนกัมพูชา เพื่อให้มีการชำระเงินผ่านระบบธนาคาร และนั่นย่อมหมายถึงว่าต้องมีความร่วมมือจากรัฐบาลกัมพูชาด้วยจึงจะบังเกิดผล โดยร่วมกันทำการปฏิรูประบบการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชาให้เข้าสู่ระบบสากลมากขึ้น ทั้งนี้รัฐบาลกัมพูชาต้องให้ความมั่นใจต่อพ่อค้าคนกัมพูชาว่าจะรับรองความปลอดภัยในทรัพย์สิน จะไม่มีการทุจริตภาษีเถื่อนเพื่อให้พ่อค้าคนกัมพูชาสามารถนำเงินมาเปิดบัญชีกับธนาคารเพื่อจะได้ชำระค่าสินค้าให้กับพ่อค้าคนไทยได้โดยตรงผ่านระบบธนาคารอย่างโปร่งใส

ขอยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่เจ้าหน้าที่ของภาครัฐพยายามสร้างความเข้าใจให้กับพ่อค้าคนไทยถึงความสำคัญของสัญญาซื้อขาย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระแก้วและสำนักงานการค้าต่างประเทศ จังหวัดสระแก้ว ได้ร่วมมือกันรณรงค์ให้พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนมีความเข้าใจต่อการทำสัญญาซื้อขายสินค้ากับพ่อค้าคนกัมพูชาว่า ต่อไปนี้จะทำการซื้อขายใด ๆ ก็ตามให้มีสัญญาและลงนามไว้ทั้งสองฝ่ายผู้ซื้อและผู้ขาย ถ้าหากมีปัญหา เช่น ไม่ชำระหนี้เกิดขึ้น พ่อค้าคนไทยผู้เสียหายสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายคืนได้ตามกฎหมาย โดยส่งเอกสารให้กับพาณิชย์จังหวัดของกัมพูชา พาณิชย์นำเรียนต่อให้กับผู้ว่าราชการจังหวัดของกัมพูชาซึ่งปกครอง

พื้นที่ที่พ่อค้าคนกัมพูชาก่อคดีอาศัยอยู่ ต่อจากนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดของกัมพูชาส่งสำเนาเสนอให้รัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ของกัมพูชาพิจารณาตัดสินและติดตามเอาเงินคืน¹

เมื่อพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนตระหนักถึงความสำคัญของสัญญาซื้อขายที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะช่วยปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของพวกเขาแล้ว ก็ยอมเป็นการง่ายที่จะโน้มน้าวให้เปลี่ยนวิธีการจ่ายเงินหรือชำระเงินด้วยวิธีการเดิมมาเป็นการผ่านระบบธนาคารซึ่งมีความปลอดภัยสูง ทั้งนี้พ่อค้าคนไทยจะต้องเจรจาตกลงกับพ่อค้าคนกัมพูชาเองให้เปลี่ยนวิธีการเสียใหม่หรือเป็นข้อตกลงในสัญญาซื้อขายให้ชำระเงินค่าสินค้าผ่านระบบธนาคาร เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังเช่นอดีตที่ผ่านมา และเพื่อปฏิรูปการค้าชายแดนให้ดียิ่งขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะพัฒนาโครงข่ายเส้นทางคมนาคมในกัมพูชา และเจรจาแก้ไขระเบียบมาตรการการขนส่งเข้ากัมพูชา

ปัญหาเรื่องเส้นทางคมนาคมในกัมพูชาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการค้าชายแดน ซึ่งรัฐบาลไทยไม่ควรมองข้าม โครงการวิจัยนี้จึงขอเสนอข้อเสนอแนะพัฒนาโครงข่ายเส้นทางคมนาคมในกัมพูชาหรือระบบ logistics ที่จะนำสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเข้าไปยังกัมพูชา ประเทศไทยสามารถทำได้เพราะมีศักยภาพและความได้เปรียบในเชิงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์มีเขตแดนทางบกติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบดังนี้ ทิศเหนือและทิศตะวันตกมีพรมแดนติดต่อกับสหภาพพม่า ทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีพรมแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันออกมีพรมแดนติดต่อกับกัมพูชา และทิศใต้มีพรมแดนติดต่อกับมาเลเซีย ด้วยเหตุผลนี้ประเทศไทยควรสร้างจุดแข็งจากความได้เปรียบในสภาพภูมิศาสตร์ที่ไทยมีพรมแดนทางบกติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยการพัฒนาและสร้างเส้นทางขนส่งทางบกให้มีประสิทธิภาพ หากไทยบรรลุเป้าหมายนี้ได้คาดว่าไทยสามารถเป็นศูนย์กลางในอนุภูมิภาคนี้ได้อย่างแน่นอน

อีกประการหนึ่งหากศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งทางการค้า อาทิ จีน สิงคโปร์ ฮ่องกง และมาเลเซียแล้วจะเห็นได้ว่าไทยเสียเปรียบในเรื่องการขนส่งสินค้าทางทะเล เพราะไม่มีสายการบินเรือแห่งชาติ ประกอบกับการขนส่งสินค้าทางเรือไปยังประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบไม่สะดวกเท่ากับการขนส่งทางบก ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ การค้าชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาก็เช่นเดียวกัน ควรสร้างโครงข่ายคมนาคมทางบกให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สินค้าจากไทยเข้าสู่ตลาดกัมพูชาได้สะดวกและรวดเร็ว อันเป็นการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าให้ต่ำเพื่อจะ

¹ สัมภาษณ์ กรรณิการ์ สมสกุล, หัวหน้าสำนักงานการค้าต่างประเทศ จังหวัดสระแก้ว, 26 กุมภาพันธ์ 2544.

ได้กระจายตัวเข้าสู่ตลาดกัมพูชาได้กว้างขวาง และสามารถถึงมือผู้บริโภคชาวกัมพูชาได้ในราคา ถูก อย่างไรก็ตามการขนส่งสินค้าทางเรือไปกัมพูชามีเฉพาะด้านจังหวัดตราดไปจังหวัดเกาะกง ของกัมพูชา เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งของสองจังหวัดอยู่ติดทะเล แต่ทว่าการบรรทุกสินค้า ใช้เรือลำเล็กขนส่งในปริมาณไม่มาก ไม่ใช่เรือเดินทะเลบรรทุกสินค้าด้วยตู้คอนเทนเนอร์

จากเหตุผลที่กล่าวมานี้จึงขอเสนอแนะรัฐบาลไทยแสวงหาความร่วมมือกับรัฐบาลกัมพูชา ในการพัฒนาและสร้างเส้นทางสายใหม่เชื่อมโยงจากชายแดนไทยเข้าไปในประเทศกัมพูชา แม้ว่า ไทยจะต้องบริจาคเงินเพื่อให้ความช่วยเหลือในการสร้างถนนสักสายหนึ่งก็คงต้องยอม ทั้งนี้เพื่อหวังผลในระยะยาวที่ไทยจะได้รับกลับคืนในอนาคตจากการค้าชายแดน พร้อมกันนี้ต้องหาทาง เจรจาเร่งรัดรัฐบาลกัมพูชาให้พัฒนาก่อสร้างเส้นทางคมนาคมสายหลักสำคัญของประเทศ อาทิ ทางหลวงหมายเลข 5 และทางหลวงหมายเลข 6 โดยด่วนเพราะทราบข้อเท็จจริงว่ารัฐบาลกัมพูชา ได้รับอนุมัติเงินกู้จากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) แล้ว ซึ่งธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่ง เอเชียให้ความสำคัญและสนใจต่อการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงอยู่ ในปัจจุบัน ถ้าหากไทยเสนอตัวเข้าไปร่วมมือช่วยเหลือแล้วในอนาคตอันใกล้ก็ไม่เพียงแต่ไทยจะมี เส้นทางขนส่งสินค้าที่ดีและสะดวกเท่านั้น ประชาชนชาวกัมพูชาจะมีเส้นทางคมนาคมเดินทาง ภายในประเทศติดต่อสัญจรได้สะดวกรวดเร็วอีกด้วย

ปัจจุบันการขนส่งสินค้าจากไทยเข้าสู่กัมพูชาใช้เส้นทางสายหลักสำหรับการกระจายตัวของสินค้า ดังนี้

(1) ด้านจังหวัดสระแก้ว ออกจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก อำเภออรัญประเทศ → ปอยเปต → บ้านเตี้ยเมียนเจย ต่อจากนั้นใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 5 ไปพระตะบอง → โพธิ์สัตว์ → กัมปงชะนัง → กรุงพนมเปญ ระยะทางทั้งสิ้น 420 กิโลเมตร

(2) จากจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก เช่นเดียวกันไป → ปอยเปต → บ้านเตี้ยเมียนเจย ต่อจากนั้นใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 6 ไปเสียมเรียบ → กัมปงธม → กรุงพนมเปญ

ทั้งสองเส้นทางนี้ปริมาณสินค้าประมาณร้อยละ 30 ของสินค้านำเข้าจากไทยกระจายตัวตามจังหวัดที่เป็นเส้นทางผ่านก่อนเข้าสู่กรุงพนมเปญ เมื่อสินค้าเข้าสู่กรุงพนมเปญแล้วจะถูกส่งต่อไปยังเวียดนามประมาณร้อยละ 50 ของสินค้าที่ส่งมายังกรุงพนมเปญ ที่เหลือจำหน่ายในกรุงพนมเปญเพียงร้อยละ 20

(3) ด้านจังหวัดตราด (ทางบก) จากจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ → บ้านจามเยียม อำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง มีสะพานข้ามแม่น้ำครางครั้นไปเชื่อมเส้นทางหลวงหมายเลข 48 ไปถึง → แสรอำเปิล ด้วยระยะทาง 160 กิโลเมตร ต่อจากนั้นมีเส้นทางเชื่อมไปกรุงพระสีหนุ และอีกทางหนึ่งจากแสรอำเปิลไปเชื่อมต่อกับเส้นทางหลวงหมายเลข 4 ไป
กรุงพนมเปญ

(4) ด้านจังหวัดตราด (ทางทะเล) จากท่าเรือคลองสน ตำบลบ้านหาดเล็ก → ไปขึ้นที่ท่าเรือแสรอำเปิล จังหวัดเกาะกง ปริมาณสินค้านำเข้าส่งไปจังหวัดกัมปงสปีอ และกรุงพนมเปญ อีกร้อยละ 40 ส่งต่อไปยังเวียดนาม ด้วยเส้นทางหลวงหมายเลข 4 และไปต่อเส้นทางหลวงหมายเลข 1

(5) ด้านจังหวัดสุรินทร์ จากจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม อำเภอกาบเชิงออกไป → โอร์เสม็ด มีเส้นทางไปอำเภอสำโรง จังหวัดอุดรเมียนเจย → จังหวัดเสียมเรียบ

อีกทางหนึ่งจากช่องจอม → โอร์เสม็ด → อัลลอง เวง จังหวัดพระวิหาร

และอีกทางหนึ่งจากช่องจอม → อุดรเมียนเจย → เสียมเรียบ → กัมปงธม → เวียดนาม

ปริมาณสินค้าขาเข้าจากไทยด้านช่องจอม ประมาณร้อยละ 30-40 จำหน่ายในเส้นทางนี้ ที่เหลือประมาณร้อยละ 60-70 ของสินค้านำเข้าส่งต่อไปยังเวียดนาม

(6) ด้านจังหวัดจันทบุรี จากจุดผ่อนปรนบ้านผักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน → มีเส้นทางไปเขตปกครองพิเศษไพลิน (กรุงไพลิน) เป็นระยะทาง 22 กิโลเมตร จากไพลินมีเส้นทางไปพระตะบองระยะทาง 93 กิโลเมตร ต่อจากพระตะบอง → กรุงพนมเปญ มีระยะทาง 240 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 5

(7) อีกทางหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี จากจุดผ่อนปรนบ้านแหลม อำเภอโป่งน้ำร้อน และจุดผ่อนปรนบ้านขั้วตารี อำเภอสอยดาว → มีเส้นทางไปพระตะบองระยะทางประมาณ 105 กิโลเมตร ต่อจากพระตะบอง → กรุงพนมเปญ เป็นเส้นทางเดียวกันใช้ทางหลวงหมายเลข 5

ปริมาณสินค้านำเข้าจากไทยกระจายตัวอยู่ในเส้นทางนี้ประมาณร้อยละ 40 ของสินค้านำเข้าจำหน่ายในกรุงไพลิน อีกร้อยละ 60 ส่งต่อไปยังพระตะบอง ส่วนใหญ่การขนส่งสินค้าด้านจังหวัดจันทบุรีเป็นเส้นทางระยะสั้น

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะของโครงการวิจัยนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ หากแต่เป็นการช่วยเสริมนโยบายของรัฐบาลไทย ซึ่งได้แถลงไว้แล้วให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น และมีการนำไปปฏิบัติทำให้บรรลุผลสำเร็จ นโยบายของรัฐบาล ซึ่ง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2001 (พ.ศ. 2544) เกี่ยวกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านมีสาระสำคัญเกี่ยวถึงด้านคมนาคมคือ ส่งเสริมความร่วมมือในการสร้างโครงข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบกในภูมิภาค พัฒนาเศรษฐกิจ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน² ทั้งนี้ ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นรับผิดชอบด้านการพัฒนาเส้นทางคมนาคม มีคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานอนุกรรมการและอธิบดีกรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ เป็นเลขาธิการ

² คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี คณะที่ 54 พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544.

นอกจากนี้แนวนโยบายของรัฐบาลไทยยังปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ³ ในบทว่าด้วยยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งหนึ่งในแนวทางส่งเสริมคือ พัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างกันให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจ ที่สามารถสนับสนุนการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่เขตเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและเสริมขีดความสามารถด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอันรวมถึงกัมพูชาด้วย

จากนโยบายได้ลงสู่ภาคปฏิบัติแล้วโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ศึกษาวิจัยโครงการนำร่องการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและพัฒนาโครงข่ายเส้นทางคมนาคมระหว่างไทย-กัมพูชา⁴ คณะศึกษายังได้เสนอการพัฒนาโครงข่ายถนนเป็น 3 แผนงานย่อย คือ⁵

- (1) โครงข่ายถนนภายในพื้นที่ของแต่ละเส้นทางเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ
- (2) แนวเชื่อมโครงข่ายถนนระหว่างเส้นทางเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่เสนอทั้งหมดมี 13 แนว ในจำนวนนี้ 7 แนวคือ แนวเชื่อมระหว่างเส้นทางเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจตามแนวฝั่งทะเลและตอนกลาง ส่วนอีก 6 แนวเชื่อม เป็นการเชื่อมระหว่างเส้นทางเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจตอนกลางและตอนเหนือ แนวเชื่อมที่เสนอส่วนใหญ่เป็นแนวถนนที่มีอยู่แล้ว ซึ่งอาจจะต้องขยายระยะทางหรือปรับปรุงคุณภาพถนนให้ดีขึ้น
- (3) การพัฒนาและการปรับปรุงถนนสายรองตามแนวชายแดน เพื่อที่จะสนับสนุนการเชื่อมโยงของกิจกรรมต่าง ๆ ตามแนวชายแดนกับพื้นที่อื่น ๆ ในแต่ละเส้นทางเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ

รัฐบาลไทยได้ให้ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาโครงข่ายถนนเชื่อมโยงชายแดนไทยกับกัมพูชา ที่แล้วเสร็จและมีการส่งมอบแล้ว คือเส้นทางหลวงหมายเลข 48 จากจังหวัดเกาะกงไปอำเภอแสลงอำเภอล

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549**, ประกาศ ณ วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2544, หน้า 93-94.

⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, รายงานฉบับสมบูรณ์สรุปสำหรับผู้บริหาร “โครงการจัดทำแผนความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และแผนปฏิบัติการระหว่างไทย-กัมพูชา,” มกราคม 2545, หน้า 12.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมในกัมพูชานั้น โดยตัวรัฐบาลกัมพูชาเองก็พยายามหาแหล่งเงินทุนช่วยเหลือจากภายนอกมาบูรณะและพัฒนา ไม่เพียงเท่านั้นยังมาสอดคล้องกับโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ซึ่งธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ให้ความสนใจสนับสนุนการเงิน จึงเป็นระบบโครงข่ายเส้นทางที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา-เวียดนาม เข้าด้วยกันให้เกิดการพัฒนาด้านการค้า การลงทุน การผลิต และการท่องเที่ยว ในรูปการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจ (Economic Corridor) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โครงข่ายคมนาคมดังกล่าวคือ เส้นทางกรุงเทพฯ-อรัญประเทศ-ปอยเปต-บันเตียเมียนเจย-เสียมเรียบ-พระตะบอง-พนมเปญ-โฮจิมินห์ซิตี้-หุงเต่า ซึ่งสามารถแบ่งเส้นทางเป็น 3 ช่วง คือ⁶

(1) เส้นทางปอยเปต-บันเตียเมียนเจย-เสียมเรียบ-กัมปงธม โดยธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้ให้เงินกู้แก่รัฐบาลกัมพูชา เพื่อปรับปรุงเส้นทางช่วงเสียมเรียบ-กัมปงธม ส่วนช่วงปอยเปต-บันเตียเมียนเจย รัฐบาลกัมพูชาได้ขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยในการปรับปรุงเส้นทาง สำหรับช่วงบันเตียเมียนเจย-เสียมเรียบ รัฐบาลกัมพูชาได้ขอเงินกู้จากธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียเพื่อปรับปรุงซ่อมแซมเส้นทาง แต่ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียกลับมีความเห็นว่าควรให้สัมปทานแก่ภาคเอกชน

(2) เส้นทางบันเตียเมียนเจย-พระตะบอง-พนมเปญ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้ให้กู้แก่รัฐบาลกัมพูชาเพื่อปรับปรุงเส้นทาง

(3) เส้นทางพนมเปญ-โฮจิมินห์ซิตี้ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้ให้กู้แก่รัฐบาลกัมพูชาและเวียดนามเพื่อปรับปรุงเส้นทาง

สำหรับเส้นทางปอยเปต-บันเตียเมียนเจย-เสียมเรียบ เป็นส่วนหนึ่งของระบบโครงข่ายเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างไทย-กัมพูชา แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

(1) เส้นทางช่วงปอยเปต-บันเตียเมียนเจย ระยะทาง 48 กิโลเมตร นับเป็นเส้นทางสำคัญและเป็นประโยชน์กับประเทศไทยโดยตรง เนื่องจากเป็นเส้นทางร่วมหลักที่สามารถเชื่อมโยงด้านการขนส่งระหว่างไทยกับกัมพูชา ได้ทั้งแนวเส้นทางปอยเปต-บันเตียเมียนเจย-เสียม

⁶ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.), รายงานเบื้องต้น “โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่ชายฝั่งทะเล ประเทศกัมพูชา,” เสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2544, หน้า ผ 1-9. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

เรียบ และแนวเส้นทางปอยเปต-บันเตียเมียนเจย-พระตะบอง-พนมเปญ ที่จะสนับสนุนด้านการค้า การลงทุน การผลิต และการท่องเที่ยว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2000 (พ.ศ. 2543) ว่ารัฐบาลไทยได้ให้ความเห็นชอบในการพัฒนาเส้นทางช่วงปอยเปต-บันเตียเมียนเจย ระยะทาง 48 กิโลเมตร

(2) เส้นทางช่วงบันเตียเมียนเจย-เสียมเรียบ ระยะทาง 103 กิโลเมตร เป็นช่วงที่ภาคเอกชนให้ความสนใจขอรับสัมปทานพัฒนาเส้นทาง เพื่อประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม การทำไม้ และอื่น ๆ ที่คาดว่าจะมีผลตอบแทนคุ้มค่าต่อการลงทุน ซึ่งธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ เพื่อศึกษากระบวนการให้สัมปทานในการพัฒนาเส้นทางของรัฐกับภาคเอกชน แก่รัฐบาลกัมพูชา

ที่โครงการวิจัยยกมากล่าวทั้งหมดนี้เพื่อแสดงการสนับสนุนนโยบายของรัฐที่มีอยู่แล้วให้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

อีกสิ่งหนึ่งซึ่งโครงการวิจัยขอเสนอแนะพร้อมกับการพัฒนาโครงข่ายเส้นทางคมนาคม คือ การเจรจาร่วมกันระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาเพื่อพิจารณาเปิดจุดผ่อนปรนและจุดผ่านแดนถาวรเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมและเพื่ออำนวยความสะดวกการค้าชายแดน⁷ ด้วยเหตุผลดังนี้

จากการที่ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดสุรินทร์ ได้ไปสำรวจที่ช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ และที่ช่องกร่าง กิ่งอำเภอนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ตามลำดับและได้ข้อมูลว่าทั้งสองแห่งนี้เดิมเคยเปิดให้เป็นจุดผ่านแดนชั่วคราวเพื่อค้าไม้ แต่ปัจจุบันได้ปิดแล้ว และทั้งสองแห่งอยู่ในความควบคุมดูแลของตำรวจตระเวนชายแดนในฝั่งกัมพูชาซึ่งอยู่ตรงข้ามกับช่องสายตะกู มีหมู่บ้านจืบโกก และตรงข้ามช่องกร่างมีหมู่บ้านทมอโดน ทั้งสองหมู่บ้านมีประชาชนชาวกัมพูชาอาศัยอยู่ประมาณ 50-60 หลังคาเรือน ชาวกัมพูชาเหล่านี้ล้วนต้องพึ่งพิงสินค้าอุปโภคบริโภคจากฝั่งไทยเพื่อการยังชีพ ดังนั้นแม้ช่องทางทั้งสองแห่งจะปิดอย่างเป็นทางการ แต่ในทางปฏิบัติยังคงอะลุ่มอล่วยให้ชาวกัมพูชาข้ามเขตแดนเข้ามาซื้อ

⁷ ในการประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมไทย-กัมพูชา อย่างไม่เป็นทางการทั้งที่จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา และที่จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2546 ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบร่วมกันในการยกระดับจุดผ่อนปรนเป็นจุดผ่านแดนถาวร คือ จุดผ่อนปรนบ้านแหลม จังหวัดจันทบุรี - กร็อมเรียง จังหวัดพระตะบอง จุดผ่อนปรนบ้านผักกาด จังหวัดจันทบุรี - โอรัสกรอม กรุงไพลิน และเสนอเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า จังหวัดศรีสะเกษ - จวม จังหวัดอุดรเมียนเจย.

ข้าวปลาอาหารกลับไปบริโภค และอนุญาตให้นำสินค้าเข้ามาขายในฝั่งไทยเพื่อเป็นรายได้สำหรับจับจ่าย ได้แก่ ถ่านไม้ ของป่า พืชหายาก ดอกหญ้าทำไม้กวาด หญ้าคามัดเป็นแผงไว้มุงหลังคา และวัวมีชีวิต เป็นต้น ถ้าหากทางการไทยจะปิดอย่างเข้มงวด ชาวกัมพูชาทั้งสองหมู่บ้านคงอยู่ไม่ได้และคงไม่มีโอกาสเดินทางไปซื้อหาอาหารที่จุดผ่านแดนถาวรช่องจอม เพราะระยะทางจากกิ่งอำเภอพนมดงรักไปอำเภอกาบเชิงไกลมาก และพื้นที่ภายในฝั่งกัมพูชาไม่มีถนนเชื่อมโยงกัน ไม่ต้องกล่าวถึงช่องสายตะกู ในอำเภอบ้านกรวดไปยังช่องจอม อำเภอกาบเชิง ยังมีระยะทางไกลกว่าทุกวันนี้ตำรวจตระเวนชายแดนต้องปิดตาข้างหนึ่งเพื่อเห็นแก่มนุษยธรรมให้ชาวกัมพูชาได้มีชีวิตอยู่รอด ผู้วิจัยจึงคิดว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลกัมพูชาควรมาประชุมพิจารณา ร่วมกันเปิดช่องทางทั้งสองแห่งให้เป็นจุดผ่อนปรนอย่างเป็นทางการ เพื่อให้ประชาชนคนไทยและคนกัมพูชาทั้งสองฝั่งได้ติดต่อค้าขายกันอย่างถูกต้องตามกฎหมายระเบียบการค้าชายแดน

สำหรับด้านจังหวัดตราด จากจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ ไปจรดจุดผ่อนปรนบ้านหมื่นด่าน อำเภอบ่อไร่ มีระยะทางไกลกันมาก ในช่วงกึ่งกลางในฝั่งกัมพูชามีชุมชนอาศัยอยู่หลายแห่งและค่อนข้างหนาแน่น ถ้าหากพ่อค้าคนไทยจะส่งสินค้าเข้าทางจังหวัดเกาะกง แล้วให้กระจายตัวไปยังจังหวัดโพธิ์สัตรีบ้าง จังหวัดพระตะบองบ้าง คงทำได้ยากเพราะถนนภายในของกัมพูชาไม่ดีและบางแห่งไม่มีถนน ดังนั้นการจะขนส่งสินค้าเข้าสู่กัมพูชาและให้กระจายตัวภายในทำได้ยาก ด้วยเหตุนี้หากการค้าจังหวัดตราดจึงได้เสนอขอเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าชายแดนเพิ่มขึ้นซึ่งจะช่วยให้ไทยกระจายตัวสินค้าได้ดีและเพิ่มปริมาณการค้าได้อีกทางหนึ่ง ได้เสนอขอ 2 แห่ง คือ เปิดจุดผ่อนปรนที่บ้านเขาวงศ์ อำเภอคลองใหญ่⁸ เพราะในฝั่งกัมพูชามีชุมชนอยู่มาก และมีแม่น้ำเชื่อมโยงถึงกรุงพระสีหนุโดยไม่ต้องออกทะเลช่วยให้เรือขนาดเล็กสามารถขนส่งสินค้าไปขายได้สะดวก และขอเปิดจุดผ่อนปรนอีกแห่งที่บ้านมะม่วง อำเภอบ่อไร่⁹ เพราะฝั่งกัมพูชาคืออำเภอสำลุต จังหวัดพระตะบอง มีระยะทางไกลจากช่องทางบ้านมะม่วงประมาณ 38 กิโลเมตร และมีประชากรอาศัยอยู่หมู่บ้านละประมาณ 9,000 คน ซึ่งทั้งหมดมี 7 หมู่บ้าน และจากอำเภอสำลุตสามารถเดินทางต่อไปยังจังหวัดพระตะบองได้ ซึ่งจังหวัดนี้มีประชากรประมาณ 960,000 คน และจากอำเภอสำลุตยังแยกเดินทางไปจังหวัดโพธิ์สัตรีได้อีก มีระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร เมื่อรวมสองจังหวัด คือพระตะบอง และโพธิ์สัตรี มีประชากรรวมกันเกือบ 2 ล้านคน ถ้ารัฐบาลทั้งสองประเทศสามารถตกลงร่วมกันเปิดจุดผ่อนปรนเพิ่มเติมในเขตจังหวัดตราด กับ

⁸ เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “แนวทางแก้ไขปัญหาการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณจังหวัดตราด ประจำปี 2544,” วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 ณ จังหวัดตราด (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

⁹ เอกสาร โครงการสำรวจการค้า การท่องเที่ยว และเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับจังหวัดพระตะบอง โพธิ์สัตรี และเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา วันที่ 31 สิงหาคม ถึง 3 กันยายน 2544 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

จังหวัดพระตะบอง และจังหวัดโพธิสัตว์ ได้จะช่วยให้การขนส่งสินค้าจากไทยเข้ากัมพูชาได้โดยตรง สะดวก ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะได้รับประโยชน์จากการค้าชายแดน คือ ชาวกัมพูชาได้ซื้อสินค้าในราคาถูก เพราะขนส่งโดยตรง และพ่อค้าคนไทยค้าขายได้ปริมาณเพิ่มขึ้น

พร้อมกันนี้โครงการวิจัยขอเสนอการเจรจาแก้ไขระเบียบมาตรการการขนส่งเข้ากัมพูชา จากปัญหาระบบการขนส่งสินค้าจากไทยเข้ากัมพูชามีขั้นตอนถึง 2 ขั้นตอน คือ รถบรรทุกสินค้าจากไทยไปลงเก็บไว้ที่โกดังในฝั่งกัมพูชา 1 คืน รุ่งขึ้นจึงขนส่งสินค้าขึ้นรถบรรทุกต่อไปยังตลาดปลายทางในกัมพูชาทั้งกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งต้องใช้รถบรรทุกของคนกัมพูชา จึงทำให้การขนส่งสินค้าแต่ละครั้งเสียค่าใช้จ่ายสูง

ข้อเสนอแนะแก้ไข โครงการวิจัยขอเสนอให้รัฐบาลไทยมอบหมายให้กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ หาทางเจรจากับกระทรวงพาณิชย์ของกัมพูชา เรื่องการอนุมัติให้รถยนต์บรรทุกสินค้าจากไทยสามารถแล่นเข้าถึงตลาดปลายทางได้เลยโดยตรงเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย และลดทอนเวลาให้ขนส่งทอดเดียวใช้เวลาน้อย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อสินค้าไม่ชำรุดเสียหาย อันจะส่งผลดีให้ผู้บริโภคที่ตลาดปลายทางกัมพูชาได้ซื้อสินค้าในราคาถูก

6.3 ข้อเสนอแนะจัดระเบียบชายแดน

เพื่อแก้ไขเรื่องบ่อนการพนัน เนื่องจากมีบ่อนการพนันที่ชายแดนไทย-กัมพูชา และมีคนไทยจำนวนมากเดินทางออกไปเล่นการพนัน ตรวบใดที่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายห้ามคนไทยเดินทางออกไปเล่นการพนัน ปัญหาเรื่องบ่อนการพนันและผลกระทบที่จะติดตามมาในด้านต่าง ๆ จะยังคงมีอยู่ โครงการวิจัยจึงพยายามวิเคราะห์ว่าจะหาวิธีการใดมาบรรเทาปัญหาเรื่องนี้ได้ ขอเสนอแนะเรื่องการจัดระเบียบชายแดน ดังนี้

6.3.1 การจัดระเบียบขั้นตอนการเดินทางสัญจรเข้า-ออกชายแดน ของประชาชนคนไทยเพื่อให้เป็นการติดต่อทำการค้าชายแดนและการเดินทางออกไปยังกัมพูชาเพื่อการท่องเที่ยวเท่านั้น โดยผู้ที่เดินทางออกไปท่องเที่ยวในประเทศกัมพูชาโดยผ่านจุดผ่านแดนถาวรนั้น ต้องผ่านขั้นตอนการตรวจลงตราหนังสือเดินทาง (visa) ของด่านตรวจคนเข้าเมืองของกัมพูชาโดยเรียบร้อย¹⁰ เพื่อแยกออกจากการไปบ่อนการพนัน

¹⁰ รัฐบาลกัมพูชาดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยกำหนดนโยบายการเปิดให้บริการ visa-on-arrival เป็นนโยบายที่ 2 ต่อจากนโยบายเปิดน่านฟ้าเสรี เพื่อความคล่องตัวมากขึ้นจึงอนุญาตให้นักท่องเที่ยวต่างชาติรวมถึงคนไทยยื่นเรื่องขอทำวีซ่าได้ ณ สนามบินเสียมเรียบ และที่จุดผ่านแดนถาวรชายแดนไทย-กัมพูชา

สำหรับการติดต่อค้าขายแดน โดยทั่วไปตามกฎหมายระเบียบเรื่องการสัญจรข้ามแดน ประชาชนในพื้นที่หรือมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดชายแดนนั้น ๆ ต้องใช้หนังสือผ่านแดน (Border pass) เพื่อการเดินทางเข้า-ออกติดต่อค้าขาย เพื่อแยกกลุ่มออกจากผู้เดินทางออกไปเล่นการพนัน จึงขอเสนอให้พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าขายแดนที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดชายแดนใช้เอกสารหลักฐานเกี่ยวกับการค้าที่ถูกต้อง ยื่นต่อกองตรวจคนเข้าเมืองและด่านศุลกากรประกอบกับหนังสือผ่านแดนเพื่อจะได้ดำเนินการค้าได้ตามปกติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และเสนอให้ขยายผลปฏิบัติถึงพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าขายแดนที่ไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนนั้นถ้าหากมีเอกสารหลักฐานทางการค้าที่ถูกต้อง และดำเนินการโดยถูกต้องกฎหมายให้ประกอบการค้าขายแดนได้

อีกประการหนึ่งกฎระเบียบการสัญจรข้ามแดน ขอเสนอให้แยกแยะการค้าออกจาก การเดินทางสัญจรข้ามแดนของประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อเดินทางเยี่ยมญาติ เพื่อไปร่วมประกอบพิธีทางศาสนา เพื่อการติดต่อราชการ และเพื่อเข้าไป ปฏิบัติราชการในงานช่วยเหลือการกุศลบรรเทาสาธารณภัยของข้าราชการไทยและของเจ้าหน้าที่ องค์การเอกชน (NGOs) ขอเสนอให้เจ้าหน้าที่กองตรวจคนเข้าเมืองปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา เจือปนไขการสัญจรข้ามแดน จุดใดให้ใช้หนังสือเดินทาง (Passport) ก็ให้ใช้ตามกฎหมายระเบียบ และจุดใดให้ใช้หนังสือผ่านแดน (Border pass) ก็ใช้ตามกฎหมายข้อบังคับนั้น ๆ และให้มีการตรวจตราอย่าง เข้มงวด

6.3.2 ฝ่ายปฏิบัติหน้าที่คือกองตรวจคนเข้าเมืองต้องเข้มงวดในเรื่องการใช้หนังสือเดินทาง และหนังสือผ่านแดน จากการที่รัฐบาลไทยโดยข้อเสนอของนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2000 (พ.ศ. 2543)¹¹ ได้มอบหมายให้ กระทรวงมหาดไทยและสำนักงานตำรวจแห่งชาติพิจารณาหาแนวทางและมาตรการแก้ไขปัญหาค คนไทยเดินทางออกไปเล่นการพนันตามแนวชายแดน กระทรวงมหาดไทยจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประกอบด้วยผู้แทนจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะทำงาน และได้พิจารณากำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบ โดยใช้แนวทางการ ควบคุมการผ่านชายแดน และได้กำหนดเป็นมาตรการเฉพาะแต่ละจังหวัดเพื่อให้มีความเหมาะสม

ปัจจุบันมีอยู่ 3 จุด คือจุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก-จามเยียม และจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม-โอรังเมียด.

¹¹ คณะกรรมการการค้าชายแดน หอการค้าไทย, เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ “ยุทธศาสตร์ การพัฒนา SMEs” (ด้านการค้าชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน), วันที่ 8-9 มิถุนายน 2544 ณ ศูนย์ประชุม แห่งชาติสิริกิติ์ (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่).

กับสภาพพื้นที่และปัญหาของแต่ละจังหวัด ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้แจ้งให้จังหวัดปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าวควบคู่ไปกับมาตรการทั่วไปที่ได้สั่งการไปแล้ว อาทิ การควบคุมปริมาณเงินนำออก และการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ชายแดน

นอกจากนี้ กระทรวงมหาดไทยได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาในระยะยาวในด้านการรณรงค์ปฏิบัติการจิตวิทยาและประชาสัมพันธ์ กระตุ้นให้ผู้เดินทางออกไปเล่นการพนันได้มีจิตสำนึกถึงความเสี่ยงที่จะติดตามมาต่อตนเองและประเทศชาติ และได้ขอความร่วมมือกับกระทรวงการต่างประเทศ กองบัญชาการทหารสูงสุด และกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อพิจารณาดำเนินการตามที่เหมาะสม

ทั้งนี้กระทรวงมหาดไทยคาดว่าจะมาตรการที่กำหนดขึ้น จะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาค้นไทยเดินทางออกไปเล่นการพนันตามแนวชายแดนได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้วิจัยยกประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องมาตรการแก้ไขปัญหาค้นไทยเดินทางออกไปเล่นการพนันตามแนวชายแดน มาสนับสนุนข้อเสนอให้กองตรวจคนเข้าเมืองปฏิบัติงานอย่างเข้มงวด เพราะจากการที่ลงสำรวจพื้นที่ภาคสนามของงานวิจัยนี้ในแต่ละจุดทั้งจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน พบว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายตรวจคนเข้าเมืองยังไม่ได้แยกแยะผู้คนที่เดินทางสัญจรเข้า-ออก ด้วยจุดประสงค์ที่ต่างกันออกจากกันอย่างชัดเจน และไม่มีมีการตรวจตราอย่างรัดกุม จึงเท่ากับเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีจุดประสงค์จะข้ามแดนไปเข้าบ่อนการพนัน

6.4 ข้อเสนอแนะแก้ไขปัญหากฎระเบียบของฝ่ายไทย และแก้ไขความไม่มีกฎระเบียบของฝ่ายกัมพูชา

เพื่อความคล่องตัวในการค้าชายแดน โครงการวิจัยขอเสนอแนวทางแก้ไขให้ยกเลิกกฎระเบียบการค้าชายแดน คือ ข้อกำหนดวงเงินการค้าชายแดน ณ จุดผ่อนปรนได้ไม่เกิน 500,000 บาท/คน/วัน แล้วปล่อยให้การค้าดำเนินไปตามกลไกของตลาดด้วยหลักอุปสงค์และอุปทาน

พร้อมกันนี้โครงการวิจัยขอเสนอแนะให้จัดตั้งระบบรวมศูนย์ราชการที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนไว้ที่จุดเดียว (One Stop Service) เพื่อให้บริการแบบครบวงจรในการตรวจสอบสินค้าและการเสียภาษี ณ จุดที่ทำการค้าชายแดนทุกแห่ง

เนื่องจากพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนซึ่งทำธุรกิจส่งออกสินค้าและนำเข้าสินค้าทางชายแดน ต้องผ่านขั้นตอนจากหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วย ทั้งผ่านพิธีการศุลกากรประเมิน

ภาษีตรวจสอบสินค้า และการขออนุมัติกระทรวงเจ้าสังกัดแยกตามประเภทของสินค้า ยกตัวอย่าง การส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภค และสินค้าวัสดุก่อสร้าง พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนต้องติดต่อกำหนดงานพาณิชย์จังหวัด ถ้าสินค้าบริโภคเป็นพืชต้องติดต่อกองกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ถ้าสินค้าเป็นวัสดุก่อสร้างต้องติดต่อกองกระทรวงอุตสาหกรรม แล้วมาประเมินภาษีขาออกจากเจ้าหน้าที่ด่านศุลกากร กระทรวงการคลัง การขนส่งสินค้าผ่านด่านต้องขออนุมัติจากกระทรวงมหาดไทย คนขับรถบรรทุกต้องผ่านการตรวจว่ามีหนังสือผ่านแดนถูกต้องจากกองตรวจคนเข้าเมือง เช่นเดียวกัน การนำเข้าสินค้าถ้าเป็นสัตว์ที่มีชีวิตต้องผ่านการตรวจโรคจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์และมีการกักกันโรคและไปเสียภาษีที่ด่านซึ่งควบคุมเส้นทางและอาจจะอยู่ข้ามเขตคนละจังหวัดกับช่องทางที่นำสัตว์เข้ามา พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนซึ่งค้าในระบบเมื่อต้องการขอภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) คั้นต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่สรรพากร เป็นต้น ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ยกมาชี้แจงนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนต้องติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ แต่ละจุด ทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายมากในการค้าสินค้าแต่ละครั้ง อันเป็นการเพิ่มภาระต้นทุนให้กับพ่อค้าและผู้ประกอบการโดยไม่จำเป็น เป็นธรรมดาที่ค่าใช้จ่ายนี้พ่อค้าและผู้ประกอบการจะผลักภาระไปยังตัวสินค้าโดยผนวกค่าใช้จ่ายเข้าไว้ในต้นทุนราคาสินค้า เท่ากับไปเพิ่มราคาสินค้าให้แพงขึ้น จึงขอเสนอการจัดตั้งระบบรวมศูนย์ราชการให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนมีตัวแทนมาตั้งสำนักงานอยู่ในศูนย์เดียวกัน เพื่อให้บริการแก่พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนสามารถมาติดต่อได้ครบหมดทุกหน่วยงานในคราวเดียว ซึ่งเป็นการประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย

ทั้งนี้ควรจะเริ่มจากจุดผ่านแดนถาวรทั้ง 3 จุดที่มีอยู่ในปัจจุบันเสียก่อน จุดแรกที่เริ่มดำเนินการแล้วคือ จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก-จามเยียม จุดต่อไปเสนอจัดตั้งที่จุดผ่านแดนถาวรบ้านคลองลึก-ปอยเปต และจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม-โอรส์เมียด ตามลำดับ ต่อจากนั้นจึงจัดตั้งที่จุดผ่อนปรนโดยลำดับจุดผ่อนปรนที่สำคัญมีมูลค่าและปริมาณการค้าชายแดนจากมากไปหาน้อย

ข้อเสนอแนะแก้ไขปัญหาคความมั่นคงที่กระทบต่อการค้าชายแดน ตามที่พ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนเสนอให้มีการยกเลิกกฎอัยการศึกเพราะเหตุผลว่าเป็นอุปสรรคในการดำเนินการค้าชายแดนนั้น แต่ฝ่ายทหารกลับจะคงกฎอัยการศีกต่อไปเพื่อรักษาความมั่นคงและการปราบปรามปัญหาอาชญากรรมระหว่างประเทศตามแนวพรมแดน ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาบ่อนการพนัน ปัญหาโจรกรรมรถยนต์และจักรยานยนต์ออกจากไทยและโจรกรรมวัตถุโบราณจากกัมพูชาเข้าไทย การลักลอบค้าของเถื่อน การปล้นสะดม และการจับตัวไปเรียกค่าไถ่ เป็นต้น

โครงการวิจัยขอเสนอแนวทางแก้ไขโดยให้มีการยืดหยุ่นกฎอัยการศึกต่อการค้าชายแดน จุดใดที่เป็นจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนที่ทำการค้าชายแดน ขอให้ทหารปฏิบัติต่อพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนอย่างยืดหยุ่น โดยให้มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารร่วมทำการตรวจสอบสินค้าที่จะส่งออกและนำเข้าพร้อมกับเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่ทำการตรวจสอบสินค้าตามระเบียบพิธีการศุลกากร และถ้าหากข้อเสนอแนะจัดตั้งระบบรวมศูนย์ราชการเป็นจริงก็ขอให้รวมเอาเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเข้าไว้ด้วย จะได้ไม่มีปัญหาในการตรวจสอบสินค้าซ้ำหลายครั้งถ้าหากเกิดข้อสงสัย ทั้งนี้หมายความว่า เป็นการค้าในระบบเท่านั้น แต่หากว่ามีการค้านอกระบบหรือมีการลักลอบค้าสินค้าเถื่อนก็ให้ฝ่ายทหารมีอำนาจในการจับกุม

นอกจากนี้โครงการวิจัยขอเสนอแนะว่าพื้นที่ใดที่สงบจากสงคราม ขอให้ฝ่ายทหารพิจารณาทบทวนยกเลิกประกาศใช้กฎอัยการศึก เพื่อส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ชายแดนจุดนั้นให้มีศักยภาพการค้าชายแดนให้เพิ่มสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะแก้ไขปัญหความมั่นคงอีกประการ ควรแยกเรื่องการค้าชายแดนออกจากปัญหาเสพติด สืบเนื่องจากการที่รัฐบาลไทยมีนโยบายการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่จะต้องปราบปรามอย่างจริงจังและต่อเนื่องนั้น จึงให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมมือกันสกัดกั้นยาเสพติดที่นำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านตามบริเวณชายแดน โดยเฉพาะฝ่ายทหารผู้รักษาความมั่นคงต้องทำการตรวจสอบบุคคลและสิ่งของทั้งที่นำเข้าและส่งออกบริเวณชายแดนอย่างเข้มงวด ได้ส่งผลกระทบต่อกิจการค้าชายแดน

ด้วยเหตุนี้โครงการวิจัยขอเสนอให้แยกแยะเรื่องการค้าชายแดนออกจากปัญหาเสพติด เพราะส่วนใหญ่กลุ่มผู้ลักลอบค้ายาเสพติดจะทำการเฉพาะเรื่องค้ายาเสพติดซึ่งเป็นการค้านอกกฎหมายเพียงอย่างเดียว ไม่แอบแฝงกับการค้าชายแดน (ยกเว้นกัญชาที่มาจากกัมพูชาแฝงมากับสินค้าเสื้อผ้าเก่าที่นำมาขายในตลาดฝั่งไทย) และเส้นทางขนส่งยาเสพติดมักเป็นเส้นทางนอกเขต ไม่ใช่เส้นทางขนส่งสินค้าตามปกติ เพราะกลุ่มผู้ลักลอบค้ากลัวเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจตรวจจับได้ และนอกจากนี้เวลาที่ลักลอบขนยาเสพติดก็เป็นเวลาออกเหนือการทำงานของด่าน จึงน่าจะแยกทำการปราบปรามโดยเฉพาะเพื่อไม่ให้กระทบต่อการค้าชายแดน ถ้าหากฝ่ายทหารยังคงยืนยันว่าต้องรอบคอบตรวจตราทุกจุดเพื่อความมั่นคง ขอเสนอแนะให้ฝ่ายทหารประสานกับเจ้าหน้าที่ศุลกากรทำการตรวจสอบสินค้าพร้อมกันไปเลยทีเดียวเพื่อความมั่นใจที่จุดด่านศุลกากร พร้อมกันนี้ควรมีบัญชีรายชื่อพ่อค้าและผู้ประกอบการค้าชายแดนที่มีประวัติไว้เพื่ออำนวยความสะดวกให้ ส่วนผู้อยู่นอกบัญชีถ้าหากเกิดความสงสัยก็ให้ตรวจสอบตามอำนาจหน้าที่

ส่วนข้อเสนอแนะการแก้ไขความไม่มีกฎระเบียบของฝ่ายกัมพูชานั้น โครงการวิจัยขอเสนอให้ความร่วมมือทางวิชาการโดยให้ทุนรัฐบาลกัมพูชาจัดส่งเจ้าหน้าที่ศุลกากรกัมพูชามาดูงานและฝึกอบรมความรู้ด้านพิธีการศุลกากรจากไทย เพื่อนำไปปรับปรุงระบบการทำงานให้ได้มาตรฐานสากล เมื่อระดับงานพิธีการศุลกากรของไทยและกัมพูชามีมาตรฐานใกล้เคียงกันแล้วจะเป็นการแก้ไขปัญหาการค้าชายแดนไปได้ในระดับหนึ่ง

สำหรับระยะยาวแนวทางแก้ไขปัญหาค่าความไม่มีกฎระเบียบของกัมพูชา ควรมีการเจรจา ระดับรัฐบาลต่อรัฐบาลเพื่อร่วมมือกันแก้ไข โดยเบื้องต้นพยายามนำกัมพูชาให้เข้ามาสู่ระบบการค้าชายแดนที่เป็นมาตรฐานสากล ทั้งระเบียบขั้นตอนการปฏิบัติการนำเข้าและส่งออกสินค้า และการเก็บภาษี เพื่อจะได้ลดทอนด่านเก็บภาษีเถื่อนลง ดังเป็นที่ทราบกันดีว่ารัฐบาลกัมพูชาโดยเฉพาะผู้ประกอบการระดับท้องถิ่นยังไม่สามารถนำกฎระเบียบมาบังคับใช้ต่อการค้าชายแดนได้ทั้งในเรื่องการเก็บภาษีและการตรวจตราคนสัญจรข้ามแดน จึงเกิดการแสวงหาผลประโยชน์เข้าตนเองและพรรคพวก อีกประการหนึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกัมพูชาต่างคนต่างมีอำนาจไม่มีใครปราบปรามใครได้ ก็พากันตักตวงหาเงินทองโดยทางมิชอบซึ่งนำไปสู่ปัญหาการค้าชายแดน โครงการวิจัยขอเสนอให้รัฐบาลไทยในฐานะประเทศที่เจริญกว่าควรยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือให้กัมพูชาสร้างกฎระเบียบการค้าชายแดนขึ้นมาใช้ปฏิบัติ ถึงแม้ว่าฝ่ายไทยจะต้องจัดสรรงบประมาณมาเพื่อการนี้ก็ต้องยอม เพื่อหวังผลในระยะยาว

6.5 ข้อเสนอแนะกลยุทธ์ส่งเสริมศักยภาพการค้าชายแดน

โครงการวิจัยขอเสนอกลยุทธ์การแข่งขันการค้าชายแดนเพื่อเพิ่มศักยภาพให้สูงขึ้น จากการศึกษาวิจัยมาในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า ไทยจะคงรูปแบบการค้าชายแดนกับกัมพูชาแบบเดิมไม่ได้แล้ว เพราะมีสินค้าจากประเทศต่าง ๆ หลายประเทศเข้ามาแข่งขันในตลาดกัมพูชา ดังนั้นทั้งภาครัฐและภาคเอกชนของไทยจะต้องหาวิธีการหรือมาตรการมาแก้ไข เพื่อรักษาตลาดในกัมพูชาเอาไว้หรือเพื่อเพิ่มปริมาณการค้าชายแดน

กลยุทธ์ในตัวสินค้า เป็นวิธีการที่ภาครัฐและภาคเอกชนไทยต้องร่วมกันดำเนินการรักษาคุณภาพของสินค้าซึ่งได้มาตรฐานอยู่แล้วเอาไว้ และส่งออกสินค้าที่มีคุณภาพด้วยราคาที่ยุติธรรมและเหมาะสมไปยังตลาดกัมพูชา

โครงการวิจัยขอยกตัวอย่างสินค้าประเภทสินค้าอุปโภคบริโภคในการดำเนินกลยุทธ์ในตัวสินค้า เพื่อเพิ่มศักยภาพการค้าชายแดนให้สูงขึ้น โดยขอเสนอวิธีการให้ภาครัฐของไทยตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อตรวจสอบคุณภาพสินค้าก่อนส่งออกไปจำหน่ายในตลาดกัมพูชา เพราะจาก

การศึกษาวิจัยมาและการลงสำรวจตลาดขายแดนได้พบการส่งออกสินค้าปลอมแปลงที่ไม่ได้มาตรฐานและคุณภาพออกไปจำหน่ายยังตลาดกัมพูชา และการระบายสินค้าที่หมดอายุไปจำหน่ายที่ตลาดกัมพูชาในราคาถูก ซึ่งวิธีการค้าแบบเดิมนี้นักภาครัฐควรเข้ามาจัดการแก้ไขปราบปรามให้หมดไป การตั้งหน่วยตรวจสอบคุณภาพสินค้านี้จะให้ปฏิบัติงานพร้อมกับการตรวจตราตามขั้นตอนของพิธีการศุลกากรก็ได้ หรือจะให้ปฏิบัติงานออกตรวจสอบตามโรงงานอุตสาหกรรมของเอกชนเพื่อให้สินค้าอุปโภคบริโภคนั้นมีมาตรฐานเดียวกันทั้งจำหน่ายภายในประเทศและส่งออกเป็นสินค้าออกก็ได้

การเสนอกลยุทธ์ในการรักษาคุณภาพสินค้าเช่นนี้ ด้วยมุ่งหวังให้ภาครัฐไทยสนับสนุนพ่อค้าคนไทยและผู้ประกอบการอุตสาหกรรมของไทยผลิตสินค้าและค้าขายกับพ่อค้ากัมพูชาและคนกัมพูชาอย่างซื่อสัตย์ เพื่อรักษาตลาดระบายสินค้าของไทยในกัมพูชาเอาไว้และในอนาคตหวังการเพิ่มปริมาณการค้าด้วย ในข้อเท็จจริงกัมพูชาไม่ใช่ตลาดใหม่ที่ไทยติดต่อกับค้าขายด้วยแต่อย่างใด นับเนื่องจากการสิ้นสุดสงครามอุดมการณ์และไทยกับกัมพูชาต่างหันมาเปิดประเทศติดต่อกับค้าขายกันจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 14 ปีแล้ว ดังนั้นตลาดผู้บริโภคในกัมพูชาจึงคุ้นเคยในรสชาติของสินค้าบริโภคและคุ้นเคยในรสนิยมของสินค้าอุปโภคของไทยมานาน ถ้าหากผู้ผลิตสินค้าของไทยและพ่อค้าไทยไม่รักษาคุณภาพสินค้าไว้หรือส่งสินค้าปลอมแปลงไปขายยังกัมพูชา จะทำให้ประชาชนกัมพูชาผู้บริโภคและผู้ใช้นี้หันไปซื้อสินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตมาจากประเทศอื่น สิ่งนี้จะส่งผลเสียต่อการค้าขายแดนคือ ปริมาณการค้าลดลง ด้วยเหตุผลนี้โครงการวิจัยจึงเสนอกลยุทธ์ให้ผู้ผลิตและพ่อค้าคนไทยรักษาคุณภาพสินค้าและส่งออกสินค้าที่มีคุณภาพและมาตรฐานออกไปจำหน่ายในตลาดกัมพูชาด้วยราคาที่สมเหตุสมผล พร้อมทั้งตั้งหน่วยงานขึ้นตรวจสอบเพื่อกำจัดพ่อค้าที่คิดโกงใช้วิธีการค้าแบบเดิม ๆ ให้หมดไปด้วย

สำหรับภาคเอกชนทั้งผู้ผลิตสินค้าและพ่อค้าผู้จำหน่ายสินค้านั้น โครงการวิจัยขอเสนอกลยุทธ์ในการรุกเพื่อเพิ่มปริมาณการค้าให้สูงขึ้น เมื่อหยิบยกตัวสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ที่ไทยส่งออกไปตลาดกัมพูชาขึ้นพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าตัวสินค้าที่พ่อค้าคนไทยส่งออกจำหน่ายยังตลาดกัมพูชานั้นล้วนแต่นำสินค้าออกจากโรงงานที่ผลิตในประเทศไทยแล้วส่งออกไปยังตลาดกัมพูชาโดยตรงทันที ซึ่งเป็นสินค้ามาตรฐานเดียวกับที่จำหน่ายในตลาดประเทศไทย นั่นไม่ใช่ปัญหา แต่สิ่งที่ชี้ให้เห็นคือ ตราหรือยี่ห้อ (Brand) ของสินค้านั้นล้วนเป็นภาษาไทย ดังนั้นกลยุทธ์ที่จะรุกตลาด คือ ผู้ประกอบการผลิตสินค้าควรจะต้องลงทุนทางภาษาท้องถิ่นกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ หาผู้เชี่ยวชาญภาษาเขมรมาแปลตราหรือยี่ห้อ ไปฉลากสินค้าที่อธิบายส่วนประกอบ วิธี การใช้ และวิธีการเก็บรักษา เป็นภาษาเขมร ซึ่งคาดว่าจะการใช้ภาษาเขมรให้คนกัมพูชาได้เข้าใจจะเป็นวิธีการดึงดูดลูกค้าในตลาดกัมพูชาได้มาก และชื่อหรือตราของสินค้านั้นจะเป็นที่ติดปากของคนกัมพูชาได้กว้างขวาง

ยกตัวอย่างสินค้าบริโภคบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ที่ส่งออกไปจำหน่ายในตลาดกัมพูชาบนซองที่บรรจุมีตรา มีคำอธิบายเครื่องปรุง และวิธีการปรุง ล้วนเป็นภาษาไทยและมีภาษาอังกฤษประกอบเล็กน้อย ซึ่งผู้บริโภคชาวกัมพูชาสามารถนำไปปรุงรับประทานได้โดยดูวิธีทำจากภาพไม่ต้องเข้าใจภาษาบนซองบรรจุ ซึ่งถ้าหากผู้ผลิตกล้างลงทุนหาผู้รู้ภาษาเขมรแปลคำอธิบายเครื่องปรุง วิธีการปรุง และชนิดหรือรสชาติของบะหมี่ เป็นภาษาเขมรแล้วคาดว่าจะเพิ่มกลยุทธ์หนึ่งในการรุกตลาดในกัมพูชาเพื่อให้คนกัมพูชาเข้าใจ สำหรับเป็นทางเลือกในตัวสินค้าและเชื่อว่าเป็นการดึงดูดลูกค้าได้เป็นอย่างดีในการซื้อหา เพราะอำนวยความสะดวกให้เข้าใจในตัวสินค้า หรือจะเอาใจถึงขั้นแปลชื่อของสินค้าหรือยี่ห้อให้เป็นภาษาเขมรไปเลยก็ได้ เพื่อให้เป็นที่ติดปากติดตามแก่ผู้บริโภค

สำหรับสินค้าอุปโภค เช่น สบู่ แชมพูสระผม ยาสีฟัน ผงซักฟอก แป้งฝุ่น ครีมบำรุงผิว ฯลฯ ผู้ผลิตจะใช้กลยุทธ์การใช้ภาษาเขมรเพื่อการรุกตลาดในกัมพูชาได้เช่นเดียวกัน

กล่าวโดยรวมกลยุทธ์ส่งเสริมศักยภาพการค้าชายแดนให้มีปริมาณเพิ่มขึ้น จะต้องใช้ทั้งวิธีการตั้งรับให้ไทยดำเนินการรักษาตลาดระบายสินค้าอุปโภคบริโภคในกัมพูชาเอาไว้ไม่ให้สินค้าประเภทเดียวกันจากประเทศคู่แข่งอื่น ๆ มาชิงส่วนแบ่งตลาดไป โดยการรักษาคุณภาพของสินค้าซึ่งมีมาตรฐานอยู่แล้วเอาไว้ ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน และใช้วิธีการรุกตลาดระบายสินค้าด้วยการหาทางเลือกที่ดีให้กับผู้บริโภชาวกัมพูชาซึ่งเป็นลูกค้าสินค้าไทยมายาวนาน

บทสรุป

ในโครงการวิจัย “การค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา : ปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน และแนวทางแก้ไขในอนาคต” ผู้วิจัยปรารถนาจะทำการวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการค้าชายแดน ซึ่งผลประโยชน์จะเกิดกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชนของทั้งสองประเทศ ทั้งนี้การค้าชายแดนจะมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้รัฐไทยเพียงฝ่ายเดียวเพื่อความได้เปรียบเหนือประเทศเพื่อนบ้านกัมพูชาคงไม่ใช่อีกต่อไปแล้วในปัจจุบัน จะต้องเป็นการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกันทั้งสองฝ่าย และผลของการพัฒนาจะต้องตกถึงมือประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศหรือคนชายขอบ

อย่างไรก็ตาม โครงการวิจัยมิได้มุ่งวิจัยให้การค้าชายแดนพัฒนาก้าวหน้าเพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับกัมพูชาเพียงอย่างเดียว สิ่งที่โครงการวิจัยปรารถนาจะเห็นคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนทั้งของไทยและกัมพูชามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมั่นคงกว่าอดีตที่เป็นมา แต่จะมั่นคงอย่างไรผู้วิจัยขอเน้นหลักความมั่นคงของมนุษย์

ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่องค์การสหประชาชาติกำหนดมาพิจารณาประกอบ ความมั่นคงของมนุษย์จะต้องมีองค์ประกอบหลัก 2 ประการคือ ความปลอดภัยจากความขาดแคลน (freedom from want) และความปลอดภัยจากความกลัว (freedom from fear)¹² ประชาชนคนไทยและคนกัมพูชาเจอกันเหมือนกัน ย่อมต้องการความมั่นคงปลอดภัยจากความอดอยากขาดแคลนและความกลัว วิธีที่จะทำให้ปลอดภัยจากความอดอยากขาดแคลน คือการหาเลี้ยงชีพ การค้าซึ่งเป็นการประกอบสัมมาอาชีพ จึงเป็นช่องทางหนึ่งอันนำมาซึ่งรายได้ให้แก่ประชาชน เพื่อจะได้มีปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต ส่วนความปลอดภัยจากความกลัวนั้น รัฐจะต้องดูแลคุ้มครองและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนผู้ประกอบการค้า ทั้งนี้ต้องดำเนินการค้าให้อยู่ในระบบถูกต้องตามกฎหมาย และรัฐต้องคุ้มครองประชาชนผู้ประกอบการค้าให้ปลอดภัยจากการถูกข่มขู่จากพวกนอกกฎหมาย

จากการศึกษาวิจัยมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ระยะเวลา 14 ปีที่ผ่านมาการค้าชายแดนไทยกับกัมพูชา ยังมีปัญหาและอุปสรรคเก่าอีกมากมายให้ต้องแก้ไข ซึ่งยังไม่ทันจะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ทั้งหมดก็กลับมีปัญหาลักษณะใหม่เกิดขึ้นให้ต้องคิดแก้ไขตามมา ไม่มีอะไรเกินกำลังความตั้งใจที่ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชาจะแก้ไข ทั้งหมดทั้งมวลย่อมเป็นความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนของทั้งสองประเทศที่จะช่วยกันขจัดปัญหาและอุปสรรคให้หมดไป โครงการวิจัยนี้จึงเป็นเพียงการเสนอแนวทางให้ไว้เท่านั้น ความเป็นจริงจะอยู่ที่การลงมือกระทำต่างหาก

¹² UNDP, "New Dimension of Human Security," Human Development Report 1994, เอกสารประกอบการสัมมนา (แปล) Human Security ของ Commission on Human Security, Chulalongkorn University, 11 December 2002, p. 3.

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1

แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน

เพื่อให้การค้าชายแดนเป็นระบบและมีเสถียรภาพ สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชาติ โดยส่วนรวม คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2541, วันที่ 10 พฤศจิกายน 2541, วันที่ 9 มีนาคม 2542 และวันที่ 3 สิงหาคม 2542 เห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน โดยมีองค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. องค์ประกอบของคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน

1.1	รองนายกรัฐมนตรี
นายสุชาติ ปานิชภักดิ์	ประธานกรรมการ
1.2	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์
นายกรพจน์ อัศวินวิจิตร	รองประธานกรรมการ
1.3	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล	รองประธานกรรมการ
1.4	ปลัดกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
1.5	ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
1.6	ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
1.7	ปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
1.8	เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	กรรมการ
1.9	เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ	กรรมการ
1.10	รองปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
1.11	อธิบดีกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง	กรรมการ
1.12	ผู้แทนกองบัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
1.13	ผู้แทนกองทัพบก	กรรมการ
1.14	ผู้แทนกองทัพอากาศ	กรรมการ
1.15	ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ	กรรมการ
1.16	ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย	กรรมการ

1.17	ผู้แทนธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า	กรรมการ
1.18	ประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย	กรรมการ
1.19	ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	กรรมการ
1.20	ประธานสมาคมธนาคารไทย	กรรมการ
1.21	อธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ
กระทรวงพาณิชย์	กรรมการและเลขานุการ
1.22	รองอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ
กระทรวงพาณิชย์	กรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ
2. อำนาจหน้าที่
- 2.1 พิจารณาและเสนอแนะนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการค้าชายแดน
 - 2.2 พิจารณากลับกรอง ทบทวน หรือเสนอแนะในการแก้ไข/ปรับปรุงมาตรการ
ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาและส่งเสริม
การค้าชายแดน เพื่อให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบดำเนินการ
แก้ไข/ปรับปรุงต่อไป
 - 2.3 พิจารณาโอกาสและความเป็นไปได้ทางการค้า เพื่อพัฒนาและส่งเสริม
การค้าชายแดน ทั้งนี้ โดยเน้นเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ
 - 2.4 ส่งเสริมสถาบันหรือองค์กรเอกชนให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและ
ส่งเสริมการค้าชายแดน
 - 2.5 ประสานและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการค้าชายแดน ระหว่าง
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 2.6 กำหนดแนวทางและทำที่ในการเจรจาการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน
 - 2.7 ตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ใน
รายละเอียดเพื่อช่วยการปฏิบัติงานของคณะกรรมการฯ ตามที่เห็นสมควร
 - 2.8 ดำเนินการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้การส่งเสริมการค้าชายแดน ประสบ
ความสำเร็จ
 - 2.9 การดำเนินการของคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน ให้รายงาน
ต่อคณะรัฐมนตรี

ภาคผนวกที่ 2

คำสั่งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน

ที่ 3/2542

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน

เพื่อความเหมาะสมและเพื่อให้การแก้ไขปัญหาการค้าชายแดนเป็นไปโดยรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน คณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน จึงเห็นสมควรยกเลิกคำสั่งคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนที่ 2/2542 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าชายแดน ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2542 และให้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาการค้าชายแดนให้มีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบ

1.1	อธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ	ประธานคณะกรรมการ
1.2	รองอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศ	รองประธาน
		คณะกรรมการ
1.3	ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	อนุกรรมการ
1.4	ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ	อนุกรรมการ
1.5	ผู้แทนกระทรวงการคลัง	อนุกรรมการ
1.6	ผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	อนุกรรมการ
1.7	ผู้แทนกระทรวงคมนาคม	อนุกรรมการ
1.8	ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรม	อนุกรรมการ
1.9	ผู้แทนกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	อนุกรรมการ
1.10	ผู้แทนสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
1.11	ผู้แทนกองบัญชาการทหารสูงสุด	อนุกรรมการ
1.12	ผู้แทนกองทัพบก	อนุกรรมการ
1.13	ผู้แทนสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง	อนุกรรมการ
1.14	ผู้แทนกรมศุลกากร	อนุกรรมการ
1.15	ผู้แทนกรมสรรพากร	อนุกรรมการ

1.16	ผู้แทนกรมส่งเสริมการส่งออก	อนุกรรมการ
1.17	ผู้แทนกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์	อนุกรรมการ
1.18	ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	อนุกรรมการ
1.19	ผู้แทนหอการค้าไทย	อนุกรรมการ
1.20	ผู้แทนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	อนุกรรมการ
1.21	นายไพรัช บุรุษยศิริ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน จีนตอนใต้	อนุกรรมการ
1.22	นางอรัญญา สุจินล
ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน สปป. ลาว	อนุกรรมการ
1.23	นายบวร สุนทรเจริญนนท์
ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน มาเลเซีย	อนุกรรมการ
1.24	นายสุภชัย วีระภุชงค์
ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน กัมพูชา	อนุกรรมการ
1.25	นายโรเบิร์ต เตียนเป
ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน สหภาพพม่า	อนุกรรมการ
1.26	นายวิกรม กรมดิษฐ์
ผู้ทรงคุณวุฒิด้าน เวียดนาม	อนุกรรมการ
1.27	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนานโยบาย มาตรการ
และระบบสารสนเทศ กรรมการค้าต่างประเทศ	อนุกรรมการและเลขานุการ
2. อำนวยการหน้าที่
- 2.1 รับพิจารณาเรื่องร้องเรียนต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาต่อการค้าชายแดน
 - 2.2 เดินทางไปศึกษาสภาพปัญหาที่แท้จริงในพื้นที่ที่มีปัญหา
 - 2.3 เชิญผู้แทนหน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เพื่อมาให้ข้อมูลแก่ คณะอนุกรรมการ
 - 2.4 ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อการค้าชายแดน ทั้งมาตรการระยะสั้น และมาตรการระยะยาว
 - 2.5 ดำเนินการใด ๆ ที่จำเป็น เพื่อเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้ากับ ประเทศเพื่อนบ้าน

2.6 รายงานผลการดำเนินการต่อที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้า
ชายแดน

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 14 ตุลาคม 2542

(ลงชื่อ) ศุภชัย พานิชภักดิ์

(นายศุภชัย พานิชภักดิ์)

รองนายกรัฐมนตรี

ประธานคณะกรรมการเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดน

ภาคผนวกที่ 3

องค์ประกอบคณะผู้แทนฝ่ายไทย
ในการประชุมคณะกรรมาธิการร่วมไทย-กัมพูชา
ครั้งที่ 1 ณ กรุงพนมเปญ
วันที่ 5-7 พฤษภาคม 1995

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	ประธานร่วม
2. ปลัดกระทรวงกลาโหม หรือผู้แทน	กรรมการ
3. ปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้แทน	กรรมการ
4. ปลัดกระทรวงคมนาคม หรือผู้แทน	กรรมการ
5. ปลัดกระทรวงพาณิชย์ หรือผู้แทน	กรรมการ
6. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข หรือผู้แทน	กรรมการ
7. ผู้บัญชาการทหารสูงสุด หรือผู้แทน	กรรมการ
8. ผู้บัญชาการทหารบก หรือผู้แทน	กรรมการ
9. เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือผู้แทน	กรรมการ
10. รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ
(ฝ่ายกิจการภูมิภาค)	กรรมการ
11. เอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ	กรรมการ
12. อธิบดีกรมวิเทศสหการ หรือผู้แทน	กรรมการ
13. อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย หรือผู้แทน	กรรมการ
14. อธิบดีกรมเศรษฐกิจ หรือผู้แทน	กรรมการ
15. อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก	กรรมการและเลขานุการ
16. รองอธิบดีกรมเอเชียตะวันออก	กรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ

ภาคผนวกที่ 4

ความตกลงว่าด้วยการค้า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และวิชาการ
ระหว่าง

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา
ลงนามวันที่ 20 มิถุนายน 1994

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า
ภาคีคู่สัญญา

อ้างถึงความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี
ระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย และรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ลงนาม
ณ กรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1994

ปรารถนาที่จะกระชับมิตรภาพและส่งเสริมการขยายการค้าโดยตรง และความร่วมมือทาง
เศรษฐกิจและวิชาการระหว่างประเทศทั้งสองบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์
ร่วมกันและการเคารพอย่างเต็มที่ในอธิปไตยของกันและกัน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความ
ร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

การค้า

ข้อ 1

ภาคีคู่สัญญาจะพยายามส่งเสริมการขยายความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศทั้ง
สองภายในขอบเขตแห่งกฎหมายและข้อบังคับที่ใช้อยู่ในแต่ละประเทศ

ข้อ 2

ภาคีคู่สัญญาจะให้ผลปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ซึ่งกันและกันในส่วนที่เกี่ยวกับอากร
ภาษีและค่าภาระอื่น ๆ ตลอดจนพิธีศุลกากรเกี่ยวกับการนำเข้าและส่งออกสินค้าจากประเทศหนึ่ง
ไปยังอีกประเทศหนึ่ง

ข้อ 3

บทบัญญัติแห่งข้อ 2 จะไม่มีผลต่อปฏิบัติอันเป็นประโยชน์พิเศษใด ๆ ที่ภาคีสถัญญาแต่ละฝ่ายอาจประสาท

ก. แก่ประเทศเพื่อนบ้านในการค้าชายแดน

ข. โดยอาศัยสหภาพศุลกากรและเขตการค้าเสรีหรือการจัดการใด ๆ ที่นำไปสู่การรวมตัวเช่นนั้น ซึ่งภาคีสถัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นอยู่แล้วหรืออาจเป็นสมาชิกหรือโดยผลจากการเข้าร่วมในการจัดการพหุภาคีที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

ข้อ 4

4.1 การค้าทั้งปวงระหว่างสองประเทศจะเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการควบคุมการนำเข้าและส่งออก การควบคุมเงินตราและการควบคุมอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงการควบคุมที่เกี่ยวข้องกับการค้าต่างประเทศและการชำระเงิน ซึ่งมีผลใช้บังคับในแต่ละประเทศทั้งสอง

4.2 ภายใต้กฎหมาย กฎและข้อบังคับว่าด้วยการนำเข้า การส่งออกการปริวรรตเงินตราต่างประเทศและอื่น ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่ง ภาคีสถัญญาจะอำนวยความสะดวกอย่างมากที่สุดที่จะเป็นไปได้เพื่อความมุ่งประสงค์ในการเพิ่มปริมาณการค้าระหว่างสองประเทศ

ข้อ 5

การชำระเงินทั้งปวงสำหรับสินค้าและบริการระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาจะกระทำในเงินตราสกุลซึ่งแลกเปลี่ยนได้โดยเสรี

ข้อ 6

ภาคีสถัญญาทั้งสองจะหารือกันและกันเมื่อใดก็ตามที่จำเป็นเพื่อเสนอแนะมาตรการในการขยายการค้าร่วมกัน หรือเพื่อหาทางแก้ไขความยุ่งยากที่อาจเกิดขึ้นเกี่ยวกับการอนุมัติบทบัญญัติแห่งความตกลงฉบับนี้

ข้อ 7

เพื่อความมุ่งประสงค์ในการส่งเสริมการค้าระหว่างสองประเทศ ภาคีสถัญญาจะอำนวยความสะดวกแก่การเข้าร่วมงานแสดงสินค้าซึ่งจัดขึ้นในประเทศหนึ่งประเทศใด และการจัดนิทรรศการทางพาณิชย์โดยภาคีสถัญญาฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ ตามข้อกำหนดและเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของทั้งสองประเทศจะได้ตกลงกัน

ข้อ 8

ภายในบังคับแห่งกฎหมาย กฎและข้อบังคับที่มีผลใช้บังคับ ภาคีแต่ละฝ่ายจะยกเว้นภาษีศุลกากรให้แก่สินค้าดังต่อไปนี้ที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศของภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง

- ก. สิ่งของสำหรับการจัดแสดงหรือนิทรรศการชั่วคราว ซึ่งมีได้มุ่งเพื่อการขาย ซึ่งจะต้องนำกลับไปยังประเทศแหล่งกำเนิดภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องของแต่ละภาคี
- ข. ตัวอย่างสินค้าซึ่งติดตั้งเพื่อใช้เช่นนั้น และไม่มีมูลค่าทางพาณิชย์

ข้อ 9

ภาคีสัญญาจะสนับสนุนการรับให้มีการหรือฉันทมิตรเพื่อการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างองค์การการค้าหรือผู้ค้าที่นำเข้าและส่งออกระหว่างสองประเทศ หากไม่เป็นตามนี้ ภาคีที่เกี่ยวข้องจะยื่นเรื่องของตนสู่อนุญาโตตุลาการตามข้อบทอนุญาโตตุลาการที่มีระบุไว้ในบทบัญญัติของสัญญาหรือข้อตกลงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญา ภาคีสัญญาจะสนับสนุนภาคีที่เกี่ยวข้องให้ยื่นเรื่องของตนสู่อนุญาโตตุลาการผ่านองค์การอนุญาโตตุลาการหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของสองประเทศ

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ

ข้อ 10

ภาคีสัญญาจะพยายามพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างกัน ผ่านทางสถาบันและองค์การผู้ที่มีอำนาจด้วยวิถีทางที่เป็นไปได้ทั้งปวงภายในกฎหมายของตน ด้านที่เป็นความสำคัญลำดับต้นจะได้รับการพิจารณากำหนดโดยคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย-กัมพูชา

ภาคีสัญญาจะพิจารณากำหนดมาตรการที่แต่ละฝ่ายอาจดำเนินการเพื่ออำนวยความสะดวกและส่งเสริมการลงทุน ข้อตกลงร่วมลงทุน การอนุญาตให้แลกเปลี่ยนและโอนความรู้ความชำนาญเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชนของทั้งสองประเทศ

บทบัญญัติทั่วไป

ข้อ 11

การจัดหาสินค้าและโภคภัณฑ์ระหว่างประเทศทั้งสองจะกระทำให้มีผลด้วยสัญญา หรือ ข้อตกลงซึ่งจะได้ตกลงกันระหว่างคนชาติ บริษัทและองค์การของแต่ละภาคีสัญญา

ข้อ 12

ความตกลงฉบับนี้จะมีผลใช้บังคับในวันลงนาม และจะมีผลใช้บังคับเป็นระยะเวลาสามปี และจะได้รับการขยายต่อโดยอัตโนมัติเป็นระยะเวลาอีกสามปี ในกรณีที่ภาคีสัญญาฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดประสงค์

- ก. จะยกเลิกความตกลงฉบับนี้ก่อนระยะเวลาสามปีจะสิ้นสุดลง หรือ
- ข. จะไม่ขยายระยะเวลาสามปีต่อไป

ภาคีฝ่ายนั้นจะแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้ภาคีอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าสามเดือน เมื่อ มีคำร้องขอโดยภาคีสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ความตกลงฉบับนี้ อาจได้รับการแก้ไขโดยความ ยินยอมร่วมกัน

การแก้ไขใด ๆ หรือการยกเลิกความตกลงฉบับนี้จะไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือข้อ ผูกพันที่มีอยู่หรือที่ได้เกิดขึ้นภายใต้ความตกลงฉบับนี้ก่อนวันที่ ที่การแก้ไขหรือการยกเลิกเช่นนั้น มีผลใช้บังคับ

ภาคผนวกที่ 5

ความตกลง
ระหว่าง
รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย
กับ
รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา
เพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน
ลงนามวันที่ 29 มีนาคม 1995

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “ภาคีผู้ทำสัญญา”

ปรารถนาที่จะพัฒนาเสริมสร้างสถานะที่เอื้ออำนวยสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันให้มากขึ้นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการลงทุนโดยผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งในอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

ตระหนักว่าการสนับสนุนการลงทุนเช่นนั้นและการคุ้มครองการลงทุนซึ่งกันและกันภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศจะโน้มนำกระตุ้นความริเริ่มของภาคธุรกิจเอกชนและจะเพิ่มพูนความมั่งคั่งของรัฐทั้งสอง

จึงได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

ข้อ 1

คำจำกัดความ

เพื่อความมุ่งประสงค์แห่งความตกลงนี้

1.1 “ผู้ลงทุน” หมายถึง

(ก) บุคคลธรรมดาใดก็ตามที่เป็นพลเมืองหรือมีสัญชาติของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งตามกฎหมายของภาคีผู้ทำสัญญา หรือ

(ข) นิติบุคคลใด ๆ ที่รวมถึงบริษัท ห้างหุ้นส่วน ทรัสต์ วิสาหกิจร่วมทุน องค์การสมาคม หรือวิสาหกิจที่ก่อตั้งหรือจัดตั้งโดยถูกต้องตามกฎหมายที่มีผลใช้บังคับของภาคีผู้ทำสัญญานั้น

1.2 คำว่า “การลงทุน” ให้หมายถึง สินทรัพย์ทุกชนิด รวมทั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งแต่ไม่จำกัดเพียง

- (ก) สंहारิมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ และสิทธิในทรัพย์สินอื่นใด เช่น จำนอง สิทธิยึดเหนี่ยว หรือจำนำ
- (ข) หุ่น พันทบัตร และหุ่นกู่ในบริษัทไม่ว่าจัดตั้งขึ้น ณ ที่ใดก็ตามหรือผลประโยชน์ในทรัพย์สินของบริษัทนั้น
- (ค) สิทธิเรียกร้องให้ชดใช้เงินหรือให้ปฏิบัติตามสัญญาซึ่งมีมูลค่าทางการเงิน
- (ง) สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและอุตสาหกรรม รวมทั้งสิทธิที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าแบบอุตสาหกรรม ความลับทางการค้า กระบวนการทางเทคนิค และค่าความรู้ และค่าความนิยม
- (จ) สัมปทานทางธุรกิจซึ่งได้รับตามกฎหมายหรือตามสัญญารวมทั้งสัมปทานในการค้นหา เพาะปลูก ขุด หรือ แสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
- 1.3 คำว่า “ผลตอบแทน” หมายความว่า จำนวนเงินที่ได้รับจากการลงทุนและโดยเฉพาะ แต่ไม่จำกัดเพียงกำไร ดอกเบี้ย ผลได้จากทุน เงินปันผล ค่าสิทธิหรือค่าธรรมเนียม
- 1.4 คำว่า “อาณาเขต” หมายความว่า อาณาเขตซึ่งภาคีผู้ทำสัญญามีอธิปไตยและ/หรือเขตอำนาจเหนืออาณาเขตนั้น
- 1.5 “เงินตราที่สามารถใช้ได้โดยเสรี” หมายความว่า เงินตราสกุลที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศกำหนดเป็นครั้ง ๆ ไป ว่าเป็นเงินตราที่สามารถใช้ได้โดยเสรีตามข้อบทของความตกลงกองทุนการเงินระหว่างประเทศและข้อแก้ไขภายหลังจากนั้น
- 1.6 (ก) คำว่า “การลงทุน” ที่อ้างถึงในวรรค 2 หมายความว่า เพียงการลงทุนทั้งหมด ซึ่งได้กระทำตามกฎหมายและกฎข้อบังคับของภาคีผู้ทำสัญญา
- (ข) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสินทรัพย์ที่ลงทุนจะไม่กระทบกระเทือนการจำแนกว่าเป็นการลงทุน ถ้าการเปลี่ยนแปลงเช่นนั้นไม่ขัดแย้งกับการได้รับอนุมัติภายใต้ข้อ 2 หากมีในส่วนที่เกี่ยวกับสินทรัพย์ที่ได้ลงทุนเดิม

ข้อ 2

ขอบเขตการบังคับใช้ความตกลงนี้

สิทธิประโยชน์ของความตกลงนี้ให้ใช้ในกรณีที่มีการลงทุนโดยผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งในอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รับอนุญาตตามกฎหมายและกฎข้อบังคับและได้รับความเห็นชอบโดยเฉพาะเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของภาคีผู้ทำสัญญาที่เกี่ยวข้องในแห่งที่ใช้บังคับ

ข้อ 3

การส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน

- 3.1 ภาคิผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายจะสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่การลงทุนโดยผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในอาณาเขตของตน
- 3.2 การลงทุนของผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะได้รับผลปฏิบัติที่เป็นธรรมและยุติธรรม และจะได้รับการคุ้มครองและหลักประกันอย่างเต็มเปี่ยมในอาณาเขตของภาคิผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 4

การปฏิบัติต่อการลงทุน

- (ก) การลงทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนของผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งในอาณาเขตของภาคิผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รับผลปฏิบัติที่เป็นธรรมและยุติธรรม และไม่น้อยไปกว่าที่ได้ให้แก่การลงทุนและผลตอบแทนของผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายหลังหรือของรัฐที่สามใด ๆ
- (ข) ภาคิผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายจะให้ผลปฏิบัติแก่ผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในอาณาเขตของตนเกี่ยวกับการจัดการ การใช้ การอุปโภคหรือการจำหน่ายจ่ายโอนการลงทุนของผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นธรรมและยุติธรรม และไม่น้อยไปกว่าที่ได้ให้แก่ผู้ลงทุนของตนหรือที่ได้ให้แก่ผู้ลงทุนของรัฐที่สามใด ๆ
- (ค) ภาคิผู้ทำสัญญาไม่ว่าฝ่ายใดจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายในอาณาเขตของตนโดยไร้เหตุผลหรือโดยมาตรการเลือกปฏิบัติแก่การจัดการ การรักษา การใช้ การอุปโภคหรือการจำหน่ายจ่ายโอนการลงทุนโดยผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 5

ข้อยกเว้น

บทบัญญัติแห่งความตกลงนี้ที่เกี่ยวกับการให้ผลปฏิบัติที่ไม่น้อยไปกว่าที่ได้ให้แก่ผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือของรัฐที่สามใด ๆ จะไม่แปลความให้เป็นการบังคับภาคิ

ผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งให้ต้องขยายให้แก่ผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งสิทธิประโยชน์จากผลปฏิบัติ บุริมสิทธิหรือเอกสิทธิ์ใด ๆ ที่ภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายแรกอาจให้โดยเนื่องมาจาก

(ก) การก่อตั้งหรือการขยายสหภาพศุลกากรหรือเขตการค้าเสรีหรือเขตร่วมใช้
พิกัดภายนอกหรือสหภาพทางการเงินหรือสมาคมส่วนภูมิภาคเพื่อความ
ร่วมมือทางเศรษฐกิจ หรือ

(ข) การรับเอาความตกลงซึ่งมุ่งหมายที่จะนำไปสู่การก่อตั้งหรือการขยาย
สหภาพหรือเขตเช่นว่านั้นภายในระยะเวลาอันสมควร หรือ

(ค) การให้สถานภาพแก่บุคคลหรือบริษัทใดโดยเฉพาะเป็น “บุคคลผู้ได้รับการ
ส่งเสริม” ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนของประเทศไทย หรือ

(ง) ความตกลงหรือข้อตกลงระหว่างประเทศหรือกฎหมายภายในใด ๆ ที่เกี่ยวข้อง
ทั้งหมดหรือส่วนใหญ่กับการเก็บภาษีอากร

ข้อ 6

การเวนคืนและค่าทดแทนความสูญเสีย

- 6.1 (ก) ในกรณีใด ๆ ที่การลงทุนของผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งอยู่ภายใต้บังคับแห่งมาตรการเวนคืนหรือโอนกิจการเป็นของรัฐรวมทั้งมาตรการอื่นใดที่มีผลเทียบเท่าการเวนคืนหรือโอนกิจการเป็นของรัฐไม่ว่าจะโดยตรง หรือโดยอ้อมผู้ลงทุนที่เกี่ยวข้องจะได้รับผลปฏิบัติที่เป็นธรรม ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติในอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรการใด ๆ เช่นว่านั้น มาตรการเช่นว่านั้นจะไม่ใช้เว้นแต่เพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นการสาธารณะและโดยมีการจ่ายค่าทดแทน ค่าทดแทนเช่นว่านั้นจะต้องเพียงพอเหมาะสม โดยคำนึงถึงหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ยอมรับทั่วไป และจ่ายให้โดยไม่ชักช้าและสามารถโอนได้โดยเสรีในเงินตราสกุลที่สามารถใช้ได้โดยเสรี
- (ข) ความถูกต้องตามกฎหมายของการเวนคืนหรือโอนกิจการเป็นของรัฐและของจำนวนกับวิธีการจ่ายค่าทดแทนให้อยู่ภายใต้การทบทวนโดยกระบวนการทางกฎหมายที่เหมาะสม
- 6.2 ในกรณีที่การลงทุนของผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งในอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งประสบความสูญเสียอันเนื่องมาจากสงครามหรือการขัดกันด้วยอาวุธอื่นใด การปฏิวัติ สภาวะฉุกเฉินของชาติ การก่อกบฏ การต่อต้านรัฐบาลหรือการจลาจลในอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้ลงทุนที่เกี่ยวข้องนั้นจะได้รับผลปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการใช้คืน การชดเชย การจ่ายค่าทดแทนหรือการระงับแก้ไขอื่น ๆ ไม่น้อยไปกว่าที่ได้ให้แก่ผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือผู้ลงทุนของรัฐที่สามใด ๆ ในสถานการณ์เช่นเดียวกัน

ข้อ 7

การโอนโดยเสรี

- 7.1. ภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายจะอนุญาตให้โอนการลงทุนและผลตอบแทนโดยไม่ชักช้าเป็นเงินตราที่สามารถใช้ได้โดยเสรีโดยเฉพาะแต่ไม่จำกัดเพียง

- (ก)ทุน กำไรสุทธิ เงินปันผล ค่าสิทธิ ความช่วยเหลือทางเทคนิคและค่าธรรมเนียมทางเทคนิค ดอกเบี้ยและเงินได้ที่เป็นเงินตราอื่น ๆ ที่เกิดจากการลงทุนใด ๆ ของผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง
- (ข) เงินได้จากการชำระบัญชีทั้งหมดหรือบางส่วนในการลงทุนใด ๆ ที่กระทำโดยผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง
- (ค) กองทุนชำระคืนเงินกู้ ต่อสินเชื่อของผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งให้แก่ผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งภาคีผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายได้รับรองว่าเป็นการลงทุน
- (ง) รายได้และค่าทดแทนอื่น ๆ ของผู้ลงทุนของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งซึ่งรับจ้างและได้รับอนุญาตให้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และ
- (จ) การชำระค่าทดแทนภายใต้ ข้อ 6
- 7.2 อัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้กับการโอนเช่นว่าในวรรค 1 ของข้อนี้ให้ใช้อัตราแลกเปลี่ยนตลาดในเวลาที่สูงเงิน
- 7.3 ภาคีผู้ทำสัญญารับที่จะให้ผลปฏิบัติในการโอนที่ระบุในวรรค 1 ของข้อนี้เช่นเดียวกับที่ได้ให้แก่การโอนจากการลงทุนของผู้ลงทุนของรัฐที่สามใด ๆ

ข้อ 8

การรวมสิทธิ

- 8.1. ถ้าภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือตัวแทนที่ฝ่ายนั้นแต่งตั้งขึ้นจ่ายเงินให้แก่ผู้ลงทุนหนึ่ง ๆ ตามกรรมธรรม์ประกันภัยหรือประกันสำหรับการเสี่ยงภัยอันมิใช่ในทางพาณิชย์ ซึ่งได้ให้ไว้เกี่ยวกับการลงทุนใด ๆ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของการลงทุนนั้นในอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหลังจะยอมรับ
- (ก) การโอนไม่ว่าจะเป็นตามกฎหมายหรือตามนิติกรรม ซึ่งสิทธิหรือสิทธิเรียกร้องใด ๆ จากผู้ลงทุนเช่นว่านั้นให้แก่ภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายแรกหรือตัวแทนที่ภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งแต่งตั้ง และ
- (ข) ภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายแรกหรือตัวแทนที่ภาคีฝ่ายนั้นแต่งตั้งมีสิทธิโดยการรับช่วงสิทธิที่จะใช้และบังคับใช้สิทธิเรียกร้องของผู้ลงทุนเช่นว่านั้น

- 8.2. ภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายแรกหรือตัวแทนที่แต่งตั้งโดยภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายนั้นมิสิทธิ
ตามนั้นที่จะใช้สิทธิหรือสิทธิเรียกร้องใด ๆ ดังกล่าวได้ถ้ามีความประสงค์ในขอบเขต
เดียวกับผู้ที่มีสิทธิอยู่ก่อนซึ่งตนเข้ารับช่วงสิทธิ
- 8.3. ถ้าภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายแรกได้รับเงินจำนวนใดมาเป็นเงินตราในสกุลที่ชอบด้วย
กฎหมายของภาคิผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือสินเชื่อกจากเงินดังกล่าวเนื่องจากการ
โอนสิทธิตามอนุวรรค (ก) ของวรรค 1 ของข้อนี้ จำนวนเงินและสินเชื่อนั้นจะต้องมีไว้
ให้ภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายแรก เพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายในอาณาเขตของภาคิผู้ทำ
สัญญาฝ่ายหลังโดยเสรีให้ภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายแรกเพื่อวัตถุประสงค์เป็นค่าใช้จ่ายใน
อาณาเขตของภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายหลัง

ข้อ 9

พันธกรณีอื่น ๆ

ภาคิผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายจะปฏิบัติตามพันธกรณีใด ๆ ที่เพิ่มขึ้นจากที่ระบุไว้ในความตกลง
นี้ ซึ่งภาคิผู้ทำสัญญาอาจเข้าไปผูกพันเกี่ยวกับการลงทุนของผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาอีก
ฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 10

การระงับข้อพิพาทระหว่างภาคิผู้ทำสัญญากับผู้ลงทุนของภาคิผู้ทำสัญญาอีก ฝ่ายหนึ่ง

- 10.1 ในกรณีที่ข้อพิพาทเกี่ยวกับการลงทุนระหว่างภาคิผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งกับผู้ลงทุน
ของภาคิผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง คู่กรณีพิพาทที่เกี่ยวข้องจะปรึกษาหารือกัน เพื่อ
ระงับข้อพิพาทนั้นโดยฉันมิตร
- 10.2 ถ้าการปรึกษาหารือไม่บังเกิดผลในการแก้ไขข้อพิพาทภายในเวลาสามเดือนนับแต่
วันที่เรียกร้องให้ระงับข้อพิพาท ผู้ลงทุนที่กล่าวมาแล้วจะเลือกเสนอให้ระงับข้อ
พิพาทไปยัง

(ก) ศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาของภาคิผู้ทำสัญญาในอาณาเขต ซึ่งการ
ลงทุนเกิดขึ้น

(ข) ศูนย์ระหว่างประเทศเพื่อระงับข้อพิพาทการลงทุนในกรณีที่ภาคิผู้ทำสัญญา
ทั้งสองฝ่ายเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการ

ลงทุนระหว่างรัฐและคนชาติของรัฐอื่น ซึ่งเปิดให้มีการลงนาม ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เมื่อวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1965 และ

(ค) อนุญาโตตุลาการหรือคณะอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศเฉพาะกิจจัดตั้ง ขึ้นภายใต้ข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของคณะกรรมการว่าด้วยกฎหมาย การค้าระหว่างประเทศของสหประชาชาติแห่งที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายตกลงกัน

ข้อ 11

การระงับข้อพิพาทระหว่างภาคีผู้ทำสัญญา

- 11.1 ข้อพิพาทระหว่างภาคีผู้ทำสัญญาเกี่ยวกับการตีความหรือการใช้บังคับความตกลงนี้ ถ้าเป็นไปได้ให้ระงับโดยการปรึกษาหารือหรือการเจรจา
- 11.2 ถ้าข้อพิพาทระหว่างภาคีผู้ทำสัญญาไม่สามารถระงับลงได้ภายในเวลาหกเดือน เมื่อ ภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ให้นำข้อพิพาทนั้นเสนอต่อคณะ อนุญาโตตุลาการ
- 11.3 คณะอนุญาโตตุลาการเช่นนั้นให้จัดตั้งขึ้นสำหรับแต่ละกรณี ภายในสองเดือนนับ แต่วันที่ได้รับการร้องขอให้จัดตั้งคณะอนุญาโตตุลาการ ดังนี้
 - (ก) ให้ภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายแต่งตั้งสมาชิกหนึ่งคน และหลังจากนั้นให้ สมาชิกทั้งสองนี้เลือกคนชาติของรัฐที่สาม ซึ่งเมื่อได้รับความเห็นชอบจาก ภาคีผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายให้แต่งตั้งเป็นประธานคณะอนุญาโตตุลาการ
 - (ข) ให้แต่งตั้งประธานฯ ภายในสองเดือนนับแต่วันที่แต่งตั้งสมาชิกคณะ อนุญาโตตุลาการอื่นทั้งสองคน
- 11.4 ถ้าภายในกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในวรรค 3 ของข้อนี้ยังไม่มี การแต่งตั้งที่จำเป็น ใน กรณีที่ไม่มีความตกลงในเรื่องนี้เป็นอย่างอื่นภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจ เชิญประธานศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเพื่อทำการแต่งตั้งที่จำเป็นนั้นได้ ถ้า ประธานฯ เป็น คนชาติของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือมีเหตุที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติ หน้าที่ ดังกล่าวได้ก็ให้เชิญรองประธานฯ เพื่อทำการแต่งตั้งที่จำเป็นนั้น ถ้ารองประธานฯ ก็เป็น คนชาติของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือมีเหตุที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติ หน้าที่ดังกล่าวได้เช่นกันก็ให้เชิญสมาชิกศาลยุติธรรมระหว่างประเทศผู้มีอาวุโสลำดับ

ถัดไป ซึ่งมีได้เป็นคนชาติของภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อทำการแต่งตั้งที่
จำเป็นนั้น

- 11.5 (ก) การตัดสินของคณะอนุญาโตตุลาการให้กระทำโดยใช้เสียงข้างมาก คำตัดสิน
เช่นว่านั้นจะมีผลผูกพันภาคีผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่าย
- (ข) ภายใต้บังคับแห่งอำนาจของคณะอนุญาโตตุลาการที่จะวินิจฉัยชี้ขาดเป็น
อย่างอื่นเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย บรรดาค่าใช้จ่ายทั้งหลายของสมาชิกคณะ
อนุญาโตตุลาการของฝ่ายตนรวมทั้งการเข้าร่วมในกระบวนการพิจารณา
ของคณะอนุญาโตตุลาการของฝ่ายตนให้ภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายเป็นผู้
รับภาระส่วนค่าใช้จ่ายของประธานฯ และค่าใช้จ่ายส่วนที่เหลือให้ภาคีผู้ทำ
สัญญาทั้งสองฝ่ายรับภาระเป็นส่วนที่เท่ากัน
- (ค) ในเรื่องทั้งปวงที่นอกเหนือจากที่ได้ระบุไว้ในอนุวรรค (ก) และ (ข) ของวรรค
นี้คณะอนุญาโตตุลาการจะกำหนดวิธีพิจารณาของตนเอง

ข้อ 12

การเริ่มใช้บังคับ ระยะเวลา และการสิ้นสุดความตกลง

- 12.1 ความตกลงนี้ จะเริ่มมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบ (30) วันตั้งแต่วันที่หลังที่
รัฐบาลของภาคีผู้ทำสัญญาทั้งสองฝ่ายได้แจ้งให้กันและกันทราบว่าได้ปฏิบัติตาม
กระบวนการตามรัฐธรรมนูญของตนเพื่อให้ความตกลงนี้เริ่มมีผลใช้บังคับแล้วโดย
ครบถ้วน วันหลังให้หมายถึงวันที่ส่งหนังสือแจ้งฉบับสุดท้าย
- 12.2 ความตกลงนี้จะมีผลใช้บังคับเป็นเวลาสิบปี หลังจากนั้นจะมีผลใช้บังคับต่อไปอีก
จนกว่าจะสิ้นสุดตามวรรค 3 ของข้อนี้
- 12.3 ภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะบอกเลิกเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังภาคีผู้ทำ
สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งล่วงหน้าหนึ่ง (1) ปีภายในช่วงระยะเวลาสิบปีแรกหรือในเวลาใด
เวลาหนึ่งภายหลังจากนั้น
- 12.4 ในส่วนที่เกี่ยวกับการลงทุนใดที่ได้กระทำหรือได้รับก่อนวันสิ้นสุดความตกลงนี้
บทบัญญัติอื่น ๆ ทั้งหมดของข้ออื่นของความตกลงนี้จะมีผลต่อไปอีกเป็น
ระยะเวลาสิบ (10) ปี นับจากวันสิ้นสุดเช่นว่านั้น

ภาคผนวกที่ 6

ความตกลงระหว่างไทยกับกัมพูชาในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรน

รัฐบาลไทยและกัมพูชา โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายได้ลงนามว่าด้วยการสัญจรข้ามแดนระหว่างไทยและกัมพูชา เมื่อ 21 มิถุนายน 2540 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 20 กันยายน 2540 เพื่ออำนวยความสะดวกและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการเดินทางผ่านเข้า-ออก บริเวณจุดผ่านแดนในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา โดยในความตกลงฯ ระบุให้มีจุดผ่านแดนถาวร จำนวน 2 แห่ง จุดผ่อนปรน จำนวน 16 แห่ง (ปัจจุบันได้เปิดดำเนินการร่วมกัน 11 แห่ง สำหรับอีก 5 แห่ง ที่ไม่ได้เปิดดำเนินการ เนื่องจากสถานการณ์ความมั่นคงและความไม่พร้อมของกัมพูชา)

จุดผ่านแดนถาวร

ลำดับที่	จังหวัด	พื้นที่ของไทย	พื้นที่ของกัมพูชา	เวลาเปิด-ปิด
1.	สระแก้ว	— บ้านคลองลึก อ. อรัญประเทศ	— ปอยเปต อ. โอโจรว จ. บันเตียเมียน เจย	07.30-17.00 น. ของทุกวัน
2.	ตราด	— บ้านหาดเล็ก อ. คลองใหญ่	— จามเเยม อ. มณฑลสีมา จ. เกาะกง	07.00-17.00 น. ของทุกวัน

จุดผ่อนปรน

ลำดับที่	จังหวัด	พื้นที่ของไทย	พื้นที่ของกัมพูชา	เวลาเปิด-ปิด
1.	จันทบุรี	— บ้านผักกาด อ. โป่งน้ำร้อน	— กรุงไพลิน	07.00-16.00 น. ของทุกวัน
2.	จันทบุรี	— บ้านแหลม อ. โป่งน้ำร้อน	— กร็อมเรียง จ. พระตะบอง	07.00-16.00 น. ของทุกวัน
3.	จันทบุรี	— บ้านบึงชะง่าง อ. โป่งน้ำร้อน	— บ้านสวายเวง จ. พระตะบอง	07.00-16.00 น. ของทุกวัน
4.	จันทบุรี	— บ้านซัปตารี อ. สอยดาว	— บ้านโอรล์าดวน จ. พระตะบอง	07.00-16.00 น. ของทุกวัน
5.	จันทบุรี	— บ้านสวนส้ม อ. สอยดาว	— บ้านสังกะสี จ. พระตะบอง	07.00-16.00 น. ของทุกวัน
6.	สระแก้ว	— บ้านเขาดิน อ. คลองหาด	— บ้านพนมไค (บ้านกิโ 13) จ. พระตะบอง	09.00-16.00 น. ของทุกวัน
7.	สระแก้ว	— บ้านหนองปรือ อ. อรัญประเทศ	— บ้านมาลัย จ. บันเตียเมียน เจย	09.00-16.00 น. ทุกวันอังคาร, พุธ, พฤหัสบดี และศุกร์
8.	สระแก้ว	— บ้านตาพระยา อ. ตาพระยา	— บ้านบึงตะกวน จ. บันเตียเมียน เจย	09.00-16.00 น. ทุกวันอังคาร, พุธ, พฤหัสบดี และศุกร์
9.	อุบลราชธานี	— ช้องอานม้า อ. น้ำยืน	— บ้านสะเตียลกวาง อ. จอมกระสาน จ. พระวิหาร	09.00-15.00 น. ทุกวันอังคาร และพฤหัสบดี
10.	สุรินทร์	— ช้องจอม อ. กาบเชิง	— โอรล์เสม็ด อ. สำโรง	08.00-16.00 น. ทุกวันเสาร์,

ลำดับที่	จังหวัด	พื้นที่ของไทย	พื้นที่ของกัมพูชา จ. อุดรเมียนเจย	เวลาเปิด-ปิด อาทิตย์ และ จันทร์
11.	ตราด	— บ้านหมื่นด่าน ต. บ่อพลอย อ. บ่อไร่	— บ้านศาลเจ้า อ. ลำลูก จ. พระตะบอง	08.30-17.00 น. ของทุกวัน

ที่มา: กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย พฤศจิกายน 2543.

ภาคผนวกที่ 7

ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม

ตามที่กระทรวงกลาโหมได้ประกาศให้ท้องที่ อำเภอตาพระยา อำเภอรัษฎาประเทศ และ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดปราจีนบุรี เป็นเขตควบคุม ตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 ตั้งแต่วันที่ 30 พฤศจิกายน 2524 เป็นต้นไปแล้ว นั้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 จึงกำหนดให้สินค้าต่อไปนี้เป็นสินค้าควบคุมในเขตควบคุมตามประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2524 คือ

1. อุปกรณ์หรือสิ่งของที่ใช้สำหรับทหาร ได้แก่
 - 1.1 เป้สนาม
 - 1.2 ย่ามที่ใช้เป็นอุปกรณ์ทางทหาร
 - 1.3 เสื้อกันฝนแบบที่ใช้กับทหาร
 - 1.4 เข็มทิศ
 - 1.5 หมวกซึ่งใช้ประกอบเครื่องแบบทหาร
 - 1.6 แผนที่ประเทศไทยและแผนที่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย
 - 1.7 รองเท้าซึ่งใช้ประกอบเครื่องแต่งกายชุดสนามของทหารแต่อย่างใดหรือรวมกัน
 - 1.8 เสื้อกางเกงคล้ายเครื่องแบบทหาร
 - 1.9 กระติกบรรจุน้ำแบบโลหะหรือพลาสติก
 - 1.10 เข็มขัดสนาม
 - 1.11 ซองกระสุน
 - 1.12 อุปกรณ์หรือสิ่งของอื่น ๆ ที่ใช้สำหรับทหาร
2. อาหาร
 - 2.1 ข้าวสารและปลายข้าว
 - 2.2 ข้าวเปลือก

- 2.3 น้ำมันที่ใช้ในการบริโภค
- 2.4 อาหารบรรจุกระป๋องหรือภาชนะอย่างอื่น
- 3. เวชภัณฑ์และยารักษาโรค
 - 3.1 ยาทุกชนิด
 - 3.2 น้ำเกลือ
 - 3.3 วัสดุการแพทย์อื่น ๆ
- 4. เบ็ดเตล็ด
 - 4.1 น้ำมันเชื้อเพลิง
 - 4.2 น้ำมันหล่อลื่น
 - 4.3 รถจักรยานยนต์
 - 4.4 รถจักรยาน
 - 4.5 ยางนอก ยางใน สำหรับยานพาหนะ
 - 4.6 หัวเทียนที่ใช้กับเครื่องยนต์
 - 4.7 แบตเตอรี่
 - 4.8 เครื่องกำเนิดไฟฟ้า
 - 4.9 ลูกสูบที่ใช้กับเครื่องยนต์
 - 4.10 วงล้อโลหะสำหรับใช้กับยานพาหนะ
 - 4.11 ชุดทองคำขาวที่ใช้กับเครื่องยนต์
 - 4.12 ตลับลูกปืนที่ใช้กับเครื่องยนต์
 - 4.13 เครื่องรับวิทยุ
 - 4.14 เครื่องบันทึกเสียง
 - 4.15 เทปบันทึกเสียง
 - 4.16 หลอดไฟฟ้า
 - 4.17 อุปกรณ์วิทยุ
 - 4.18 สายไฟฟ้า**
 - 4.19 ไฟฉาย
 - 4.20 ถ่านไฟฉาย
 - 4.21 ผ้าทุกชนิด ทั้งที่เป็นม้วน ยืน พับ และที่ตัดเย็บหรือแปรรูปเป็นอย่างอื่น
 - 4.22 นาฬิกา
 - 4.23 กระจกพลาสติกขนาดความกว้าง ตั้งแต่ 10 นิ้วขึ้นไป
 - 4.24 ผ้าพลาสติก

- 4.25 บุหรี่
- 4.26 รองเท้าแตะ
- 4.27 ยาเส้น
- 4.28 ไม้ขีดไฟ
- 4.29 ไฟแช็ก
- 4.30 ถ่านไฟแช็ก
- 4.31 กล้องถ่ายรูป
- 4.32 ฟิล์มถ่ายภาพ
- 4.33 อาแซททีรีน (ถ่านแก๊ส)
- 4.34 แห มอญ ชำย อวน
- 4.35 ผงชูรส
- 4.36 กระดาษมวนบุหรี่
- 4.37 เหล็กเส้น
- 4.38 ตะปู
- 4.39 ลวด
- 4.40 ใบชา

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2524

พลเอก ป. ตีนสุลลันนท์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

(98 ร.จ. 3 ตอนที่ 198 (ฉบับพิเศษ แผนกราชกิจจานุ) ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2524)

ประกาศกระทรวงกลาโหม
เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม
(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525

ตามที่กระทรวงกลาโหมได้ออกประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524 กำหนดให้สินค้าบางชนิดหรือบางประเภทเป็นสินค้าควบคุมในเขตควบคุมตามประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524 ไปแล้วนั้น

บัดนี้ กระทรวงกลาโหมได้ประกาศให้ท้องที่ตำบลตาจ่ง และตำบลโนนดินแดง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ท้องที่ตำบลปราสาท ตำบลหนองไม้งาม และตำบลไชยะภู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ และท้องที่ตำบลบักไดและตำบลแฉ่งมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เป็นเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 ตั้งแต่วันที่ 16 มิถุนายน 2525 เป็นต้นไป

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 จึงกำหนดให้สินค้าต่อไปนี้เป็นสินค้าควบคุมในเขตควบคุมตามประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2525 คือ

1. อุปกรณ์หรือสิ่งของที่ใช้สำหรับทหาร ได้แก่
 - 1.1 เป้สนาม
 - 1.2 ย่ามที่ใช้เป็นอุปกรณ์ทางทหาร
 - 1.3 เสื้อกันฝนแบบที่ใช้กับทหาร
 - 1.4 เข็มทิศ
 - 1.5 หมวกซึ่งใช้ประกอบเครื่องแบบทหาร
 - 1.6 แผนที่ประเทศไทยและแผนที่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย
 - 1.7 รองเท้าซึ่งใช้ประกอบเครื่องแต่งกายชุดสนามของทหารแต่ละอย่างหรือรวมกัน
 - 1.8 เสื้อกางเกงคล้ายเครื่องแบบทหาร
 - 1.9 กระติกบรรจุน้ำแบบโลหะหรือพลาสติก
 - 1.10 เข็มขัดสนาม
 - 1.11 ซองกระสุน

1.12 อุปกรณ์หรือสิ่งของอื่น ๆ ที่ใช้สำหรับทหาร

2. อาหาร

2.1 ข้าวสารและปลายข้าว

2.2 ข้าวเปลือก

2.3 น้ำมันที่ใช้ในการบริโภค

2.4 อาหารบรรจุกระป๋องหรือภาชนะอย่างอื่น

3. เวชภัณฑ์และยารักษาโรค

3.1 ยาทุกชนิด

3.2 น้ำเกลือ

3.3 วัสดุการแพทย์อื่น ๆ

4. เบ็ดเตล็ด

4.1 น้ำมันเชื้อเพลิง

4.2 น้ำมันหล่อลื่น

4.3 รถจักรยานยนต์

4.4 รถจักรยาน

4.5 ยางนอก ยางใน สำหรับยานพาหนะ

4.6 หัวเทียนที่ใช้กับเครื่องยนต์

4.7 แบตเตอรี่

4.8 เครื่องกำเนิดไฟฟ้า

4.9 ลูกสูบที่ใช้กับเครื่องยนต์

4.10 วงล้อโลหะสำหรับใช้กับยานพาหนะ

4.11 ชุดทองคำขาวที่ใช้กับเครื่องยนต์

4.12 ตลับลูกปืนที่ใช้กับเครื่องยนต์

4.13 เครื่องรับวิทยุ

4.14 เครื่องบันทึกเสียง

4.15 เทปบันทึกเสียง

4.16 หลอดไฟฟ้า

4.17 อุปกรณ์วิทยุ

4.18 สายไฟฟ้า

4.19 ไฟฉาย

4.20 ถ่านไฟฉาย

- 4.21 ผ้าทุกชนิด ทั้งที่เป็นม้วน ยืน พับ และตัดเย็บหรือแปรรูปเป็นอย่างอื่น
- 4.22 นาฬิกา
- 4.23 กระจกพลาสติกขนาดความกว้าง ตั้งแต่ 10 นิ้วขึ้นไป
- 4.24 ผ้าพลาสติก
- 4.25 บุหรี
- 4.26 รองเท้าแตะ
- 4.27 ยาเส้น
- 4.28 ไม้ขีดไฟ
- 4.29 ไฟแช็ก
- 4.30 ถ่านไฟแช็ก
- 4.31 กล้องถ่ายรูป
- 4.32 ฟิล์มถ่ายภาพ
- 4.33 อาแซททีรีน (ถ่านแก๊ส)
- 4.34 แห มอญ ชำย อวน
- 4.35 ผงชูรส
- 4.36 กระดาษมวนบุหรี
- 4.37 เหล็กเส้น
- 4.38 ลวด
- 4.39 ตะปู
- 4.40 ใบชา
- 4.41 ด้ายทอผ้า
- 4.42 จักรเย็บผ้า
- 4.43 เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องโรเนียว และวัสดุหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 16 มิถุนายน 2525

พลเอก ป. ตีนสุลลานนท์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

(99 ร.จ. 3 ตอนที่ 90 (ฉบับพิเศษ แผนกราชกิจฯ) ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2525)

ประกาศกระทรวงกลาโหม
เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม
(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2525

ตามที่กระทรวงกลาโหมได้ออกประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524 กำหนดให้สินค้าบางชนิดหรือบางประเภทเป็นสินค้าควบคุมในเขตควบคุมตามประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524

และประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525 กำหนดให้สินค้าบางชนิดหรือบางประเภทเป็นสินค้าควบคุมในเขตควบคุมตามประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2525 ไปแล้ว นั้น

บัดนี้ กระทรวงกลาโหมได้ประกาศให้น่านน้ำและท้องที่บางส่วนของจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด เป็นเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2525 ตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม 2525 เป็นต้นไป

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 จึงกำหนดให้สินค้าต่อไปนี้เป็นสินค้าควบคุมในเขตควบคุมตามประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2525 คือ

1. อุปกรณ์หรือสิ่งของที่ใช้สำหรับทหาร ได้แก่
 - 1.1 เป้สนาม
 - 1.2 ย่ามที่ใช้เป็นอุปกรณ์ทางทหาร
 - 1.3 เสื้อกันฝนแบบที่ใช้กับทหาร
 - 1.4 เข็มทิศ
 - 1.5 หมวกซึ่งใช้ประกอบเครื่องแบบทหาร
 - 1.6 แผนที่ประเทศไทยและแผนที่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย

- 1.7 รองเท้าซึ่งใช้ประกอบเครื่องแต่งกายชุดสนามของทหารแต่ละอย่างหรือรวมกัน
- 1.8 เสื้อกางเกงคล้ายเครื่องแบบทหาร
- 1.9 กระติกบรรจุน้ำแบบโลหะหรือพลาสติก
- 1.10 เข็มขัดสนาม
- 1.11 ซองกระสุน
- 1.12 อุปกรณ์หรือสิ่งของอื่น ๆ ที่ใช้สำหรับทหาร

2. อาหาร

- 2.1 ข้าวสารและปลายข้าว
- 2.2 ข้าวเปลือก
- 2.3 น้ำมันที่ใช้ในการบริโภค
- 2.4 อาหารบรรจุกระป๋องหรือภาชนะอย่างอื่น
- 2.5 เกลือ

3. เวชภัณฑ์และยารักษาโรค

- 3.1 ยาทุกชนิด
- 3.2 น้ำเกลือ
- 3.3 วัสดุและอุปกรณ์การแพทย์

4. เบ็ดเตล็ด

- 4.1 น้ำมันเชื้อเพลิง
- 4.2 น้ำมันหล่อลื่น
- 4.3 รถจักรยานยนต์ ส่วนประกอบและอะไหล่ของรถจักรยานยนต์
- 4.4 รถจักรยาน และส่วนประกอบของรถจักรยาน
- 4.5 ยางนอก ยางใน สำหรับยานพาหนะ
- 4.6 เครื่องยนต์และอะไหล่ของเครื่องยนต์
- 4.7 แบตเตอรี่
- 4.8 เครื่องกำเนิดไฟฟ้าและอะไหล่ของเครื่องกำเนิดไฟฟ้า
- 4.9 เครื่องอะไหล่และส่วนประกอบของรถยนต์
- 4.10 อุปกรณ์วิทยุ
- 4.11 อุปกรณ์การไฟฟ้า
- 4.12 ไฟฉาย
- 4.13 ถ่านไฟฉาย

- 4.14 ผ้าทุกชนิด ทั้งที่เป็นม้วน ผืน พับ และตัดเย็บหรือแปรรูปเป็นอย่างอื่น
- 4.15 นาฬิกา
- 4.16 กระจกพลาสติกขนาดความกว้าง ตั้งแต่ 10 นิ้วขึ้นไป
- 4.17 ผ้าพลาสติก
- 4.18 บุหรี่
- 4.19 รองเท้าแตะ
- 4.20 ยาเส้น
- 4.21 ไม้ขีดไฟ
- 4.22 ไฟแช็ก
- 4.23 ถ่านไฟแช็ก
- 4.24 กล้องถ่ายรูป
- 4.25 ฟิล์มถ่ายภาพ
- 4.26 อาแซททีรีน (ถ่านแก๊ส)
- 4.27 แห มอญ ชำย อวน และอุปกรณ์การประมง
- 4.28 ผงชูรส
- 4.29 กระดาษมวนบุหรี่
- 4.30 เหล็กเส้น
- 4.31 ตะปู
- 4.32 ลวด
- 4.33 กระดาษพิมพ์
- 4.34 หมึกพิมพ์โรเนียว
- 4.35 ผงซักฟอก
- 4.36 เชือก
- 4.37 เครื่องมือการเกษตร
- 4.38 แปรงสีฟัน
- 4.39 นมผง นมข้น และนมประเภทระเหยน้ำ
- 4.40 ด้ายเย็บผ้า
- 4.41 เข็มเย็บผ้า
- 4.42 จักรเย็บผ้า
- 4.43 ผ้าอนามัย
- 4.44 สังกะสี

- 4.45 ปูนซีเมนต์
- 4.46 เครื่องสีข้าว
- 4.47 สินแร่ตามพระราชบัญญัติแร่
- 4.48 ปุ๋ย
- 4.49 ไม้ทุกชนิด รวมถึงไม้อัดแผ่น
- 4.50 ใบชา
- 4.51 กระดาษคาร์บอน
- 4.52 สบู่
- 4.53 ยาสีฟัน

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 2 สิงหาคม 2525

พลเอก ป. ตีนสุลลานนท์

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

(99 ร.จ. 11 ตอนที่ 127 (ฉบับพิเศษ แผนกราชกิจจานุ) ลงวันที่ 9 กันยายน 2525)

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524

พ.ศ. 2528

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2528

เป็นปีที่ 40 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการควบคุมสินค้าตามชายแดน

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของ รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 พ.ศ. 2528”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 22 ทวิ แห่งพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524

“มาตรา 22 ทวิ สินค้าควบคุมที่บุคคลใดมีไว้ในครอบครองหรือมีไว้เพื่อการใดรวมทั้ง บรรดาเครื่องมือเครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลใดใช้อันเป็น การไม่ปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดตามมาตรา 8 หรือสินค้าควบคุมที่บุคคลใดมีไว้ในครอบครอง อันเป็น

การฝ่าฝืนมาตรา 12 หรือนำเข้ามาในหรือส่งออกไปนอกเขตควบคุมอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 13 ให้ริบเสียทั้งสิ้น”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ป. ดิณสุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

(102 ร.จ. 1 ตอนที่ 120 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 5 กันยายน 2528)

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรการในการ ควบคุมสินค้าตามชายแดนที่ได้กำหนดไว้ในพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ.

2524

ยังไม่สามารถป้องกันหรือปราบปรามการลักลอบนำสินค้าควบคุมเข้ามาในหรือส่งออกไปนอกเขต
 ควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพสมควรกำหนดให้มีโทษริบสินค้าควบคุมที่บุคคลใดมีไว้ใน
 ครอบครองมิไว้เพื่อการใดหรือนำเข้ามาในหรือส่งออกไปนอกเขตควบคุม รวมทั้งบรรดาเครื่องมือ
 เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ที่บุคคลใดใช้ อันเป็นการฝ่าฝืน
 กฎหมาย เพื่อให้การควบคุมสินค้าตามชายแดนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตรา
 พระราชบัญญัตินี้

ภาคผนวกที่ 8

ประกาศกระทรวงกลาโหม

เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 4)

พ.ศ. 2533

ตามที่กระทรวงกลาโหม ได้ออกประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2524 ประกาศกระทรวงกลาโหมเรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2525 และประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2525 ไปแล้วนั้น

บัดนี้ สถานการณ์ได้คลี่คลายลงแล้ว จึงสมควรปรับปรุงกำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุมเสียใหม่ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในปัจจุบัน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 จึงให้ยกเลิกประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2524 ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2525 และประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดชนิดหรือประเภทสินค้าควบคุมในเขตควบคุม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2525 และกำหนดให้สินค้าต่อไปนี้เป็นสินค้าควบคุมในเขตควบคุมตามประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2524 ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2525 และประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2533 ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2533 คือ

อุปกรณ์หรือสิ่งของที่ใช้สำหรับทหาร ได้แก่

1. เป้สนาม

2. ย่ามที่ใช้เป็นอุปกรณ์ทางทหาร
3. เสื้อกันฝนแบบที่ใช้กับทหาร
4. เข็มทิศ
5. หมวกซึ่งใช้ประกอบเครื่องแบบทหาร
6. แผนที่ประเทศไทยและแผนที่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย
7. รองเท้าซึ่งใช้ประกอบเครื่องแต่งกายชุดสนามของทหารแต่ละอย่าง หรือรวมกัน
8. เสื้อกางเกงคล้ายเครื่องแบบทหาร
9. กระติกบรรจุน้ำแบบโลหะหรือพลาสติก
10. เข็มขัดสนาม
11. ซองกระสุน
12. อุปกรณ์หรือสิ่งของอื่น ๆ ที่ใช้สำหรับทหาร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 27 สิงหาคม 2533

(ลงชื่อ) พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ

(ชชาติชาย ชุณหะวัณ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

(ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 107 ตอนที่ 162 ลงวันที่ 1 กันยายน 2533)

ประกาศกระทรวงกลาโหม
เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน
พ.ศ. 2524 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2533

ตามที่กระทรวงกลาโหมได้ออกประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2524 ประกาศให้ท้องที่บางส่วนของจังหวัดปราจีนบุรีเป็นเขตควบคุม ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2525 ประกาศให้ท้องที่บางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ เป็นเขตควบคุม และประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2525 ให้น่านน้ำและท้องที่บางส่วนของจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราดเป็นเขตควบคุมไปแล้วนั้น

บัดนี้ ปรากฏว่ามีสินค้าบางชนิดหรือบางประเภทที่จำหน่ายในเขตท้องที่ตามชายแดนบางส่วนของจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ตกไปเป็นประโยชน์ต่อบุคคล อันจะเป็นภัยต่อประเทศ ดังนั้นทางราชการจึงมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมสินค้าตามชายแดนเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยตามชายแดน และมีให้เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอันจะเป็นภัยต่อประเทศ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 แห่งพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงให้ยกเลิกประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง กำหนดเขตควบคุมตามพระราชกำหนดควบคุมสินค้าตามชายแดน พ.ศ. 2524 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2525 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2525 และประกาศให้ท้องที่บางส่วนของจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์ ดังต่อไปนี้เป็นเขตควบคุม คือ

1. จังหวัดอุบลราชธานี ท้องที่อำเภอโนนไย 4 ตำบล คือ ตำบลโขง ตำบลศรีวิเชียร
ตำบลโคมประดิษฐ์ ตำบลตาเกา
2. จังหวัดศรีสะเกษ ท้องที่ 3 อำเภอ 9 ตำบล คือ
 - 2.1 อำเภอกันทรลักษ์ ได้แก่ ตำบลเสาธงชัย ตำบลบึงมะลู

ตำบลละลาย และตำบลรุ่ง

2.2 อำเภอขุนหาญ ได้แก่ ตำบลกันทรอม ตำบลห้วยจันทร์
และตำบลบักตอง

2.3 อำเภอขุนันท์ ได้แก่ ตำบลโคกตาล และตำบลตามอญ

3. จังหวัดสุรินทร์

ท้องที่ 3 อำเภอ 10 ตำบล คือ

3.1 อำเภอกาบเชิง ได้แก่ ตำบลกาบเชิง ตำบลด่าน ตำบล
คูตัน ตำบลโคกตะเคียน ตำบลแวงมุด ตำบลบักได และ
ตำบลตาเมียง

3.2 อำเภอสังขะ ได้แก่ ตำบลตาตุ่ม และตำบลดม

3.3 อำเภอบัวเชด ได้แก่ ตำบลจรัส

4. จังหวัดบุรีรัมย์

ท้องที่ 2 อำเภอ 6 ตำบล คือ

4.1 อำเภอละหานทราย ได้แก่ ตำบลหนองแวง

4.2 อำเภอบ้านกรวด ได้แก่ ตำบลปราสาท ตำบลหนองไม้
งาม ตำบลสายตะกู ตำบลบึงเจริญ และตำบลจันท
เพชร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 27 สิงหาคม 2533

(ลงชื่อ) พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ

(ชชาติชาย ชุณหะวัณ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

(ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 107 ตอนที่ 162 ลงวันที่ 1 กันยายน 2533)

ภาคผนวกที่ 9

ประกาศจังหวัดสุรินทร์

เรื่อง การเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบริเวณชายแดนที่ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และโอรส์เมียด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี

ตามประกาศจังหวัดสุรินทร์ ลงวันที่ 18 กรกฎาคม 2540 ให้ปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบริเวณชายแดน และการสัญจรไป-มา ของประชาชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ที่ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เนื่องจากเกิดสถานการณ์ความไม่สงบภายในเขตกัมพูชา ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม 2540 เป็นต้นไปนั้น

เนื่องจากปัจจุบันสถานการณ์บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ได้กลับสู่สภาวะปกติแล้ว ดังนั้น เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่น ระหว่างจังหวัดสุรินทร์ ราชอาณาจักรไทย และจังหวัดอุดรธานี พระราชอาณาจักรกัมพูชา ตามนโยบายของรัฐบาลอันมุ่งมั่นที่จะเสริมสร้างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของทั้งสองประเทศ จังหวัดสุรินทร์ โดยมติที่ประชุมร่วมระหว่างจังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2542 เห็นชอบให้เปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบริเวณชายแดนที่ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และโอรส์เมียด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามนโยบาย และวิธีปฏิบัติของกระทรวงมหาดไทย ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. เปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบริเวณชายแดนที่ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ในวันเสาร์-อาทิตย์-จันทร์ ระหว่างเวลา 08.00-16.00 น. โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นไปจนกว่าจะมีประกาศเปลี่ยนแปลง

2. สถานที่จัดตลาดเพื่อการค้า และการสัญจรไป-มา ของประชาชนของทั้งสองประเทศ ตั้งอยู่บริเวณใกล้ช่องจอม-โอรส์เมียด ห่างจากเขตชายแดนไทย-กัมพูชา ไม่เกิน 1,500 เมตร ในดินแดนของแต่ละฝ่ายตามวัน เวลาเปิด-ปิด จุดผ่อนปรนที่กำหนด ทั้งนี้ สถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าให้เป็นไปตามที่ทางราชการของแต่ละฝ่ายกำหนด

3. การปฏิบัติเกี่ยวกับการเดินทางเข้า-ออกของบุคคล มีดังนี้

3.1 กรณีชาวกัมพูชาเดินทางเข้ามาในประเทศไทย ให้ปฏิบัติดังนี้

3.1.1 ให้นายอำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

ออกหนังสือรับรองการอนุญาตให้เดินทางเข้ามา

3.1.2 พิจารณาอนุญาตให้ชาวกัมพูชาที่เดินทางเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นต่อการอุปโภคบริโภค อยู่ได้ในเขตที่กำหนดเปิดจุดผ่อนปรนการค้าช่องจอมระหว่าง เวลา 08.00-16.00 น. ของวันเดียวกัน โดยเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองจะออกหนังสือรับรองอนุญาตให้ถือไว้เป็นหลักฐาน และออกบัตรอนุญาตชั่วคราวเพื่อให้ชาวกัมพูชาติดที่ถือให้ชัดเจน ตลอดเวลาที่อยู่ในเขตประเทศไทย

3.2 กรณีคนกัมพูชาจะเดินทางกลับออกไป

3.2.1 แจ้งการเดินทางกลับต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง

3.2.2 คืนหนังสือรับรองการอนุญาตและบัตรอนุญาตชั่วคราวที่ฝ่ายไทยออกให้และรับหนังสือรับรองที่ฝ่ายกัมพูชาออกให้คืนจากเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง และให้กลับทางช่องทางเดิมที่เข้ามา

3.3 กรณีคนไทยเดินทางออกไปกัมพูชา เพื่อวัตถุประสงค์ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นต่อการอุปโภคบริโภค

3.3.1 ผู้ที่จะเดินทางออกไปกัมพูชา ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัด โดยแสดงบัตรประจำตัวหรือหลักฐานอื่นใดของทางราชการ ซึ่งรับรองว่าบุคคลนั้นเป็นคนไทย

3.3.2 เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง จะพิจารณาอนุญาตให้อยู่ในกัมพูชา ตั้งแต่เวลา 08.00-16.00 น. ของวันเดียวกัน และจะออกหนังสือรับรองการเดินทางให้ผู้เดินทางถือไว้เป็นหลักฐาน แสดงต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองกัมพูชา

3.3.3 ในการเดินทางกลับ จะต้องกลับเข้ามาทางช่องทางเดิมที่ใช้เดินทางออกไป และขอรับหลักฐานประจำตัวคืนจากเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง

4. การปฏิบัติในการรักษาความสงบเรียบร้อย ณ จุดผ่อนปรน

4.1 ห้ามจัดให้มีการเล่นการพนัน หรือสถานที่เพื่อการพนันในบริเวณจุดผ่อนปรนช่องจอม-โอรส์เมียด

4.2 ห้ามผู้ใดพกพาอาวุธเข้าไปในพื้นที่บริเวณจุดผ่อนปรน

5. ประเภทสินค้า

- 5.1 สินค้าที่จะซื้อขายแลกเปลี่ยน จะต้องเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และไม่เป็นสินค้าต้องห้ามตามที่แต่ละฝ่ายกำหนด โดยจะแจ้งแก่กันทราบเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ของแต่ละฝ่ายถือปฏิบัติ ต่อไป
 - 5.2 ห้ามค้าอาวุธยุทโธปกรณ์ สินค้ายุทธปัจจัย ยาเสพติด และสิ่งของวัตถุโบราณทุกประเภท
 - 5.3 สำหรับสินค้าส่งออก และนำเข้าที่มีระเบียบกฎหมายกำหนดไว้ ให้ปฏิบัติตามระเบียบขั้นตอนที่ทางราชการกำหนด
6. การปฏิบัติต่อสินค้า ณ จุดผ่อนปรน
- ถ้าเป็นสินค้าที่ต้องเรียกเก็บภาษีอากร จะต้องปฏิบัติตามพิธีการทางศุลกากร โดยมีเจ้าหน้าที่ศุลกากรประจำจุดผ่อนปรนเป็นผู้พิจารณาการดำเนินการ
7. ห้ามนำยานพาหนะข้ามเขตแดนทั้งสองฝ่าย
8. การยกเว้นการปฏิบัติตามข้อ 3 - ข้อ 7 ให้อยู่ในดุลพินิจของผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

ประกาศ ณ วันที่ 18 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2542

(ลงชื่อ) จำนง เฉลิมจักร

(นายจำนง เฉลิมจักร)

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์

ภาคผนวกที่ 10

คำสั่งจังหวัดสุรินทร์

ที่ 3215/2542

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเปิดจุดผ่านแดนถาวร

ช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

ตามที่จังหวัดสุรินทร์ได้ประกาศเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการค้าบริเวณชายแดนช่องจอม อำเภอกาบเชิงเพื่อให้ประชาชนทั้งสองประเทศได้มีการติดต่อและซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภค ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมานั้น

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไมตรีของประชาชนทั้งสองประเทศ และเนื่องจากจังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ในจุดที่เป็นศูนย์กลางของจังหวัดอีสานใต้ มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาทั้งด้านการค้าและการท่องเที่ยว เชื่อมต่อไปยังเมืองประวัติศาสตร์ของประเทศกัมพูชา คือ นครวัด นครธม ด้วยระยะทางเพียง 170 กิโลเมตร ประกอบกับบริเวณช่องจอม-โอรส์เมียดเป็นที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติในหลักการให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวรได้ ดังนั้น เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไมตรีของประชาชนทั้งสองประเทศ ตลอดจนพัฒนาด้านการค้า การท่องเที่ยว จังหวัดฯ จึงได้เสนอเรื่องให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาดำเนินการ เพื่อเปิดจุดผ่านแดนถาวรระหว่างประเทศ ณ บริเวณช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ กับ โอรส์เมียด อำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี และเพื่อเตรียมความพร้อมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย

1. ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์	เป็นประธานกรรมการ
2. รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ (1)	เป็นรองประธานกรรมการ
3. รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ (2)	เป็นรองประธานกรรมการ
4. รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ (3)	เป็นรองประธานกรรมการ
5. ผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารี หรือผู้แทน	เป็นกรรมการ
6. ปลัดจังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ

7. ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ
8. ผบ.ฉก.ร. 23	เป็นกรรมการ
9. นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ
10. ป่าไม้จังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ
11. ปศุสัตว์จังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ
12. พาณิชยจังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ
13. สรรพสามิตจังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ
14. ผังเมืองจังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ
15. เกษตรจังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ
16. แขวงทางหลวงสุรินทร์	เป็นกรรมการ
17. นายด่านศุลกากรช่องจอม	เป็นกรรมการ
18. สารวัตรด่านตรวจคนเข้าเมืองกาบเชิง	เป็นกรรมการ
19. นายอำเภอกาบเชิง	เป็นกรรมการ
20. หัวหน้าหน่วยประสานงานชายแดนไทย- กัมพูชา ประจำพื้นที่	เป็นกรรมการ
21. หัวหน้าหน่วยรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหายสาบสูญ- หายทับทัน	เป็นกรรมการ
22. ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 21 สุรินทร์	เป็นกรรมการ
23. ประธานหอการค้าจังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการ
24. หัวหน้าสำนักงานจังหวัดสุรินทร์	เป็นกรรมการและเลขานุการ
25. หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สนจ.สร.	เป็นกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
26. หัวหน้าฝ่ายนโยบายและแผน สนจ.สร.	เป็นกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
27. นายสันทัต แสนทอง จนท. วิเคราะห์ 6	เป็นกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

1. พิจารณาความพร้อมในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม-โอรส์เมียด
2. อำนวยการและแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการเปิดจุดผ่านแดนถาวรให้เป็นไปด้วย
ความเรียบร้อย

3. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการเปิดจุดผ่านแดนถาวร
เป็นไปตามวัตถุประสงค์
4. อื่น ๆ ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์มอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2542

ภาคผนวกที่ 11

รายงานการจับของลักลอบหนีศุลกากรของด่านศุลกากรคลองใหญ่ ปีงบประมาณ 2542									
ประจำเดือน	รายการของกลาง	ปริมาณ	ราคา	อากร	อากรพิเศษ	ภาษีสรรพสามิต	ภาษีมูลค่าเพิ่ม	มีเพื่อมหาดไทย	ลักษณะความผิด
มกราคม	1. รถยนต์เก๋งยี่ห้อ มาสด้าแลนดิส	1 คัน	303,246.62	242,597.00	-	348,411.00	92,909.00	34,841.00	ลักลอบนำเข้า
	1. บุหรี่ต่างประเทศยี่ห้อ "มารีโบโร" สีแดง	19,750 ของ	122,450.00	36,735.00	3,673.50	496,718.53	70,557.53	49,671.85	ลักลอบนำเข้า
	2. บุหรี่ต่างประเทศยี่ห้อ "มารีโบโร" ไลท์	5,240 ของ	15,748.00	4,724.40	472.47	63,881.77	9,121.48	6,355.18	ลักลอบนำเข้า
กุมภาพันธ์			441,444.62	284,056.40	4,145.97	909,011.30	172,582.01	90,862.03	
	1. เครื่องเลื่อยยนต์	1 เครื่อง	5,000.00	1,500.00	150.00	-	665.00	-	ลักลอบนำเข้า
	1. เครื่องเลื่อยยนต์	2 เครื่อง	5,000.00	1,500.00	150.00	-	665.00	-	ลักลอบนำเข้า
	1. เสื้อกศ	199 ผืน	5,970.00	3,495.00	349.50	-	981.45	-	ลักลอบนำเข้า
มีนาคม			15,970.00	6,495.00	649.50	-	2,311.45	-	
	1. ลูกแก้วมังกร	275 ก.ก.	2,740.00	43,700.00	1,370.00	-	-	-	ลักลอบนำเข้า
	1. รถจักรยานยนต์	1 คัน	18,000.00	-	-	-	-	-	ลักลอบนำเข้า
	1. บุหรี่ต่างประเทศยี่ห้อ "Maboro" Red	2,200 ของ	13,354.00	8,012.40	804.24	67,611.30	9,654.01	67,611.30	ลักลอบนำเข้า
	1. บุหรี่ต่างประเทศยี่ห้อ "Maboro" Light	300 ของ	1,821.00	1,092.60	109.26	921.72	1,316.46	921.97	ลักลอบนำเข้า
	1. มะพร้าวผล	15,000 ผล	45,876.67	27,526.00	2,752.00	-	-	-	ลักลอบนำเข้า
	1. เครื่องเลื่อยยนต์	1 เครื่อง	5,000.00	1,500.00	150.00	-	665.00	-	ลักลอบนำเข้า
เมษายน			81,791.67	81,831.00	5,185.50	68,533.02	11,635.47	68,533.27	
	1. เครื่องเลื่อยยนต์	1 เครื่อง	5,000.00	1,500.00	150.00	-	665.00	-	ลักลอบนำเข้า
	1. มะพร้าวผล	11,500 ผล	34,500.00	20,700.00	2,070.00	-	-	-	ลักลอบนำเข้า
	1. เครื่องเลื่อยยนต์	1 เครื่อง	5,000.00	1,500.00	150.00	-	465.00	-	ลักลอบนำเข้า
พฤษภาคม			44,500.00	23,700.00	2,370.00	-	1,130.00	-	
	1. เครื่องเลื่อยยนต์	1 เครื่อง	5,000.00	1,500.00	150.00	-	465.00	-	ลักลอบนำเข้า
	1. เครื่องเลื่อยยนต์	1 เครื่อง	5,000.00	1,500.00	150.00	-	465.00	-	ลักลอบนำเข้า
			10,000.00	3,000.00	300.00	-	931.00	-	

รายงานการจับของลักลอบหนีศุลกากรของด่านศุลกากรคลองใหญ่ ปีงบประมาณ 2542									
ประจำเดือน	รายการของกลาง	ปริมาณ	ราคา	อากร	อากรพิเศษ	ภาษีสรรพสามิต	ภาษีมูลค่าเพิ่ม	ภาษีพืชมทา	ลักษณะความผิด
มิถุนายน	เหล้าไวท์ CHATIAULAPRIVOII 1992 12% VOL. 75 CL	121 ขวด	25,410.00	15,246.00	1,525.00	59,488.00	7,323.00	5,949.00	
	เหล้าไวท์ boedeaux 1996 12% VOL 75 CL	12 ขวด	5,160.00	3,095.00	310.00	12,081.00	1,530.00	1,208.00	
	เหล้าไวท์ CHATIAUBOUTIT 1989 12% VOL. 75 CL	18 ขวด	5,040.00	3,024.00	302.00	11,799.00	1,494.00	1,180.00	
	เหล้าไวท์ CHATIAU SIGUIN 1994	3 ขวด	1,200.00	774.00	77.00	3,019.00	382.00	302.00	
	เหล้ายี่ห้อ CORDON VODKA	2 ขวด	240.00	180.00	18.00	150.00	42.00	15.00	
	เหล้ายี่ห้อ SMIMOHVODKA	2 ขวด	240.00	180.00	18.00	150.00	42.00	15.00	
	เหล้ายี่ห้อ ARSOLUT VODKA	1 ขวด	120.00	90.00	9.00	75.00	21.00	8.00	
			37,410.00	22,589.00	2,259.00	86,762.00	10,834.00	8,677.00	
กรกฎาคม	น้ำมันดีเซล	7,698 ลิตร	39,182.82	76.98	-	17,820.87	1,120.39	1,782.09	ลักลอบนำเข้า
			39,182.82	76.98	-	17,820.87	1,120.39	1,782.09	
กันยายน	บุหรี่ต่างประเทศยี่ห้อ มาร์โบโร แดง	87 แท่ง	5,280.09	3,168.54	-	25,770.79	2,575.81	2,577.08	ลักลอบนำเข้า
			5,280.09	3,168.54	-	25,770.79	2,575.81	2,577.08	
ตุลาคม	1. ไม้แปรรูป	674 แผ่น	422,628.00	4,226.00	-	-	29,880.00	-	ลักลอบนำเข้า
		34.86 ลบ.ม.							
	2. ไวน์ต่างประเทศยี่ห้อ LAPRIVOTE ขนาด 75 CL	48 ขวด	5,280.00	3,168.00	-	11,914.00	1,509.00	1,191.00	ลักลอบนำเข้า
	3. รถยนต์เก๋ง โตโยต้า 4 ประตู สีน้ำเงิน หมายเลขทะเบียน ก.5291 ประจำ บัณฑิต เลขเครื่อง 4 เอแอล 410119 เลขตัวถัง เอซี 111 9523591	1 คัน	172,117.53	137,694.00	-	197,752.00	36,913.00	19,775.00	
			600,025.53	145,088.00	-	209,666.00	68,302.00	20,966.00	ลักลอบนำเข้า

รายงานการจับของสัตว์ลอบหายที่สุสานของสำนักสุสานหลวงใหญ่ ปีงบประมาณ 2542									
ประจำเดือน	รายการของกลาง	ปริมาณ	ราคา	อากร	อากรพิเศษ	ภาษีสรรพสามิต	ภาษีมูลค่าเพิ่ม	ภาษีพืชมทกไทย	ลักษณะความผิด
พฤศจิกายน	1. น้ำมันเชื้อเพลิง	8,880 ลิตร	62,870.00	88.80	-	20,557.20	5,990.05	2,055.72	ลักลอบนำเข้า
	2. เรือประมง ส.พรไพโรจน์ ขนาดยาว 22 เมตร กว้าง 4.5 เมตร (ยานพาหนะที่ใช้กระทำผิด)	1 ลำ	40,000.00	-	-	-	-	-	ลักลอบนำเข้า
	3. น้ำมันเชื้อเพลิง	7,106 ลิตร	50,310.48	71.06	-	16,450.39	4,793.39	1,645.04	
	4. เรือประมง ส.สิทธิโชค ขนาดยาว 18.56 เมตร กว้าง 3.31 เมตร ลึก 0.94 เมตร	1 ลำ	38,000.00	-	-	-	-	-	
	5. ถังพลาสติกที่ใช้บรรจุน้ำมัน	30 ถัง	3,000.00	-	-	-	-	-	
	6. ถังเหล็กที่ใช้บรรจุน้ำมัน	5 ถัง	250.00	-	-	-	-	-	
			194,430.48	159.86	-	37,007.59	10,783.44	3,700.76	
ธันวาคม	1. น้ำมันเชื้อเพลิง	8,800 ลิตร	58,742.75	82.00	-	19,207.00	5,597.00	1,920.00	ลักลอบนำเข้า
	2. วิทยุสื่อสารยี่ห้อ "SUPER STAR"	1 เครื่อง	2,000.00	100.00	-	-	147.00	-	
	3. เรือประมง "พรพิพย์สมุทร" หรือ ป.พิชัยนาวา ทะเบียน 2584 1549 ยาว 9 วา ลึก 1 ฟุต พร้อมเครื่องยนต์ยี่ห้อ "BIGCAM" ขนาด 380 แรงม้า เลขเครื่อง 3051150 ส.สาฟศ	1 ลำ	150,000.00	-	-	-	-	-	
	4. ถังพลาสติกที่ใช้บรรจุน้ำมัน	41 ถัง	4,100.00	-	-	-	-	-	
	5. ถังเหล็กที่ใช้บรรจุน้ำมัน	3 ถัง	150.00	-	-	-	-	-	
	6. เครื่องยนต์ยี่ห้อ สัม ขาว เลขเครื่อง 9510073 พร้อมบาร์และโซ่ ส.สาฟศ	1 เครื่อง	5,000.00	1,500.00	-	455.00	-	-	
	7. บุหรี่ต่างประเทศยี่ห้อ PRASATMIR S สีแดง	80 ของ	485.60	291.00	2,369.00	237.00	236.00	-	ลักลอบนำเข้า
			220,478.35	1,973.00	2,369.00	19,899.00	5,980.00	1,920.00	

ภาคผนวกที่ 12

ระเบียบการนำเข้าสินค้าของกัมพูชา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ขอประกาศให้นักธุรกิจและนักลงทุนทั้งหลายได้ทราบว่า เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการประกอบธุรกิจ กระทรวงพาณิชย์จึงกำหนดระเบียบขั้นตอนการตรวจสอบสินค้าก่อนการนำเข้า (Preshipment Inspection “PSI”) ซึ่งเคยปฏิบัติโดยบริษัท SOCIE GENERAL DE SURVILLANCE หรือ (SGS) ดังต่อไปนี้

1. สินค้าที่ยกเว้นการตรวจสอบก่อนการนำเข้าได้แก่

- 1.1 หินและโลหะที่มีราคาแพง
- 1.2 วัตถุด้านงานศิลป์
- 1.3 วัตถุระเบิดและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการระเบิด
- 1.4 กระสุนดินดำ อาวุธและยุทธโศปกรณ์
- 1.5 สัตว์มีชีวิต
- 1.6 หนังสือพิมพ์รายวันและรายคาบ
- 1.7 เครื่องใช้ในบ้านเรือนและทรัพย์สินส่วนตัว รวมถึงยานยนต์ใช้แล้ว
- 1.8 พัสดุกที่ฝากส่งทางไปรษณีย์ หรือตัวอย่างสินค้า
- 1.9 สิ่งของซึ่งรัฐบาลต่างชาติ หรือองค์กรระหว่างประเทศจัดส่งให้แก่มูลนิธิ องค์กรการกุศล และองค์กรเพื่อช่วยเหลือมนุษยชาติ
- 1.10 สิ่งของและวัสดุครุภัณฑ์ซึ่งนำมาเพื่อใช้ในการภารกิจของคณะทูต สถานทูต กงสุลหรือสถานกงสุลและองค์การสหประชาชาติ รวมถึงตัวแทนขององค์การ ในด้านต่าง ๆ
- 1.11 สินค้าทุนทุกชนิดซึ่งได้รับอนุญาตให้นำเข้าโดยยกเว้นภาษีจากสภาเพื่อพัฒนากัมพูชา (ไม่ว่าสินค้านั้นจะถูกกำหนดให้เสียภาษีหรือไม่ก็ตาม)
- 1.12 สินค้าทุกชนิดที่รัฐบาลได้กำหนดให้นำเข้าโดยไม่ต้องเสียภาษี เช่น ปุ๋ยเคมี อุปกรณ์และเครื่องยนต์ที่ใช้ด้านการเกษตร เครื่องใช้ด้านการศึกษาและ เครื่องกีฬา ฯลฯ

2. สินค้าซึ่งได้รับการยกเว้นการตรวจสอบก่อนการนำเข้าเป็นการชั่วคราวจนถึงสิ้นสุด ไตรมาสที่ 1 ค.ศ. 1996 มีดังต่อไปนี้

2.1 บุหรี่

2.2 รถจักรยานยนต์

2.3 โทรทัศน์ (TV Sets)

2.4 เครื่องเล่นวิดีโอ (Video Tape Recorder “VTR”)

2.5 วิทยุและวิทยุเทป (Radio-Cassette Recorders)

2.6 ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม (Petroleum Products)

ภาคผนวกที่ 13

ตารางที่ 1: รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าชายแดนที่สำคัญ ระหว่างไทย-กัมพูชา ปี

1999

มูลค่า: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
1	สินค้าเกษตร	10498794	1	สินค้าเกษตร	4106267
	- ปลายข้าว	93.168794		- ถั่วเหลือง	37260356
	- เม็ดมะม่วงหิมพานต์	11.760000		- มะขามผล	2301335
2	สินค้าประมงและปศุสัตว์	3287419		- เมล็ดมะม่วง	1317895
	- สัตว์	1.914710		- ข้าวโพด	0.100000
	- ปลาโผลง	1.372709		- น้ำมันงา	0.074214
3	สินค้าอุตสาหกรรมและการเกษตร	2448231879		- เหล็ก	0.004830
	- น้ำตาลทราย	1,204.768397		- เครื่องเทศ	0.004037
	- นมและอาหารเสริม	366.627904	2	สินค้าประมงและปศุสัตว์	9749998
	- เบียร์สำเร็จรูป	203.618245		- โคเนื้อ	92845300
	- ข้าวต่าง ๆ	170.874298		- ปลาเนื้อขาว	2.641000
	- ยางรถยนต์	110.806929		- ปลาหมึกกล้วย	1.214469
	- ผงชูรส	105.141104		- ปลาสด	0.625671
	- น้ำมันพืช	77.108613		- กระป๋องเนื้อ	0.090000
	- ปลากระป๋อง	70.456702		- ปุ๋ย	0.079498
	- แป้งทำอาหาร	32.594126	3	สินค้าอุตสาหกรรมและการเกษตร	53061698
	- เหล็กกระป๋อง น้ำเหล็ก	26.610788		- ปลาหมึกกล้วยตากแห้ง	36.722653
	- ข้าวชนิดต่าง ๆ	17.119888		- ปลาหมึกสด	10.914560
	- ยางอาคารจักรยานยนต์	13.480958		- กุ้งแห้ง	4.243572
	- กาแฟสำเร็จรูป	10.305079		- ปลาหมึกแห้ง	0.368000
	- ยางอาคารจักรยานยนต์	8.753359		- ปลาแห้ง	0.324356
	- ยางอาคารจักรยาน	6.666592		- กะปิ	0.210000
	- ซุปก้อน ผง	4.658076		- รง	0.123087
	- คีโมเนียม	3.815368		- ผงทำตุ๋น	0.108157
	- น้ำปลา	2.616465		- ยางกันน้ำ	0.036044
	- น้ำมันหอย	2.476496		- ซุปสำเร็จ	0.007208
	- น้ำมันถั่วเหลือง	2.421322		- นม	0.004061
	- ซุปไก่สกัด	1.594043	4	สิ่งทอ	0.081000
	- วัชระ	1.506719		- เสื้อผ้า	0.081000
	- ผักกระป๋อง ผักดอง	1.492522	5	เครื่องใช้ไฟฟ้า	1.898996
	- น้ำดื่ม	1.492780		- ชุดเครื่องเสียง	1.441866
	- อาหารปรุงแต่ง	1.225126		- ตัวเก็บประจุไฟฟ้า	0.161887

มูลค่า: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
4	สิ่งทอ	28094917		- สิวหีบ	0.107793
	- ผ้าโสร่ง	202.714700		- ตัวถังยานไฟฟ้า	0.047111
	- มุ้ง	28.750570		- ขั้วไฟฟ้า	0.036329
	- เสื้อ กางเกง	19.179688		- ห่อหุ้มข้าว	0.030239
	- ผ้าต่าง ๆ	15.515917		- ส่วนประกอบทำน้ำอุ่น	0.023510
	- เสื้อผ้า	7.470612		- อุปกรณ์เครื่องฉาย	0.022574
	- หมวก	4.325820		- ส่วนประกอบตู้ต่อไฟฟ้า	0.014939
	- ไหมหมวก	2.990610		- ตัวควบคุมอุณหภูมิ	0.012648
5	เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์	28204329	6	เพชรนิลจินดา	0005500
	- ห่อหุ้มข้าว	89.310683		- เพชรนิลจินดา	0.005500
	- เมาเตอร์	55.186106	7	ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์	21597872
	- พัดลมและอุปกรณ์	37.484819		- ไม้แปรรูป	193.277043
	- หลอดไฟ	21.240425		- ทรายสี	12.602553
	- เครื่องปรับอากาศ	20.938174		- ไม้ไผ่	6.950060
	- ลำโพง	14.888780		- เกล็ดหรือ	2.050000
	- สายไฟฟ้า	12.058529		- ไม้กฤษณา	0.530138
	- ถ้วยไฟฉาย	11.070290		- ถ่านไม้	0.278180
	- โคมไฟ	8.056426		- ไม้หอม	0.248473
	- เครื่องรับโทรทัศน์และอุปกรณ์	8.015360		- ขี้ผึ้งขี้ผึ้ง	0.024000
	- ตู้เย็น	6.732792		- หัวขลุ่ย	0.006425
	- เครื่องซักผ้า	4.267091		- เศษไม้	0.006000
	- บัลลิสต์	2.762478		- ขี้ผึ้งอัดแข็ง	0.000180
	- เครื่องสำรองกระแสไฟฟ้า	2.012728	8	เหล็กและผลิตภัณฑ์	47.29766
	- เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์	1.548705		- เศษเหล็ก	46.488578
	- เครื่องขยายเสียง	1.372500		- ถังเหล็ก	0.811188
	- กระดุมไม้	1.258433	9	ผลิตภัณฑ์โลหะ	0917437
6	เครื่องมือกล	0337280		- ถังแก๊ส	0.902037
	- อุปกรณ์ต่อเครื่องคอมพิวเตอร์	0.337280		- ห่อของเหล็ก สเตนเลส	0.015400
7	เพชรนิลจินดาและชิ้นส่วน	2884955	10	หนังและผลิตภัณฑ์หนัง	8549290
	- เพชรนิลจินดาทำด้วยไม้และโลหะ	27.091215		- หนังโคดิบตากแห้ง	85.492590
	- เติ่ง	1.784740	11	วัสดุพลาสติก	4831442
8	ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์	8371953		- เครื่องมือก่อสร้าง	48.211310
	- ไม้ัดเคลือบ	7.312039		- หิน	0.064709
	- ถ่าน	1.059894		- ก้อนเศษพลาสติก	0.038433

มูลค่า: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
9	เหล็กเส้นเหล็กกล้า	25192788	12	ยานพาหนะและอุปกรณ์	1404338
	- เหล็กเส้นการก่อสร้าง	246516030		- เรือ	14039096
	- ขั้วต่อ ข้องอ ท่อเหล็กและอุปกรณ์	2343041		- ส่วนประกอบรถยนต์	0004282
	- ลวดหนาม	1675211	13	ผลิตภัณฑ์พลาสติก	0008000
	- ใย	1393416		- ยางพิมพ์	0003000
10	ผลิตภัณฑ์โลหะ	18706283	14	สินค้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป	2020800
	- สังกะสีเหล็กขุสนี	16479600		- สินค้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป	2020800
	- ถังเหล็ก	7785469	15	ของเล่น	0001464
	- กระเบื้องปู	6934400		- ของเล่น	0001464
	- เฟอร์นิเจอร์และส่วนประกอบ	5530169	16	เครื่องมือเครื่องใช้ทางวิทยาศาสตร์	0173132
	- ตู้รับ	2016045		- เลเซอร์แบบตั้งโต๊ะ	0077246
11	เม็ดพลาสติกและผลิตภัณฑ์	3677921		- อุปกรณ์เครื่องควบคุม	0066999
	- ของต่าง ๆ ทำด้วยพลาสติก	243965407		- อุปกรณ์ตรวจสอบดิน	0028887
	- เม็ดพลาสติก	70367052	17	เคมีภัณฑ์	0033780
	- ท่อ พีซี และอุปกรณ์	35570888		- ผงซัก	0022020
	- PET RESIN	6875864		- น้ำมันยางหรือ	0011760
12	รองเท้าและชิ้นส่วน	4134770	18	เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ	0124515
	- รองเท้าแตะ	35972160		- เครื่องแปรรูปพลาสติก	0100000
	- รองเท้าหนัง	5371610		- ไม้	0024515
13	เครื่องใช้ทำกับดียง	192040	19	เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ	0500000
	- กระป๋องแก๊สอัด	0992250		- เครื่องกำเนิดไฟฟ้า	0500000
	- กระป๋องน้ำ	0933790	20	สินค้าแร่	0299704
14	หนังสือผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	50295		- เครื่องหนัง	0216454
	- เครื่องหนังต่าง ๆ	4930332		- เครื่องหนัง	0043250
	- เข็มขัดหนัง	0092613	21	เครื่องใช้ในบ้านเรือน	0046577
15	เครื่องสำอางค์	4125857		- เข็ม	0020177
	- เครื่องสำอางค์	4125857		- ภาพวาดพิมพ์	0018400
16	วัสดุก่อสร้าง	3811304		- เฟอร์นิเจอร์	0008000
	- แผ่นไฟเบอร์	2397007	22	กระดาษและผลิตภัณฑ์	1830600
	- ปูนซีเมนต์	1414297		- เครื่องกระดาษ	1830600
17	ผลิตภัณฑ์พลาสติก	361881306	23	เม็ดพลาสติกและผลิตภัณฑ์	0032032
	- แผ่นกระเบื้อง	178476829		- ขั้วต่อพีซี	0032032
	- กระเบื้องปูพื้น	129816409			
	- กระเบื้องปูหลังคา	33260887			
	- ลูกกรงทำด้วยพลาสติก	7023923			
	- กระเบื้องแผ่นเรียบ	3303258			

มูลค่า: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
18	ยานพาหนะ อุปกรณ์ประกอบ	56273028			
	- รถจักรยานยนต์	180230072			
	- อะไหล่รถจักรยานยนต์	177507334			
	- เบ็ดเตล็ดรถยนต์	111759705			
	- อะไหล่รถจักรยาน	19759396			
	- อะไหล่รถยนต์	16752558			
	- รถยนต์	14835000			
	- รถจักรยาน	7542310			
	- เครื่องเรือ	4232776			
	- เครื่องยนต์	2354960			
	- ใบพัดเรือ	1298917			
19	ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช	13484867			
	- ปุ๋ยเคมี	13484867			
20	ขบลง	1211000			
	- รถบัส	1211000			
21	นาฬิกาและส่วนประกอบ	2469121			
	- นาฬิกาข้อมือ	2469121			
22	เคมีภัณฑ์	15848829			
	- สีย้อม	94213511			
	- ยากฆ่าแมลง	12924622			
	- สีย้อมพลาสติก	11852435			
	- การต่าง ๆ	8810522			
	- สีย้อมเซรามิก	8580166			
	- เครื่องขัดสารรถยนต์	4939345			
	- Calcium Carbonate	3822523			
	- น้ำยาล้างจาน (ภาชนะ)	2615612			
	- น้ำยาล้างผ้า	1934944			
	- ฟีนอล	1921817			
	- น้ำยาทำความสะอาดบ้าน	1633120			
	- สีย้อม	1494901			
	- ตัวทำละลายอินทรีย์	1377237			
	- สารสีและสิ่งปรุงแต่ง	1200593			
	- น้ำกรด	1027481			

มูลค่า: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
23	เครื่องมือเครื่องใช้ทางวิทยาศาสตร์	6981526			
	- สายเทปยังไม่ได้บันทึก	5520255			
	- กล้องวงจรปิด	1461271			
24	สินค้าเชื้อเพลิง	16290783			
	- น้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่ว	109507626			
	- น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว	33818928			
	- น้ำมันหล่อลื่น	13317091			
	- น้ำมันหล่อลื่น (จากรป)	3457582			
	- ก๊าซ	1667056			
	- น้ำมันเชื้อเพลิงอากาศยาน	1139000			
25	วัสดุก่อสร้างและอุปกรณ์	50824590			
	- ปูนซีเมนต์	457069091			
	- อุปกรณ์ก่อสร้างทำด้วย พลาสติก	14439878			
	- เสาค้ำ เสาปูน	10656450			
	- วัสดุก่อสร้างอื่นๆ	10397674			
	- เชือก	5556076			
	- แผ่นใยแก้ว	3535212			
	- แผ่นไฟเบอร์บอร์ด	2717346			
	- กระดาษทราย	2594907			
	- ซิเมนต์ยานยนต์	1278756			
26	ยานยนต์	10177789			
	- เครื่องจักรใช้เครื่องยนต์ดีเซล	10177789			
27	เครื่องจักรใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์	7678644			
	- เครื่องดัดแผ่น	46419200			
	- รถไถและส่วนประกอบ	8960181			
	- เครื่องปั๊ม	7421480			
	- เครื่องสูบน้ำ	6846983			
	- เครื่องเจาะสำรวจที่ดิน	5468800			
	- รถขุด	1653000			
28	เครื่องจักรใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์	1431561			
	- เครื่องกำเนิดไฟฟ้า	1431561			

มูลค่า: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
29	กระดาษและผลิตภัณฑ์	13308804			
	- กระดาษคาร์บอน	4914864			
	- กระดาษ	4632670			
	- แผ่นกระดาษอัด	3760970			
30	เครื่องสำอาง	2530521			
	- เครื่องสำอาง	20023296			
	- แป้งทาหน้า ทาตัว	5297225			
31	สินค้าแร่	0120285			
	- แผ่นใยแก้ว	0092160			
	- เสรียบขี้	0028125			
32	ของใช้ประจำวัน	17717704			
	- เหมงู	56513373			
	- ยาสีฟัน	29463570			
	- สบู่ เครื่องอาบน้ำ	24742864			
	- น้ำยา ผงซักฟอก	17056383			
	- ยาขัดรองเท้า	14586378			
	- ผ้าม่าน	11428765			
	- กระดาษชำระ	8867354			
	- เครื่องใช้ไฟฟ้า	5278150			
	- สเปรย์ ก้อนปรับอากาศ	4299578			
	- น้ำยาล้างจาน	3687996			
	- น้ำยาใช้ทำความสะอาด	1252763			
33	ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์	13268011			
	- ยารักษาโรค	111853317			
	- น้ำเกลือใช้ในการแพทย์	20824694			
34	เครื่องใช้ในบ้านเรือน	70126215			
	- แผ่นใยขัดถู	46442104			
	- เครื่องครัว	11892859			
	- เครื่องใช้ในครัวเรือน	3361442			
	- อัดมัน	2926000			
	- เตาแก๊ส	2845785			
	- ฟิล์ม	2688025			

มูลค่า: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
35	เครื่องดื่ม - เครื่องดื่ม น้ำอัดลม น้ำดื่ม - เบียร์ - สุรา - เครื่องดื่มเพิ่พลังงาน - ไวน์	650,180,808 461,205,246 146,231,621 27,051,516 10,124,005 5,568,420			
36	เครื่องใช้ประมง - อวน	159,567,926 159,567,926			
37	เครื่องใช้สำนักงาน - เครื่องใช้สำนักงาน/ทั่วยี่ห้อ - อุปกรณ์เครื่องเขียน/พิมพ์	53,102,834 46,740,013 6,362,271			
	รวม	729,527,406		รวม	1,817,482,788
	อื่นๆ	2,543,913,641		อื่นๆ	0,076,651
	มูลค่ารวม	9,839,441,047		มูลค่ารวม	1,817,559,439

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

กลุ่มสารสนเทศด้านการค้า
สำนักพัฒนานโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ
กรมการค้าต่างประเทศ

ภาคผนวกที่ 14

ตารางที่ 2: รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าชายแดนที่สำคัญ ระหว่างไทย-กัมพูชา ปี

1998

(หน่วย ล้านบาท)

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
1	รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ	765.58	1	ไม้แปรรูป	760.89
2	น้ำตาลทราย	657.33	2	หนังโคหรือหนังวัว	160.61
3	ปุ๋ยอินทรีย์	633.33	3	ปลาหมึกกล้วยตากแห้ง	25.18
4	ผงชูรส	303.65	4	เศษเหล็ก	22.26
5	เครื่องดื่ม น้ำอัดลม	289.15	5	ปลาน้ำจืดแช่แข็ง	17.64
6	เหล็ก	256.07	6	ไม้ไผ่	8.34
7	น้ำมันเชื้อเพลิง	226.44	7	ทอง	7.49
8	กระเบื้อง	218.30	8	เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ	3.92
9	ยางรถยนต์	177.99	9	ไม้ยาง	2.44
10	ปุ๋ยเคมี	173.75	10	สัตว์น้ำสดแปรรูปแช่เย็นแช่แข็ง	2.24
11	นํ้ามันหุงต้ม	167.54	11	วัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้าง	3.31
12	ขมิ้น	163.75	12	ชิ้นไม้กระดาน	1.22
13	ปลาขี้ขาว	150.85	13	สิ่งประดิษฐ์ทำด้วยไม้	1.04
14	ของทำด้วยพลาสติก	124.02	14	ทุบและผงทุบ	0.50
15	ผ้าไหม	117.91	15	ข้าว	0.42
16	ยารักษาโรค น้ำเกลือ	117.41	16	ไขมันสัตว์	0.40
17	เม็ดพลาสติก	109.48	17	ปุ๋ยผสมน้ำเกลือ	0.32
18	เบรคมือสำหรับรถจักรยานยนต์	106.28	18	เครื่องใช้ไฟฟ้า	0.30
19	เครื่องดื่มบำรุงร่างกาย	101.23	19	กะปิ	0.28
20	แบตเตอรี่รถยนต์	96.95	20	โคกขี้ด	0.27
รวม		4957.01	รวม		1019.07
อื่นๆ		4061.77	อื่นๆ		501
มูลค่ารวม		9018.78	มูลค่ารวม		1,024.08

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

กลุ่มสารสนเทศด้านการค้า
สำนักพัฒนานโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ
กรมการค้าต่างประเทศ

ภาคผนวกที่ 15

ตารางที่ 3: รายการสินค้าส่งออกและนำเข้าชายแดนที่สำคัญ ระหว่างไทย-กัมพูชา ปี

1999

มูลค่า: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
1	สินค้าอุตสาหกรรมเกษตร	2,458,348.08	1	ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์	215,973,051
2	เครื่องดื่ม	650,218.08	2	สินค้าประมงและปศุสัตว์	97,495,938
3	ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	536,350.883	3	หนังและผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	85,492,590
4	วัสดุก่อสร้างและอุปกรณ์	511,512.813	4	สินค้าอุตสาหกรรมเกษตร	53,061,688
5	เม็ดพลาสติกและผลิตภัณฑ์	357,625.942	5	วัสดุก่อสร้าง	48,314,452
6	ผลิตภัณฑ์เซรามิก	351,894.606	6	เหล็กและผลิตภัณฑ์	47,299,766
7	เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์	302,228.063	7	สินค้ากสิกรรม	41,062,667
8	สิ่งทอ	281,002.197	8	ยานพาหนะและอุปกรณ์	14,043,378
9	เหล็กและเหล็กกล้า	252,480.499	9	สินค้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป	2,020,800
10	ผลิตภัณฑ์โลหะ	189,819.239	10	เครื่องใช้ไฟฟ้า	1,898,896
11	ของใช้ประจำวัน	183,258.411	11	กระดาษและผลิตภัณฑ์	1,830,600
12	สินค้าเย็บหนัง	162,907.284	12	ผลิตภัณฑ์โลหะ	0,917,437
13	เคมีภัณฑ์	162,848.310	13	เครื่องจักรใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบ	0,500,000
14	เครื่องมือประมง	160,139.04	14	สินค้าแร่	0,259,704
15	ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช	134,845.867	15	เครื่องมือเครื่องใช้ทางวิทยาศาสตร์	0,173,132
16	ผลิตภัณฑ์พลาสติกและพลาสติก	133,236.42	16	เครื่องจักรไม่ใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบ	0,124,515
17	สินค้ากสิกรรม	107,206.876	17	สิ่งทอ	0,081,000
18	เครื่องจักรไม่ใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์	80,857.766	18	เครื่องใช้ในครัวเรือน	0,046,577
19	เครื่องใช้ในครัวเรือน	72,171.085	19	เคมีภัณฑ์	0,033,780
20	เครื่องใช้สำนักงาน	53,361.484	20	เม็ดพลาสติกและผลิตภัณฑ์	0,032,082
21	รองเท้าและชิ้นส่วน	41,343.70	21	เฟอร์นิเจอร์	0,005,500
22	เครื่องสุขภัณฑ์	41,253.857	22	ผลิตภัณฑ์พลาสติกและพลาสติก	0,003,000
23	เฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วน	28,875.955	23	ของเล่น	0,001,464
24	เครื่องสำอาง	25,388.011			
25	กระดาษและผลิตภัณฑ์	13,644.881			
26	แก้วและผลิตภัณฑ์	10,198.239			
27	ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์	9,283.70			
28	เครื่องมือเครื่องใช้ทางวิทยาศาสตร์	7,884.239			
29	หนังและผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง	5,022.944			
30	วัสดุก่อสร้าง	3,811.304			
31	สินค้าประมงและปศุสัตว์	3,423.169			
32	ยานพาหนะและส่วนประกอบ	2,469.121			
33	ของเล่น	2,282.883			
34	เครื่องใช้สำนักงาน	1,926.040			

มูลค่า: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า		รายการสินค้า	มูลค่า
35	เครื่องจักรใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์	1.652662			
36	เครื่องอิเล็กทรอนิกส์	0.337280			
37	สินค้าอื่น	0.120285			
	รวม	7,341.168897		รวม	610672027
	อื่นๆ	2,543.913641		อื่นๆ	0076651
	มูลค่ารวม	9,885.079538		มูลค่ารวม	610.748678

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

กลุ่มสารสนเทศด้านการค้า
สำนักพัฒนานโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ
กรมการค้าต่างประเทศ

ภาคผนวกที่ 16

รายการสินค้าส่งออก-นำเข้า ผ่านด่านศุลกากรจังหวัดจันทบุรี ปี 1999

รายการสินค้าส่งออก

- 1) เครื่องดื่มบำรุงร่างกาย
- 2) นมข้นหวานแปลงไขมัน
- 3) น้ำมันพืช
- 4) น้ำอัดลม
- 5) บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป
- 6) น้ำมันเชื้อเพลิง
- 7) นมสด
- 8) น้ำผลไม้
- 9) เบียร์บรรจุขวด
- 10) เครื่องชุดเก่าใช้แล้ว
- 11) ปลากระป๋อง
- 12) รถจักรยานยนต์
- 13) แบตเตอรี่แห่งใช้กับรถยนต์
- 14) ผงชูรส
- 15) สังกะสี
- 16) เบียร์กระป๋อง
- 17) อุปกรณ์ก่อสร้าง
- 18) รถไถนา
- 19) ซอสปรุงรส (ถั่วเหลือง)
- 20) ซุปสำเร็จรูป (ผง)
- 21) กระดาษชำระ
- 22) เครื่องดื่มประเภทสุรา
- 23) สายไฟ
- 24) ปูนซีเมนต์สำเร็จรูป
- 25) ถ่านไฟฉาย
- 26) ถุงพลาสติก
- 27) ผ้าอนามัย

- 28) ผงซักฟอก
- 29) ขนบแป้งกรอบ
- 30) ขนบแป้ง
- 31) เนยหรือแยม
- 32) กาแฟปรุงสำเร็จรูปพร้อมดื่ม (กล่อง)
- 33) เครื่องยนต์สำหรับใช้กับเครื่องสูบน้ำ
- 34) โซดา
- 35) น้ำมันหอย
- 36) แคมพูนัสระดม
- 37) ข้าวเกรียบกุ้ง
- 38) แป้งทอดกรอบสำเร็จรูป
- 39) กรดกำมะถันใช้สำหรับแบตเตอรี่
- 40) น้ำจิ้มบรรจขวด
- 41) แป้งข้าวเจ้า
- 42) น้ำปลา
- 43) ท็อฟฟี่
- 44) เครื่องกำเนิดไฟฟ้า (ปั่นไฟ)
- 45) น้ำดื่มบรรจขวด
- 46) น้ำแข็ง
- 47) น้ำมันหล่อลื่น
- 48) กล้องวงจรปิด
- 49) วัสดุใช้กับเครื่องเชื่อมไฟฟ้า
- 50) อุปกรณ์ในการจ่ายน้ำมัน
- 51) ดอกไม้ไฟ
- 52) อุปกรณ์สำหรับเกี่ยวข้าว
- 53) เครื่องนวดข้าวพร้อมอุปกรณ์ ไม่มีเครื่องยนต์
- 54) ส่วนประกอบเครื่องไถนาครบชุด
- 55) กระเบื้องมุงหลังคา
- 56) ไข่เป็ดสด
- 57) อะไหล่รถจักรยานยนต์
- 58) รถบรรทุกแท้งเกอร์สำหรับบรรทุกแก๊ส

- 59) อุปกรณ์กันแดดกันฝน
- 60) กระเบื้องปูพื้นทำด้วยเซรามิก
- 61) ถังบรรจุน้ำมัน
- 62) ไม้อัดไฟ
- 63) ของใช้ทำด้วยแก้ว
- 64) ผลิตภัณฑ์อลูมิเนียม
- 65) เครื่องควบคุมกระแสไฟ
- 66) ขอบบ่อน้ำ
- 67) ของใช้ในครัวเรือน
- 68) ยาฉีดยุง
- 69) อีฐบล๊อค
- 70) ประตุม้วนเหล็ก
- 71) เครื่องจักรสำหรับเลื่อยไม้
- 72) ถังแช่อัดโฟมทำด้วยพลาสติก
- 73) กระติกอัดโฟมทำด้วยพลาสติก
- 74) แป้งข้าวเหนียว
- 75) นมเปรี้ยวบรรจุกล่อง
- 76) หมากฝรั่ง
- 77) น้ำฟัก
- 78) น้ำเงี้ยว
- 79) ถั่วลิสงเตา
- 80) ถั่วลิสง
- 81) ใบชา
- 82) ถั่วลิสงอบเนย
- 83) ข้าวโพดอ่อนบรรจุกระป๋อง
- 84) ผักกาดดองบรรจุกระป๋อง
- 85) หลอดกาแฟทำด้วยยาง
- 86) น้ำหวาน
- 87) วุ้นเส้น
- 88) แป้งฝุ่นสำหรับเสริมสวย
- 89) รองเท้าแตะ

- 90) วิดีโอ
- 91) จอมอนิเตอร์ (สี)
- 92) เครื่องสลับสัญญาณภาพ
- 93) บรันดี
- 94) ยิปซัมบอร์ด
- 95) ท่อ พี.วี.ซี.
- 96) เครื่องต้มเกลือแร่
- 97) ฝอยขัดภาชนะ
- 98) กระเบื้องปูผนังทำด้วยเซรามิก
- 99) เครื่องใช้ไฟฟ้า
- 100) หลอดไฟ
- 101) หม้อแปลงไฟฟ้า
- 102) แท็งค์น้ำ
- 103) อุปกรณ์จับปลา

รายการสินค้านำเข้า

- 1) หนังโคหมักเกลือ
- 2) หวาย
- 3) ไม้ไผ่ลำ
- 4) น้ำมันยางทาเรือ
- 5) หิน
- 6) ส่วนประกอบรถแทรกเตอร์
- 7) ของเด็กเล่น
- 8) โคมีชีวิต
- 9) ตู้ลำโพง
- 10) อุปกรณ์เครื่องฉาย
- 11) เชื้อ
- 12) รัตนชาติตกแต่งแล้ว
- 13) นม

- 14) ไม้แปรรูป
- 15) เครื่องเป่าขวดพลาสติกเก่า
- 16) กระป๋องมีชีวิต
- 17) ตัวควบคุมอุณหภูมิ

ภาคผนวกที่ 17

รายการสินค้าส่งออก-นำเข้าที่สำคัญ 10 อันดับ
ผ่านศุลกากรคลองใหญ่ จังหวัดตราด ปี 1999

สินค้าส่งออกที่สำคัญ 10 อันดับแรก คือ

- 1) เครื่องดื่มน้ำอัดลม น้ำดื่ม
- 2) ของต่าง ๆ ทำด้วยพลาสติก
- 3) กระเบื้องปูพื้นเซรามิก
- 4) อะไหล่รถจักรยานยนต์
- 5) บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป
- 6) ยารักษาโรค
- 7) ขนมชนิดต่าง ๆ
- 8) เม็ดพลาสติก
- 9) สังกะสี เหล็กชุบสีมุงหลังคา
- 10) ปลากระป๋อง

สินค้านำเข้าที่สำคัญ 10 อันดับแรก คือ

- 1) ไม้แปรรูป
- 2) ปลาหมึกกล้วยตากแห้ง
- 3) มะพร้าวผล
- 4) ไม้หอม
- 5) หวาย
- 6) ผงทำธูป
- 7) ปลาสด
- 8) ผลไม้
- 9) หัวร้อยรู
- 10) ของป่าต่าง ๆ

ภาคผนวกที่ 18

ตารางที่ 4: มูลค่าสินค้าส่งออกที่ผ่านด่านศุลกากรคลองใหญ่ ปี 1999

หน่วย: ล้านบาท

รายการสินค้า	มค	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค	รวมมูลค่า	%
1. สินค้าเกษตรกรรมทั่ว	0.10	-	-	-	-	-	-	0.10	0.38	0.23	1.37	0.30	2.48	0.08
2. สินค้าอุตสาหกรรม														
21. สินค้าอุตสาหกรรมเกษตร	16.12	9.18	28.19	20.16	19.31	8.82	9.75	18.83	23.27	8.19	20.64	23.25	205.71	6.46
22. สินค้าอุตสาหกรรม	128.16	122.42	153.90	116.17	128.15	114.20	128.58	127.38	159.43	159.23	150.74	151.28	1,639.64	51.52
23. สิ่งทอ	4.32	2.67	7.73	4.32	9.60	5.26	4.01	4.85	4.72	7.35	6.98	3.63	65.44	2.06
24. เครื่องใช้ไฟฟ้า	17.00	9.51	27.32	10.11	10.01	7.17	15.19	12.54	23.22	22.57	22.53	37.43	214.60	6.74
25. วัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง	46.72	37.45	69.80	44.77	38.56	82.87	40.72	42.54	57.18	42.22	49.75	57.04	609.62	19.15
26. ยานพาหนะและส่วนประกอบ	19.78	18.76	30.65	15.97	23.06	19.65	24.78	27.98	43.02	45.37	44.29	51.15	364.46	11.45
27. เครื่องจักรและอุปกรณ์	1.14	0.20	2.66	0.82	1.37	0.04	2.17	0.07	2.44	2.00	-	2.37	15.28	0.48
3. เครื่องมือเครื่องใช้														
31. เครื่องมือ	-	-	0.02	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.02	0.00
32. เครื่องมือเครื่องใช้	0.16	1.01	0.17	0.17	-	0.17	-	1.05	0.17	0.18	0.53	0.20	3.81	0.12
4. เม็ดพลาสติก	3.00	1.26	4.09	1.26	4.71	4.39	6.01	4.02	4.04	3.84	7.69	12.04	56.35	1.77
5. อื่นๆ	0.24	0.29	0.29	0.15	0.09	0.23	0.05	0.26	0.15	1.97	0.62	1.01	5.35	0.17
รวมมูลค่า	236.74	202.75	324.82	213.90	234.86	242.80	231.26	239.62	318.02	293.15	305.14	339.70	3,182.76	100.00
%	7.44	6.37	10.21	6.72	7.38	7.63	7.27	7.53	9.99	9.21	9.59	10.67	100.00	

ที่มา: ด่านศุลกากรคลองใหญ่

ภาคผนวกที่ 19

ตารางที่ 5: มูลค่าสินค้านำเข้าที่ผ่านด่านศุลกากรคลองใหญ่ ปี 1999

หน่วย: ล้านบาท

รายการสินค้า	มค	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค	รวมมูลค่า	%
1. ไม้อ่อน	54.370	35.320	20.190	4.990	8.550	3.660	8.100	7.630	5.690	9.060	4.410	14.270	176.240	59.97
2. ปลาหมึกกล้วยตากแห้ง	0.300	1.210	0.804	1.733	5.133	2.530	5.980	9.410	3.184	2.358	3.719	1.553	37.914	12.90
3. มะขามผล	0.850	0.190	0.476	0.067	0.023	-	-	0.092	-	0.027	-	-	1.725	0.59
4. ไผ่หอม	0.240	0.260	0.201	-	-	-	-	-	-	0.024	0.017	0.023	0.765	0.26
5. หอยลิ้ม	0.230	0.310	0.128	0.355	0.441	0.175	0.120	0.179	0.226	0.234	0.155	0.785	3.338	1.14
6. ผงกล้วย	0.036	-	-	0.072	-	-	-	-	-	-	-	-	0.108	0.04
7. ปลาสด	0.016	0.022	-	-	-	-	-	-	0.091	-	0.117	-	0.246	0.08
8. ผลไม้	-	0.001	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.004	0.005	0.00
9. หัวยั่ว	0.002	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.002	0.00
10. อื่นๆ	-	0.007	3.440	1.330	0.017	3.738	2.548	2.733	8.829	1.185	22.343	27.359	73.529	25.02
รวมมูลค่า	56.044	37.320	25.239	8.547	14.164	10.103	16.748	20.044	18.020	12.888	30.761	43.994	293.872	100.00
%	19.07	12.70	8.59	2.91	4.82	3.44	5.70	6.82	6.13	4.39	10.47	14.97	100.00	

ที่มา: ด่านศุลกากรคลองใหญ่

ภาคผนวกที่ 20

ตารางที่ 6: การค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา

รายการ	หน่วย ล้านบาท						หน่วย ร้อยละ					หน่วย ร้อยละ					
	มูลค่า						อัตราการขยายตัว					สัดส่วน					
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1995	1996	1997	1998	1999	1994	1995	1996	1997	1998	1999
ไทยกับกัมพูชา																	
มูลค่าการค้า	9,719.5	12,310.5	10,400.4	11,825.1	13,413.3	13,939.1	26.7	- 15.5	13.7	13.4	3.9	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
สินค้าออก	6,542.7	8,323.9	9,190.0	9,620.0	12,402.6	13,382.2	27.2	10.4	4.7	28.9	7.9	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
สินค้าเข้า	3,176.8	3,986.6	1,210.4	2,205.1	1,010.7	556.9	25.5	- 69.6	82.2	- 54.2	- 44.9	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ดุลการค้า	3,365.9	4,337.3	7,979.6	7,414.9	11,391.9	12,825.3	28.9	84.0	- 7.1	53.6	12.6						
ชายแดนไทยกับกัมพูชา																	
มูลค่าการค้า	3,914.4	6,397.8	5,840.5	8,271.4	10,040.9	10,495.8	63.4	- 8.7	41.6	21.4	4.5	40.3	52.0	55.2	69.9	74.9	75.3
สินค้าออก	2,195.9	3,200.7	4,555.9	6,079.2	9,018.8	9,885.1	45.8	42.3	33.4	48.4	9.6	33.6	38.5	49.6	63.2	72.7	73.9
สินค้าเข้า	1,718.5	3,197.1	1,284.6	2,192.2	1,022.1	610.7	86.0	- 59.8	70.6	- 53.4	- 40.2	54.1	80.2	106.1	99.4	101.1	109.7
ดุลการค้า	477.4	36	3,271.3	3,887.0	7,996.7	9,274.4	- 99.3	91,789.0	18.8	105.7	16.0						

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

หมายเหตุ: มีมูลค่าสินค้าผ่านแดนรวมอยู่ในสินค้าชายแดนบางส่วน

กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า

สำนักพัฒนานโยบายมาตรการและระบบสารสนเทศ

กรมการค้าต่างประเทศ

ภาคผนวกที่ 21

ตารางที่ 7: แสดงมูลค่าการส่งออก-นำเข้า ของการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทย-ประเทศกัมพูชา

หน่วย ล้านบาท					หน่วย ร้อยละ				หน่วย ร้อยละ		
มูลค่าการค้าชายแดน					อัตราการขยายตัว				สัดส่วน		
ปี	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า
1992	2,791.01	369.07	2,421.94	- 2,052.87	na	na	na	na	100.00	13.22	86.78
1993	3,699.90	1,861.83	1,838.07	23.76	32.56	40.47	- 24.11	- 101.16	100.00	50.32	49.68
1994	3,914.45	2,195.91	1,718.54	477.37	5.80	17.94	- 6.50	- 1,909.13	100.00	56.10	43.90
1995	6,397.80	3,200.68	3,197.12	3.56	63.44	45.76	86.04	- 99.25	100.00	50.03	49.97
1996	5,840.49	4,555.87	1,284.62	3,271.25	- 8.71	42.34	- 59.82	- 91,789.04	100.00	78.00	22.00
1997	8,271.32	6,079.16	2,192.16	3,887.00	41.62	33.44	70.65	18.82	100.00	73.50	26.50
1998	10,040.84	9,018.77	1,022.07	7,996.70	21.39	48.36	- 53.38	- 105.73	100.00	89.82	10.18
1999	10,495.83	9,885.08	610.75	9,274.33	4.53	9.61	- 40.24	- 15.98	100.00	94.18	5.82
มค.	904.77	828.18	76.59	751.59	na	na	na	na	100.00	91.53	8.47
กพ.	772.89	704.84	68.05	636.79	- 14.58	- 14.89	- 11.15	- 15.27	100.00	91.20	8.80
มีค.	1,078.01	1,015.87	62.14	953.73	39.48	44.13	- 8.68	- 49.77	100.00	94.24	5.76
เมย.	810.95	777.84	33.11	744.73	- 24.77	- 23.43	- 46.72	- 21.91	100.00	95.92	4.08
พค.	971.46	918.64	52.82	855.82	19.79	18.10	59.52	16.26	100.00	94.56	5.44
มิย.	904.07	874.19	29.88	844.31	- 6.94	- 4.84	- 43.42	- 2.48	100.00	96.69	3.31
กค.	841.69	810.65	31.04	779.61	- 6.90	- 7.27	- 3.86	- 7.66	100.00	96.31	3.69
สค.	785.11	737.43	47.68	689.75	- 6.72	- 9.03	- 53.64	- 11.53	100.00	93.93	6.07
กย.	900.28	854.50	45.78	808.72	14.67	15.88	- 3.99	- 17.25	100.00	94.91	5.09
ตค.	833.31	790.15	43.16	746.99	- 7.44	- 7.53	- 5.73	- 7.63	100.00	94.82	5.18
พย.	760.66	713.85	46.81	667.04	- 8.72	- 9.66	- 8.47	- 10.70	100.00	93.85	6.15
ธค.	932.62	858.94	73.68	785.26	22.61	20.32	57.40	17.72	100.00	92.10	7.90
มค.-ธค. 99	10,495.82	9,885.08	610.74	9,274.34	4.53	9.61	- 40.24	- 15.98	100.00	94.18	5.82

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า
สำนักพัฒนานโยบายมาตรการและระบบสารสนเทศ
กรมการค้าต่างประเทศ

ภาคผนวกที่ 22

ตารางที่ 8: เปรียบเทียบมูลค่าการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาระหว่างปี 1998 และ 1999

หน่วย: ล้านบาท

เดือน	มูลค่าการค้า					ส่งออก					นำเข้า					ดุลการค้า	
	ปี 1998	สัดส่วน	ปี 1999	สัดส่วน	% Δ	ปี 1998	สัดส่วน	ปี 1999	สัดส่วน	% Δ	ปี 1998	สัดส่วน	ปี 1999	สัดส่วน	% Δ	ปี 1998	ปี 1999
มกราคม	999.06	9.55	904.77	8.62	- 5.66	888.45	9.85	828.18	8.38	- 6.78	70.61	6.91	76.59	12.54	8.46	817.83	751.59
กุมภาพันธ์	891.38	8.88	772.89	7.36	- 13.29	791.01	8.77	704.84	7.13	- 10.89	100.36	9.82	68.05	11.14	- 32.19	690.65	636.79
มีนาคม	885.11	8.62	1,078.01	10.27	24.61	759.42	8.42	1,015.87	10.28	33.77	105.69	10.34	62.14	10.17	- 41.21	653.72	953.73
เมษายน	692.25	6.89	810.95	7.73	17.15	603.75	6.69	777.84	7.87	28.83	88.49	8.66	33.11	5.42	- 62.58	515.26	744.73
พฤษภาคม	841.93	8.39	971.45	9.26	15.38	714.48	7.92	918.64	9.29	28.57	127.45	12.47	52.82	8.65	- 58.56	587.02	865.82
มิถุนายน	838.79	8.35	904.08	8.61	7.78	750.31	8.32	874.19	8.84	16.51	88.48	8.66	29.88	4.89	- 66.23	661.82	844.31
กรกฎาคม	550.89	5.49	841.69	8.02	52.79	449.72	4.99	810.65	8.20	80.56	101.17	9.90	31.04	5.08	- 69.32	348.55	779.61
สิงหาคม	991.40	9.87	785.11	7.48	- 20.18	932.33	10.34	737.43	7.46	- 20.90	59.07	5.78	47.68	7.81	- 19.28	873.26	689.74
กันยายน	839.04	8.36	900.29	8.58	7.30	770.73	8.55	854.50	8.64	10.87	68.31	6.68	45.78	7.50	- 32.11	702.42	808.72
ตุลาคม	822.84	8.19	833.31	7.94	1.27	762.80	8.46	790.15	7.99	3.59	60.04	5.87	43.16	7.07	- 28.11	702.76	746.99
พฤศจิกายน	826.49	8.23	760.67	7.25	- 7.96	739.75	8.20	713.85	7.22	- 3.50	86.74	8.49	46.81	7.66	- 46.03	653.01	667.04
ธันวาคม	921.67	9.18	932.62	8.89	1.19	856.02	9.49	858.94	8.69	0.34	65.65	6.42	73.68	12.06	12.25	790.38	785.25
รวม	10,040.85	100.00	10,495.84	100.00	4.53	9,018.77	100.00	9,885.08	100.00	9.61	1,022.06	100.00	610.74	100.00	- 40.24	7,996.68	9,274.32

ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

หมายเหตุ: มีมูลค่าสินค้าผ่านแดนรวมอยู่ในสินค้าชายแดนบางส่วน

% Δ หมายถึง %การเปลี่ยนแปลง

กลุ่มงานสารสนเทศด้านการค้า

สำนักพัฒนานโยบาย มาตรการและระบบสารสนเทศ

กรมการค้าต่างประเทศ

ภาคผนวกที่ 23

Law on The Investment of The Kingdom of Cambodia *

Chapter 1 General Provisions

Article 1

This Law governs all investments projects made by investors who are Cambodian citizens and/or foreigners within the Kingdom of Cambodia.

Article 2

Investor can be either a natural person or a legal entity.

Chapter 2 The Council for the Development of Cambodia

Article 3

The Council for the Development of Cambodia is the sole and one-stop service organization responsible for the rehabilitation, development and the oversight of investment activities. The Council for the Development of Cambodia is the Royal Government's "Etat-Major" responsible for the evaluation and the decision making on all rehabilitation and development, and investment project activities.

Article 4

The Council for the Development of Cambodia comprises the following two operational Boards:

* Tentative Translation.

1. The Cambodian Rehabilitation and Development Board
2. The Cambodian Investment Board

Article 5

The organization and functioning of the Council for the Development of Cambodia shall be mentioned by Sub-Decree.

Chapter 3

Investment Procedures

Article 6

Investors have to submit investment applications to the Council for the Development of Cambodia for review and decision.

Article 7

The Council for the Development of Cambodia shall provide a response as to its decision to all investor/applicants within a period of a maximum of forty five (45) days following the date of submission of the complete investment application.

If without proper justification, any Government, officials who refuse to review and respond to investors application past the above mentioned period of time shall be punished by law.

Chapter 4

Investment Guarantees

Article 8

Investors shall be treated in non-discriminatory manner as set by law, except for ownership of land as set forth in the Constitution of the Kingdom of Cambodia.

Article 9

The Royal Government shall not undertake nationalization policy which shall adversely affect private properties of investors in the Kingdom of Cambodia.

Article 10

The Royal Government shall not impose price control on the products or services of investors who have received prior approval from the Government.

Article 11

In accordance with the relevant laws and regulations issued and published to the public by the National Bank of Cambodia, the Royal Government shall permit investors to purchase foreign currencies through the banking system and to remit abroad these currencies for the discharge of financial obligations incurred in connection with their investments. This concerns the following payments:

- (1) Payment for imports and repayment of principal and interest on international loans;
- (2) Payment of royalties and management fees;
- (3) Remittance of profits;
- (4) Repatriation of invested capital in compliance with Chapter 8.

Chapter 5**Investment in incentives****Article 12**

The Royal Government shall make available incentives to encourage investments in such important fields as:

- (1) Pioneer and/or high technology industries,
- (2) Job creation,
- (3) Export-oriented,
- (4) Tourism industry,
- (5) Agro-industry and Transformation industry,
- (6) Physical infrastructure and energy,
- (7) Provincial and rural development,
- (8) Environmental protection, and
- (9) Investments in Special Promotion Zone (SPZ) as shall be created by law.

Article 13

Incentives shall include the exemption in whole or in part, of duties and taxes.

Article 14

Incentives shall consist of the following:

(1) A corporate tax rate of 9% except the tax rate on the exploration and exploitation of natural resources, timber, oil, mines, gold, and precious stones which shall be set in separate law.

(2) A corporate tax exemption of up to 8 years depending on the characteristics of the project and the priority of the government which shall be mentioned in a Sub-Decree. Corporate tax exemption shall take effect beginning from the year the project derives its first profit. A 5-year loss-carried forward shall be allowed. In the event the profits are being reinvested in the country, such profits shall be exempted from all corporate tax.

(3) Non-taxation on the distribution of dividends or profits or proceeds of investments, whether they will be transferred abroad or distributed in the country.

(4) 100% import duties exemption on construction materials, means of production, equipments, intermediate goods, raw materials and spare parts used by:

- a. An export-oriented project with a minimum of 80% of the production set part for export, and
- b. Located in a designated Special Promotion Zone (SPZ) listed in a development priority list issued by the Council;
- c. Tourism industry;
- d. Labour-intensive industry, transformation industry, agro-industry,

These 100% exemption of duties and taxes mentioned above shall be in affect according to the terms of the agreement or requirement book of the investment projects which will produce goods for export ... of 80% of overall productivities as stipulated in the above point (4) a and for the investment projects which located in Special promotion Zone (SPZ) as in (4) b.

Beside the kinds or investment projects in the above points (4) a and (4) b the 100% exemption of duties and taxes shall only be authorized for an

arrangement of construction period of enterprises, factories, building and the first year of operation of business production.

(5) 100% exemption of export tax, if any;

(6) The permission to bring into the Kingdom of Cambodia foreign nationals who are:

- Management personnel and experts
- Technical personnel
- Skilled workers
- Spouses and dependents of the above persons as authorized

by the Council of Development of Cambodia and in compliance with the immigration and labour law.

Article 15

The approval and incentives granted by the Council for Development of Cambodia shall not be transferred or assigned to any third parties.

Chapter 6

Land Ownership and Use

Article 16

In accordance with the Constitution and relevant laws and regulations pertaining to the ownership and use of land:

(1) Ownership of land for the purpose of carrying on promoted investment activities shall be vested only in natural persons or in legal entities holding Cambodian citizenship. Legal entity holding Cambodian citizenship is the legal entity in which more than 51% of the shares are owned by natural persons or legal entities holding Cambodian Citizenship.

(2) Use of land shall be permitted to investors, including long-term leases of up to a period of 70 years, renewable upon request. Upon such use may include the right of ownership of real and personal property situated on the land as may be permitted by the law.

Chapter 7

Employment Practices

Article 17

Investors in the Kingdom of Cambodia shall be free to hire Cambodian nationals and foreign national of their choosing in compliance with the labour and immigration law.

Article 18

The investors shall be allowed to hire foreign employees who are listed in Article 14 (6) provided that:

(1) The qualification and expertise are not available in the Kingdom of Cambodia among the Cambodian populace. In the event of such hiring, appropriate documentation including the photocopies of the employee's passport, certificate and/or degree, and a curriculum vitae shall be submitted to the Council;

(2) Investors shall have the obligation to provide adequate and consistent training to Cambodian employees;

(3) Promotion of Cambodian staff to senior positions will be made over time.

Article 19

Foreign employees shall be allowed to remit abroad their wages and salaries earned in the Kingdom, after payment of appropriate tax, in foreign currencies obtained through the banking system.

Chapter 8

Disputes and Dissolution

Article 20

Any dispute relating to a promoted investment established in the Kingdom by a Cambodian or a foreign national concerning its rights and obligations set forth in the

Law shall be settled amicably as far as possible through consultation between the parties in dispute.

Should the parties failed to reach an amicable settlement within two month, the dispute shall be brought by either party for:

- conciliation before the Council which shall provide its opinion or
- refer the matter to the court of the Kingdom of Cambodia, or
- refer to any international rules to settle the disputes as mutually

agreed by the parties.

Article 21

In the event a promoted company intend to end its activity in the Kingdom of Cambodia, it will have to inform the Council through either a registered letter or a hand delivered letter stating the reasons of such a decision which letter shall be signed by the investor or his attorney-in fact.

Article 22

In the event of a proposal for a dissolution of a company without judicial procedures, the investor shall provide proofs to the Council that the company has properly settled its potential creditors, complainants and claims from the Ministry of Economy and Finance before the investor is allowed to officially dissolve his company according to the applicable commercial law.

Article 23

Once the investor is allowed to officially dissolve his company either within the judicial procedures or not, the investor can transfer the remaining proceeds of its assets overseas or use them in the Kingdom of Cambodia. However, in the event that the dissolving company had used machineries and equipment which were imported duty free for less than five years, the company will have the obligations to pay the duties applicable to those machineries and equipment.

Final Provisions

Article 24

Investment authorized under the previous “Law on Investment” of the State of Cambodia and its Sub-Decrees shall be subject to the same benefits and obligations as stated under this Law. This law is not retroactive.

Article 25

In the case where the promoted company violates or fails to comply with the conditions stipulated by the Council, the Council shall have the power to withdraw the rights and benefits granted to him in whole or in part.

Article 26

This law shall be promulgated immediately.

This law is adopted by the National Assembly of the Kingdom of Cambodia in Phnom Penh on August 4, 1994 during the extraordinary session of the first legislature.

Phnom Penh, August , 1994

Chairman